

8. INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EDUCATION AND VALUES (ISOEVA)

(8. ULUSLARARASI EĞİTİM VE DEĞERLER SEMPOZYUMU)

ISBN: 978-625-98862-8-2

17-20 Ekim 2024

17-20 October 2024 Girne/KKTC

FULL TEXTS BİLDİRİ TAM METİNLERİ KİTABI

KORINT
YAYINCILIK

ONUR KURULU

Prof. Dr. Yadigar İZMİRLİ (Kıbrıs İlim Üniversitesi Rektörü, KKTC)

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Prof. Dr. Kadir ULUSOY (Mersin Üniversitesi)

Doç. Dr. Tuğrul GÜNAY (Kıbrıs İlim Üniversitesi, KKTC)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA (Gazi Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Erdal GÜRYAY (Kıbrıs İlim Üniversitesi, KKTC)

Prof. Dr. Kubilay YAZICI (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Miguel GONÇALVES (Polytechnic University of Coimbra, PORTEKİZ)

Prof. Dr. Rukiye KİLLİ (Kıbrıs İlim Üniversitesi, KKTC)

Prof. Dr. Taner ÇİFÇİ (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, TÜRKİYE) Prof.

Dr. Zekerya AKKUŞ (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. İsmail KİNAY (Dicle Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Sedef SÜER (Dicle Üniversitesi, TÜRKİYE) Doç.

Dr. Selçuk İlgaz (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Yavuz Bolat (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE) Dr.

Öğr. Üyesi Ahmet Münir Acuner (Kıbrıs İlim Üniversitesi, KKTC) Dr.

Öğr. Üyesi Bedriye Yılmaz Alıcı (Kıbrıs İlim Üniversitesi, KKTC)

Dr. Kadir Can ERBUDAK (Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı, TÜRKİYE)

SERĞİ DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Prof. Dr. Kadir ULUSOY (Mersin Üniversitesi, TÜRKİYE)

SERĞİ DÜZENLEME BİLİM/SANAT DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Arzu UYSAL (Mersin Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Fatih BAŞBUĞ (Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Fatma YETİM (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE) Prof.

Dr. Leyla VARLIK ŞENTÜRK (Anadolu Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Mehmet ÖZKARTAL (Süleyman Demirel Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Melda ÖZDEMİR (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE) Prof.

Dr. Miguel GONÇALVES (Polytechnic University of Coimbra, PORTEKİZ) Doç. Dr.

Ayşegül TÜRK (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. MİNE CAN (Kocaeli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Ebru ALPARSLAN (Erciyes Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Emrah UYSAL (Mersin Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Hülya KASAPLI (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Meral AKAN (Selçuk Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Serdar SAYGILI (Erciyes Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Sibel ADAR CAN (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Vildan BAĞCI (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE) Doç.

Dr. Zeynep BALKANAL (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, TÜRKİYE) Doç.

Dr. Zuhal TÜRKAŞ (Selçuk Üniversitesi, TÜRKİYE)

Dr. Öğretim Üyesi M. Sema ÜŞENMEZ (Sakarya Üniversitesi, TÜRKİYE)

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Ali BÜYÜKPARMAKSIZ (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, TÜRKİYE)

Dr. Öğretim Üyesi Merve KARAMAN (İstanbul Topkapı Üniversitesi, TÜRKİYE)

Dr. Öğretim Üyesi Pakize KAYADİBİ (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, TÜRKİYE)

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ali Çağatay Kılınc (Karabük Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Aftab Kamal PASHA (Jawaharlal Nehru Üniversitesi, Yeni Delhi-HİNDİSTAN)

Prof. Dr. Antonis LIONARAKIS (Hellenic Open University, YUNANİSTAN)

Prof. Dr. Arshi KHAN (Aligarh Muslim Üniversitesi, Aligarh-HİNDİSTAN) Prof.

Dr. Aysun YAVUZ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Bobby HARREVELD (Central Queensland University, AVUSTRALYA)

Prof. Dr. Botir USMONOV (Tashkent State Technical University, ÖZBEKİSTAN)

Prof. Dr. Bülent AKSOY (Gazi Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Cleborne D. MADDUX (University of Nevada, KANADA)

Prof. Dr. Fatih AYDIN (Karabük Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Geza DAVID (Elte Üniversitesi, Budapeşte-MACARİSTAN)

Prof. Dr. Ivanovska OLENA (Kiev Taras Sevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)

Prof. Dr. Kapanitsya LUBOV (Kiev Taras Sevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)

Prof. Dr. Lindita XHANARI LATIFI (Tiran Üniversitesi, ARNAVUTLUK)

Prof. Dr. Mehmet Serkan UMUZDAŞ (Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Meltem DÜZBASTILAR (Trabzon Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Musa QASIMLI (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, AZERBAYCAN)

Prof. Dr. Natalija LEPKOVA (Vilnius Gediminas Technical University, LİTVANYA)

Prof. Dr. Oya HAZER (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Paul KAWACHI (Open University of China, ÇİN)

Prof. Dr. Ramesh C. SHARMA (Wawasan Open University, MALEZYA)

Prof. Dr. Segeda SERGEY (Ukrayna Bilimler Akademisi, UKRAYNA)

Prof. Dr. Serpil UMUZDAŞ (Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Sibel ERKAL (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Şaban SAĞLIK (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Tamar LOMINADZE (Georgian Technical University, GÜRCİSTAN)

Prof. Dr. Vladimir ZUEV (Institute of Social Sciences and Humanities, Kazan, RUSYA)

Prof. Dr. Zeynep ÇOPUR (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Ahmet Utku ÖZENSOY (Muş Alparslan Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Aydın GÜVEN (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Ayşegül TÜRK (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Bayram GÖKBULUT (Bülent Ecevit Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Benito PERRI (PsyD Touro College Graduate School Of Education, ABD)

Doç. Dr. Burcu SEZGİNSOY ŞEKER (Balıkesir Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Ceyda Kükrer Mutlu (Afyon Kocatepe Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Gökhan ILGAZ (Trakya Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Mine CAN (Kocaeli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Muhammet Sani Adıgüzel (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Mujib ALAM (Academy of International Studies, Jamia Millia Islamia University, Yeni Delhi, HİNDİSTAN)

Doç. Dr. Nuray KURTDEDE FİDAN (Afyon Kocatepe Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Nurlana MUSTAFAYEVA (Azerbaycan Diller Üniversitesi, AZERBAYCAN) Doç.

Dr. Pınar GÜLTEKİN (Düzce Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Orhan KOCAMAN (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Ramazan KAYA (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Sefa Salih Aydemir (Adıyaman Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Suat POLAT (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Sujata ASHWARYA (Centre for West Asian Studies, Jamia Millia Islamia University, Yeni Delhi, HİNDİSTAN)

Doç. Dr. Todor Ioana CRISTINA (Alba Iulia Üniversitesi, ROMANYA) Doç.

Dr. Toğrul HALİLOV (Nahçıvan Bilimler Akademisi, AZERBAYCAN)

Doç. Dr. Tudora ARNAUT (Tarash Shevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)
Doç. Dr. Tuğba Cevriye ÖZKARAL (Necmettin Erbakan Üniversitesi, TÜRKİYE)
Doç. Dr. Ümit İZGİ ONBAŞILI (Mersin Üniversitesi, TÜRKİYE)
Doç. Dr. Yasemin BAL (Yıldız Teknik Üniversitesi, TÜRKİYE)
Doç. Dr. Yavuz BOLAT (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE)
Dr. Öğr. Üyesi Görkem AVCI (Bartın Üniversitesi, TÜRKİYE)
Dr. Öğr. Üyesi Kateryna TELESHUN (Taras Shevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)
Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI (Bayburt Üniversitesi, TÜRKİYE)
Dr. Öğr. Üyesi Şaban Çobanoğlu (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, TÜRKİYE) Dr.
Öğr. Üyesi Yaşar Selman GÜLTEKİN (Düzce Üniversitesi, TÜRKİYE)
Dr. Öğr. Üyesi Yüksel GİRGIN (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, TÜRKİYE) Dr.
Mahmoud HAWAMDEH (Al Quds Open University, FİLİSTİN)

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Adem BELDAĞ (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Aftab Kamal PASHA (Jawaharlal Nehru Üniversitesi, Yeni Delhi-HİNDİSTAN)
Prof. Dr. Antonis LIONARAKIS (Hellenic Open University, YUNANİSTAN)
Prof. Dr. Arshi KHAN (Aligarh Muslim Üniversitesi, Aligarh-HİNDİSTAN) Prof.
Dr. Beyhan KESİK (Giresun Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Bobby HARREVELD (Central Queensland University, AVUSTRALYA)
Prof. Dr. Botir USMONOV (Tashkent State Technical University, ÖZBEKİSTAN)
Prof. Dr. Bülent AKSOY (Gazi Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Cleborne D. MADDUX (University of Nevada, KANADA)
Prof. Dr. Fulya ÖZTAŞ (Selçuk Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Geza DAVID (Elte Üniversitesi, Budapeşte-MACARİSTAN)
Prof. Dr. Handan DEVECİ (Anadolu Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Haydar ÖZTAŞ (Necmettin Erbakan Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Ivanovska OLENA (Kiev Taras Sevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)

Prof. Dr. Kapanitsya LUBOV (Kiev Taras Sevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)

Prof. Dr. Kubilay YAZICI (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Lindita XHANARI LATIFI (Tiran Üniversitesi, ARNAVUTLUK)

Prof. Dr. Musa QASIMLI (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, AZERBAYCAN)

Prof. Dr. Natalija LEPKOVA (Vilnius Gediminas Technical University, LİTVANYA)

Prof. Dr. Oya HAZER (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE) Prof.

Dr. Paul KAWACHI (Open University of China, ÇİN)

Prof. Dr. Ramesh C. SHARMA (Wawasan Open University, MALEZYA)

Prof. Dr. Segeda SERGEY (Ukrayna Bilimler Akademisi, UKRAYNA)

Prof. Dr. Sibel ERKAL (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Tamar LOMINADZE (Georgian Technical University, GÜRCİSTAN)

Prof. Dr. Vladimir ZUEV (Institute of Social Sciences and Humanities, Kazan, RUSYA)

Prof. Dr. Zeynep ÇOPUR (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Barış KAYA (Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Bekir TAVAS (Biznesi Üniversitesi, KOSOVA)

Doç. Dr. Benito PERRI (PsyD Touro College Graduate School Of Education, ABD) Doç.

Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Fikret ALINCAK (Gaziantep Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Işık SEZEN (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Mine CAN (Kocaeli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Mujib ALAM (Academy of International Studies, Jamia Millia Islamia University, Yeni Delhi, HİNDİSTAN)

Doç. Dr. Nurlana MUSTAFAYEVA (Azerbaycan Diller Üniversitesi, AZERBAYCAN) Doç.

Dr. Sezai ÖZTAŞ (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Sujata ASHWARYA (Centre for West Asian Studies, Jamia Millia Islamia University, Yeni Delhi, HİNDİSTAN)

Doç. Dr. Todor Ioana CRISTINA (Alba Iulia Üniversitesi, ROMANYA)

Doç. Dr. Toğrul HALİLOV (Nahçıvan Bilimler Akademisi, AZERBAYCAN)

Doç. Dr. Tudora ARNAUT (Oxford Üniversitesi, İNGİLTERE)

Dr. Öğr. Üyesi Kateryna TELESHUN (Taras Shevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)

Dr. Mahmoud HAWAMDEH (Al Quds Open University, FİLİSTİN)

İÇİNDEKİLER

ONUR KURULU	2
DÜZENLEME KURULU BAŞKANI.....	2
DÜZENLEME KURULU	2
SERĞİ DÜZENLEME KURULU BAŞKANI	3
SERĞİ DÜZENLEME BİLİM/SANAT DANIŞMA KURULU.....	3
BİLİM KURULU.....	4
HAKEM KURULU.....	6
INNOVATION OF TARTLET SHELL MAKER MACHİNE FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES USING SHINGLEY’S METHOD AS A COMPONENT OF TVET EDUCATION	10
CLIMATE CHANGE PRETENCE: ARE WE MAKING PROGRESS?.....	15
EFFECTIVENESS OF VACUUM MACHINES IN THE PACKAGING LAB AMBALAJ.....	19
STUDY OF FEM SIMULATION AND EXPERIMENTAL INVESTIGATION ON DISTORTION OF BUTT-JOINT WELDING WITH DEFINED CLAMPING FORCE	27
EFFECT OF CLAMPING DEACTIVATION TIME ON WELDING DISTORTION IN AUTOMOTIVE COMPONENTS	38
DESIGN AND DEVELOPMENT OF INNOVATION DUAL FUNCTION OF PARAMOUNT SEAT FOR STROKE PATIENTS UTILIZING SHINGLEY’S METHOD APPLICATION AS PART OF TVET EDUCATION	51
TEACHING VOCABULARY THROUGH GAMES	60
MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION REVIEW OF 3-YEAR-OLD CORE BOOK IN TERMS OF CONTENT ...	70
TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMI TÜRKÇE ALAN BECERİLERİNİN İNCELENMESİ	75
KIBRIS’TA İKİ TOPLUM İÇİN DE FEDERAL YAPI BİR ÇÖZÜM MÜDÜR?.....	83
TÜRKİYE’DE META-TEMATİK ANALİZ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ.....	100
İNGİLTERE’DE ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN TANILANMA SÜRECİ VE EĞİTİMİ.....	107
ROMANTİK İLİŞKİLERDEKİ AŞK BAĞIMLILIĞI VE YETİŞKİNLERİN BAĞLANMA STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	112
ABD’DE ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERE UYGULANAN EĞİTİM PROGRAMLARI	125
BAŞKENT BAKÜ’DE NÜFUSUN DOĞAL HAREKETİNİN EKONOMİK-COĞRAFI ÖZELLİKLERİNİN ANALIZI	132
BAKÜ’DE NÜFUS ARTIŞININ YOL AÇTIĞI EKONOMİK, SOSYAL VE ÇEVRESEL SORUNLAR.....	139
YABANCI UYUKLU SINIF ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETİMİ DERSİ UYUM SÜREÇLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	147
SOSYAL SORUMLULUK TASARIMI KAPSAMINDA AFET İÇİN TASARIM UYGULAMALARI	154
TÜRKİYE’DEKİ LGS MATEMATİK SORULARININ PISA 2022 MATEMATİK OKURYAZARLIĞI ÇERÇEVESİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ	163

INNOVATION OF TARTLET SHELL MAKER MACHINE FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES USING SHINGLEY'S METHOD AS A COMPONENT OF TVET EDUCATION

1Nur Farahaizan IDRIS

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, farahaizan00@gmail.com

2Dr. Khairulnizam KASIM

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, nizam@psa.edu.my

3Ani YAAKUB

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, nurussadiqin@gmail.com

ABSTRACT

Tarts are a favoured dessert in Malaysia, but traditional tart shell production methods are inadequate to meet the high demand from Small and Medium Enterprises (SMEs). Existing machines face problems like dough sticking to moulds and slow production speeds. Handcrafting tart shells is labour-intensive, leading to inconsistencies in size and thickness, as well as potential discomfort and blisters. This research addresses these challenges by designing a machine that improves productivity and ensures uniform quality. The proposed machine produces tart shells efficiently and consistently, featuring enhanced non-stick properties and an ergonomic design. It incorporates a DC motor for precise pressure application and a wireless relay system for mobile phone control, enabling automated operation. This results in increased production efficiency, reduced labour costs, and consistently sized and shaped tart shells, ultimately saving time and resources. The design and development were guided by Shingley's Model, aiming for a final product that is user-friendly and easy to operate.

Keywords: Dough, Non-stick, tartlet, Shingley Model, Small and Medium Enterprises

INTRODUCTION

Tarts are a popular dessert choice and are in high demand among the Malaysian population. However, traditional methods for producing tart shells are neither productive nor effective, failing to meet the daily high demand from Small and Medium Enterprises (SMEs) in Malaysia. Conventional machines for producing tart shells often cause the dough to stick to the moulds, resulting in slow production times. Handcrafting tart shells is not only labour-intensive but also lacks cleanliness and ergonomics, often leading to blisters on the hands. Additionally, the size and thickness of the tart shells produced are inconsistent. Incorporating Industry 4.0 technologies into tart shell manufacturing could significantly enhance SME productivity in Malaysia, driving more progressive SME development and aligning with major industries to boost the country's economy. Tart makers face several challenges, including dough sticking to their hands, which slows down production and increases overhead costs. The hygiene of tart shells is also a concern, as the shells need to remain intact for extended periods. Furthermore, the moulds used are often not standardized, leading to uneven tart sizes and compromised quality. Conventional tart shell manufacturing machines typically cannot produce large quantities at once, which fails to meet customer demand effectively.

Methodology

The Press Tart Shell Maker has been developed to create a more effective and safer tart shell manufacturing machine. This project aims to produce a machine that utilizes only 30% manual labour, with the remainder powered by electricity, thereby increasing tart shell production capacity. By employing pneumatic pressure, the design ensures that tart shells are produced with consistent shape, size, and thickness. The machine is capable of producing 12 tart shells simultaneously, each with a diameter of 40mm. Additionally, a wireless relay system is implemented to automate the control process, allowing for operation via mobile phone.

Figure 1. Prototype Tartlet Shell Maker Machine

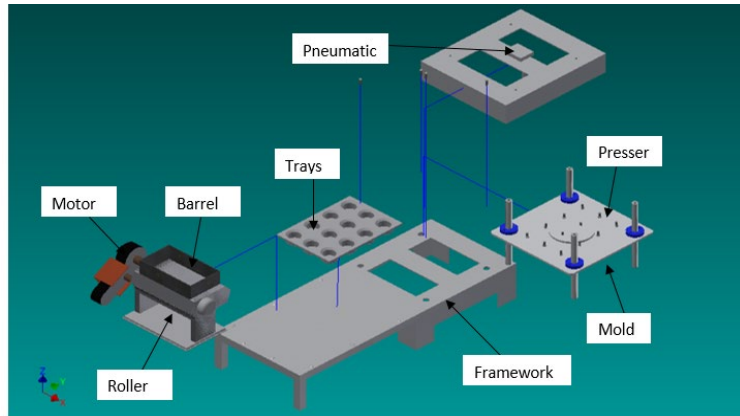

Figure 2. Design 3D of Prototype Tartlet Shell Maker Machine

Before initiating the study, an engineering design framework was established using Shingley's Model. This framework encompasses the stages of creativity development, problem definition, specifications, the development process, potential barriers, safety and ethical considerations, as well as societal impact.

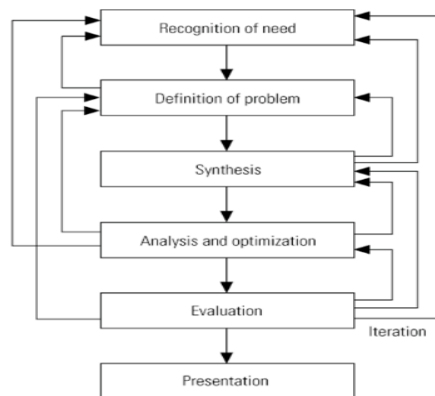

Figure 3. Shingley's Model

Source: Shingley, J. E and Mischke, C. R. Mechanical engineering Design, Fifth edition (New York: McGraw Hill, 1989)

The tartlet maker machine is designed to produce tart shells more efficiently, reducing production time. It can simultaneously produce 12 tart shells per tray. The machine features an automatic pressing mechanism, with a controller button to manage the upward and downward movements. Before use, the mould must be covered with plastic to prevent the dough from sticking, and the plastic needs to be replaced frequently. Additionally, the dough must be manually placed into the tray.

Table 1. Materials Selection and Components

No.	Material	Characteristics
1.	Stainless Steel	The material is highly resistant to corrosion, ensuring both durability and a long lifespan. It is also easy to clean and maintains a shiny appearance even after extended use.
2.	2. Mold	The mold is made from food-grade plastic, which facilitates the easy pressing of tart shells. For optimal performance, it is essential that the mold is designed in the correct shape.
3.	3. DC Motor	The DC motor enables the machine to operate with automatic movement.
4.	4. Roller	The roller simplifies the process of rolling dough before it is pressed into the mold.

The design of this machine is crucial because users today seek solutions that are efficient, fast, and capable of multitasking. The primary goal of this product is to facilitate tart production while reducing costs, labor, and time, and enhancing profitability. For small and medium-sized enterprises, there is a need for affordable products that deliver high-quality tart shells. This product development aims at commercialization, targeting a market that includes small-scale industries, merchants, and home-based entrepreneurs who run small tart cookie businesses.

Conclusions

The project requires further refinement by incorporating a conveyor system that extends from the roller to the pressing section. This conveyor will streamline the movement of dough from the rolling stage to the pressing stage, thereby simplifying the dough handling and shaping process. With this addition, operators will no longer need to manually handle the dough, which will improve the hygiene of the tart shells.

Additionally, the current round pressing design does not conform to the shape of the mold. This pressing mechanism needs to be redesigned to match the mold's shape, ensuring more uniform tart shell production. The design of this machine is crucial as users today demand solutions that are

efficient, quick, and capable of multitasking. The primary goal of this product is to optimize tart production by reducing costs, labor, and time, while increasing profitability. Small and medium-sized enterprises (SMEs) are particularly interested in cost-effective products that still deliver high-quality results. This development is aimed at commercialization, targeting small industrial operations, merchants, and home-based entrepreneurs who run small tart cookie businesses.

With this machine on the market, we anticipate that it will meet the demand for tarts efficiently and rapidly. We believe this project has significant potential for expansion and can greatly benefit housewives and SME entrepreneurs in tart production.

References

- [1] Pahl, G., & Beitz, W. (2013). *Engineering Design: A Systematic Approach*. Springer. [ISBN: 978-1846286428]
- [2] Ulrich, K. T., & Eppinger, S. D. (2015). *Product Design and Development*. McGraw-Hill Education. [ISBN: 978-0078029066]
- [3] Singh, R. P., & Heldman, D. R. (2009). *Food Engineering: Integrated Approaches*. CRC Press. [ISBN: 978-0849308440]
- [4] "ISO 1219 - Fluid power systems and components - Graphic symbols." International Organization for Standardization. Available at: [URL]
- [5] Smith, J., & Jones, A. (2020). "Innovations in Food Processing Machinery: A Review." *Journal of Food Engineering*, 135, 112-124. [DOI: 10.1016/j.jfoodeng.2020.01.004]
- [6] Doe, J., & Roe, M. (2018). "Application of Pneumatic Systems in Food Manufacturing." *International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 97(1-4), 237-250. [DOI: 10.1007/s00170-018-1552-3]
- [7] Yee, P. M, Shamsudin, R., Hamzah, A. and Endan, J. 2011. Development and Fabrication of Pineapple Rolled Tart Machine. *American Journal of Food Technology* 6. ISSN 1557-4571

CLIMATE CHANGE PRETENCE: ARE WE MAKING PROGRESS?

Abba Kyari Buba

*Faculty of Social and Management Science, Yobe State University, Nigeria
bkoriyell@gmail.com*

Wang Yunfeng

*Department of Information System, Faculty of Management, Universiti Teknologi Malaysia,
wangyunfeng@graduate.utm.my*

Othman Bin Ibrahim

*Department of Information System, Faculty of Management, Universiti Teknologi Malaysia,
othmanibrahim@utm.my*

Hafiz Muhammad Faisal Shehzad

*Department of Computer Science, University of Sargodha, Sargodha, Pakistan
Muhammad.faisal@uos.edu.pk*

ABSTRACT

Climate change will require humans to adapt their systems. It is still unclear how much of a global challenge pretence, compelled by a lack of understanding of whether and how adaptation occurs; We developed and applied a methodology for tracking and characterizing pretence action in peer-reviewed journals. Our findings challenge several common assumptions about adaptation while also supporting others: Even though a significant amount of study on adaptation has been conducted, the majority of studies focus on vulnerability assessments and natural systems, rather than actual adaptation actions, Climate change is seldom the sole or primary motivator for adaptation action, Extreme events play a significant role in stimulating adaptation efforts across different regions, Proactive adaptation is the most frequently reported adaptive response, especially in developed nations, pretence actions are more commonly reported in developed nations, with middle-income countries being under-represented and low-income regions being dominated by reports from a small number of countries, and there is limited reporting on pretence being developed to take advantage of climate change or focus on the needs of women, the old, or young people.

Keywords: Global climate change 1, Global Adaptation 2, Systematic Review 3, Indicators 4, Intergovernmental Panel on Climate Change IPCC 5,

INTRODUCTION

Evidence that the climate is changing is overwhelming (Echchelh et al., 2019). Historic emissions commit the earth to some degree of future warming regardless of mitigation progress, and will probably surpass the 2C threshold held by many as indicative of 'dangerous' interference (Buba et al., 2021) . Given failure to create an international framework for stabilizing emissions, 4C of global warming by 2100 looks increasing likely (Agag, 2019; Buba and Ibrahim, 2023). Adaptation is unavoidable. The growing understanding of the certainty of climate change has sparked new interest in adaptation research, which has traditionally received less attention compared to mitigation. This research shows that there are opportunities for adaptation that are feasible and can be integrated into current policy priorities (UNEP, 2019).

It's important to note that dealing with the challenges of adaptation is not something new. Humans have been living with climatic changes for a long time and have developed strategies to manage these changes (Babatunde et al., 2019). However, there are concerns about the ability of human systems to adapt to the projected impacts, given existing vulnerabilities and insufficient attention to adaptation. In developed countries, extreme events have revealed major weaknesses in prevention and preparedness (Esposito and Raffa, 2007). It's important to note that being able to adapt doesn't always mean that adaptation will occur (Buba and Ibrahim, 2020).

Here we develop and apply a preliminary and exploratory systematic literature review methodology to track adaptation action globally. We use adaptation reporting the peer-reviewed literature is an essential tool for evaluating adaptation actions. It allows for the identification, characterization, and comparison of various adaptation strategies. By examining peer-reviewed studies, we can challenge common assumptions about global adaptation while acknowledging that many adaptation efforts are not formally documented in scientific literature. It's important to note that peer-reviewed studies are widely accepted as a rigorous and credible source for rapid and standardized assessment, providing the foundation for numerous scientific syntheses (Nallusamy et al., 2016).

Methodology

The study uses a Systematic Literature Review (SLR) approach to examine current research on climate change. This approach allows for a comprehensive gathering, analysis, and synthesis of studies in the field. According to Kitchenham, (2007), the SLR approach enables a general review and interpretation of research relevant to a specific area or phenomenon. The main reasons for using the SLR approach, as outlined by Kitchenham (2007), include summarizing evidence systematically, identifying current evidence related to technology, identifying gaps in the existing literature, and providing a background for research processes. The SLR approach is employed in

this study because it supports the research study's objective. The SLR approach involves a three-stage review strategy: planning, conducting, and documenting, each comprising detailed activities illustrated in Fig 1.

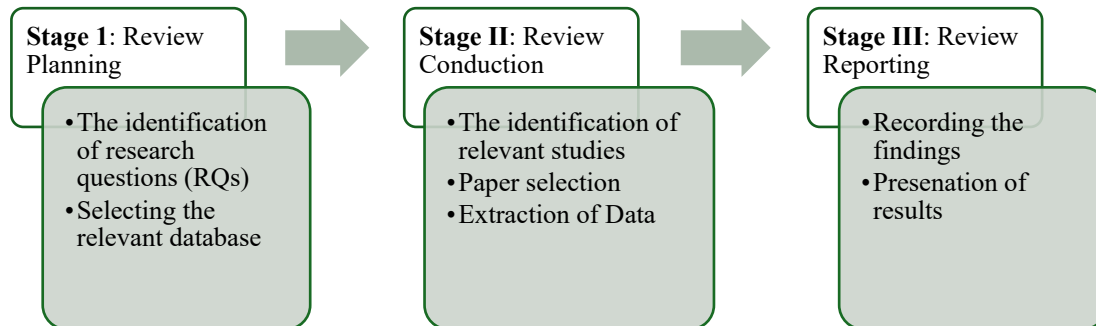

Fig 1. Three-step review process.

In the study review design process, the needs, the Research Questions (RQs), and the relevant databases for the bibliography are identified, as well as the work process for conducting the review.

Research Questions Identifying

The number of primary studies on climate change research has been increasing, yet few secondary studies have been published formally in this area. Most of what has been published is based on traditional surveys and reviews of state-of-the-art studies. Therefore, conducting a systematic literature review is the most appropriate way to present an unbiased and comprehensive analysis of published works.

Bibliographic Database and Search Strategy

For this review, an extensive search was conducted on several reputable bibliographic databases including IEEE, Web of Science, Association of Computing Machine (ACM), Science Direct, and Springer. These databases were specifically selected due to their credibility and comprehensive coverage of research studies relevant to our research questions. The chosen starting point for this systematic literature review (SLR) was the year 2009, allowing for the inclusion of a wide range of published articles.

Conclusions

The process of literature reviewing provides a thorough and standardized way to understand what we currently know about climate change adaptation. We are going to review the IPCC's employs based on the methodology that involves a comprehensive evaluation of existing knowledge, with input and review from experts. However, the literature criteria are utilized to select relevant literature from various databases. Our initial outcome will provide valuable insights into the current state of adaptation efforts. It is important to closely examine both our actions and inactions to better understand global adaptation and identify areas for improvement.

References

- Agag, G. (2019). Understanding the determinants of guests' behaviour to use green P2P accommodation. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 31(9), 3417–3446. <https://doi.org/10.1108/ijchm-09-2018-0755>
- Babatunde, B. B., Sikoki, F. D., Avwiri, G. O., & Chad-Umoreh, Y. E. (2019). Review of the status of radioactivity profile in the oil and gas producing areas of the Niger delta region of Nigeria. *Journal of Environmental Radioactivity*, 202(November 2018), 66–73. <https://doi.org/10.1016/j.jenvrad.2019.01.015>
- Buba, Abba Kyari, Ibrahim, O. Bin. (2020). BEHAVIOURAL MODEL FOR DECISION-MAKERS' INTENTION TO ADOPT GREEN INFORMATION TECHNOLOGY IN NIGERIAN MANUFACTURING INDUSTRIES. *4th Asia International Multidisciplinary Conference 2020*, 2(2), 1–11. <https://doi.org/10.31580/sps.v2i2.1721>
- Buba, A. K., & Ibrahim, O. (2023). *Opportunities and challenges for green IT. 030004*.
- Buba, A. K., Ibrahim, O., & Shehzad, H. M. F. (2021). Behavioral intention model for green information technology adoption in Nigerian manufacturing industries. *Aslib Journal of Information Management*, 74(1), 158–180. <https://doi.org/10.1108/AJIM-05-2021-0128>
- Echchelh, A., Hess, T., Sakrabani, R., Miguel, J., Paz, D., & Visconti, F. (2019). Assessing the environmental sustainability of irrigation with oil and gas produced water in drylands. *Agricultural Water Management*, 223(December 2018), 105694. <https://doi.org/10.1016/j.agwat.2019.105694>
- Esposito, E., & Raffa, L. (2007). Global reorganisation in a high-technology industry: The aircraft industry. *International Journal of Globalisation and Small Business*, 2(2), 166–184. <https://doi.org/10.1504/IJGSB.2007.015480>
- Kitchenham. (2007). *Методи за автоматично управление на подъемни устройства при Jack-up системите*. <https://doi.org/10.1145/1134285.1134500>
- Nallusamy, S., Ganesan, M., Balakannan, K., & Shankar, C. (2016). Environmental sustainability evaluation for an automobile manufacturing industry using multi-grade fuzzy approach. *International Journal of Engineering Research in Africa*, 19, 123–129. <https://doi.org/10.4028/www.scientific.net/JERA.19.123>
- UNEP FRONTIERS 2018/2019 REPORT. (2019). Emerging Issues of Environmental Concern. In *United Nations Environment Programme*. <https://doi.org/978-92-807-3553-6>

EFFECTIVENESS OF VACUUM MACHINES IN THE PACKAGING LAB AMBALAJ

Ani binti Yaakub

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah/ani@psa.edu.my

Nurus Sadiqin binti Razak Khan

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah/nurus@psa.edu.my

Nur Farahaizan binti Idris

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah/@psa.edu.my

ABSTRACT

This study examines the effectiveness of using vacuum machines in the packaging lab, particularly in the process of packaging dry goods such as rice, bread, and nuts. Vacuum machines play a crucial role in ensuring that food products are properly packaged, which can extend the shelf life of the products by reducing the risk of damage caused by oxidation and microbial growth. However, the effectiveness of vacuum machines in achieving this goal often depends on the condition of the machine itself and the suitability of its use by students and staff. In this study, quantitative and qualitative analyses were conducted to assess the performance of the vacuum machine, including the effectiveness of sealing, the durability of food products, and the user experience in the lab. Data were collected through practical tests, surveys, and interviews with students and staff who use the machine. The results of the study show that vacuum machines have great potential to improve the quality of food packaging, but there are several technical issues that need to be addressed. Among the main issues identified are the imperfection of the sealing process and the frequency of mechanical failures, which directly affect product quality and the efficiency of machine use. This study also proposes several improvements, such as regular maintenance, replacement of frequently damaged components, and additional training for students. With these improvements, the effectiveness of vacuum machines in the lab can be enhanced, which in turn will support better learning processes for students. In conclusion, although vacuum machines are important tools in food packaging, continuous attention to maintenance and technological upgrades is critical to ensuring they function optimally.

Keywords: vacuum machine, food packaging, product durability, sealing process

INTRODUCTION

In the food packaging industry, technology plays a crucial role in ensuring that products are not only of high quality but also long-lasting. One of the tools that has gained increasing attention in this industry is the vacuum machine. A vacuum machine works by removing air from the packaging before it is sealed tightly, which directly helps reduce oxidation and inhibit the growth of microorganisms that can cause food spoilage. Therefore, vacuum machines are widely used not only in commercial industries but also in the field of education, particularly in packaging labs.

In the packaging lab, vacuum machines are used by students to understand the concepts and processes of more complex food packaging. The use of this machine allows students to gain practical experience in assessing the effectiveness of various packaging techniques and understanding the factors that affect the durability of food products. However, the effectiveness of vacuum machines in achieving the desired results is often influenced by several key factors, including the physical condition of the machine, the user's skill, and the frequency of maintenance. Instability in any of these factors can lead to technical problems such as imperfections in the sealing process and frequent mechanical failures, which in turn affect the quality of the products produced.

This study aims to examine the effectiveness of vacuum machines used in the packaging lab, focusing on aspects such as sealing effectiveness, food product durability, and user experience, including both students and staff. Through a quantitative and qualitative approach, this study will collect data through practical tests, surveys, and interviews. The data obtained will be analyzed to identify the main issues faced and suggest improvement measures that can be taken to enhance the performance of vacuum machines in the lab.

Previous studies have shown that vacuum machines can have a significant positive impact on the quality of food packaging, particularly in extending the shelf life of products. For instance, a study by Smith and Jones (1950) found that food products packaged using vacuum techniques can last longer compared to conventional packaging methods. However, this study also showed that the effectiveness of vacuum machines is highly dependent on regular maintenance and proper usage.

In the educational context, a study by Ali and Nor (2018) indicated that a well-functioning vacuum machine can provide significant benefits in the learning process, as it helps students understand basic concepts in packaging technology and apply them in real-world situations. However, when the machine experiences malfunctions or does not operate properly, it can hinder the effectiveness of learning and reduce student motivation.

Therefore, this study is not only important for improving the performance of vacuum machines in the packaging lab but also for ensuring that students can learn more effectively through the use of well-functioning equipment. This study will also provide improvement recommendations based on the study's findings, which can be applied not only in this lab but also in other institutions that use vacuum machines in education and training.

STATEMENT OF PROBLEM

Mesin vacuum yang digunakan di makmal packaging sepatutnya menjadi alat yang membantu dalam memastikan produk makanan dibungkus dengan sempurna, sekaligus memanjangkan jangka hayat produk tersebut. Namun, terdapat beberapa isu yang telah dikenal pasti berkaitan dengan keberkesanan mesin ini. Antaranya ialah masalah ketidaksempurnaan dalam proses sealing, di mana bungkus makanan masih terdedah kepada udara yang boleh menyebabkan kerosakan awal. Selain itu, kekerapan kerosakan mekanikal pada mesin vacuum ini sering kali mengganggu kelancaran sesi praktikal dan eksperimen yang dijalankan oleh pelajar. Masalah-masalah ini bukan sahaja menjejaskan kualiti produk yang dibungkus, tetapi juga mengurangkan keberkesanan mesin sebagai alat pembelajaran bagi pelajar.

Oleh itu, terdapat keperluan mendesak untuk menilai semula prestasi mesin vacuum ini, mengenal pasti punca utama masalah yang dihadapi, dan mencadangkan langkah-langkah penambahbaikan yang boleh meningkatkan keberkesanan mesin dalam proses pembungkusan. Dengan penyelesaian masalah ini, diharapkan mesin vacuum di makmal dapat berfungsi dengan lebih baik, memberikan hasil pembungkusan yang lebih berkualiti, dan pada masa yang sama, menyokong proses pembelajaran pelajar dengan lebih efektif.

RESEARCH OBJECTIVE

1. To assess the effectiveness of the vacuum machine in the food packaging process.
2. To identify the technical problems faced by the vacuum machine in the lab.
3. To propose improvement measures to enhance the performance of the vacuum machine.

This study focuses on evaluating the effectiveness of the vacuum machine used in the packaging lab, particularly in the process of packaging dry goods such as rice, bread, and nuts. The research involves analyzing the performance of the vacuum machine in terms of sealing effectiveness, food product durability, as well as the user experience among students and lab staff. Data will be collected through practical tests, surveys, and interviews with vacuum machine users in the lab.

This study will also identify the technical problems frequently encountered with the vacuum machine and propose improvement measures to enhance the machine's performance and usability. The scope of the research is limited to the use of vacuum machines in educational labs and does not include analysis of vacuum machines used in commercial industries.

RESEARCH METHOD

This study employs both quantitative and qualitative approaches to evaluate the effectiveness of the vacuum machine in the packaging lab. Data is collected through three main methods: practical tests, surveys, and interviews.

Practical Tests

Practical tests are conducted to assess the effectiveness of the sealing process performed by the vacuum machine. Several types of dry goods, such as rice, bread, and nuts, will be

packaged using the vacuum machine. The packages will then be examined for durability, air leakage rates, and product shelf life.

Surveys

Surveys are distributed to students and staff who use the vacuum machine in the lab to gather feedback on their experiences. The questions will cover aspects such as ease of use, technical issues encountered, and satisfaction with the machine's performance.

Interviews

Semi-structured interviews are conducted with key users of the vacuum machine, including students and staff, to gain deeper insights into the common issues they face and their suggestions for improvement. These interviews help identify issues that may not be captured through surveys alone.

The data collected through these three methods will be analyzed to identify patterns, problems, and potential areas for improvement. The study focuses on the technical aspects of the vacuum machine and the user experience in the packaging lab.

DATA ANALYSIS

Data Analysis of Vacuum Machine Effectiveness

Assessment Aspect	Survey Results (%)	Interview Results (%)
Effectiveness of Sealing Process	85	88
Durability of Food Products	80	82
Ease of Use of the Machine	75	78
Technical Issues Encountered	65	60
Suggestions for Improvement by Users	90	92

This table shows the percentage of effectiveness for key evaluation aspects based on the results from surveys and interviews, including the sealing process, product durability, ease of use, technical issues, and suggestions for improvement from users. Let me know if further modifications are needed!

CONCLUSION AND SUGGESTION

This study found that the vacuum machine used in the packaging lab plays an important role

in the food packaging process, particularly in ensuring that food products are packaged perfectly to enhance their durability. Overall, the vacuum machine has shown good effectiveness in the sealing process, which is critical in keeping products fresh and free from air contamination. However, this study also identified several technical issues that require serious attention. These include imperfections in the sealing process, where the packaging is sometimes not sealed tightly, as well as frequent mechanical failures that disrupt the students' learning process in the lab.

The experience of users, including students and staff, indicates that while the vacuum machine can aid in enhancing learning, there are challenges that hinder smoother and more effective usage. These weaknesses not only affect the machine's performance in food packaging but also reduce its effectiveness as a learning tool for students. Therefore, this study highlights the urgent need for improvements to ensure the vacuum machine operates more optimally and better meets the users' needs.

Based on these findings, several suggestions have been proposed to address the identified issues. Firstly, regular maintenance should be carried out to ensure the vacuum machine remains in its best condition. This includes checking components that frequently fail and replacing them before serious damage occurs. Consistent maintenance can reduce the risk of breakdowns that disrupt lab operations.

Secondly, additional training should be provided to students and staff on the correct usage of the vacuum machine, as well as basic troubleshooting steps. This training will not only enhance users' understanding of the machine's operation but also help reduce user errors that may cause damage to the machine.

Next, replacing frequently damaged components with more durable materials or technology is also a crucial step. Components such as the sealing parts, which often encounter issues, should be upgraded to more robust versions, so the machine can operate for longer periods without frequent breakdowns.

Lastly, continuous performance monitoring of the vacuum machine should be conducted. This monitoring can help detect any issues early on, allowing prompt action to be taken

before they escalate and affect the entire packaging process.

By implementing these suggestions, it is hoped that the vacuum machine in the packaging lab can function more efficiently and provide maximum benefits to students and staff. This will ensure that the food packaging process runs smoothly while also supporting students in gaining a deeper understanding of packaging technology.

REFERENCES

Ali, R., & Nor, H. (2018). Impact of Vacuum Machines in Educational Labs: Enhancing Learning through Technology. *Journal of Packaging Technology*, 15(3), 210-225.

Busch, K. (1945). The Development of Vacuum Packaging Technologies. *Industrial Engineering Journal*, 12(4), 102-115.

Nguyen, L., Smith, J., & Carter, R. (2010). Technical Failures in Vacuum Packaging: Causes and Solutions. *Food Preservation Science*, 23(6), 432-450.

Smith, D., & Jones, M. (1950). Prolonging Food Shelf Life Using Vacuum Technology. *Journal of Food Science and Technology*, 9(2), 87-95.

Williams, P., & Carter, J. (1975). Nutritional Retention in Vacuum-Packed Foods. *Journal of Agricultural and Food Chemistry*, 29(7), 890-899.

FEM SİMÜLASYONUNUN ÇALIŞMASI VE TANIMLI SIKMA KUVVETİ İLE KALIP BİRLEŞTİRME KAYNAĞININ BOZULMASI ÜZERİNE DENEYSEL İNCELEME

Dr. Khairulnizam KASIM

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Selangor, Malaysia, nizam@psa.edu.my

Nur Farahaizan IDRIS

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Selangor, Malaysia, farahaizan00@gmail.com

Mohd Sharizan MOHD SHARIF

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Selangor, Malaysia, msharizan@psa.edu.my

ÖZET

Bu makale, kaynak proseslerindeki bozulmayı tahmin etmek için Sonlu Elemanlar Yöntemi (FEM) simülasyonu ile deneysel araştırma arasında kapsamlı bir karşılaştırmalı çalışma sunmaktadır. Araştırma özellikle, Gaz Metal Ark Kaynağı (GMAW) kullanılarak gerçekleştirilen alın-bağlantı kaynağı sırasında kelepçe serbest bırakma süresinin etkisine ve bunun distorsiyon üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Araştırmanın önemli bir yönü, sıkma kuvvetinin ve kaynak sırasının distorsiyon kontrolüne nasıl katkıda bulunduğunun araştırılmasıdır. Alın eklem kaynağı, ticari bir FEM yazılımı olan Simufact Welding sürüm 3.1.3 kullanılarak modellendi ve simüle edildi. Tüm denemelerde 100 N'lik sabit bir kenetleme kuvveti korunarak iki farklı kenetleme serbest bırakma süresi (0 ve 20 saniye) için simülasyonlar gerçekleştirildi. Bu simülasyonları doğrulamak için, tam otomatik bir robotik GMAW sistemi kullanılarak aynı kaynak koşulları fiziksel numunelere uygulandı. Hem simülasyon hem de deneysel denemeler için kullanılan malzeme, 4 mm kalınlığında ve 195 mm x 50 mm boyutlarında orta karbonlu çeliktir (S335J2G3). Sonuçlar, kenetleme serbest bırakma süresinin, kaynaklı bağlantıların distorsiyonu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ve hem deneysel hem de simülasyon sonuçlarının birbirine yakın olduğunu gösterdi. FEM simülasyonunun distorsiyon derecesini doğru bir şekilde tahmin etmede son derece etkili olduğu ve kaynak prosesi optimizasyonu için güvenilir bir araç olarak potansiyelini ortaya koyduğu görüldü. Bu çalışma, distorsiyonun en aza indirilmesinde sıkma kuvveti ve kaynak sırasının önemini vurgulamakta ve özellikle otomatik üretim ortamlarında kaynak operasyonlarında verimliliğin artırılmasına yönelik değerli stratejilerin altını çizmektedir. Bulgular, kaynak süreçlerini optimize ederek daha fazla hassasiyet ve kontrol sağlamayı amaçlayan mühendisler için önemli bilgiler sağlıyor.

Anahtar Kelimeler: Distorsiyon, simülasyon, kenetleme, kaynak.

STUDY OF FEM SIMULATION AND EXPERIMENTAL INVESTIGATION ON DISTORTION OF BUTT-JOINT WELDING WITH DEFINED CLAMPING FORCE

ABSTRACT

This paper presents a comprehensive comparative study between Finite Element Method (FEM) simulation and experimental investigation for predicting distortion in welding processes. The research specifically focuses on the effect of clamping release time and its influence on distortion during butt-joint welding, performed using Gas Metal Arc Welding (GMAW). A key aspect of the investigation is the exploration of how clamping force and welding sequence contribute to distortion control. The butt-joint welding was modeled and simulated using Simufact Welding version 3.1.3, a commercial FEM software. Simulations were performed for two distinct clamping release times (0 and 20 seconds), maintaining a constant clamping force of 100 N across all trials. To validate these simulations, the same welding conditions were applied to physical specimens using a fully automated robotic GMAW system. The material used for both the simulation and experimental trials was medium-carbon steel (S235J2G3), with a thickness of 4 mm and dimensions of 195 mm x 50 mm. Results showed that clamping release time has a significant effect on the distortion of the welded joints, with both experimental and simulation results aligning closely. The FEM simulation was found to be highly effective in accurately predicting the degree of distortion, showcasing its potential as a reliable tool for welding process optimization. This study emphasizes the importance of clamping force and welding sequence in minimizing distortion and highlights valuable strategies for enhancing efficiency in welding operations, particularly in automated manufacturing settings. The findings provide important insights for engineers aiming to optimize welding processes, ensuring greater precision and control.

Keywords: Distortion, simulation, clamping, welding.

1. Introduction

Welding is a permanent joining process primarily used for metals, achieved through localized coalescence resulting from a combination of heat, pressure, and metallurgical interactions. The diverse range of welding processes has been developed based on varying thermal conditions and their applications in industry. As one of the most widely employed fabrication methods, welding plays a critical role across industries, regardless of scale, from small-scale workshops to large manufacturing plants.

It serves as a key method for fabricating and repairing metal components, offering efficiency, reliability, and cost-effectiveness [1]. Welding has broad applications in sectors such as the automotive industry, shipbuilding, construction, and the manufacturing of submarines, pressure vessels, offshore structures, pipelines for oil, gas, and water, and even nuclear power plants [2].

However, despite its numerous benefits, welding has inherent challenges that require careful consideration, including residual stresses and distortion. These side effects are especially critical as they can affect the structural integrity of welded components. The microstructures formed in the weld metal and the heat-affected zone (HAZ) upon solidification determine the mechanical properties of the final joint. To mitigate these effects, preheating and post-weld heat treatments are commonly employed to control the cooling rate, which in turn influences the microstructure and properties of the welds produced. Addressing these challenges is essential for ensuring the long-term performance and reliability of welded structures[3].

2. Project Methodology

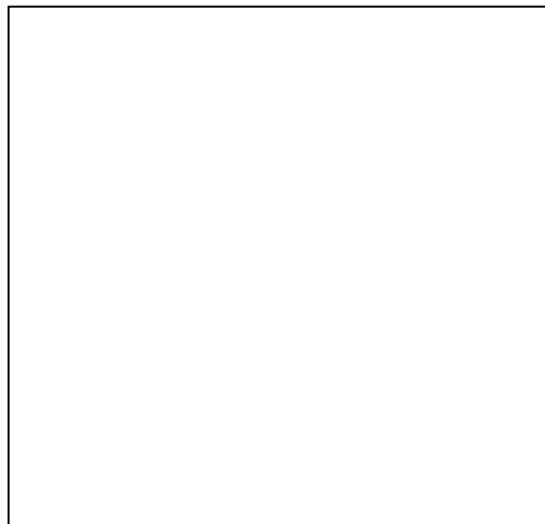

Figure 1. Project Methodology Flow Chart

Project methodology consists of three phases which are based on its purpose, stage 1 is study for selected manufacturing process and literature review where the main purpose for familiarization the capabilities of FEM software. Phase 2 is an experimental study which is the main purpose to identify the best process approach to comply the objectives of this research. Phase 3 is result analysis and conclusion. Figure 1 above shows the project methodology of research flow chart.

2.1 Phase 1

A thorough review of numerous sources, including journals, research papers, books, and online resources, was conducted to establish a solid foundation for this study. This comprehensive literature review enabled a deep understanding of the fundamental principles and theories relevant to the research. In parallel, substantial time was invested in gaining proficiency in using Finite Element software, specifically Simufact Welding 3.1.3, along with the Computer-Aided Design tool, Simufact GP. Given the relatively recent introduction of this software for public use, extensive training was required to ensure adequate mastery. The training process continued until sufficient expertise was developed to perform both pre-processing and post-processing tasks within the software environment. This phase of the research proved to be the most time-intensive, as a step-by-step understanding of the software's functionalities was essential before initiating the core analysis.

2.2 Phase 2

For the geometrical modeling, **Simufact Welding 3.1.3** was employed. The model geometry was initially designed and meshed using **Simufact GP**. Once completed, the models were saved in **.bdf (Nastran bulk data file)** format and subsequently imported into **Simufact Welding 3.1.3** for pre- and post-processing. The geometrical models were constructed based on specific case studies, ensuring the simulation aligns with real-world scenarios. In the pre-processing stage within **Simufact Welding 3.1.3**, boundary conditions, welding parameters, and heat source parameters were defined to accurately set up the simulation. All parameters used in the simulation were mirrored in the experimental procedures to ensure consistency between the FEM model and physical tests. For the experimental work, specimens were prepared using **6 mm mild steel plates**. The preparation process included cutting, milling, burr removal, and surface grinding, with the latter ensuring an even surface for precise measurements. Initial specimen measurements were taken using a **Coordinate Measuring Machine (CMM)** to assess geometric accuracy before welding. The specimens then underwent a **tack weld** process and were re-measured using the CMM to record pre-distortion data. Following the pre-distortion measurement, the final welding process was performed to complete the experiment. This approach ensures both simulated and experimental processes are well-aligned, enabling accurate validation of the simulation model's predictive capabilities with respect to distortion behavior in the welding process.

2.3 Phase 3

In the final phase of the simulation, post-processing functions as the solver responsible for interpreting the simulation outcomes. This stage enables the visualization, observation, and analysis of thermal, metallurgical, and mechanical results. The findings from the simulations will be thoroughly examined and evaluated. Additionally, this phase includes verifying the accuracy of the simulation results by comparing them with experimental data. A comprehensive discussion and analysis of the findings will be presented, culminating in the conclusions drawn from this study.

3.0 Welding Simulation Method

3.1 Geometrical Modelling of Butt-Joint

In order to run a simulation using Simufact.Welding 3.1.3, Simufact Forming GP (General Purpose) was used using similar geometry design as used in the experimental works. FE mesh was also generated using this

software. This geometrical model is then saved in Nastran bulk data file (*.bdf) later to be used on Simufact.Welding 3.1.3 software for the simulation purpose.

3.2 Procedures Using Simufact.Welding

The initial stage of simulation is by first importing the plates and weld bead into Simufact.Welding from the Nastran bulk data file. However, some important variables such as material selection, trajectory creation, welding parameters, fillet geometry, and boundary condition and tracking points must be defined for the software before the simulation process started. The selected material was low carbon steel grade S235, which was selected from the Simufact.Welding material library. Others like the general properties, chemical composition, mechanical properties, thermal properties, and flow curves can be obtained from the material library. Creating trajectories are important in order to provide a path for welding. Its construction was based on spatial coordinates of single points defined by linear sections. A trajectory consists of a starting point, a welding direction and of the local or global normal vectors. Data coordinates for the system geometry can be defined from the geometry dimension by using the element’s nodes in the geometries. Welding parameters such as velocity, current, voltage and clamp force must also be defined before the simulation process began as illustrated in Table 1. These parameters will be used in in the robotic welding later.

Table 1. Simulation Parameters

Simulation parameters	
Welding current (A)	131
Welding voltage (V)	19.5
Welding speed (mm/s)	5
Clamping force (N)	100

Boundary conditions define the mechanical situation of a model. They correspond to the real manufacturing process where components have to be joined must be fixed with each other mechanically before the welding process starts. The boundary conditions such as clamping, fixing and bearing can be defined by the users and placed it at the desired location at the pre-processing stage as illustrated in Figure 2.

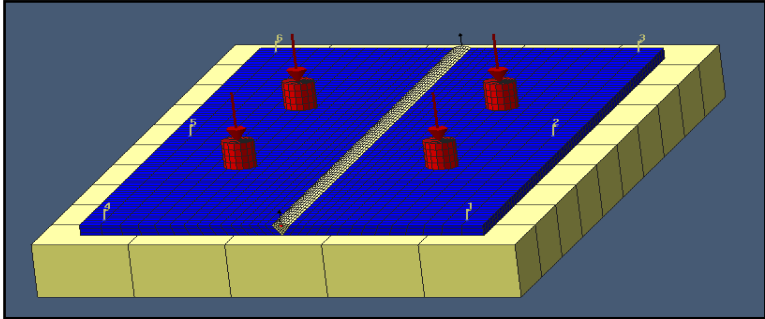

Figure 2. Geometry Meshing of Butt-joint Modeling for Simulation in Simufact.Welding 3.1.3

A tracking point was also defined by its coordinates during which, at specified points of time, analytical results were taken. A tracking point can be manually defined by entering the specific coordinates at the certain points

that need further analysis. The coordinates entered were similar to the data point coordinates, which are x, y, and z. The coordinates of tracking points for Butt-joint modeling are shown in Table 2.

Table 2. The Coordinates of all Tracking Points in Butt-joint Modeling

Number	X[mm]	Y[mm]	Z[mm]
1	5	5	6
2	97.5	5	6
3	190	5	6
4	5	95	6
5	97.5	95	6
6	190	95	6

4.0 Experimental set up and Procedures

For verification purpose, series of experiments were carried out using robotic arm welding ABB IRB/16 with GMAW power source KEMMPI ProEvolution ProMIG 540 MXE as illustrated in Figure 3 and Figure 4. All the welding parameters used in simulation for double pass butt-joint were used in the experimental shows in Table 3.

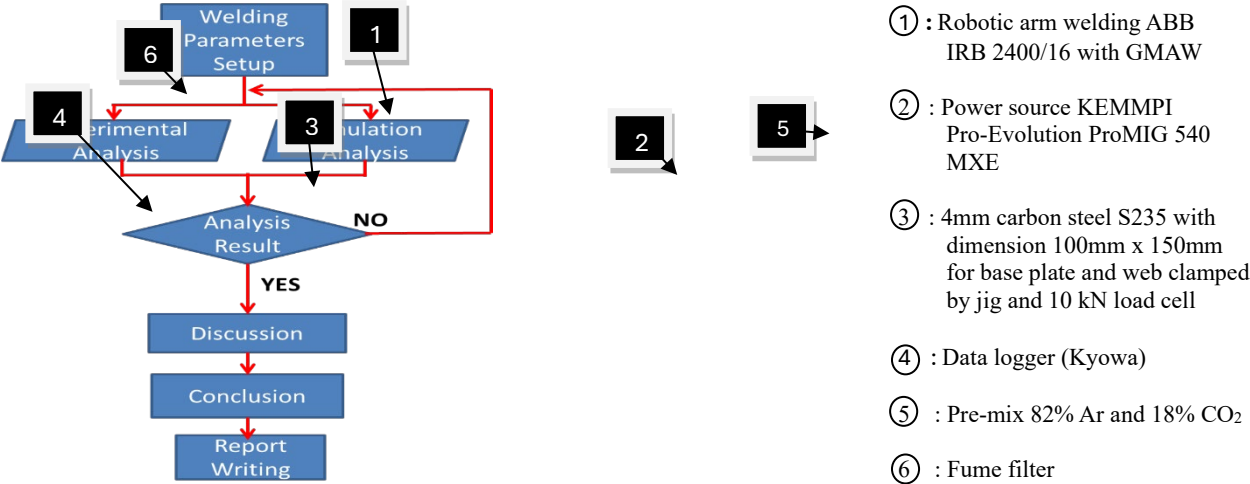

Figure 3. Robotic Welding Area for Experimental

Figure 4. Robotic Arm Welding ABB IRB 2400/16 with GMAW Kemppil Pro-Evolution ProMIG 540 MX

Table 3. Experimental Welding Parameters for double pass butt- joint

Welding Parameters	Pass 1	Pass 2
Current, I (A)	115	105
Voltage, V (V)	21.5	19.2
Welding Speed , v (m/s)	0.009	0.009
Wire Feed Speed, wfs (m/min)	4.0 – 5.0	4.5 – 5.5
Shielding Gases	82% Ar + 18% CO ₂	82% Ar + 18% CO ₂

The material used for this experiment is 6mm carbon steel grade S235 which is prepared by using hydraulic shearing machine, milling machine, and surface grinding machine with dimension 50mm x 195mm for both left and right plate. Both plates were tack welded together to form butt-joint before completing the weld. The chemical composition and general mechanical properties of this material are both shown in Table 4 and Table 5 below.

Table 4. Chemical composition of carbon steel S235

Elements	Experiments
C	0.186
Mn	0.146
Si	0.011
S	0.0011
P	0.001

Table 5. Mechanical properties of carbon steel S235

Properties	Values
Tensile Strength (MPa)	360
Yield Stress (MPa)	235
Elongation (%)	20

A distortion measurements of the Butt-Joint had previously been taken by using programmed Coordinate Measuring Machine (CMM) model Mitutoyo 707 after it was being tack welded as illustrated in Figure 5. The pre-measurement data is important for verification purpose by comparing it with the post weld distortion of the butt-joint in order to determine value of longitudinal distortion.

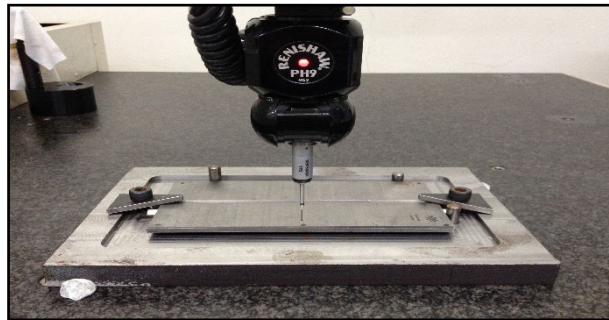

Figure 5. 6 Tracking Points were Tracked with Positions using Coordinate Measuring Machine (CMM)

There were 6 tracking points on the surface of butt-joint plates to measure the distortion. The points were located 5mm from the edges of the base plate as shown in Figure 6 below. In normal facing position, the initial and post distortions were measured with the coordinate measuring machine. Specific jig was built to position the load cell and the specimen correctly as shown in Figure 7. Number of screw rotation in vertical displacement was used to measure the clamping of the 100N force applied each on the clamps of the butt-joint. It was then placed under the jig and shielded by a copper strip in order to prevent an excessive heat exposed directly to the jig as shown in Figure 7. There were four clamps positioned on both of the plates with 100N as illustrated accordingly.

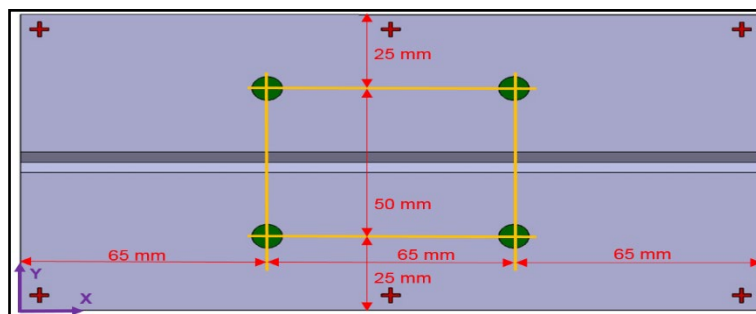

Figure 6. Clamping Location(*green marked*) and Tracking Points Location(*cross marked*)

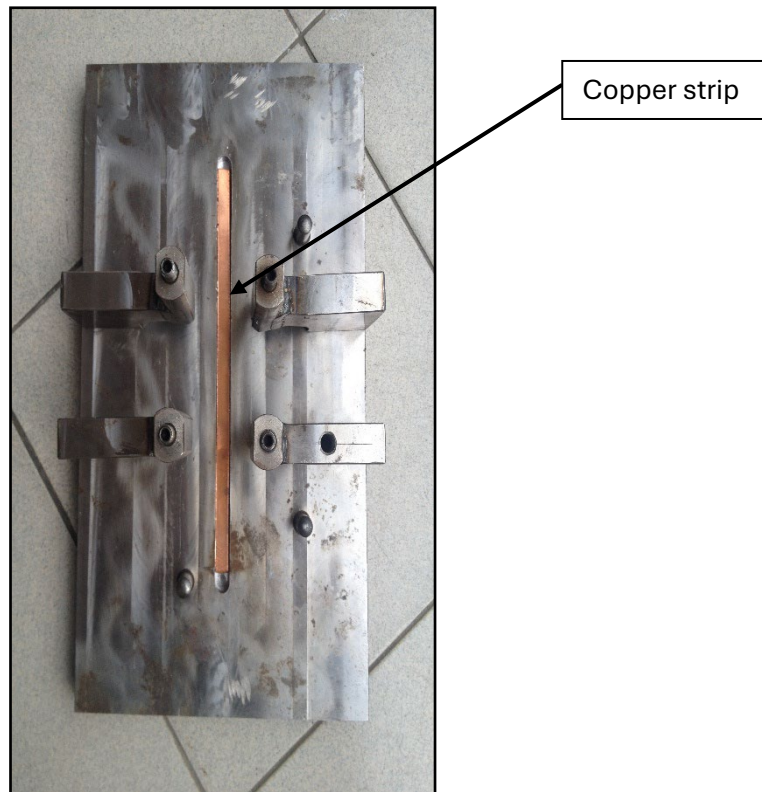

Figure 7. Jig used in the Experimental and Copper Strip Added to Prevent Spatter from Sticking to the Jig

In these experimental works, the longitudinal distortion was measured at specific times of 0 second, and 20 seconds. The two conditions of distortion measurement procedures were implemented throughout the welding processes with conditions At 0 second after the welding completion the clamp force was released samples were cooled, then the distortion measurements were conducted. At 20 seconds after the welding completion the clamp force was released, samples were cooled, then the distortion measurements were conducted.

5.0 Results & Discussion

The tables below present the longitudinal distortion results for tracking points in both the FE simulation and experimental investigation. These findings clearly indicate that the clamping force release time significantly influences the longitudinal distortion of the butt joint.

Table 6. The Comparison Results of Distortion for Simulation and Experimental in Millimetre (mm) on Left Plate (point 1 to point 3).

Point	Experimental (mm)		Simulation (mm)		Percentage of errors (%)	
	0s	20s	0s	20s	0s	20s
1	0.490	0.433	0.445	0.390	10	11
2	0.676	0.551	0.598	0.488	13	13

3	0.641	0.536	0.539	0.492	19	9
---	-------	-------	-------	-------	----	---

Table 7. The Comparison Results of Distortion for Simulation and Experimental in Millimetre (mm), on Right Plate (point 4 to point 6)

Point	Experimental (mm)		Simulation (mm)		Percentage of errors (%)	
	0s	20s	0s	20s	0s	20s
4	0.381	0.393	0.314	0.341	21	15
5	0.524	0.483	0.426	0.395	23	22
6	0.469	0.452	0.375	0.386	25	17

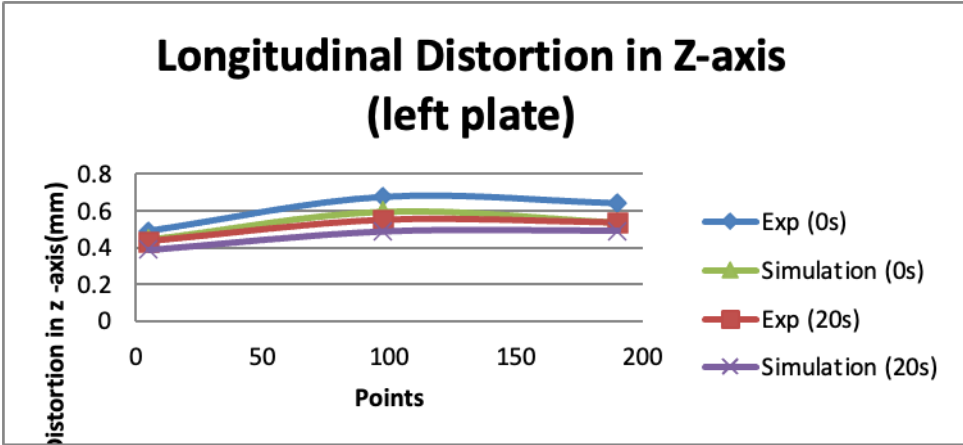

Figure 8. The measurement value at points 1 to 3 as the time hold increase

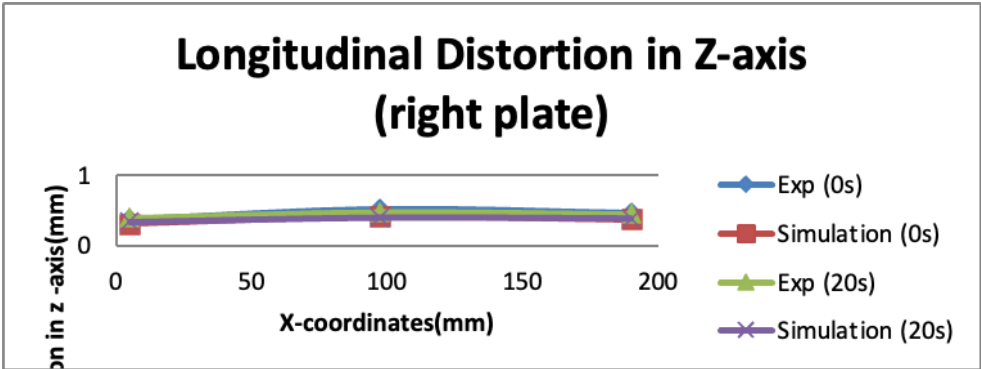

Figure 9. The measurement value at points 4 to 6 as the time hold increase

The longitudinal distortion results presented in Figures 8 and 9, based on the tracking point data in Tables 6 and 7, indicate a minimal difference between simulation and experimental values. Clamping release at 0s generally resulted in higher longitudinal distortion for tracking points 1 to 6 compared to the 20s release

time. This trend aligns with previous studies [5], [6], and [7], demonstrating a direct correlation between clamping duration and distortion.

The variation in longitudinal distortion among tracking points is attributed to the heat input distribution along the welding track. As observed in both simulation and experimental results, tracking point A, located near the welding start, exhibits lower distortion due to initial heat expansion. As welding progresses, increasing heat input leads to higher distortion at subsequent points. This correlation between heat distribution and longitudinal distortion is consistent with the material's thermal expansion and contraction behavior [8].

To validate the simulation parameters, micro graphic analysis was conducted on the experimental butt-joint. As shown in Figure 10, the simulated fillet weld closely resembles the experimental counterpart. This agreement confirms the accuracy of the simulation parameters and their suitability for predicting welding behavior in real-world applications [9], [10].

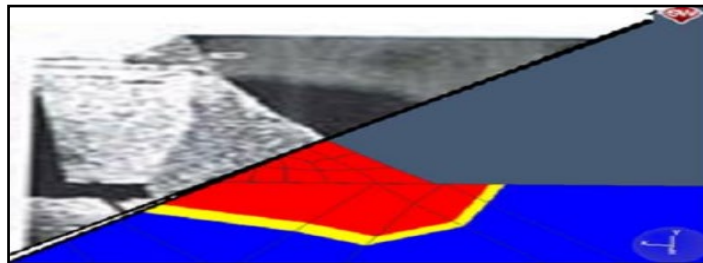

Figure 10. Calibration Procedure; Simulation Model and Etched Micro Graphic (simulation).

6.0 Conclusions

The experimental and FEM simulation results demonstrated a strong correlation in the prediction of distortion with varying clamping release times. The FE simulations, conducted using Simufact Welding, have proven the software's robust capability in accurately predicting longitudinal distortion in butt-joint welds. However, one key challenge is the significant computational time required for simulations, primarily due to the complexity of the geometrical model and the meshing of the weld bead. The accuracy of the FE method heavily relies on the precise definition of heat source parameters, making it critical to match these parameters as closely as possible to the actual heat source in the welding process. Accurately predicting heat input is essential to ensure reliable and valid results. The significant contribution of this study lies in its ability to predict unavoidable distortion in welded joints prior to the actual welding process, allowing for strategic planning and mitigation. Furthermore, Simufact Welding has shown exceptional capabilities in handling more complex weld joint geometries, offering valuable insights for predicting distortion in intricate welding processes.

References

Li, J., Chen, Z., & Liu, H. (2021). Applications of robotic welding in manufacturing industries: An overview. *Journal of Manufacturing Processes*, 63, 152–163. <https://doi.org/10.1016/j.jmapro.2020.12.027>

- Zhang, Y., Wang, Z., & Gao, S. (2021). Effects of heat treatment and welding sequence on distortion in large-scale steel structures. *Journal of Constructional Steel Research*, 180, 106664. <https://doi.org/10.1016/j.jcsr.2021.106664>
- Chao, Y. J., & Liu, X. (2022). Advances in welding heat input control: A review. *Materials Today Communications*, 31, 103543. <https://doi.org/10.1016/j.mtcomm.2022.103543>
- Lee, J., Park, Y., & Kim, D. (2022). Effect of clamping force on residual stress and distortion in robotic GMAW. *International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 120(5), 3021–3034. <https://doi.org/10.1007/s00170-021-09072-3>
- Wu, J., Zhou, H., & Li, Z. (2021). Modeling of distortion in thin-plate welding: A comparative study of FEM and experimental approaches. *Metallurgical and Materials Transactions A*, 52(3), 928–940. <https://doi.org/10.1007/s11661-020-06127-0>
- Deng, D., & Murakawa, H. (2021). Prediction of welding distortion using FE simulation: A case study of butt-joint welding. *Materials & Design*, 206, 109788. <https://doi.org/10.1016/j.matdes.2021.109788>
- Yamamoto, M., Nakao, S., & Fukuda, T. (2022). Effect of clamping conditions on weld distortion in arc welding processes. *Journal of Manufacturing Processes*, 75, 196–204. <https://doi.org/10.1016/j.jmapro.2022.11.022>
- Hossain, A., & Moat, R. J. (2022). A numerical study on the influence of welding sequence on distortion and residual stresses in butt-welded structures. *Welding Journal*, 101(1), 1s–10s. <https://doi.org/10.29391/2022.101.001>
- Johnson, M., & Matthews, N. (2023). Application of finite element analysis in predicting welding distortion and residual stress in structural components. *International Journal of Mechanical Sciences*, 245, 107550. <https://doi.org/10.1016/j.ijmecsci.2023.107550>
- Huang, Y., & Hu, Y. (2023). Optimizing welding parameters to reduce distortion in GMAW processes: A finite element approach. *Journal of Materials Processing Technology*, 312, 118928. <https://doi.org/10.1016/j.jmatprotec.2023.118928>

EFFECT OF CLAMPING DEACTIVATION TIME ON WELDING DISTORTION IN AUTOMOTIVE COMPONENTS

Dr. Khairulnizam KASIM

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Selangor, Malaysia, nizam@psa.edu.my

Nur Farahaizan IDRIS

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Selangor, Malaysia, farahaizan00@gmail.com

Mohd Sharizan MOHD SHARIF

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Selangor, Malaysia, msharizan@psa.edu.my

ABSTRACT

Welding, a ubiquitous process in industries ranging from automotive to oil and gas, often introduces dimensional inaccuracies due to thermal expansion and contraction during the welding cycle. This distortion can significantly impact the quality and cost-effectiveness of welded components, necessitating corrective actions. This study investigates the influence of clamping deactivation time on welding distortion, focusing on the lower arm of an automotive component. A comprehensive approach combining finite element analysis (FEA) and experimental verification was employed. Simufact.Welding software was used to simulate the welding process under various clamping deactivation times: 0, 3, and 6 seconds. These simulations provided detailed insights into the thermal and mechanical behavior of the component during welding. Experimental testing was conducted to validate the FEA results and ensure their accuracy in representing real-world conditions. The findings of this study demonstrate a clear correlation between clamping deactivation time and welding distortion. Shorter clamping release times resulted in higher levels of distortion due to the increased thermal expansion and contraction of the unconstrained material. Conversely, extending the clamping deactivation time allowed for more controlled cooling and reduced deformation. The results of this research contribute to the optimization of welding processes in the automotive industry. By identifying the ideal clamping release time, manufacturers can minimize distortion and improve the dimensional accuracy of welded components, ultimately reducing rework costs and enhancing product quality. Future studies could explore the impact of other process parameters, such as welding current, welding speed, and filler material, on welding distortion to provide a more comprehensive understanding of this critical manufacturing phenomenon.

Keywords: Distortion, simulation, clamping, welding.

1.0 Introduction

Welding is the joining process of metals homogeneously and permanently by melting and fusing the parts with or without filler metal. The welding process conventionally done by melting the parent metal and adding with filler metal to form a weld pool of molten material. It is becoming a strong joint right after the weld pool solidified or cools down. It is the only way of joining more pieces of parts in order to make them act as a single part. Nowadays, the welding process becomes more important and ranks high among industries such as automotive, aviation, oil and gas, construction and many more industries. Moreover, there are many ways to make a weld and many different types of weld can be used such as Shield Metal Arc Welding (SMAW), Gas Metal Arc Welding (GMAW), Fluxed-Cored Arc Welding (FCAW) and also Gas Tungsten Arc Welding (GTAW). These welding types have its own capabilities and limitations which needs to follow the welding specifications required. Although welding is considered as a high productivity and practical joining method and is widely used in constructing and manufacturing industries such as shipbuilding, it is also well-known that there are some difficulties with welding and welded structures, such as residual stress and welding distortion [1]. Distortion will affect the performance, reliability, dimensional accuracy and also its aesthetical value of the welded structures and even sometime can resulted to the high cost of corrective work. It is the results of the non-uniform expansion/contraction and the associated plastic strain produced in the weld and surrounding base metal, caused by the heating and cooling in the welding process [2].

2.0 Project Methodology

Phase 1: *Background Research*

This phase has been focused on the information gathering. All information that related are collected to guide this study and it was recorded as references. This information came from various resources such as journals, textbooks and related website.

Collaboration with Automotive Industry

This phase with regards to the collaboration with an automotive industry. All the welding processes that has been performed by the industry to produce the lower arm needs to be focused. This is also including its parameter and techniques used which can assist during a simulation session.

Phase 2: *Simulation Using Finite Element Software*

In this phase, SIMUFACT.WELDING was used to run the welding simulations. The existing geometry that created from CATIA software were mesh and import into the SIMUFACT. WELDING. During simulation, a series of clamping deactivation time of welding of lower arm were run. The results then will be analyzed at the end of the simulation process.

Phase 3: *Experimental Verification, Results and Discussion*

During this phase, several experiments are conducted in order to find the best results of welding distortion. Then, both simulation and experimental has been compared in order to find the optimum output due to the different clamping release time that influenced the welding distortion. The comparison was then analyzed and discussed in details.

Phase 4: Conclusion

From the optimum results of clamping deactivation time of lower arm welding gained, this study will end with a conclusion that referred to the analysis.

3.0 Welding Simulation Process

3.1 Finite Element Method

Finite Element Method can be described as a numerical approach that has been used to solve mathematical model, especially in engineering problem like, estimation of thermal change in a metal, determining mechanical stress and such forth. The reason why people presently use numerical approach is because of solving the engineering problem using analytical solution is impossible since the complex problem existed such as non-linear geometrical modelling that needs repetitive calculation and it is proven as a method that can give the results in a short period of time. In this circumstance, the calculation is mostly made with the use of computer because otherwise it is highly doubtful if any time is saved. In this study, there is an approach that assists to obtain the welding distortion results. A design of a calculation started with estimation of heat distribution followed by mechanical response. In calculating the heat distribution along the welding area, conservation of energy is the fundamental principle, especially in thermal analysis, which considering the heat source movement along the welding path. In order to support the calculation, the correct information such as heat flux vector, specific heat capacity, time and internal heat generation must needed [8]. For mechanical response, the numerical calculation considers temperature variation along the X, Y and Z axes will develop the thermal strain varying with time. Ironically, the strain deformation occurred in the plate can result increase bending moment and leads to the plate to deform.

3.2 Lower Arm Geometrical Modelling

The 3D geometry of lower arm basically created using Catia V5R20 software. There are three parts assembled in creating the lower arm including lower arm's body, collar and attachment also known as a reinforcement part for the strength of the lower arm. The design of the lower arm that created by the particular manufacturing industry were as in the Figure 1 below.

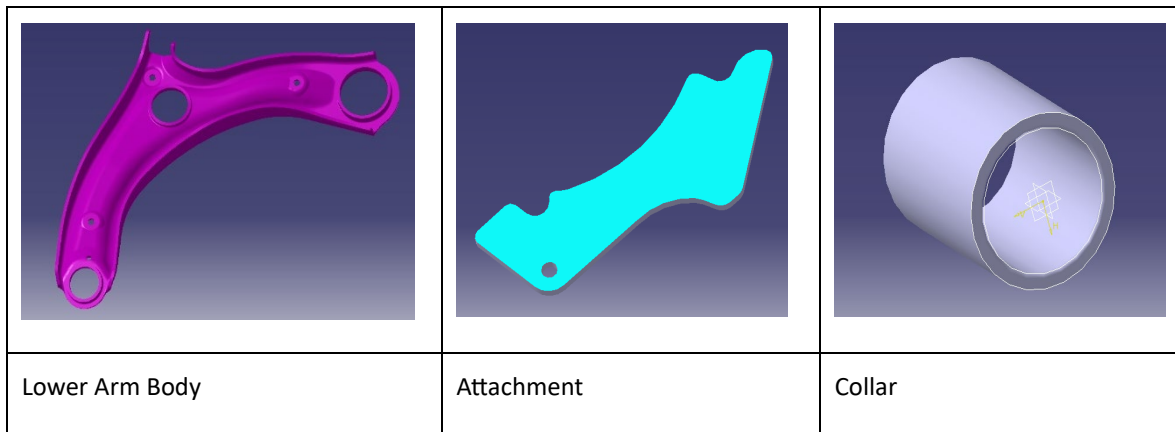

Figure 1 The 3D geometry of lower arm basically created using Catia V5R20 software

3.3 Pre-Simulation Processing Using Simufact. Welding 4.0

The lower arm geometry, then undergoes the meshing process. The meshing process is firstly imported the previous Catia files into MSC Patran software. FE mesh (tetrahedron) was generated by using this software and then saved in a *.bdf format which later to be used in Simufact.Welding 4.0 for the simulation purposes. Once the *.bdf file was imported in Simufact. Welding 4.0 software, several initial settings must be considered such as amount of clamping used, number of part geometry inserted, ambient temperature value and also determination of welding robot that should be used [4]. The material selection depends on the components of the lower arm. There are two types of material used for the lower arm. The lower arm's body and attachment used material type SGH440 while, for the collar is STKM13A. Both materials are already provided in Simufact.Welding 4.0 materials library. The details with regards to the materials like chemical composition and mechanical properties can be seen below [7].

1) SGH440 (refer Table 1 and Table 2)

Table 1. Chemical Composition

C ≤	Si ≤	Mn ≤	P ≤	S ≤
0.25 %	No provisions	2.0 %	0.2 %	0.05 %

Table 2. Mechanical Properties

Tensile Strength (MPa)	Elongation %	Fatigue (MPa)	Yield Strength (MPa)
650-880	8-25	275-275	350-550

ii) STKM13A (refer Table 3 and Table 4)

Table 3. Chemical Composition

C	Si	Mn	P	S
≤0.25%	≤0.35 %	0.30-0.90 %	≤0.04 %	≤0.04 %

Table 4: Mechanical Properties

Tensile Strength (MPa)	Yield Point (MPa)	Elongation %
≥ 375	≥ 215	≥ 30

Node selection plays an important role to run a simulation process. The hexahedron shape of meshing profile that created in Patran software can be selected as nodes. The chosen of the particular nodes is depends on the direction of weld and how long of the weld required. Since the lower arm geometry is not in linear geometrical profile, its development was in view of spatial directions of single focussed characterized by non-linear section. While, the trajectory comprises of selecting the data points to make the welding path, setting the welding parameters and also for the heat source modelling.

3.4 Pre-Welding Simulation Setup.

Welding position of lower arm need to be determined at the earlier stage because it can support the accessibility of weld robot to weld the desired position of the lower arm joining. The accessibility means the weld torch can access the required weld position in order to perform good and quality weldment. The position was set up by the lower arm’s manufacturer as shown in the figures 2 below, followed by simulation setup in Simufact.Welding 4.0 software.

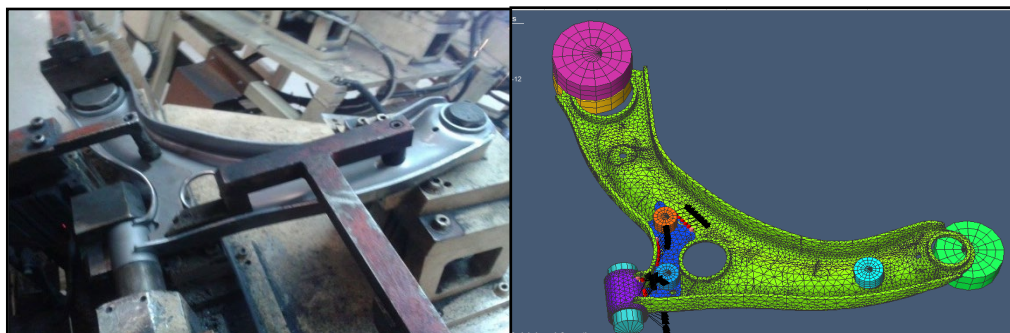

Figure 2. The position of clamping model for industrial (left) and FEA (right)

For a welding process of the lower arm to complete, the uses of four clamping, one fixing and two bearings were selected. The function of this temporary clamping is to fasten the lower arm from moving and or separation of

parts while performing the welding process as well as welding distortion through the application of internal pressure [5]. The internal pressure exerted to the clamps can manipulate according to the process, material and the size of the welding specimen. In this situation, the value inserted for spring stiffness was about 1000N/mm and use holding force is 4200N. While, fixation just used to hold the collar from moving during welding operation without any forces. The lower arm was placed on the bearing since the bearing just acts as the table for the lower arm which to support the specimen during welding.

3.5 Welding Trajectories, Parameters and Heat Source Modelling

The estimation of welding distortion accuracy is quite sensitive to the assumed shrinkage volume [3]. The trajectories consist of choosing the data points on the lower arm surface to create the weld path, manipulate the welding parameters and adjusting the heat source modelling. In this simulation case, the actual welding trajectories and the parameters used is taken from the industry, according to the S.O.P provided. At the end, they came out with six welding trajectories or weld path for the particular lower arm. Every different trajectory consist of different weld length, weld angle and welding time. The variation of rotation angle depends on the adaptability of joining geometry.

The input parameters are different for each trajectory due to different issues that related to the geometry of weld part. One of the issues that can be highlighted is the voltage. The voltage for the first and third trajectories are higher compared to another. High voltage used enable to produce wider weld bead, particularly at the critical joint which need to consider their strength of weldment. Moreover, as in the Table 5, the current supplied at the fourth and fifth trajectory are higher. This is because of the joint geometry quite thicker and needs good penetration to achieve good quality of welding. In addition, the input current may results the deep of penetration of the weldment. The higher current exerted during the welding process will lead to the deeper penetration of the weldment. For the welding efficiency, the value for all the trajectories are set 0.8, as a constant variable.

Table 5. Parameter input for each of trajectories.

Trajectories	Velocity (m/s)	Current (A)	Voltage (V)	Efficiency	Rotation Angle (°)
1	0.01	220	26	0.8	-74.1°/y-axis
2	0.01	220	22	0.8	69.6°/y-axis
3	0.0083	230	26	0.8	-72.9°/y-axis
4	0.075	260	23	0.8	118.4°/x-axis
5	0.075	260	23	0.8	57.2°/x-axis
6	0.083	230	24	0.8	-50.5°/y-axis

Goldak double ellipsoid model as shown in the Figure 3 is used as a heat source model for GMAW welding process in FEA. This 3D heat source model only focuses on two parts, front and rear. The heat source model was established by Goldak et al. to integrate volume heating and the size and profile of the heat source can be easily customized to model either shallow or deep penetration welding process. This heat source model is adaptable and flexible in order to handle non-axis-symmetric cases such as different metal joints.

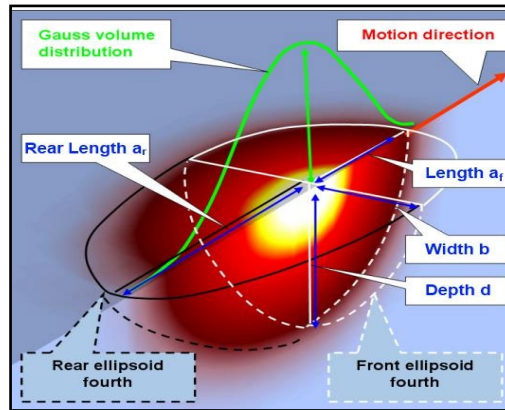

Figure 3. Goldak's Double Ellipsoid Model

3.6 Deactivation Time of Welding Clamping Analysis

In the previous decades, mitigation methods have been developed to reduce welding distortion using different approaches such as pre-deformation, thermal tensioning and by optimized welding sequences. One of the methods that not considered by most researchers is the influence of the clamping system [6]. This parameter can minimize the welding distortion, is by knowing the best welding clamping deactivation time. In this study, a series of analysis with regards to the variation of clamping has been made. Every analysis taken is consisting of different clamping release time with the same clamping position. Theoretically, the longer time that the clamping released, the lower distortion can be achieved. But, in this circumstance must practically consider the time of production of the lower arm in the industry. Generally, the automotive industry parts manufacturer is very detailed in the production process, especially in terms of production time. The more products they produced, the higher profit they can gain. So that, this study needs to find and observe the ideal deactivation time of welding clamping that meets the maximum production cycle time.

The clamping release should not too long until affect the production time of the lower arm and also not too short to ignore the resulted welding distortion. From the observation of welding procedure that performed by industry, the best time interval which does not affect the production of lower arm was between 0 to 10 seconds. From that, this research has select three different times, which, when the welding clamping need to be deactivated (0, 3 and 6 seconds). From Figure 2, there are four units of welding clamping exerted on the lower arm. The amount and position of clamping are justified by the manufacturer and only need to transfer the details of the setup of welding process in Simufact.Welding 4.0 to perform the welding simulation process. Besides that, the force applied for the clamping to fix the work-piece definitely important in order to have minimum welding distortion.

4.0 Observation and Discussion of Results

In this research, there are three selected reference points that have been used to measure the value of welding distortion of the particular lower arm (Figure 4). These reference points can ease the measurement or analysis process of the welding distortion since there were 39 points calculated by Simufact.Welding 4.0 software that leads to the difficulties while taking the accurate data from the graph. Furthermore, the reference points will represent the overall results of the distortion of lower arm geometry because the position of the reference point located at the three different positions on the entire lower arm. As an information, Simufact.Welding 4.0 software can provide not only for welding distortion results, it also can provide other related results such as tensile strength, temperature rate, maximum stress and many more.

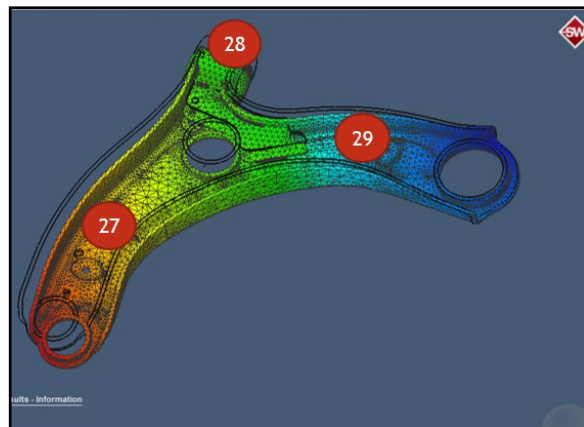

Figure 4. Selected reference points

4.1 Distortion Results due to Clamping Release Time

A set of case study has been managed to determine the total welding distortion as a result of clamping release time. The results of the distortion plotted in a time versus total distortion graph. The total distortion defined as the sum of distortion value measured from X, Y and Z axes. The reason why the total distortion was taken as its result was because to consider the whole strain deformation of the lower arm. Overall welding time to complete all six welding trajectories was calculated around 12.25 second. While, for the welding simulation, the total time to finish the analysis was about 30 seconds. This is because the welding process was one of the continuous processes to produce the complete of lower arms production. In industrial perspective, they need to manage time wisely so that it will not lead any losses occurred like taking a long time to perform a certain task can disturb the production quantity. When the welding process was done, the lower arm will transport to the other department or section that operate the next process such as painting. In this situation, this method was to ensure the study was applicable and provides the benefit to the manufacturer. The selected different amount of clamping deactivation time was to observe the changes of welding distortion results. The different input of time can lead to the different results. As in the graphs below, it shows the pattern of the welding distortion affected by differences in clamping deactivation time.

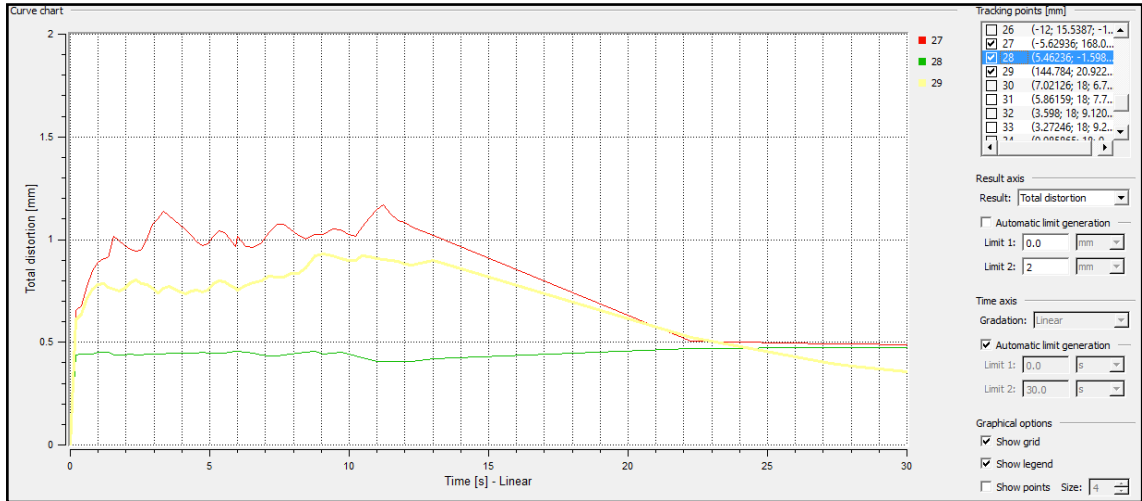

Figure 5. Distrotion pattern in 13 seconds of clamping deactivation time

From the graph in Figure 5 above, the maximum value of distortion is at 11.5 seconds. The graph starts declining after the clamping was released until it reach the total distortion of 0.5mm for all three selected reference points at 22 seconds. From the pattern, the selected reference point at 28 is more stable compared to point 27 and 29.

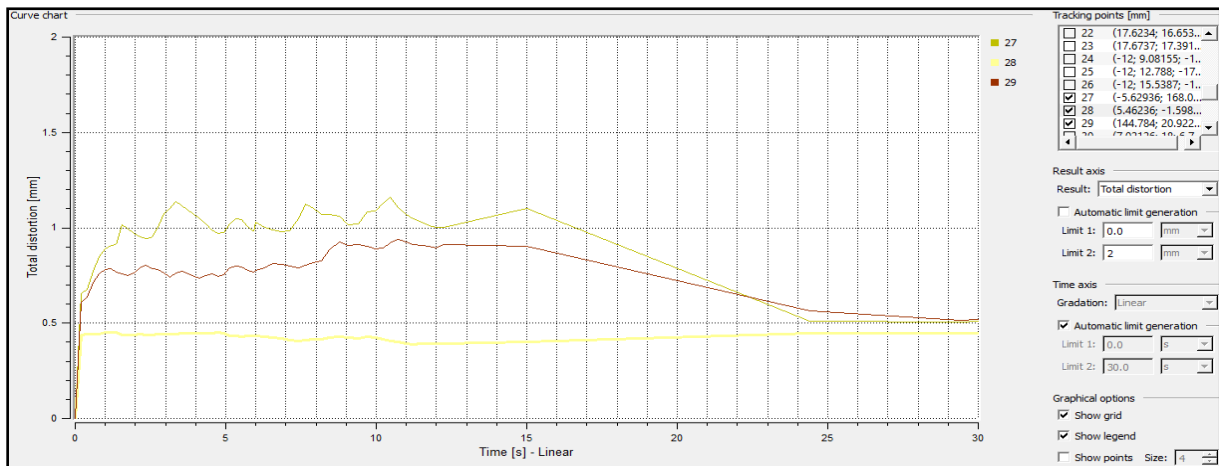

Figure 6. Distrotion pattern in 15 seconds of clamping deactivation time

The graph shows the almost similar pattern from the previous graph. The total distortion rises to 1mm as soon as welding process started and it reaches the peak value of 1.15mm at 10.5 seconds. The distortion starts to go down in 15 seconds right after the welding clamping released. The lower value of distortion obtained at 24 seconds of analysis. Then, the pattern of the distortion stays at the same level until the end of the analysis.

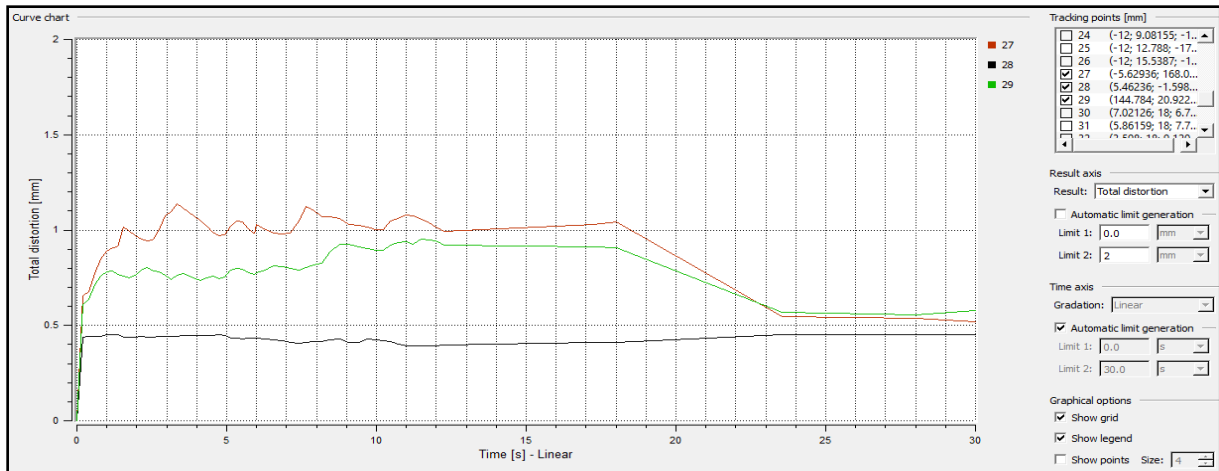

Figure 7. Distortion pattern in 18 seconds clamping of deactivation time

The maximum value of distortion shown in the Figure 7 was at 3.5 seconds of analysis which is 1.5mm. The graph also shown that all the reference points remain constant from earlier in the welding simulation process until starts to decrease at 18 seconds which the welding clamps disabled. Both points of 27 and 29 remain unchanged from 23.5 seconds of analysis with the welding distortion value is around 0.5mm and 0.6mm. While, for point 28, the distortion value is about 0.45mm that is below than 0.5mm.

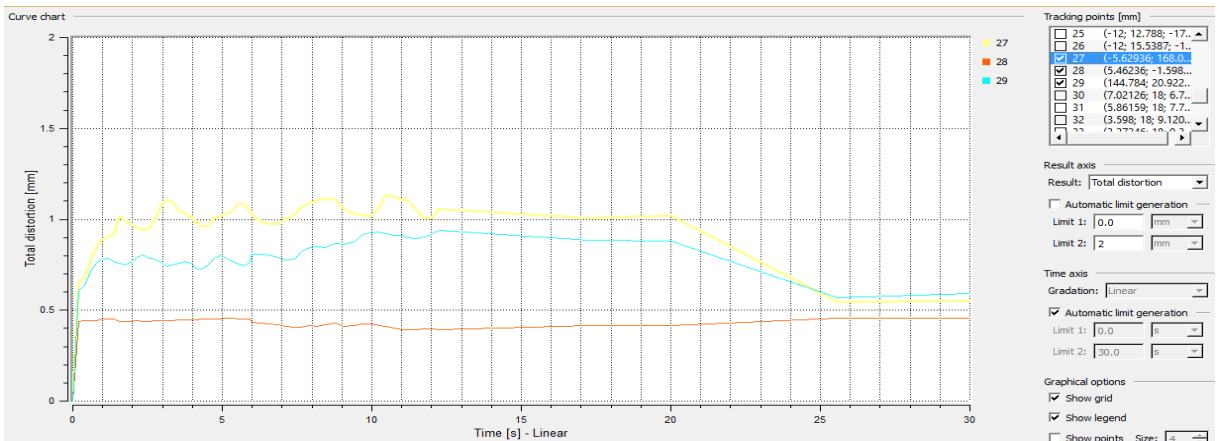

Figure 8. Distortion pattern on 20 seconds of clamping deactivation time.

The figure 8 above shows the value of the welding distortion starts to drop at 20 seconds. For point 27 and 29, it takes six seconds to get the stability of the welding distortion value which is from 25 seconds to 30 seconds. The distortion value at point 29 was about 0.6mm, while 0.55mm for point 27. For point 28, the pattern was similar as the previous graph which was remains unchanged at 0.45mm.

Table 6. Welding distortion value at different reference point and different clamping deactivation time.

Clamping Deactivation Time at 13 seconds			
	Reference Point	End Welding	End Analysis
Case Study A	27	1.02mm	0.50mm
	28	0.42mm	0.48mm
	29	0.90mm	0.35mm
Clamping Deactivation Time at 15seconds			
Case Study B	27	1.10mm	0.50mm
	28	0.40mm	0.45mm
	29	0.90mm	0.50mm
Clamping Deactivation Time at 18seconds			
Case Study C	27	1.02mm	0.52mm
	prevet28	0.42mm	0.45mm
	29	0.90mm	0.58mm
Clamping Deactivation Time at 20seconds			
Case Study D	27	1.04mm	0.55mm
	28	0.42mm	0.45mm
	29	0.90mm	0.51mm

Each case study of A, B, C and D demonstrates that the value of welding distortion begins to decrease when the clamps were released. This occurrence might be the force exerted on the lower arm during the welding process was a little bit high. The clamping force produced the temporary distortion reading on the workpiece. That is why all specimen distortion reduced significantly after clamping being released. Besides that, at point 28, the distortion value does not fluctuate since the fixation prohibit the deformation of collar. But, it contributes to the formation of effective stress of the region. Three factors have been considered to determine the best welding clamping release time for industrial purpose. First, the value of total distortion at the end of analysis. Case Study A has the lowest total distortion at the end of the analysis which is 1.33mm. The second factor is regarding the

time taken for total distortion reach the minimum point. Case Study C takes the shortest time for total distortion reaches the minimum point which is 5.5 seconds. The last factor is considering stress formation due to clamping. Obviously, the Case Study A has the lowest stress formation because the clamps being released immediately after the welding finished. So, from the factors that has been discussed, the Case Study A is the most suitable for industrial application.

4.2 Verification of Heat Source Model

The comparison of real welding process and welding simulation process can be identified at the heat source model. The heat source model represents the temperature distribution along the welding process. Similar heat source model between real and simulated process directly related to the reliability of simulation of the results. In this study, Simufact.Welding 4.0 software considered the both leg size is same. Below are the example of a heat source model between real and simulated process gained from fillet joint number four and five.

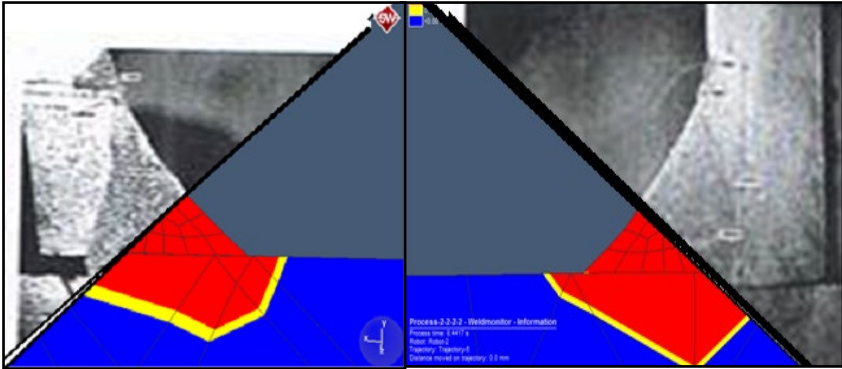

Figure 9. Comparison of Heat Source Model

5.0 Conclusion

The variability of clamping release time during the welding process captured the different amount of welding distortion of the lower arm. Through this welding simulation study, the ideal results of the welding distortion with regards to the distortion defects can be obtained using zero resource like spending a lot of time by performing the actual welding process of the particular lower arm. Due to the industrial needs of lower production time, lower stress product and distortion, the Case Study A has suggested to be applied in real manufacturing industry. On the other hand, the heat source model obtained from both real and simulated welding processes were almost same which strongly support the reason why the simulation process gives a lot of benefit to the industry.

References

- Dong, H., & Song, X. (2023). Welding distortion prediction and control: A review of finite element method (FEM) techniques. *Journal of Manufacturing Processes*, 81, 1-17. <https://doi.org/10.1016/j.jmapro.2023.07.013>
- Li, Y., Zhang, T., & Wang, F. (2021). Thermal-mechanical modeling of welding processes: An overview of techniques and applications. *Materials Today: Proceedings*, 49, 265-273. <https://doi.org/10.1016/j.matpr.2020.05.347>
- Zhang, L., Chen, S., & Liu, Z. (2022). Simulation and validation of welding-induced distortion using advanced finite element analysis. *Welding Journal*, 101(5), 123-132. <https://doi.org/10.29391/wj.2022.0025>
- Sharma, P., & Gupta, R. (2023). Effect of clamping and heat input on welding distortion in thin plates: A numerical and experimental study. *Materials Research Express*, 10(1), 1-10. <https://doi.org/10.1088/2053-1591/acb6a9>
- Miller, R., & Young, D. (2023). Clamping effects on distortion in high-strength steel welding: FEM and practical approaches. *Journal of Materials Processing Technology*, 315, 117935. <https://doi.org/10.1016/j.jmatprotec.2023.117935>
- Kumar, V., & Singh, J. (2022). Minimization of welding distortion using optimization techniques. *Procedia CIRP*, 106, 520-525. <https://doi.org/10.1016/j.procir.2022.02.057>
- Ahmed, R., & Patel, M. (2021). Welding process simulation and distortion control: Experimental validation and modeling challenges. *Welding in the World*, 65(2), 391-401. <https://doi.org/10.1007/s40194-021-01147-8>
- Johnson, T., & Khan, A. (2022). Finite element analysis of welding distortion in automotive components: A case study. *Automotive Engineering Research*, 45(3), 214-222. <https://doi.org/10.1016/j.aer.2022.05.004>
- Park, S., & Lee, J. (2021). Numerical analysis of thermal distortion in gas metal arc welding (GMAW): Impact of heat source models. *International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 116(7), 3575-3584. <https://doi.org/10.1007/s00170-021-07621-6>
- Wang, X., & Zhao, H. (2023). Application of Goldak's double ellipsoid model in welding simulations for distortion control. *Materials Today Communications*, 35, 105479. <https://doi.org/10.1016/j.mtcomm.2023.105479>

DESIGN AND DEVELOPMENT OF INNOVATION DUAL FUNCTION OF PARAMOUNT SEAT FOR STROKE PATIENTS UTILIZING SHINGLEY'S METHOD APPLICATION AS PART OF TVET EDUCATION

1Nur Farahaizan IDRIS

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, farahaizan00@gmail.com

2Dr. Khairulnizam KASIM

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, nizam@psa.edu.my

3Ani YAAKUB

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, nurussadiqin@gmail.com

ABSTRACT

The National Stroke Association of Malaysia (NASAM) estimates that 40,000 Malaysians suffer from stroke each year. Stroke is a condition caused by either narrowing of the blood vessels leading to the brain or the rupture of blood vessels. It is a dangerous illness that can result in permanent disability and impairment. Stroke patients require careful care, whether at home or in a hospital. Wheelchairs are crucial for stroke patients; however, existing wheelchairs on the market are not ergonomic and can make transferring patients from the wheelchair to a bed difficult. A design study and development using Shingley's Model has been conducted. User Needs Analysis (PNA) was performed through survey distribution. The analysis results indicate a high demand for an innovative product to facilitate transferring stroke patients, with an average score of 4.38. Existing methods were found to potentially harm caregivers. Material testing analysis (Tensile Strength Test) was conducted using a Tensile Strength Testing Machine to determine the properties of the materials used in the product's fabrication. The test showed that the maximum load-bearing capacity of the material is 1.125KN (114.46 kg). Two steel reinforcements were used to increase the product's load capacity to support the user's weight. Anthropometric data were used to determine appropriate dimensions for the product design to ensure user comfort. After the product was developed, trials were conducted to enhance user satisfaction. Based on the trial results, modifications were made to the product, leading to the final Paramount Seat. The Paramount Seat has been proven to significantly assist caregivers in managing stroke patients.

Keywords: NASAM¹, Stroke Patients², Wheelchair³, User Needs Analysis (PNA)⁴, Tensile Strength Test⁵

INTRODUCTION

The development of the technology sector in Malaysia has advanced rapidly, in line with the progress and success achieved by our country and gaining recognition globally. Hospital facilities have also evolved over time to provide comfort to patients. A robust and multifunctional product can be developed by using suitable materials for the structure of the product. The generation of innovative ideas is derived from Engineering Design Process Analysis and Product Needs Study Analysis. The materials used also undergo a material selection analysis process. The development of the Paramount Seat represents an innovation derived from the original functionality of wheelchairs used by hospital staff to assist patient mobility, evolving into a more versatile function, allowing adjustment from a wheelchair to a bed. The problem statement was obtained through Product Needs Analysis. Observations and questionnaires were distributed to primary respondents, including nurses and caregivers, with 50 questionnaires distributed at Health Clinics around Selangor, Malaysia. Secondary data was obtained from literature reviews, including journals and relevant reading materials. Based on the analysis, the main problem identified is that nurses or caregivers find it difficult to lift stroke patients to beds or perform daily tasks. According to Hayes SH and Carroll SR (1986), stroke patients cannot move much because increased movement prevents their nerves from resting. Stroke is a health issue caused by a blocked blood vessel and disrupted blood supply to part of the brain (Berg, K., Hines, M. & Allen, S., 1995). This part of the brain no longer receives adequate oxygen, leading to brain cell damage or death. Stroke patients experience muscle weakness or paralysis (hemiplegia), which makes them unable to care for themselves and requires nursing staff or family members for assistance. This complicates the caregivers' task of transferring them manually. A modification and innovation to the wheelchair are needed to facilitate the transfer process without excessive effort and to prevent harm.

Literature Review

Stroke or cerebrovascular accident is a health issue caused by blocked blood vessels and disrupted blood supply to a part of the brain [3]. This part of the brain no longer receives adequate oxygen, leading to damage or death of brain cells, and consequently, the body parts controlled by that part of the brain cease to function. Wheelchairs are crucial for caregivers in managing stroke patients. Wheelchairs are specifically designed for individuals who lack lower limb strength; hence, they are equipped with special functions to replace the legs and require hand support [2]. Therefore, existing wheelchairs are not suitable for stroke patients. The method of transferring stroke patients often requires three caregivers and is most appropriate for moving patients who cannot move from the bed or stretcher [1]. Ergonomic studies examine the interaction between humans and machines or environments to ensure that users feel comfortable, safe, and effective [18]. To develop this product, anthropometric data is used to achieve an ergonomic design for the innovated product. The Shingley's Model application is used to obtain the design process for the product. This model is the foundation of the design process in creating new products or those undergoing innovation [9]. Key elements of the design process include objectives and criteria, synthesis, analysis, product development, testing, and evaluation. Before conducting the study, a product needs analysis (PNA) was carried out using questionnaires and Likert scales to gather information on the requirements for the product development

This analysis involves quantitative research by collecting information through a set of questions to a selected sample from the target population [8]. Before starting the fabrication process, a tensile test is conducted. Tensile testing is a standard procedure for metals, typically performed at a constant cross-sectional separation rate. The mechanical properties of a material reflect the relationship between the response or deformation to the applied load [12].

Methodology

Before conducting the study, the engineering design framework was developed based on the Shingley’s Model. The components of the study framework must include the processes of creativity development, problem statement, specifications, development process, constraints, safety and ethics, as well as societal impact. This model also emphasizes the importance of user needs analysis (PNA). A total of 50 questionnaires were distributed to the target group, which included nurses and caregivers of stroke patients, over a period of 7 days. The data were analysed using descriptive statistical methods with mean scores, divided into 3 sections. The classification level Satisfaction table is as follows.

Table 1. Level Of Satisfaction

<i>MIN SCORE</i>	<i>LEVEL</i>
<i>High</i>	3.68-5.0
<i>Middle</i>	2.34-3.67
<i>Low</i>	1-2.33

Source: Smith, J., & Brown, L. (2020)

Before starting the study, an engineering design framework was developed based on Shingley's Model. This framework includes the phases of creativity development, problem identification, specification requirements, the development process, potential challenges, safety and ethical considerations, and the impact on society.

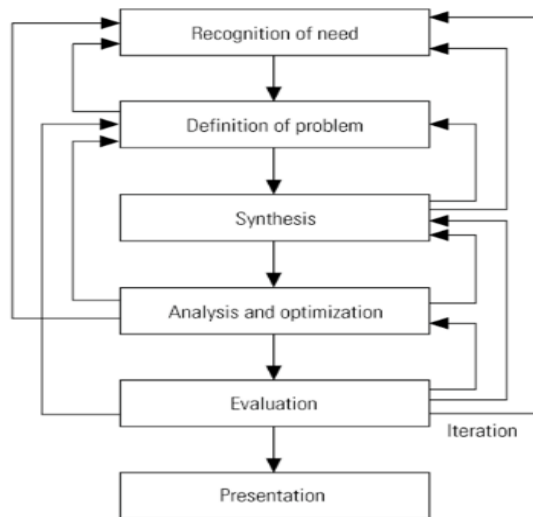

Figure 1. Shingley’s Model

Source: Shingley, J. E and Mischke, C. R. Mechanical engineering Design, Fifth edition (New York: McGraw Hill, 1989

The product was initially designed using preliminary sketches and was subsequently finalized using Autodesk software. The design of the product was tailored to accommodate the height of hospital and home beds to ensure compatibility between the project and existing beds. Hospital beds, which have adjustable heights, did not present height issues when aligned with the project’s height specifications. For home beds, the maximum height was measured and adjusted to match the project's height requirements.

Figure 2. Drawing Autodesk Inventor Paramount Seat

To ensure the product functions effectively, a testing analysis was conducted using a Tensile Strength Testing Machine. This test was performed to evaluate the tensile strength of the material and determine the maximum load capacity of the product. An average of 4 readings was taken using the same type of mild steel as the specimen.

Figure 3. Paramount Seat

To further strengthen the problem statement, a User Needs Analysis (PNA) was conducted through the distribution of questionnaires. The questionnaire was divided into four main sections: demographic factors, the respondents' understanding of stroke-related issues, the respondents' experience with stroke-related matters, and the respondents' needs for innovating existing wheelchairs for stroke patients. A total of 50 questionnaires were distributed to the respondents. The study involved 50 participants, comprising 31 females and 19 males. The respondents' backgrounds included gender, ethnicity, age, profession, and experience in caring for stroke patients. Table below illustrates the age distribution of the respondents alongside their experience in caring for stroke patients.

Research Question	Mean Score	Level
Stroke Disease	4.34	High
Stroke Patient Disability	4.46	High
Training/Courses Related to Handling Stroke Patients	1.92	Low
Knowledge of Wheelchair Use for Stroke Patients	2.76	Medium

Table 2. Mean Score on Respondents' Understanding of Stroke Patients

Research Question	Mean Score	Level
Experience in Managing Stroke Patients	3.52	Medium
Difficulties in Managing Stroke Patients:		
a) Feeding/Medication	1.76	Low
b) Moving	4.62	High
c) Changing Clothes	2.62	Medium
Body Pain Experienced During Management:		
a) Back	4.56	High
b) Hands	4.26	High
c) Legs	2.92	Medium
d) Whole Body	4.24	High
Frequency of Respondents Needing Assistance When Moving Stroke Patients	4.44	High
Frequency of Respondents Moving Patients	3.50	Medium

Table 2. Mean Score on Respondents' Experience with Stroke-Related Matters

	Load at Break (Standard) (kN)	Maximum Load (kN)	Load at Yield (Offset 0.02 %) (kN)	Energy at Maximum Load (J)
1	0.00137	1.18512	1.13736	11.87317
2	0.62094	1.22321	0.90125	5.86578
3	0.58883	0.92545	0.85266	7.73323
4	0.57876	1.16618	1.16086	8.52797
Mean	0.44748	1.12499	1.01303	8.50004
Standard Deviation	0.29795	0.13513	0.15866	2.51039

Table 3. Material Properties Table

Discussion and Conclusions

Through the analysis of questionnaires, it was found that caregivers who are not skilled in handling stroke patients require more than one person during the transfer process due to a lack of knowledge in managing stroke patients. The analysis also revealed that respondents desire a product that would facilitate the process of transferring stroke patients with minimal labor and reduce the caregiving burden. As a result, an innovation was developed by modifying the basic function of a wheelchair to transform it into a temporary bed, making it easier for patients to rest. The developed wheelchair, termed the "paramount seat," provides comfort for stroke patients both during rest and while performing daily tasks. Tensile testing on the steel was conducted, showing that the material can support up to 1.12499 kN, equivalent to 114.46 kg, with a standard deviation of 0.13513. To increase the load capacity, two steel bars were used to accommodate the weight of a person. In conclusion, the paramount seat is an efficient tool that assists in transferring stroke patients who have limited mobility. With the paramount seat, caregivers no longer need to exert excessive effort or require additional assistance to move stroke patients. Caregivers with limited experience and training can effectively manage stroke patients using the paramount seat. Stroke patients greatly benefit from the moral support of their family members, and therefore, the paramount seat is a highly suitable innovative product, especially for those caring for patients at home.

References

- Berg, K., Hines, M. & Allen, S., (1995) "Wheelchair Users at Home : Few Home Modifications and Many Injurious Falls." , pp.6–8.
- Sh, H., (1986) "Early intervention care in the acute stroke patient." , 67(5), p.3707317.
- M. Krishnamoorthy (2007) "Killer stroke : Six Malaysians hit every hour," in The Star, ed,
- M.O.H Malaysia (2005) "Annual report." Kuala Lumpur
- Nasam Know Your Stroke Facts [Online]. Available : <http://www.nasam.org/>
- Angin Ahmar / Strok [Online]. Available : <http://myhealth.gov.my/>
- JingGuo, RunhuaTan, JianguangSun, Jianliang Ren Shengxuan Wu , Yang Qiu (2016) " A Needs Analysis Approach to Product Innovation Driven by Design " Volume 39 elvesier, Procedia CIRP 39 (2016) 39 – 44.
- Joseph E. Shigley, Charles R. Mischke (1995) "Standard Handbook of Machine Design. 2nd edition Mc Graw Hill Companies, Inc. ISBN 0-07-056958-4.
- Richard G. Budynas, J. Keith Nisbett, (2015) "Shigley's Mechanical Engineering Design " McGraw-Hill Education, ISBN 978-0-07-339820-4.
- Ogundare O.D., Momoh I.M., Akinribide O.J., Daniyan, A.A., 1,2 Adetunji, A.R., Olusunle, S.O.O., (2013) "Effect of Strain Rates on Mild Steel under Tensile Loading" International Journal of Science and Technology Volume 2 – IJST Publications UK. All rights reserved. 588
- Jeom Kee Paik,Ki Jong Kim,Jong Hwan Lee,Bo Gyeong Jung &Sang Jin Kim, (2017) "Test database of the mechanical properties of mild, high-tensile and stainless steel and aluminium alloy associated with cold temperatures and strain rates". Pages S230-S256 Taylor & Francis Online Journal.
- Maria D. Tzotzou (2014) "Designing and administering a needs analysis survey to primary school learners about EFL learning: A case study" Volume 2, Issue 1, pp. 59-82 Laboratory of Pedagogical Research & Applications, ISSN: 2241-7206
- Woojung Chang and Steven A. Taylor (2016) The Effectiveness of Customer Participation in New Product Development: A Meta-Analysis. Journal of Marketing: January 2016, Vol. 80, No. 1, pp. 47-64.
- Prof.R.S.Nipanikar , Vinay Gaikwad, Chetan Choudhari, Ram Gosavi, Vishal Harne, (2013) "AutomaticWheelchair For Physically Disabled Persons", (Ijarece)
- Po Er Hsu, Yeh Liang Hsu, Jun Ming Lu1 And Cheng-Hao Chang, (2013) "Seat Adjustment Design Of An Intelligent Robotic Wheelchair Based On The Stewart Platform" Regular Paper, Gerontechnology Research Center, Yuan Ze University, Taoyuan, Taiwan.
- MelvinG.Hector, Jr.;DanaR.Yentzer,(2014) "Structure, Components And Method For Constructing And Operating An Automatically SelfLocking Manually Propelled Vehicle Such As A wheelChair.
- Sumedh. J. Suryawanshi, Dr. K. Janardhan Reddy, (2013) "Product Development Of Wheelchair For People Disabled In Legs".

Rob Humrickhouse and HannekeKnibbe (2016) "The Importance of Safe Patient Handling to Create a Culture of Safety: An Evidential Review" *The Ergonomics Open Journal*, Crossmark, 9, 1-16

Smith, J., & Brown, L. (2020). *Principles of Survey Design and Analysis*. 2nd ed. Academic Press. pp. 45-47.

TEACHING VOCABULARY THROUGH GAMES

Orhan KOCAMAN

Assoc. Prof., / İstanbul 29 Mayıs University, İstanbul, Türkiye, okocaman@29mayis.edu.tr

ABSTRACT

This article explores the effectiveness of games in teaching vocabulary and presents approaches to make vocabulary acquisition both engaging and educational. It highlights how games can significantly affect vocabulary instruction, making the learning process more enjoyable and effective for students. The significance of vocabulary became evident after two major developments emerged. The first was the introduction of a lexical syllabus, which led to the concept of vocabulary-focused lessons. This shift paved the way for the second development: a greater recognition of lexical chunks. Together, these advancements clarified the goals of vocabulary instruction: to help learners acquire and use meaningful language while enhancing teachers' understanding of the benefits of vocabulary teaching for effective communication. As a result, there has been considerable discussion about the importance of vocabulary and the most effective methods for teaching it in English language classrooms. While some linguists may consider vocabulary a supplementary aspect, others, like David Wilkins (1972), argue that "Without grammar, very little can be communicated; without vocabulary, nothing can be conveyed." This underscores the crucial role of vocabulary teaching in language learning, as it connects all four skills—listening, speaking, reading, and writing. However, many students find vocabulary acquisition to be one of the most challenging aspects of the learning process. This difficulty often arises from a lack of effective study strategies or a reluctance to engage with the material. In this context, a teacher's creativity and resourcefulness can make a significant difference. Various strategies can be implemented to address these challenges and make vocabulary learning more accessible in the classroom.

Anahtar Kelimeler: Vocabulary, language, learning, teaching, games

INTRODUCTION

Language has been a fundamental aspect of human existence throughout the centuries, facilitating communication and understanding. From this perspective, words are the essential components needed to comprehend a language and to develop all four skills: writing, reading, listening, and speaking. Words serve as the small yet vital units of sentences, allowing for the development of an extensive vocabulary. According to Nation (2001) words are used to label concepts that are taught during the process of understanding their meanings (1990). Jue (2010) asserts that vocabulary is a key element of language, being vital for expressing opinions and thoughts during communication. Wilkins (1972, cited in Jue, 2010, p. 12) states that while grammar can explain few things, without vocabulary, one has nothing to say.

In addition, in the context of vocabulary learning, games foster a motivating environment and enhance student engagement. When learners get actively involved and have fun, they are more likely to retain new vocabulary and use it in real-life situations. By incorporating games into vocabulary teaching, educators can create a dynamic and effective learning experience that resonates with students, promoting a deeper understanding and retention of new words.

LITERATURE REVIEW: THE EFFECTIVENESS OF GAMES IN LANGUAGE LEARNING

As aforementioned in the abstract and introduction section, games play a pivotal role in capturing children's attention and are particularly valuable in educational contexts, such as language learning, where maximizing learners' engagement is essential. Educational games, implemented under the guidance of educators, either individually or in groups, serve as an effective teaching strategy for reinforcing students' knowledge. Research highlights that incorporating games into English language instruction significantly enhances students' interest, motivation, and linguistic competencies. An article by D.R. Cruickshank and Telfer (1979) states that games provide students with a vicarious experience, allowing them to explore different roles and scenarios encountered in real life, fostering problem-solving skills. By their nature, games enable students to socialize and empower them to shape their futures. Thornton and Cleveland (1990) highlight the significance of interactivity in games. Vygotsky (1978) emphasizes the importance of creating an interactive classroom environment through games. He notes that teachers should foster such environments, allowing learners to enhance their knowledge and skills based on their needs and capacities. It is crucial to create this environment, as learners encounter three types of tasks: those they can complete independently, those requiring assistance from peers, and those beyond their capacity to solve even with help. His theory supports the notion that learners benefit from interactive work in an efficient classroom. De Felix and Johnson (1993) identify dynamic visuals, interaction, rules, and purpose as crucial features of games. Gredler (1996) dwells on the importance of a challenging task, the learner's role, multiple paths to achieving goals, and learner control. Malone (1981) identifies four characteristics of games that enhance their educational value: challenge, fantasy, complexity, and control. Hadfield (1984, p. 127) asserts that games bridge the gap between classroom environments and real-world experiences, providing students with opportunities for authentic communication. Conversely, Croollall, Oxford, and Saunders (1987) argue that games do not aim to replicate real-world systems but create "real" systems of their own, characterized by rules and

methods. While the consequences of losing a game may be less significant than in real life, they can still be meaningful within the game context. Ersoz (2000, p. 85) concurs that games exemplify the use of target language in real-life scenarios, offering meaningful and effective contexts for learning. Caillois (2001) provides a comprehensive analysis of games, defining them as voluntary, joyful activities separate from the real world, governed by rules, and lacking external value. Petsche (2011, p. 1) adds that games also teach students essential social skills and improve their communication and teamwork abilities. Additionally, Petsche emphasizes that games provide safe spaces for learners to experiment with language use in enjoyable ways. According to Doughty and Long (2003), games also support interaction, which is essential for language acquisition, as they involve negotiation, problem-solving, and decision-making. Games create opportunities for students to use target language in meaningful contexts and encourage them to take risks with their language skills. Gee (2003) also acknowledges that the learning process can be challenging for learners and should indeed present obstacles they must navigate, reflecting real-life experiences. It is essential to teach students to avoid seeking only what is easy, encouraging them to invest effort to achieve their goals. Klimova(2015). Highlights the fact that engaging in collaborative problem-solving with peers during gameplay and attempting to cognitively interpret and make sense of the situation significantly contributes to children's developmental processes. Lee and Hammer (2011) claim that gamification enhances students' engagement in the process of language learning, while Prensky (2001) posited that games serve as an effective pedagogical tool for facilitating language acquisition. Consequently, the integration of educational games into instructional practices has the potential to render language learning processes both more efficient and enjoyable for students.

The study by Garris, Ahlers, and Driskell (2002) proposes a comprehensive framework illustrating how games can facilitate learning by integrating instructional content with immersive and interactive features. Central to this model is the concept of the "game cycle," which comprises iterative user evaluations, behavioral responses, and feedback mechanisms, all of which sustain engagement. This iterative process is closely tied to the achievement of targeted educational outcomes. The authors argue that this framework offers valuable insights for designing pedagogically effective games that optimize both motivation and learning. Hadfield (1990) states that game is also defined as an "activity with rules, a goal, and an element of fun.

Bendo and Erbaş (2019) also discuss findings from their empirical study conducted at a high school in Tirana, involving 144 students and two English teachers. Their data, collected through student feedback on the use of games, revealed overwhelmingly positive results. Approximately 97% of students reported that games positively impacted their learning experience, with 66% noting that games facilitated language learning. Furthermore, 74% expressed support for integrating games into language instruction. The study concluded that games not only motivate learners but also contribute to creating an enjoyable and effective learning environment. However, the authors acknowledged a potential drawback: the preparation and implementation of games can be time-intensive for teachers.

TEACHING VOCABULARY THROUGH GAMES

Hammer (1991, p. 153, as cited in Tuan, 2012, p. 257) likens language to a skeleton, while vocabulary serves as the organs and flesh that connect and give form to the structure. Without sufficient vocabulary, mastering a language is impossible. While it is often emphasized that grammar and structure are essential for language learning, this perspective raises an important question: How can we form sentences if we know the rules but lack the necessary vocabulary? Hammer points out this challenge, underscoring the significance of vocabulary in language acquisition. Rubin (1987, p. 29) explains that language learning involves a series of processes through which information is gathered. The first step is acquiring new information, followed by storing it for future recall, and finally practicing the language to reinforce what has been learned. In this context, Rubin argues that a superficial approach to vocabulary teaching can lead to student dissatisfaction and hinder effective word retention. Hadfield (1999, p. 91) identifies three essential processes that students must engage in to successfully retain the vocabulary they learn:

- Fix the meaning of the word in their mind,
- Make the word their own,
- Use the word to communicate with others.

Huyen & Nga (2003) suggest that students should be given the chance to learn, practice, and revise language in a comfortable classroom environment to benefit from games in vocabulary learning. According to Schmitt (2000, p. 116), the number of times students encounter a word affects the language learning process. Nation (2005) finds that students need to experience a new word at least five to sixteen times to learn it. Similarly, Carter and McCarthy (2014) argue that for words to become ingrained in long-term memory, they must be reprocessed to prevent quick forgetting. Nagy and Herman (1985) emphasize that repeated exposure to new vocabulary in various contexts helps learners become more familiar with the words. Therefore, to ensure retention, students need to encounter new vocabulary multiple times in different forms. Scrivener (2005) supports this notion, suggesting that certain practical exercises can enhance students' familiarity with the vocabulary they have learned. Examples of such exercises include matching pictures to words, using prefixes and suffixes to create new words, classifying items into lists, completing vocabulary-specific tasks, and engaging in memory games. Thornbury (2002, pp. 93-94) points out that words can become permanent in long-term memory through various vocabulary learning tasks. He presents five types of tasks, ranging from cognitively demanding to less demanding: identifying, selecting, matching, sorting, and ranking and sequencing. According to Nation (2001), when students encounter a new word, they integrate all relevant information each time they come across it again, leading to an enhancement and evolution of their understanding of the word. Nation (2001, p. 6) argues that vocabulary instruction should not merely involve rote memorization without a true understanding of meanings; therefore, words should not be taught in isolation. Hubbard (Hubbard et al., 1983, p. 50, cited in Uberman, 1998) emphasizes the importance of the methods teachers use to introduce new vocabulary. He believes that students should be exposed to words in context and have opportunities to use and review them to aid retention. To achieve this, teachers should present words "in a memorable way" and ensure that students genuinely understand the new terms. Methodologists agree that using games is an effective way to help students review vocabulary in communicative activities, while visual aids can make vocabulary revision more interesting and effective. Revision can be conducted both individually and collaboratively. Quinn (2005, p. 11) states that the learning process should

be enjoyable, as engaging students' interests and drawing their attention to the lesson enhances learning. Students need to be active participants in the process; that is, they must perform and engage with vocabulary presented in context, enabling them to find appropriate times and places to use these words. Malone and Lepper (2021) emphasize that individuals desire an optimal level of challenge; they are motivated by activities that are neither too simple nor too complex. Thornbury (2002, pp. 75-76) stresses the importance of teaching students both the meanings and forms of words. The way vocabulary items are presented by teachers is crucial, as the initial encounter with a word significantly influences the ongoing learning process. He identifies four crucial factors in determining how many words can be taught to students effectively considering;

- Their levels (beginner, intermediate, or advanced),
- Their familiarity with the words,
- The difficulty of the items (considering how easily they can be illustrated or clarified within the classroom context),
- The aim of learning (whether students are focusing on production or recognition).

Thornbury (2002, p. 77) offers various methods to introduce vocabulary, including translation, pictures, gestures, real objects, definitions, and situational contexts. He underscores the importance of practice in language learning, stating that practice helps to cement words in long-term memory rather than short-term. As Aristotle said, "For the things we have to learn before we can do them, we learn by doing them."

Scrivener (2005) emphasizes the importance of teaching vocabulary in context, the use of engaging activities to reinforce learning, and the need for learners to encounter words multiple times in various situations to fully integrate them into their language use. He also highlights strategies like word mapping and personalized vocabulary journals to enhance retention. Hadfield describes a game as an activity that includes specific rules, objectives, and a timeframe while making the learning process enjoyable (Hadfield, 1990, p. v, as cited in Tuan, 2012, p. 259). Petsche states that games provide students with valuable opportunities to practice vocabulary, offering alternatives to traditional methods. According to her, games are a precious resource for preventing students from forgetting words and their meanings.

Bendo and Erbaş (2019), in their study *Teaching English Through Games*, argue that games create an engaging and interactive learning environment, especially for learners who may quickly lose interest in conventional teaching approaches. They assert that games provide learners with opportunities to practice language skills in real-life scenarios, fostering creativity and collaboration. As educational games often require teamwork, they strengthen peer communication, further supporting the acquisition of language skills. The authors emphasize that classroom activities involving games enhance student motivation through active participation, thereby simultaneously improving language proficiency. Bendo and Erbaş (2019) highlight that educational games contribute to the development of various language skills, including vocabulary, grammar, listening, and speaking. For instance, they reference games like *Pictionary*, which allows learners to practice vocabulary through visual and verbal stimuli, aiding retention. Similarly, games such as *Hangman* and *Word Jumble Race* are noted for reinforcing grammar and facilitating recognition of new words. To support speaking and listening skills, games like *Where Shall I Go?* and *The Mime* encourage active engagement and practice in an interactive setting.

Paker (2012) notes that the growing necessity of language acquisition in contemporary society is an undeniable reality. In response to this need, our developing country has initiated English language instruction, which has become a global lingua franca, starting from elementary school and continuing for nine to ten years. However, despite this extended period of instruction, the level of foreign language proficiency among students remains below expectations. While many students are unable to communicate effectively in English, some still struggle at a beginner level. In parallel with Paker, Maurice (1998) also states that learning becomes boring in a classroom environment without enthusiasm. By incorporating games into vocabulary teaching, educators can create a dynamic and effective learning experience that resonates with students, promoting a deeper understanding and retention of new words and offering students a stress-free setting to learn in a group or individually to help them develop a sense of empathy.

Kocaman and Kızılkaya Cumaoglu (2014) also underline the importance of computer-assisted vocabulary games such as hangman, crosswords, matching, scrabble and word champs from different channels such as textual, visual and audial in the process of practising vocabulary. The authors underscore the importance of selecting games appropriate to students' language proficiency. They argue that games should entertain and provide meaningful educational value, ensuring alignment with language learning objectives since the new trend in language education suggests the combination of education and entertainment called 'edutainment'. Lee (1995) pinpoints that activities like "Word Hunt", "Synonyms" and Antonyms are effective for introducing new vocabulary and helping students practice using words in context. These games enhance vocabulary development and enable students to integrate new words into everyday communication.

Additionally, games foster collaboration among students, a key aspect of language learning as a social process. By interacting with peers, students improve their language abilities more naturally. Games also cultivate teamwork, problem-solving, and goal-setting skills. Group activities, in particular, combine language practice with cooperative efforts, reinforcing communication skills through teamwork.

CONCLUSION

The discourse surrounding vocabulary instruction reveals a diverse array of perspectives on effective teaching strategies, key factors influencing vocabulary acquisition, and the advantages and disadvantages of various methodologies. It is essential to recognize that vocabulary is intrinsically linked to the four fundamental language skills—listening, speaking, reading, and writing—since all these skills are fundamentally rooted in the use of words.

Traditional approaches to vocabulary teaching often reflect outdated methodologies, primarily relying on rote memorization, such as listing words or repetitive writing exercises. However, contemporary pedagogical frameworks advocate for a more dynamic and engaging approach. Activities, games, and interactive exercises foster a more enjoyable learning environment facilitate deeper cognitive engagement with vocabulary.

Effective vocabulary instruction necessitates that learners actively participate in their learning processes. A learner-centred approach emphasizes awareness and engagement, allowing students to take ownership of their learning experiences. In this context, activities that encourage collaboration and exploration of vocabulary within

meaningful contexts are essential for promoting retention and application. Thus, the focus shifts from passive memorization to active learning, where learners are empowered to integrate vocabulary more naturally into their language use.

As a conclusion, it is possible to claim that educational games play a crucial role in language learning, offering numerous pedagogical benefits. They enhance learners' attention, foster interest, and improve linguistic competencies while creating a comfortable and interactive social environment. Despite the time-consuming nature of preparation, the advantages of integrating games into language instruction far outweigh this limitation. As such, the use of educational games represents a valuable method that should be embraced in language classrooms.

REFERENCES

- Bendo, A., & Erbaş, İ. (2019). Teaching English through games. *European Journal of Language and Literature*, 5(3), 43. <https://doi.org/10.26417/330rsg77n>
- Caillois, R. (2001). *Man, play, and games*. University of Illinois Press.
- Carter, R., & McCarthy, M. (2014). *Vocabulary and language teaching*. Routledge.
- Croollall, D., Oxford, R., & Saunders, D. (1987). Towards a reconceptualization of simulation: From representation to reality. *Simulation/Games for Learning*, 17(4), 147–171.
- Cruickshank, D. R., & Telfer, R. A. (1979). *Simulations and games: An ERIC bibliography*. Bibliographies on Educational Topics No. 11.
- Felix, J. W., & Johnson, R. T. (1993). Learning from video games. *Computers in the Schools*, 9(2–3), 119–134.
- Doughty, C. J., & Long, M. H. (Eds.). (2003). *The handbook of second language acquisition*. John Wiley & Sons.
- Ersöz, A. (2000). Six games for the EFL/ESL classroom. *The Internet TESL Journal*, 6(6). Retrieved January 22, 2011, from <http://iteslj.org/Lessons/Ersoz-Games.html>
- Garris, R., Ahlers, R., & Driskell, J. E. (2002). Games, motivation, and learning: A research and practice model. *Simulation & Gaming*, 33(4), 441–467.
- Gee, J. P. (2003). What video games have to teach us about learning and literacy. *Computers in Entertainment (CIE)*, 1(1), 20–20.
- Gredler, M. E. (1996). Educational games and simulations: A technology in search of a (research) paradigm. In D. H. Jonassen (Ed.), *Handbook of research on educational communications and technology* (pp. 521–540). New York: Macmillan.
- Hadfield, J. (1984). *Elementary communication games: A collection of games and activities for elementary students of English*.
- Hadfield, J. (1990). *Intermediate communication games*. London: Nelson.
- Hadfield, J. (1999). *Beginners' communication games*. London: Longman.
- Harmer, J. (2001). *The practice of English language teaching*. London: Longman.
- Hubbard, P., Jones, H., Thornton, B., & Wheeler, R. (1983). *A training course for TEFL*. Oxford: Oxford University Press.

- Huyen, N. T. T., & Nga, K. T. T. (2003). Learning vocabulary through games. *Asian EFL Journal*, 5(4), 90–105.
- Jue, X. (2010). *Communicative language teaching in vocabulary teaching and learning in a Swedish comprehensive class*.
- Klimova, B. F. (2015). Games in the teaching of English. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 191, 1157–1160. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.312>
- Kocaman, O., & Cumaoglu, G. K. (2014). The effect of educational software (DENIS) and games on vocabulary learning strategies and achievement. *Education & Science/Egitim ve Bilim*, 39(176).
- Lee, J. J., & Hammer, J. (2011). Gamification in education: What, how, why bother? *Academic Exchange Quarterly*, 15(2), 1-5.
- Lee, W. R. (1995). *Language-teaching games and contests*. Oxford University Press.
- Malone, T. W. (1981). Toward a theory of intrinsically motivating instruction. *Cognitive Science*, 5(4), 333–369.
- Malone, T. W., & Lepper, M. R. (2021). Making learning fun: A taxonomy of intrinsic motivations for learning. In *Aptitude, learning, and instruction* (pp. 223–254). Routledge.
- Maurice, K. (1988). Laugh while learning another language: Techniques that are functional and funny. *English Teaching Forum*, 26(2), 20–25.
- Nagy, W., & Herman, P. (1985). Incidental vs. instructional approaches to increasing reading vocabulary. *Educational Perspectives*, 23, 16–21.
- Nation, I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language* (Vol. 10, pp. 126–132). Cambridge: Cambridge University Press.
- Nation, I. S. P. (2005). Teaching and learning vocabulary. In *Handbook of research in second language teaching and learning* (pp. 581–595). Routledge.
- Quinn, C. N. (2005). *Engaging learning: Designing e-learning simulation games*. John Wiley & Sons.
- Paker, T. (2012). Türkiye’de Neden Yabancı Dil (İngilizce) Öğretmiyoruz ve Neden Öğrencilerimiz İletişim Kurabilecek Düzeyde İngilizce Öğrenemiyor?. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(32), 89-94.
- Petsche, J. (2011). Engage and excite students with educational games. *Knowledge Quest*, 40(1), 42–44.
- Prensky, M. (2001). *Digital game-based learning*. McGraw-Hill.
- Rubin, J. (1987). Learner strategies: Theoretical assumptions, research history and typology. In A. Wenden & J. Rubin (Eds.), *Learner strategies in language learning* (pp. 21–32). New York: Prentice Hall.
- Schmitt, N. (2000). *Vocabulary in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scrivener, J. (2005). *Learning teaching*. Oxford: Macmillan.
- Thornbury, S. (2006). *How to teach vocabulary*. Pearson Education India.
- Thornton, G. C., & Cleveland, J. N. (1990). Developing managerial talent through simulation. *American Psychologist*, 45(2), 190–199. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.45.2.190>
- Tuan, L. T. (2012). Vocabulary recollection through games. *Theory and Practice in Language Studies*, 2(2), 257.
- Uberman, A. (1998). The use of games for vocabulary presentation and revision. *English Teaching Forum*, 36(1), 20–27.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (Vol. 86). Harvard University Press.

Wilkins, D. A. (1972). *Linguistics in language teaching* (Vol. 111). London: Edward Arnold.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI 3 YAŞ ÇEKİRDEK KİTABININ İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Dr. Başak Perçin BOSTAN

Ankara, Türkiye, basakpercinbostan@gmail.com

Prof. Dr. Emine YILMAZ BOLAT

Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye, emineyilmaz@mersin.edu.tr

ÖZET

Çocuk kitapları, çocukların gelişimlerini desteklemenin yanı sıra çocukların gelecekteki kitap sevgisinin ve okuma kültürünün oluşmasına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle çocuk kitaplarının çocukların gelişimine ve ilgisine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Çocuk kitapları incelenirken biçimsel özelliklerinin yanı sıra yapının içerik özelliklerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Çocuk kitaplarının ulusal ve evrensel değerleri, karakter eğitimi dikkate alması ve içeriklerinin çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun olması gerekmektedir. İçerik açısından çocukların ilgisini çeken kitaplar farklılık gösterebilmektedir. Okul öncesi dönem çocukları, yakın çevresindeki gördüğü, bildiği ve tanıdığı nesnelere ve canlıları kitaplarda gördüklerinde ilgilerini çekmektedir. Ayrıca kullanılan dilin basit ve anlaşılır olması gerekmektedir. Bu araştırma okul öncesi dönemdeki üç yaş grubu çocuklar için hazırlanmış olan Çekirdek kitabının içerik açısından incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çekirdek kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun kararı ile üç yaş grubu için 2024 yılında eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Araştırma kapsamında bu kitap içerik, yönerge, dil ve anlatım açısından incelenmiştir. Araştırmada tarama-betimleyici yöntem kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, konu bakımından sınıfı, çevresindeki nesnelere, olayları, canlıları ve kendini tanıma, sağlıklı duruş, sınıfı temiz tutma, dans ve hareket etme, uykuya hazırlık, sıraya girme, el yıkama, diş fırçalama, nesne eşleme, sayı, renk, ön-arka, alt-üst, az-çok, büyük-küçük ve benzer-aynı, gece-gündüz kavramları, geometrik şekiller, tehlikeli davranışlardan uzak durma, mevsim özellikleri ve mevsime uygun giyinme, duygular, milli bayramlar ve değerler, sağlıklı beslenme, çizgi çizme, resim, baskı ve tasarım yapma, giysi aksesuarları kullanma, ayakkabı giyme-çıkarma, örüntü oluşturma, çini sanatı, ritim tutma, bilmece-bulmaca konularına yer verilmiştir. Dil ve anlatım yönünden cümlelerin açık olduğu, çocukların bildiği ifadelerin kullanıldığı, dil bilgisi kurallarına uygun olduğu, yönergelerin ise basit ve anlaşılır olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, ilgili alan yazın ile tartışılmış ve buna ilişkin öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çekirdek kitabı, çocuk kitapları, okul öncesi, etkinlik, içerik inceleme

MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION REVIEW OF 3-YEAR-OLD CORE BOOK IN TERMS OF CONTENT

Dr. Başak Perçin BOSTAN

Ankara, Turkey, basakpercinbostan@gmail.com

Prof. Dr. Emine YILMAZ BOLAT

Mersin University, Mersin, Turkey, emineyilmaz@mersin.edu.tr

ABSTRACT

Children's books not only support children's development, but also contribute to the formation of children's future love of books and a reading culture. For this reason, it is necessary to determine whether children's books are suitable for children's development and interests. When examining children's books, the content characteristics of the work should be taken into account as well as their formal features. Children's books should take into account national and universal values, character education, and their content should be suitable for children's age and development levels. Books that attract children's attention in terms of content may vary. Preschool children are interested in books when they see objects and living things they see, know and recognize in their immediate environment. In addition, the language used should be simple and understandable. This research was conducted to examine the content of the Core (Çekirdek) book prepared for three-year-old children in the preschool period. The book was accepted as an educational tool for the three-year-old group in 2024 by the decision of the Ministry of National Education's Board of Education and Discipline. Within the scope of the research, this book was examined in terms of content, instructions, language and narration. The scanning-descriptive method was used in the research. As a result of the research, the subjects included knowing the class, surrounding objects, events, living beings and oneself, healthy posture, keeping the class clean, dancing and moving, preparing for sleep, lining up, washing hands, brushing teeth, matching objects, number, color, front-back, bottom-top, more-less, big-small and similar-same, day-night concepts, geometric shapes, staying away from dangerous behaviors, seasonal characteristics and dressing appropriately for the season, emotions, national holidays and values, healthy nutrition, drawing lines, painting, printing and designing, using clothing accessories, putting on and taking off shoes, creating patterns, tile art, keeping rhythm, and riddles and puzzles. It was determined that the sentences were clear in terms of language and expression, that the expressions known by children were used, that they were in accordance with the rules of grammar, and that the instructions were simple and understandable. The findings obtained were discussed with the relevant literature and suggestions were made in this regard.

Keywords: Core book, children's books, preschool, activity, content review

GİRİŞ

Çocuk kitapları, çocukların gelişimlerini desteklemekte, gelecekteki kitap sevgisinin ve okuma kültürünün oluşmasına katkı sunduğundan çocuk kitaplarının çocukların yaşına ve gelişimine, ilgi ve gereksinimlerine uygun olup olmadığı belirlenmelidir. Çocukların kendi kültürlerine dair algıları yetişkinlerle olan deneyimleriyle, kitle iletişim araçlarıyla olan etkileşimleriyle ve çocuk kitapları aracılığıyla biçimlenmektedir (Dedeoğlu, İnce ve Ulusoy-Ünlü, 2021). Öğretmenler ve aileler kitap seçerken seçici davranmalı, yayınevleri alan uzmanı eğitimcilerin dönütleri doğrultusunda kitap basımı yapmalı, yazarlar ve çizerler okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak kitaplarını hazırlamalıdır (Başaran, Çelik ve Güngör-Aytar, 2021; Ural, 2018). Literatür incelendiğinde resimli çocuk kitaplarının taşıması gereken özellikleri dış yapı ve içyapı özellikleri olarak iki kısımda ele alınmaktadır (Turla, 2015: 54; Yıldız, Yazıcı ve Durmuşoğlu, 2016). Çocuk kitapları incelenirken biçimsel özelliklerinin yanı sıra yapının içerik özelliklerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Resimli çocuk kitaplarının içyapı özellikleri dil ve anlatım, konu, zaman, tema ve karakter/kahraman unsurlarından oluşmaktadır. Bu doğrultuda resimli çocuk kitapları somut kelimeler ile olumlu ifadeler içermeli, konuların seçiminde yakından uzağa, somuttan soyuta, basitten karmaşığa ilkeleri esas alınmalı ve çocuğa görelilik ilkesi dikkate alınmalıdır. Resimli çocuk kitapları zaman açısından gerilim anı içermeli ve umut verici bir sonla bitmelidir. Temalarda ders verme kaygısı gütmemeli, olumsuz etiketlemeler içermemeli ve çocukları olumsuz yönlendirmemelidir. Karakterler arasında olumlu ilişki olmalıdır (Başaran, Çelik ve Güngör-Aytar, 2021). Böylece kitaplar, çocukların gelişim ve eğitim süreçlerine olumlu katkı sağlayabilir (Bassa, 2013). Çocuk kitaplarında kullanılan dilin basit, sade ve anlaşılır olması gerekmektedir. Kitapların ulusal ve evrensel değerleri, karakter eğitimi dikkate alması ve içeriklerinin çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun olması gerekmektedir. İçerik açısından çocukların ilgisini çeken kitaplar farklılık gösterebilmektedir. Okul öncesi dönem çocukları, yakın çevresindeki gördüğü, bildiği ve tanıdığı nesnelere ve canlıları kitaplarda gördüklerinde ilgilerini çekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından okullara ücretsiz dağıtılan “Çekirdek kitabı” öğretmenler tarafından kullanılmakta olup bu kitapların içerik açısından incelenmesi gerekmektedir.

Bu araştırma, okul öncesi dönemdeki üç yaş grubu çocuklar için hazırlanmış olan Çekirdek kitabının içerik açısından incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında kitap içerik, yönerge, dil ve anlatım açısından incelenmiştir.

YÖNTEM

Tarama-betimsel yöntem kullanılmış olan bu çalışmada, veri toplama aracı olarak, iki seriden oluşan ve üç yaş grubu çocuklar için hazırlanmış olan Çekirdek kitabı kullanılmıştır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programı doğrultusunda MEB tarafından 3, 4 ve 5 yaş grubu için ayrı ayrı çocuk etkinlik kitabı olarak “Çekirdek” kitapları hazırlanmıştır. Bu kapsamda 3 yaş için iki, dört yaş için üç ve beş yaş için dört kitap serisi oluşturulmuştur. Bu çalışmada üç yaşa ilişkin iki seri değerlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan kitaplar içerik, yönerge, dil ve anlatım açısından incelenmiştir. Kitap içeriklerinde yer alan etkinlikler üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Birinci seride, “Sınıfımı Tanıyorum Ben Kimim?, Sevdiğim Şeyler, Nasıl Oturmaliyim?, Yuvalardan Gelen Sesler, Dans Ediyorum, Uyku Zamanı, Sıraya Giriyorum, Ellerimizi Yıkıyoruz, Gölgeleri Eşleştirelim, Sınıfımı Düzenli Tutuyorum, Dişlerimi Fırçalıyorum, Az-Çok, Desenleri Eşleştiriyorum, Tehlikelere Dikkat, Sonbaharda Neler Görüyoruz?, 1 Rakamını Öğreniyorum, Aynı Kilimleri Buluyorum, Duygular, Daireyi Öğreniyorum, Bedenimizin Bölümleri, Cumhuriyet Bayramı, Bayrağımızın Renkleri, Deniz Altında Bir Gün, Renkler, Atatürk'ün Fotoğrafları, 2 Rakamını Öğreniyorum, Sağlıklı Tabak Hazırlıyorum, Çizgi Çiziyorum, Yağmurlu Gün Giysilerim, Uçurtma Şenliği, Hayvanların Röntgen Görüntüleri, Daire Baskıları, Selim ile Dedesi, Hareket Zamanı, 3 Rakamını Öğreniyorum, Büyük-Küçük Yunuslar, Ön-Arka, Alakargalar, Tasarım Yapıyoruz, Üçgeni Öğreniyorum, Kuşlar ve Tüyleri, Giysilerim, Ayakkabılarımı Giyiyorum ve Çıkartıyorum, Renklerle Örüntü, Çini Sanatı, Karlı Gün Giysilerim, Ritim Tutuyorum, Bahçe Zamanı, Gece ve Gündüz Neler Yapıyoruz?, Aynısını Bul ve Boya, Bilmeceler, Mevsimler Albümü, Dengede Duruyorum, Yağmur Damlaları Yapalım” adlı etkinlikler yer almaktadır.

İkinci seride ise “Kapadokya'yı Tanıyorum, Denge Hareketleri Yapıyoruz, Sağlıklı Yiyecekler, Acil Durum Çantam, Hastalıklardan Korunuyorum, Büyüteç, 4 Rakamını Öğreniyorum, Hayvan Sesleri, Renkli Yumaklar, İpten Şekiller, Örümcekler, Çizgi Çiziyorum, Bir Uzay Gemisi, Çömlek Sanatı, Bugün Nasıl Hissediyorum?, Boyama Sayfası, Doğada Bir Gün, Çizgi Çocukla Hareket, Labirent Sayfası, Kare şeklini Öğreniyorum, Kare Yolda Gezinti, İlkbaharda Neler Görürüz?, Kilimdeki Örüntü, Kelebek Çiftliği, 5 Rakamını Öğreniyorum, Katı ve Sıvı Maddeleri Keşfediyorum, Sağ ve Sol Beyin Çalışması, Çizgi Çalışması, Ahmet Tatile Gidiyor, Bu Yumurta Kimin?, Renkli Daireleri Birleştiriyorum, Kek Tarifi, Köstebek Toprağı Kazıyor, Toprakta Neler Var?, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Topla Hareket Ediyorum, Trafik Işıkları, Şekillerin Parçaları, Kapaklar, Bilmeceler, Güneşli Gün Giysilerim, Kesyap, Kunduzların Yaptığı Şekiller, Kitaplığım, Hayvan Hareketlerini Taklit Ediyorum, Sanat Türleri, Teşekkür Ederim, Özür Dilerim, Hangisi Eksik?, Yazın Neler Görüyoruz?, Ağaçtaki Minik Kedi, Boyama Sayfası, Salyangoz Semi, Eşleştirme, Bayramlar, Parmak İzi Etkinlikleri” adlı etkinlikler bulunmaktadır.

3 yaş Çekirdek kitabının ilk serisinde 55 etkinlik, ikinci serisinde 55 etkinlik olmak üzere kitaplarda toplam 110 etkinlik bulunmaktadır. Birinci serideki etkinliklerden 6'sı çocuğun kendisini ve çevresini tanımaya, 3'ü milli ve manevi değerlere, 4'ü uyulması gereken kurallara, 7'si büyük ve küçük kas hareket alanı ile açık alana, 7'si sağlık alanı ve rutinelere, 10'u matematik alanına, 8'i fen alanına, 2'si duygulara, 1'i müziğe, 4'ü Türkçe alanına ve 4'ü sanat alanına ilişkindir. İkinci serideki etkinliklerden ise 2'si çevreyi tanımaya, 3'ü günlük yaşamdaki kurallara, 7'si küçük kas ve büyük kas hareketleri ile açık alana, 3'ü sağlık alanına, 12'si matematik alanına, 11'i fen alanına, 3'ü duygulara, 6'sı sanat alanına, 5'i Türkçe alanına ve 3'ü milli ve manevi değerlere ilişkindir.

Çekirdek serisinde, Türkçe, matematik, fen, sosyal, müzik, sanat, hareket ve sağlık, sosyal duygusal beceriler ve değerler alanlarına yönelik yaş grubuna ve gelişim özelliklerine uygun etkinlik örnekleri yer almaktadır. Çekirdek serilerinde çocukların eğitimini ve gelişimini desteklemeye yönelik çeşitli etkinlikler yer almakla birlikte içerik açısından 3 yaş çocuklarının özellikleri düşünüldüğünde sosyal duygusal alana ve bu alana ilişkin öğrenme becerilerine yönelik etkinliklerin sayısının daha fazla olması gerektiği düşünülmektedir. Kitaplardaki etkinlikler

oyun temelli ve çocuk merkezli olarak tasarlanmıştır. Bu kitaplarda, çocukların duyu organlarına hitap eden, ülkemizin milli, manevi, ahlaki ve kültürel değerlerini içeren, üst düzey düşünme becerilerini desteklemeye yönelik, doğal, tarihi ve kültürel zenginliklere vurgu yapan, okul dışı öğrenme ortamını teşvik eden, çocukların çeşitli sanat uygulamalarını deneyimleyebileceği, toplumsal farkındalık gerektiren, sürdürülebilirlik, trafik kuralları, haklar gibi konulara dikkat çekmeyi hedefleyen etkinlikler yer almıştır. Çocukları okul türü öğrenmeye hazırlayan ve genellikle görsel öğelerle desteklenen öğretici nitelikteki bu kitaplarda resimler, öğretme işlevinde yer alan başat birer öğedir (Şahin, 2014).

Eğitim-öğretim dönemi boyunca kitaplardaki etkinlikler aracılığıyla okul öncesi eğitim programının hedeflerine de ulaşılabilecektir. İyi ve etkili şekilde planlanmış olan etkinlikler, çocukların öğrenmesine ve gelişimine katkı sağlamasının yanı sıra öğretmenlerin öğrenme sürecini sağlıklı ve en üst seviyede fayda sağlayacak şekilde yürütebilmeleri için oldukça önemlidir.

Araştırmada, etkinlik kitaplarında konu bakımından sınıfı, çevresindeki nesnelere, olayları, canlıları ve kendini tanıma, sağlıklı duruş, sınıfı temiz tutma, dans ve hareket etme, uykuya hazırlık, sıraya girme, el yıkama, dış fırçalama, nesne eşleme, sayı, renk, ön-arka, alt-üst, az-çok, büyük-küçük ve benzer-aynı, gece-gündüz kavramları, geometrik şekiller, tehlikeli davranışlardan uzak durma, mevsim özellikleri ve mevsime uygun giyinme, duygular, milli bayramlar ve değerler, sağlıklı beslenme, çizgi çizme, resim, baskı ve tasarım yapma, giysi aksesuarları kullanma, ayakkabı giyme-çıkarma, örüntü oluşturma, çini sanatı, ritim tutma, bilmece-bulmaca konularına yer verilmiştir. Konu açısından değerlendirildiğinde çocuğa görelilik ilkesinin esas alındığı, yer verilen kavramların, nesnelere ve olayların çocukların yakın çevresinden seçildiği ve somutlaştırıldığı belirlenmiştir. Kitaplarda çoğunlukla hayvan figürlerine yer verilmiş olup hayvanlar okulöncesi dönemde çocukların en çok ilgisini çeken kahramanlardandır. Çocuk kitaplarında insana özgü yaşam gerçeklerinin hayvan karakter tarafından çocuğa sunulması, onun iletiyi, gerçekliği başarılı şekilde alımına destek olacaktır (Şahin, 2014). Dil ve anlatım yönünden cümlelerin açık olduğu, çocukların bildiği ifadelerin kullanıldığı, dil bilgisi kurallarına uygun olduğu, yönergelerin ise basit ve anlaşılır olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kitaplardaki etkinlikler incelendiğinde tüm alan becerilerine yönelik etkinlikle bulunmakla birlikte hareket ve sağlık, sosyal duygusal ve müzik alanında az sayıda, sanat, fen ve matematik becerilerine yönelik ise çok sayıda etkinliğe yer verildiği, değerlerin yeterince ele alınmadığı belirlenmiştir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan okul öncesi eğitim programı, Erdem-Değer-Eylem modelini benimseyerek çocukların değerler doğrultusunda beceri odaklı olarak okullarda eğitim hizmetlerinin sürdürülmesini istemektedir. Özellikle milli, manevi, kültürel değerler ile sosyal duygusal alana yönelik etkinliklerin artırılması önerilmektedir.

Kitapların hazırlanmasında programdaki öğrenme çıktılarına ulaşılmasını sağlayacak farklı etkinliklere yer verilmesi ve kitapların gözden geçirilmesi gerekmektedir. Çalışma sayfalarından ziyade çocukların oyun gereksinimlerini de karşılayacak şekilde okulöncesi eğitim hizmetlerinin sunulması ve kitaplardaki etkinliklerin güncellenmesi önerilmektedir. Öğretmenlerin bu tür eksiklikleri alternatif etkinliklerle giderebilecekleri de düşünülmektedir. Çocuklarda eleştirel düşünme

becerilerinin desteklenmesi için çocukların değerlendirme yapabilmesine imkan tanıyan etkinliklere bu kitaplarda rastlanmamış olması, çocukların düşünme becerilerinin desteklenmesi gerektiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Bassa, Z. (2013). Çocuk Kitaplarında Resimleme. Çocuk Edebiyatı. (Ed. Mübeccel Gönen). Eğiten Kitap: Ankara.

Başaran, M., Çelik, N. ve Güngör-Aytar, A. (2021). Resimli çocuk kitaplarının olumsuz öğeler açısından incelenmesi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41(2), 1247-1272.

Dedeoğlu, H., İnce, N. B. ve Ulusoy Ünlü, A. (2021). Türkiye’de yayımlanmış resimli çocuk kitapları üzerine kültürel bir analiz. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 561-576.

Şahin, G. (2014). Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9(3), 1309-1324.

Turla, A. (2015). Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı (2. bs). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.

Ural, S. (2013). Okul Öncesi Çocuk Kitaplarının Tanımı. Çocuk Edebiyatı. (Ed. Mübeccel Gönen). Eğiten Kitap: Ankara.

Yıldız, C., Yazıcı, D. N. ve Durmuşoğlu, M. C. (2016). 2010-2015 Yılları Arasında Yayımlanmış Resimli Çocuk Kitaplarının Resimleme Özelliklerinin İncelenmesi. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 1(1), 43-55.

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMI TÜRKÇE ALAN BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Başak Perçin BOSTAN
Ankara, Türkiye, basakpercinbostan@gmail.com

Prof. Dr. Emine YILMAZ BOLAT
Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye, emineyilmaz@mersin.edu.tr

ÖZET

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, eğitimde reform niteliği taşımakta olup Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’nın eğitim sisteminde Türk medeniyeti üzerine inşa edilen temel kavramlar eşliğinde bireylere gereken becerileri kazandırmak için hazırlanmıştır. Merkezine tüm gelişim yönleriyle bütüncül şekilde insanı ele alan bu model, tüm bireylere gerektiğinde tedbirler olarak dezavantajlı olmadığı öğrenme süreci tasarlamakta ve farklılıkları dikkate alarak adil bir eğitim süreci sunmaktadır. Programda bilgiler, beceriler, eğilimler ve değerler ilgi, yetenek, gereksinim ve bireysel farklılık güçlendirilerek yer almaktadır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programı’nda alan becerilerine, sosyal duygusal öğrenme becerilerine, kavramsal becerilere, kavramlara, eğilimlere, erdem-değer-eylem modeline, okuryazarlık becerilerine, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ve farklılaştırmaya yer verilmiştir. Çocukların eğitim yaşantısına sağlam temeller atmasını amaçlayan programda, alan becerileri olarak matematik, fen, sosyal, hareket ve sağlık, sanat, müzik ve Türkçe alan becerileri yer almaktadır. Türkçe’nin öğretimi ve geliştirilmesi, eğitim sisteminde temel politika olarak yer almış olup buna ilişkin becerilerin çocuklara kazandırılması hedeflenmiştir. Türkçe alan becerilerinde dinleme/izleme, konuşma, okuma ve erken okuryazarlık becerileri olmak üzere dört temel dil becerisi edinimine odaklanılmıştır. Dinleme/izleme becerisi, dinleme/izlemeyi yönetme, anlam oluşturma, çözümleme ve yansıtma şeklinde bütünleşik becerilerden oluşmuştur. Bu beceri, okul öncesi eğitim sürecinde çocukların dinleme/izleme materyallerini seçmesine, olayların bölümlerini ve aralarındaki ilişkileri tanımlamasına, günlük yaşamla ilişkilendirmesine ve değerlendirme yapmasına yöneliktir. Konuşma becerisi, konuşmayı yönetme, içerik oluşturma, kural uygulama ve yansıtma olarak bütünleşik becerileri kapsamaktadır. Bu beceri, çocuğun konuşma esnasında benzetme ve örneklendirme içeren ifadeler kullanmasını, konuşurken jest ve mimiklerini, beden dilini kullanmasını, sesini ve nefesini doğru kullanmasını, konuşacağı konu ile sahip olduğu ön bilgiler arasında ilişki kurmasını, yaşına uygun kelimeler seçmesini ve Türkçe’nin dil yapısına uygun olarak konuşmasını içermektedir. Okuma becerisi, okumayı yönetme, anlam oluşturma, çözümleme ve yansıtma şeklinde bütünleşik becerilerle açıklanmıştır. Okuma becerisi, çocuğun okuma materyalini seçmesini ve incelemesini, material içeriğiyle ilgili görüşlerini ve tahminlerini ifade etmesini, edindiği bilgileri yaşamla ilişkilendirerek değerlendirmesini kapsamaktadır. Erken okuryazarlık ise görsel sembolleri okuma, yazıdaki noktalama işaretleri ile cümlelerin sözcüklerden, sözcüklerin hecelerden ve harflerden oluştuğunu fark etme, yazıya ihtiyaç duyma, kitabın nasıl kullanılması gerektiğini ve yazının yönünü bilme, sözcüklerin ilk ve son seslerini fark etme, yazı yazma için gereken becerileri kazanma bileşenlerinden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Maarif modeli, okul öncesi eğitim, program, Türkçe, beceri

EXAMINING TURKISH FIELD SKILLS AT PRESCHOOL EDUCATION PROGRAM IN TÜRKİYE CENTURY MAARIF MODEL

ABSTRACT

The Turkey Century Education Model has the nature of a reform in education and has been prepared to provide individuals with the necessary skills in line with the basic concepts built on Turkish civilization in the education system of the Ministry of National Education in Turkey. This model, which takes the human being in a holistic manner with all developmental aspects at its center, designs a learning process where all individuals are not disadvantaged by taking precautions when necessary and offers a fair education process by taking into account differences. Information, skills, tendencies and values are included in the program by strengthening interests, talents, needs and individual differences. The Turkey Century Education Model Preschool Education Program includes field skills, social emotional learning skills, conceptual skills, concepts, tendencies, virtue-value-action model, literacy skills, guidance and psychological counseling services and differentiation. The program, which aims to provide children with a solid foundation for their educational life, includes mathematics, science, social, movement and health, art, music and Turkish field skills. Teaching and developing Turkish has been included as a basic policy in the education system and it is aimed to provide children with the skills related to this. In Turkish field skills, the focus is on the acquisition of four basic language skills: listening/watching, speaking, reading and early literacy skills. Listening/watching skill consists of integrated skills such as managing listening/watching, creating meaning, analyzing and reflecting. This skill is aimed at children's selection of listening/watching materials during the preschool education process, defining the parts of events and their relationships, associating them with daily life and making evaluations. Speaking skill covers integrated skills such as managing speech, creating content, applying rules and reflecting. This skill includes the child's use of expressions containing analogy and exemplification during speech, using gestures and facial expressions, body language while speaking, using voice and breathing correctly, establishing a relationship between the subject he/she will talk about and his/her prior knowledge, choosing words appropriate for his/her age and speaking in accordance with the language structure of Turkish. Reading skill is explained with integrated skills such as managing reading, creating meaning, analyzing and reflecting. Reading skills include the child selecting and examining reading material, expressing his/her opinions and predictions about the content of the material, and evaluating the information he/she has acquired by relating it to life. Early literacy consists of the components of reading visual symbols, recognizing that sentences are made up of words and words are made up of syllables and letters, needing writing, knowing how to use a book and the direction of writing, recognizing the first and last sounds of words, and acquiring the skills necessary for writing.

Keywords: Maarif model, preschool education, program, Turkish, skills

GİRİŞ

Eğitim alanında reform niteliği taşıyan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim sisteminde Türk medeniyeti üzerine inşa edilen temel kavramlar eşliğinde bireylere gereken becerileri kazandırmak hedeflenmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan programda bilgiler, beceriler, eğilimler, değerler, yetenekler, bireysel ilgi-ihyaçlar ve farklılıklar bulunmaktadır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programı'nda alan becerilerine, sosyal duygusal öğrenme becerilerine, kavramsal becerilere, kavramlara, eğilimlere, erdem-değer-eylem modeline, okuryazarlık becerilerine, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ve farklılaştırmaya yer verilmiştir. Programda alan becerileri olarak matematik, fen, sosyal, hareket ve sağlık, sanat, müzik ve Türkçe alan becerileri mevcuttur. Bu çalışmada Türkçe alan becerileri ele alınmıştır.

Türkçe Alan Becerileri

Günlük yaşamda çocukların en çok ihtiyaç duyduğu Türkçe alan becerileri, çocukların dil gelişimini desteklemekte ve temel iletişim yeteneklerini oluşturmaktadır. Okul öncesi eğitimin temel amaçlarından birisi çocukların Türkçeyi doğru ve düzgün konuşmasıdır. Bu amaca ulaşmak adına Türkçe alan becerileri önem arz etmektedir.

Türkçe alan becerilerini kazandırmak amacıyla sohbet etme, tekerleme söyleme, şiir okuma, taklit ve parmak oyunu oynama, bilmece sorma, kitap okuma, öykü anlatma, dramatizasyon çalışmaları yapma, öykü oluşturma ve tamamlama ya da tekrar anlatma, öyküyü resimleme gibi etkinlikler yapılabilmektedir.

Türkçe alan becerileri dört temel dil becerisi edinimine odaklanmaktadır:

Dinleme/izleme: Sesi kulak ve göz yoluyla algılama ve anlamlandırma sürecidir. Bu beceriye yönelik bütünlük beceriler, dinlemeyi/izlemeyi yönetme, anlam oluşturma, çözümlleme ve yansıtmadır.

Konuşma: Sözü ve bedeni kullanarak ileti göndermektir. Bütünlük becerileri ise konuşmayı yönetme, içerik oluşturma, kural uygulama ve yansıtmadır.

Okuma: Okuma materyalini seçmesini, unsurlarını incelemesini, içerikle ilgili görüşlerini ifade etmesi ve tahminini söylemesini, bilgileri değerlendirmesini ve görüşlerini ifade etmesini içerir. Bütünlük becerileri ise okumayı yönetme, anlam oluşturma, çözümlleme ve yansıtmadır.

Erken Okuryazarlık: Okuma-yazmaya başlamadan önce edinilmesi gereken becerileri kazanmayı içerir. Bu becerinin bütünlük becerisi ise erken okuryazarlık becerisi olarak belirtilmiştir. Erken okuryazarlık becerisi, görsel sembollerini okuma, yazının yönünü bilme, yazıya ihtiyaç duyma, noktalama işaretlerini fark etme, cümlelerin sözcüklerden, sözcüklerin hecelerden ve harflerden oluştuğunu fark etme, sözcüklerin ilk ve son seslerini fark etme, kitabı kullanmayı bilme, yazmak için gerekli becerileri kazanma süreç bileşenlerinden oluşmaktadır.

Türkçe Alanı Öğrenme Çıktıları

Türkçe alanı dinleme/izleme becerisi (TADB) açısından 4 adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki sunulmuştur.

"TADB.1. Dinleyecekleri/izleyecekleri şiir, hikâye, tekerleme, video, tiyatro, animasyon gibi materyalleri yönetebilme (Dinleyecekleri/izleyecekleri materyalleri seçer, Seçilen materyalleri dinler/izler).

TADB.2. Dinledikleri/izledikleri şiir, hikâye, tekerleme, video, tiyatro, animasyon gibi materyalleri ile ilgili yeni anlamlar oluşturabilme (Dinledikleri izledikleri iletilerde yer alan bilgiler ile günlük

yaşamı arasında ilişki kurar, Görsellerden yararlanarak dinleyecekleri izleyecekleri hakkındaki tahminlerini söyler, Dinledikleri/izledikleri materyaller ile ön bilgileri arasında bağlantı kurar, Dinledikleri/izledikleri materyaller hakkındaki tahminini söyler, Dinledikleri/izledikleri materyallere ilişkin çıkarım yapar, Dinledikleri/izledikleri materyallerdeki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırır, Dinledikleri/izledikleri materyallerdeki benzerlik ve farklılıkları sınıflandırır, Dinledikleri/izledikleri hakkında onaylama/reddetme gibi uygun tepkiler verir).

TADB. 3. Dinledikleri/izledikleri şiir, hikaye, tekerleme, video, tiyatro, animasyon gibi materyalleri çözümleyebilme (Dinledikleri/izledikleri materyallerdeki olayların parçalarını belirler, Dinledikleri/izledikleri materyallerde yer alan olayların parçaları arasındaki ilişkiyi belirler, Dinledikleri izledikleri materyallerdeki olayları belirler).

TADB.4. Dinledikleri/izledikleri şiir, hikâye, tekerleme, video, tiyatro, animasyon gibi materyaller ve dinleme/izleme ortamına ilişkin görüşlerini yansıtabilme (Dinleme/izleme ortamını değerlendirir, Dinledikleri/izledikleri materyallere ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade eder)” (MEB, 2024: 21-22).

Türkçe alanı dinleme/izleme becerisiyle ilgili olarak dinleme/izleme materyalini yönetme, bunlarla anlam oluşturma, materyalleri çözümleme ve materyal ile ortama ilişkin görüşleri yansıtmaya ele alınmıştır.

Türkçe alanı okuma becerisi (TAOB) açısından dört adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bu öğrenme çıktıları şu şekildedir:

“TAOB.1. Resimli öykü kitabı, dijital araçlar, afiş, broşür gibi görsel materyalleri seçebilme (İncelediği görsel materyale dair fikrini ifade eder, Görsel okuma materyallerini seçer, Kendisine sunulan görsel okuma materyallerini inceler, Kendisine sunulan görsel okuma materyallerinde yer alan bilgiler ile günlük yaşamı arasında ilişki kurar).

TAOB.2. Görsel materyallerden anlamlar üretebilme (Görsel materyal ile ön bilgileri arasında ilişki kurar, Görsellerden hareketle metinle ilgili tahminde bulunur, Görsel okuma materyallerinde yer alan bilgilerden yararlanarak çıkarım yapar, Görsel materyalleri karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları ortaya koyar, Görsel materyalleri çeşitli özelliklerine göre sınıflandırır, Görsel materyallere ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerini ifade eder).

TAOB.3. Resimli öykü kitabı, dijital araçlar, afiş, broşür gibi görsel materyalleri çözümleyebilme (Görsel materyallerde yer alan olayların parçalarını belirler, Görsel okuma materyallerinde yer alan olayların parçaları arasındaki ilişkiyi belirler, Görsel okuma materyallerinde yer alan olayları belirler).

TAOB.4. Resimli öykü kitabı, dijital araçlar, afiş, broşür gibi görsel materyaller ile ilgili görüşlerini yansıtabilme (Görsel okuma süreci ve okuma ortamı hakkındaki görüşlerini söyler)” (MEB, 2024: 23-24).

Okuma becerisi alanında görsel materyalleri seçmeye, bu materyallerden anlam üretmeye, materyalleri çözümlemeye ve materyallere ilişkin görüşlerini yansıtmaya yer verilmiştir.

Türkçe alanı konuşma becerisi (TAKB) açısından da dört adet öğrenme çıktısına ve bunlara ilişkin alt öğrenme çıktılarına yer verilmiştir. Bunlar:

“TAKB.1. Konuşma sürecini yönetebilme (Yetişkin yönlendirmesiyle konuşacağı konuyu seçer, Konuşmaya başlamak için uygun zamanı bekler ve yetişkin yönlendirmesi ile bir konu hakkında konuşur, Konuşacağı konuyu seçer, Kurallara uygun şekilde konuşmayı sürdürür).

TAKB.2. Konuşma sürecinin içeriğini oluşturabilme (Konuşacak konu ile günlük yaşama arasında bağlantı kurar, Konuşacağı konu ile ön bilgileri arasında bağlantı kurar, Konuşmanın devamı hakkındaki tahminini söyler, Konuşma sürecinde karşılaştırmalar yapar, Konuşma sürecinde sınıflandırmalar yapar, Bir konuyu kendi cümleleriyle yeniden ifade eder, Gerekli durumlarda başkalarının görüşlerini değerlendirir, Konuşma sürecinde nefesini/sesini uygun şekilde kullanır, Konuşmasını desteklemek için görselleri kullanır, Hedef kitleye uygun sözlü sunum yapar).

TAKB.3. Konuşma sürecindeki kuralları uygulayabilme (Konuşacağı konuyu planlar, Konuşurken benzetme ve örneklendirme içeren ifadeler kullanır, Konuşurken Türkçeyi doğru kullanır, Söylemek istediklerini açık biçimde ifade eder, Dil bilgisi kurallarına uygun konuşur, Konuşmasında cümlenin temel öğelerini ve basit bağlaçlar kullanır, Konuşmasında beden dilini kullanır).

TAKB.4. Konuşma sürecine ilişkin görüşlerini yansıtabilme (Konuşma sürecine etki eden faktörleri söyler, Konuşma sürecindeki hatalarını düzeltir)” (MEB, 2024: 24-26).

Konuşma becerisi ile ilgili olarak konuşma sürecini yönetmeye, içerik oluşturmaya, konuşma kurallarına ve konuşmaya ilişkin görüşlerini yansıtmaya değinilmiştir.

Türkçe alanı ile ilgili dördüncü ve son beceri olarak erken okuryazarlık becerisine (TAEOB) yer verilmiştir. Bu beceriye ilişkin olarak altı adet öğrenme çıktısına ve alt öğrenme çıktıklarına yer verilmiştir.

“TAEOB.1. Yazı farkındalığına ilişkin becerileri gösterebilme (Görsel semboller arasından yazıyı gösterir, Yazı yönünü gösterir, İletişimde yazıya neden ihtiyaç duyulduğunu açıklar, Temel noktalama işaretlerini fark eder).

TAEOB.2. Cümlelerin sözcüklerden oluştuğunu söyleyebilme (Cümlenin sözcüklerden oluştuğunu fark eder, Cümlede sözcükler arasında boşluk olduğunu fark eder).

TAEOB.3. Ses bilgisel farkındalık becerileri gösterebilme (Sözcüklerin hece/hecelerden oluştuğunu fark eder, Bazı sözcüklerin uyaklı olduğunu fark eder, Sözcüklerin ilk/son seslerini fark eder, Sözcüklerin ilk/son seslerinden yeni sözcükler üretir).

TAEOB.4. Sözcüklerin harflerden oluştuğunu fark edebilme (Sözcüklerin harflerden oluştuğunu fark eder, Sözcükte yer alan büyük ve küçük harfleri gösterir).

TAEOB.5. Okuma öncesi becerileri kazanabilme (Kitabın temel unsurlarını bilir, Uygun okuma şeklini bilir).

TAEOB.6. Yazma öncesi becerileri kazanabilme (Yazma için uygun oturma pozisyonu alır, İstenilen nitelikte yazar ve çizer, Boyama ve çizgi çalışmaları yapar)” (MEB, 2024: 27-28).

Erken okuryazarlık becerisi alanında yazı farkındalığına, ses bilgisel farkındalık becerilerine, cümlelerinden sözcüklerden, sözcüklerin harflerden oluştuğunu fark etmeye, okuma ve yazma öncesi beceriler kazanmaya yer verilmiştir.

TARTIŞMA VE YORUM

Yaşamın ilk yıllarından itibaren çocukların resmi dilimiz olan Türkçeyi doğru ve düzgün kullanmaları açısından önemli olan Türkçe alan becerilerini okul öncesi dönem çocuklarına kazandırmak öğretmenlerin yükümlülüklerindedir. Programlarda dil öğretimine ilişkin bilgilerin detaylandırılması ve uygulamalara ağırlık verilmesi gerekmektedir. Türkçe öğretmen adaylarının gözlemlerine dayanarak Türkçe eğitimi ve öğretimi sürecinde karşılaşılan sorunları betimlemek amacıyla yapılan araştırma sonucunda, programdan kaynaklanan sorunlar olarak uygulama derslerinin azlığı, derslerin teorik işlenmesi, sınıfların kalabalık olması, sınav kaygısı, adayların kendini geliştirme hassasiyetinin olmaması; öğretmenden kaynaklanan sorun olarak ise etkili öğretim yöntem ve teknikleri ile öğretim materyali ve teknoloji kullanmama, kendini geliştirmeme, klasik ölçme değerlendirme araçlarının kullanımı gibi sorunlar dile getirilmiştir. Ayrıca, sosyal medya etkisi ile özensiz, uygun olmayan Türkçe kullanımı, eğitim-öğretime ilişkin sistemli bir politikanın olmaması sorun olarak ifade edilmiştir (Çoban, 2016). Erdoğan ve Gök (2009) ile Susar Kırmızı ve Akkaya (2009) yaptıkları çalışmalarında, öğrenme-öğretme sürecinin, fiziki koşulların yeterli olmaması, uygun ortamın olmaması, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ile gelişimlerinin yeterli olmaması, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, ders kitabına bağlı kalınması, zaman yetersizliği gibi sorunlar yaşadıklarını belirlemiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Türkçe alan becerilerinin programda yeterince detaylandırıldığı ve çocukların bu konudaki gelişimlerini destekleyecek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Çocuklar Türkçeyi erken yaşlardan itibaren doğru şekilde kullanmalıdır. Türkçenin yanlış ve özensiz kullanımı, güncel ve en sık karşılaşılan sorunlardan birisidir (Göçer, 2013). Bu konuda öğretmenler Türkçe etkinliklerine özen göstermeli ve çeşitli etkinliklerle çocukları dil becerilerini desteklemelidir. Şimşek ve Şimşek (2020) tarafından Türkçe etkinlikleri uygulamalarına yönelik okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda, yapılan etkinliklerin Türkçe'nin doğru ve güzel kullanmasına, çocukların kendilerini ifade etme ve iletişim kurma becerilerinin geliştirilmesine katkı sağladığı, en sık kitap okuma, drama/canlandırma, hikaye oluşturma/anlattırma etkinliklerine yer verildiği ve bu etkinliklerin genelde kitaplardan, internet kaynaklarından faydalanılarak hazırlandığı, etkinliğe ayrılan sürenin 10-30 dakika arasında yoğunlaştığı, öğretmenlerin gelişim özelliklerini dikkate alarak etkinlikleri çeşitlendirme, doğru kitap seçimi, materyal ve donanım eksikliklerinin giderilmesi, merkezlerin kullanımı konusunda öneriler getirdiği belirlenmiştir. En sık kullanılan yöntem ve tekniklerin ise drama-canlandırma, düz anlatım, soru-cevap ve beyin fırtınası olduğu belirlenmiştir. Farklı etkinlikler ile çeşitli yöntem ve tekniklerle gerçekleştirilen dil becerisine yönelik çalışmalar çocukların erken okuryazarlık becerilerini geliştirmektedir. Düzen ve Dinçer (2021), ana dili Türkçe olan ve olmayan okul öncesi dönem çocuklarının erken okuryazarlık becerilerini değerlendirmek amacıyla yaptıkları araştırma sonucunda, ses bilgisel farkındalık, yazı farkındalığı, öyküyü anlama, görselleri eşleştirme, yazı yazma öncesi becerileri açısından ana dili Türkçe olan çocukların ana dili Türkçe olmayan çocuklara göre daha başarılı

oldukları belirlenmiştir. Özellikle farklı kültürel alt yapıdan gelen çocukların erken okuryazarlık becerilerini desteklemek için Türkçe alan becerilerinin desteklenmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki yedi alan becerisinden birisi olan Türkçe alan becerileri, dinleme/izleme, konuşma, okuma ve erken okuryazarlık olmak üzere dört temel dil becerisi edinimine odaklanmıştır. Bu becerilere yönelik olarak dinleme/izleme, konuşma ve okuma alanlarında dört, erken okuryazarlık alanında ise altı adet öğrenme çıktısı ile bunlara ilişkin alt öğrenme çıktıları bulunmaktadır.

Beceri temelli olarak hazırlanan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programı, eğitim sürecinin tüm bileşenleri göz önünde bulundurularak uygulanmalıdır. Çocuklara Türkçe alan becerisi kazandırmak için, dinleme, okuma, konuşma ve yazı öncesi becerilerin hepsine yer verilmelidir. Türkçe alan becerileri için öğretmenler çocuklara rol model olmalı, sınıftaki tüm çocuklara yönelik bütünleştirici yaklaşımı benimsemeli ve beceri edinimi için öğrenme ve alt öğrenme çıktılarına yönelik çeşitli etkinlikler yapmalı ve farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanmalıdır.

Programın hedefine ulaşmasında öğretmenler önemli bir değişken olduğundan öğretmenler çocuklara, iletişimi destekleyen zengin uyarıcı ortamlar sunmalı, rahat şekilde konuşmalarını, görsel okuma yapmalarını ve sözel dil becerilerini kullanmalarını sağlamalıdır. Ayrıca tüm çocukların küçük yaşlarda Türkçe alan becerilerinin desteklenmesi için okul öncesi eğitimden yararlanmaları ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programının tüm okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Çoban, A., (2016). Türkçe Eğitimi ve Öğretiminin Sorunları, *Journal of Turkish Language and Literature*, 2(1), 121-138. Doi Number: 10.20322/lt.36849.

Düzen, N. & Dinçer, F. Ç., (2021). Ana dili Türkçe olan ve olmayan okul öncesi dönem çocuklarının erken okuryazarlık becerilerinin değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(32), 573-600.

Erdoğan, T. & Gök, B. (2009). Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve bu sorunların giderilmesine yönelik öneriler: Ankara örneği. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(36), 1-16.

Göçer, A. (2013). Türkçe Öğretmen Adaylarına Göre Türkçenin Güncel Sorunları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11). 491-515.

MEB, (2024). Okul Öncesi Eğitim Programı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Susar Kırmızı, F. & Akkaya, N. (2009). Türkçe öğretimi programında yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (1) 25, 42-54.

Şimşek, E. E. & Şimşek, B. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin Türkçe etkinlikleri uygulamalarına yönelik görüşlerinin incelenmesi. Turkish Studies - Education, 15(3), 2085-2100. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.42155>

KIBRIS'TA İKİ TOPLUM İÇİN DE FEDERAL YAPI BİR ÇÖZÜM MÜDÜR?

Büşra ÜZEHAN

Dr, İstanbul, Türkiye, drbusrauzehan@gmail.com

ÖZET

Federasyon sözcüğü Latince Foedus sözcüğünden gelmektedir. Foedus Latince'de sözleşme, birleşme anlamına gelmektedir. Federasyon bir politik yönetim sistemi ve bir devlet örgütleniş biçimidir. Hem federasyonun, hem de federe devletlerin, kendilerine ait anayasaları, yasama, yürütme ve yargı organları vardır. Federal sistemlerde yan yana yaşayan, bir genel merkezi hükümet ve iki veya daha çok bölgeden oluşan hükümetler olduğunu görmekteyiz. Bu sisteme göre hükümetler de kendi içinde ayrı siyasi otoriteye sahip olurlar. İç politikada ayrı yasama, yürütme ve yargı sistemleri vardır. İçişlerinde kendilerine özgü kültür, din, dil, ırk ve yaşam koşullarını barındırmaktadırlar. Fakat dış politikada tek bir devlet olarak görünmekte ve aynı oranda hareket etmektedir. Bu sistem ile iki toplumda Enosis-Taksim düşüncelerinden artık vazgeçtiği fikrine varmışlardır. Türkiye'nin garantörlüğünü kabul etmeyen Güney Kıbrıs ve Yunanistan'ın Federal Anayasayı kabul etmesi ile Türkiye'nin garantörlüğünü de kabul ettiklerini göstermektedir. Federal yapıda yasaların kabulü ve onaylanması için halk oylaması yapılması gerekir. 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilinceye kadar Kuzey Kıbrıs'ta idari yapı, 40 üyeli Kıbrıs Türk Federe Meclisi ve Meclis'te çoğunluğu elinde bulunduran partinin kurduğu hükümet tarafından yürütülmüştür. Federal Hükümetin görev ve yetkileri, devletin birliği ve devletin iki toplumlu mahiyetini koruyacak şekilde olması hedeflense de bu çalışma da görüleceği gibi Güney Kıbrıs kesiminin nüfus oranının fazla olması ülkede denge sistemini bozduğunu göstermektedir. Ayrıca Kıbrıs'ta Federal bir devlet kurmanın zorlukları arasında, Adada yaşayan iki toplum için yıllardır süregelen kanlı çatışmalardan dolayı bir kopma olmuştur. Şimdi, Federal Devlet başlığı altında bu iki toplumu bir araya getirmeye çalışmak siyasal açıdan büyük bir zorluk içermektedir. Sonuçta; bu çalışmada ortada iki farklı ulusal toplumun varlığından ve bu iki toplumun isteklerini yerine getirmek için yapılan girişimler ele alınmıştır. Federal sistemin iki toplum arasında uzun bir süre başarıyla işleyememesinin nedenleri incelenmiş, bu toplumların merkezîyetçi yapılarındaki düzeninin sağlanamaması, iktidarın bölgesel bölünüşündeki nüfus dengesizliği ve birliği koruyan öğelerin eşitsizlik düzleminde yer almaması gibi birçok faktör ele alınarak anlatılmıştır. Bu bildiri kapsamında, 1983 yılı öncesinde denenilen ve başarı sağlanamayan yönetim sisteminin şuanda Adada çözüm sağlamasını düşünmek ne kadar doğru olur bunu kanıtlayan bir çalışma olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Federasyon, Kuzey Kıbrıs, Güney Kıbrıs, Anayasa, Ulusal toplum.

IS A FEDERAL STRUCTURE A SOLUTION FOR BOTH COMMUNITIES IN CYPRUS?

ABSTRACT

The word Federation comes from the Latin word Foedus. Foedus means contract, union in Latin. A federation is a political system of government and a form of state organization. Both the federation and the federal states have their own constitutions, legislative, executive and judicial bodies. In federal systems, we see a central government and two or more regional governments living side by side. Under this system, the governments also have separate political authority. In domestic politics they have separate legislative, executive and judicial systems. In domestic affairs, they have their own culture, religion, language, race and living conditions. However, in foreign policy, they appear as a single state and act at the same rate. With this system, both societies have come to the idea that they have given up their Enosis- Taksim ideas. The acceptance of the Federal Constitution by Southern Cyprus and Greece, which do not accept Turkey's guarantorship, shows that they also accept Turkey's guarantorship. In a federal structure, a referendum is required for the adoption and approval of laws. Until the declaration of the Turkish Republic of Northern Cyprus in 1983, the administrative structure in Northern Cyprus was carried out by the 40-member Turkish Cypriot Federated Assembly and the government formed by the party holding the majority in the Assembly. Although the duties and powers of the Federal Government are aimed to protect the unity of the state and the bicomunal nature of the state, as can be seen in this study, the high population ratio of the Southern Cyprus section shows that it disrupts the balance system in the country. In addition, among the difficulties of establishing a Federal State in Cyprus, there has been a rupture for the two communities living on the island due to the bloody conflicts that have been going on for years. Now, trying to bring these two communities together under the banner of a Federal State poses a major political challenge. Consequently, this paper has discussed the existence of two distinct national communities and the attempts to fulfill their aspirations. The reasons for the failure of the federal system to work successfully between the two communities for a long period of time are examined, and many factors such as the lack of order in the centralized structures of these societies, the population imbalance in the regional division of power, and the lack of elements that preserve unity on the plane of inequality are discussed and explained. Within the scope of this paper, it has been a study that proves how accurate it would be to think that the management system, which was tried before 1983 and failed to achieve success, will provide a solution on the island.

Keywords: Federation, Northern Cyprus, Southern Cyprus, Constitution, National community.

GİRİŞ

Kıbrıs adası konumundan dolayı her zaman büyük bir öneme sahip olmuştur. Bu önem küreselleşme, petrol ve diğer doğal kaynaklar, yaşanan gelişmeler, adanın jeopolitik konumu ile daha kritik bir seviyeye gelmiş ve Adanın önemi her geçen gün artmaya devam etmiştir. Tüm bu faktörler Ada hakkında farklı devletleri de etkisi altına alarak her geçen gün yeni devletler açısından da Kıbrıs adasının önemi artırmakta olup taraflar arasındaki müzakerelere de bu durum yansımaktadır. Asırlar boyunca sahibi değişen Ada 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu tarafından fetih edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun ilerleyen yıllarda yaşadığı sorunlar nedeniyle topraklarını savunamayacak hale gelmesi farklı devletler ile ittifaklar kurmasını gerektirmiştir. Gücü zayıflayan imparatorlukta bağımsızlık hareketleri ve topraklarına karşı olan saldırılar artmıştır. Birçok devlet Osmanlıya karşı bağımsızlığını kazanmış ve Osmanlı Devleti birçok cephede zor mücadeleler vermiştir. Yaşanan bu sorunlar sonunda Kıbrıs adasını da etkisi altına almıştır.

1878 yılında Osmanlı ile Rusya yeni bir savaşa girmiştir ve Rus orduları kısa bir sürede İstanbul yakınlarındaki Yeşilköy'e kadar gelmiş durumda olması karşısında kendi çıkarlarını korumak isteyen İngiltere, Osmanlı Devleti'ne Rusya'ya karşı bir savunma paktı yapmayı teklif etti. Bu anlaşma ile Kıbrıs adasında İngiliz dönemine geçilmiştir. Kıbrıslı Rumlar Osmanlı döneminden itibaren istedikleri Kıbrıs Adasını, Osmanlının zayıflaması ve Adanın İngiliz hakimiyeti altına girmesi ile daha net bir şekilde dile getirerek Adanın tek sahibi olduklarını her mecrada dile getirmişler ve savunmuşlardır. Sorunun ortaya çıkışına bakıldığı zaman; 1878 yılında Adanın kontrolünü ele geçiren İngiliz yönetimine karşı özellikle 1950'li yıllarda, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması (Enosis) için artan Rum faaliyetleri, Adada bulunan Türk ve Rum toplumunu karşı karşıya getirmiştir (Coşkun, 2018). Rumlar adanın kendilerine teslim edilmesi için her türlü yola başvurmuşlardır. Bu çatışmalardan sadece Kıbrıslı Türkler ve Rumlar değil Adada ki İngilizlerde zarar görmüştür.

Rumlar bu dönemde (Enosis) Adayı Yunanistan'a bağlama planlarını resmiyete dökmüşlerdir. Bu durum Adadaki Türk soydaşlarını ve kendi çıkarlarını korumak isteyen Türkiye tarafından önemini biraz daha fazla artırarak ülke gündeminde önemli bir yer edinmesine neden olmuştur. Adada yaşayan toplumlar arasında ki çatışmaların büyümesi İngilizleri de zor durumda bırakmaktaydı. Bu durumdan iyice rahatsız olan İngiltere Ada üzerindeki hakimiyetini Kıbrıs halkına devretmiştir. İngilizler kendi çıkarları doğrultusunda Ada üzerinde edindiği üsler nedeniyle Kıbrıs'tan hiçbir zaman tamamen kopmamıştır. İngilizlerin yönetimi devretme kararı üzerine Kıbrıslı Rumlar ve Türkler tarafından ortak Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu Cumhuriyetin garantör devletleri de İngiltere, Türkiye ve Yunanistan olmuştur. Ancak bu iki toplum arasında tarihsel ve etnik farklılıklar gibi sorunlar nedeni ile yaşanan olaylar neticesinde toplumlar arasında çatışmalar yaşanarak bu çatışmaların giderilememesi ve şiddetinin her geçen gün artması ile birlikte Adaya garantör devlet olan Türkiye Cumhuriyeti tarafından askeri müdahale gerçekleşmiştir. Yapılan müdahale sonrasında Ada iki toplum arasında bölünmüştür.

Türkiye yaptığı müdahale sonucunda çeşitli ambargolara maruz kalmıştır. Söz konusu krizin yeni bir savaşa sebep olmaması maksadıyla BM tarafından barış müzakereleri başlatılmıştır. Savaş sonucunda Türk kesiminin tanınmaması için Rumlar tarafından büyük bir lobi faaliyeti başlatılmıştır. (Erhürman, 2012). Bu durumun yaşanmasından itibaren günümüze dek Adada iki toplum arasında tekrar bir çözüm bulma çabaları devam etmektedir. İki toplum Birleşmiş Milletler parametreleri çerçevesinde federal bir devlet sistemi içerisinde çözüm aramak ile birlikte farklı çözüm sistemlerini de tartışmışlardır. Barışın uzun yıllar boyunca tesis edilememesi tarafların umutlarını azaltmıştır. Bunun yanında Rum toplumunun Kıbrıs Cumhuriyeti'ni temsil etmesi ve AB üyesi olması nedeniyle çözüm yolundaki çabasında azalma olmuştur. Türk toplumu ise tanınmak ve tüm ambargolardan kurtulmak için Adada çözüme daha fazla ihtiyaç duyan kesim olarak çözüm arayışlarında ki çabalarına devam etmektedir. Çözumsuzlüğün temel sebebi tarafların birbirlerine olan güvensizliği ve yönetimi paylaşamamalarıdır. Yunanistan, Kıbrıs'ı her dönem haklı davası olarak gördüğünden 1950 yılından itibaren yoğun propaganda faaliyetlerine başlamış, Türklere yönelik baskı ve şiddetini arttırmıştır. (Tatar, 2021). Rumların Enosis'i gerçekleştirmek için giriştikleri eylemlere karşın, Türkler ise hayatta kalma çabası göstermiş ve dünya ülkelerine karşı kendini hep savunan taraf olmuştur. 1954 yılı ile birlikte Papagos hükümeti iktidara gelmiş ve meseleyi uluslararası alanda kamuoyunun gündemine getirerek Ada'yı Yunanistan'a ilhak eden özerk bir yönetim şeklini almasını hedeflemiştir. Devamında kurulan hükümetlerde bu politikayı benimsemiştir.

Tarihi süreç içerisinde, her iki halkın farklılaşmasına neden olan etkenlerden biri ekonomik etkenlerdir. Ekonomik eşitsizlik zaman içerisinde o kadar büyümüştür ki (Aksu, 2001: 78), siyasi ve kültürel etkenlerle de birleşince, her iki bölge yönetenlerinin önerileri karşılıklı olarak benimsenmemiş, talepler kabul edilmemiş, süreç uzamış ve her iki tarafın da benimsenecek olası sistemleri kendi açılarından farklı ve yorumlamaları sonucunda, birleşme üzerine değil farklılıkları iyice belirginleştiren bir ayrılma üzerine öneriler sunulmaya başlanmıştır. Günümüzde halen federasyon şeklinde yönetilen dünya ülkeleri bulunmaktadır. Bunlar, Avrupa'da Almanya, Avusturya, Belçika, İsviçre; Asya'da, Birmanya, Hindistan, Pakistan, Malezya; Amerika'da ABD, Kanada, Meksika, Brezilya, Arjantin, Venezuela; Okyanusya'da Avustralya; Afrika'da, Nijerya'dır. 13 Şubat 1975'te yürürlüğe giren Kıbrıs Türk Federe Devleti, daha önce uygulanan yönetim şekillerinden farklı bir yapıya sahiptir. (Hadjigeorgiou, 2020). Federe Devlet yönetim şekli Kıbrıs Türk halkının daha önce karşılaşmadığı bir yapı olduğu için halk bu yönetim şekline ayak uydurmakta zorlanmıştır. Federe Devletin kurulma kararı tek taraflı bir bağımsızlık ilanı aşaması değildir. Buna göre Adada meydana gelen olaylardan sonra iki toplumun artık bir arada değil, federal bir yönetim sayesinde yan yana yaşaması gerektiğidir.

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in jeopolitik açıdan en stratejik bölgelerinden biri olarak, iki toplumlu bir yapının zorluklarını en derinden hisseden yerlerden biridir. Adadaki Türk ve Rum toplumlarının yıllar boyunca farklı kimlik, dil ve kültürel dinamikler temelinde şekillenen siyasi ilişkileri, zamanla çözümü zor bir çatışma ortamına dönüşmüştür. Bu bağlamda, Kıbrıs sorununa yönelik çözüm arayışları uluslararası diplomasinin önemli bir gündem maddesi olmuştur. Federal yapı fikri, iki toplumun eşit siyasi haklara sahip olduğu ve güvenlik kaygılarının giderildiği bir yönetim modelini hedeflerken, Adanın birleşmesi için en uygun çözüm alternatiflerinden biri olarak sıkça gündeme gelmektedir. (Tatar, 2021). Ancak, bu öneri hem avantajları hem de beraberinde getirdiği riskler nedeniyle her iki toplumda da farklı tepkilere yol açmaktadır. Federalizm, farklı kimlik, kültür veya dil gruplarına sahip toplulukların siyasi bir çatı altında bir araya gelmesini sağlayan bir yönetim biçimi olarak tanımlanabilir. Federal yapılar, genellikle birden fazla düzeyde yönetim sunarak her topluluğun kendi kimliğini korumasına olanak tanırken, merkezi otorite aracılığıyla ortak bir yönetim düzeni sağlar. (Öztürk, 2015).

Bu çalışmada, federal yapının Kıbrıs'taki iki toplum için bir çözüm olup olmadığını tartışmayı amaçlamakta ve tarafların bakış açılarını, olası modelleri ve bu modellerin uygulanabilirliğini analiz etmektedir. Federalizm, farklı kimlik, kültür veya dil gruplarına sahip toplulukların siyasi bir çatı altında bir araya gelmesini sağlayan bir yönetim biçimi olarak tanımlanabilir. (Tatar, 2021). Federal yapılar, genellikle birden fazla düzeyde yönetim sunarak her topluluğun kendi kimliğini korumasına olanak tanırken, merkezi otorite aracılığıyla ortak bir yönetim düzeni sağlar. Bu tür bir yönetim biçimi, özellikle farklı toplumsal grupların barışçıl bir şekilde bir arada yaşamasını hedefleyen bölgelerde çözüm olarak önerilmektedir. Kıbrıs özelinde federal yapı, Adadaki iki toplumun hem siyasi eşitlik hem de kendi özerkliklerini koruma taleplerine yanıt verme potansiyeli taşıyan bir model olarak görülmektedir. (Gökçekuş, Atun, 2020: ss. 34-48) Ancak federalizmin uygulanabilirliği konusunda çeşitli sorular ortaya çıkmaktadır. Kıbrıs'ta federal bir çözüm önerisinin detayları, iki toplumun farklı beklentileri ve kırmızı çizgileri nedeniyle sıklıkla tartışma konusu olmaktadır. Rum toplumu, birleşik bir Kıbrıs devleti altında merkezi otoritenin güçlendirilmesi gerektiğini savunurken, Türk toplumu siyasi eşitliğin ve iki bölgeli yapının korunmasını talep etmektedir. (Tatar, 2021). Bu bağlamda, federalizmin teorik avantajları ve Kıbrıs'a uyarlanabilirliği, adanın

coğrafi, demografik, dini ve siyasi dinamikleri ışığında değerlendirilmeli ve potansiyel sonuçları detaylı bir şekilde analiz edilmelidir. Federal yapı, her iki toplumun ihtiyaçlarına uygun bir çözüm sunabilir mi, yoksa bu model mevcut sorunların yeni bir biçimde devam etmesine mi yol açar?

Kıbrıs'ta federal bir çözüm önerisinin başarıya ulaşması, büyük ölçüde Türk ve Rum toplumlarının bu yapıya dair algılarına ve beklentilerine bağlıdır. Her iki toplumun tarihsel deneyimleri, güvenlik kaygıları ve siyasi hedefleri, federalizmin bir çözüm olarak kabul edilip edilmeyeceğini belirleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Kıbrıslı Rumlar, 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tek yasal temsilcisi olduklarını iddia ederek, federal bir çözüm önerisini genellikle birleşik bir devlet anlayışı temelinde değerlendirmektedirler. Bu perspektiften bakıldığında, federal sistemin merkezi otoriteyi zayıflatmadan ve Adanın toprak bütünlüğünü koruyarak uygulanması gerektiği savunulmaktadır. (Özersay, 2013) Bununla birlikte, geçmişte yaşanan çatışmalar nedeniyle, Türk tarafının taleplerine şüpheyle yaklaşmakta ve özellikle siyasi eşitlik gibi konular, Rum toplumunda endişe yaratmaktadır.

Rum toplumunun federal yapıdan beklentileri şu şekilde özetlenebilir: Merkezi hükümetin güçlü tutulması ve karar alma süreçlerinde etkin bir şekilde çalışması, Ada genelinde mülkiyet sorunlarının adil bir şekilde çözülmesi, Türk askerinin Adadan tamamen çekilmesi ve güvenlik garantilerinin uluslararası aktörler aracılığıyla sağlanmasıdır. Kıbrıslı Türkler ise, federal bir çözümün ancak siyasi eşitlik ve iki toplumun kurucu devletler olarak eşit haklara sahip olduğu bir yapıyla mümkün olabileceğini savunmaktadır. (Çelik, A., & Yılmaz, E. 2021). Türk toplumu, 1974'ten bu yana kendi kendini yönetme deneyimini federal bir yapıya geçişte vazgeçilmez bir güvence olarak görmektedir. Aynı zamanda, Adada, Rum tarafının nüfus ve ekonomik üstünlüğü karşısında siyasi eşitlik talepleri öncelikli bir konu olarak öne çıkmaktadır. Kıbrıslı Rumların federal çatı altında birleşmek istememelerinin en önemli nedenlerinden biri de ekonomik nedenlerdir. Yıllık ortalama 17-18 bin Amerikan doları ile, kişi başına düşen milli gelir açısından Kıbrıslı Türklere yaklaşık 3 katı oranında büyük orana sahip olan Rumlar, bu kazancı federal bir antlaşma sonrası sürdüremeyeceklerine ve verdikleri vergilerle Kıbrıslı Türklerin kalkınmasına katkı sağlayacaklarına inanmaktadırlar. (Brendan O'Malley, 1999: 206- 207).

Türk toplumunun federal yapıdan beklentileri şu şekildedir: İki bölgeyi, iki toplumlu bir yapının garanti altına alınması ve her kurucu devletin kendi içinde özerk olması, Siyasi eşitlik ilkesi doğrultusunda yönetimde dönüşümlü başkanlık gibi düzenlemelerin uygulanması, Türkiye'nin etkin ve fiili garantörlüğünün devam etmesi ve güvenlik konusunda endişelerin giderilmesidir. İki toplumun federal sisteme dair beklentileri arasındaki farklılıklar, çözüm arayışlarının en büyük engellerinden birini oluşturmuştur. Rum toplumu, Türk tarafının siyasi eşitlik taleplerini "adanın bölünmesi" yönünde bir adım olarak algılayarak, Türk toplumu, merkezi hükümetin güçlendirilmesi önerilerini "azınlık haline getirilme" tehlikesi olarak görmektedir. Bu güvensizlikler, müzakere süreçlerini sık sık tıkanma noktasına getirmiştir. Bu bağlamda, federal çözüm için her iki tarafın da endişelerinin dikkate alındığı bir denge modelinin geliştirilmesi gerekmektedir. Federal sistemin, iki toplum arasında gerçek bir uzlaşma sağlaması için bu endişelere yanıt verecek yapısal düzenlemeler içermesi kaçınılmazdır. (Tatar, 2021).

Kıbrıslı Türkler, başta güvenlik, egemenlik ve temsiliyet konularını içeren, sayısal azınlık olma durumundan doğan kaygılarını gidermeye yönelik maddelerin yer aldığı, ekonomik, kültürel, mülkiyet konuları gibi asimetrik uygulamaları içinde barındıran, diğer yanda da sayıca fazla olan Kıbrıslı Rumların egemenlik ve temsiliyet haklarına uygun bir yönetim sistemi adil olacak diye düşünmektedir. Aynı zamanda, Kıbrıslı Rumların güvenlik, toprak ve mülkiyet konularıyla ilgili endişelerine yanıt veren, adil, taraflar arasında siyasi ve hukuki eşitliği öngören, başta Türkiye ve Yunanistan olmak üzere, AB ve ABD gibi uluslararası alanda hakim güçler tarafından desteklenen federal bir devlet sistemi çözümü sağlayacak bir yönetim sistemi olacaktır. (Özersay, 2013) Kıbrıs'taki federal sistemin yetkileri, yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç ayrı başlık altında toplanmaktadır. Federal devletin yerel idarî hukuku, kamu yönetimine özgü kuruluşlarını, bunların işleyişini, kişilerle olan ilişkilerini ve sorumluluklarını düzenlediği görülür (Tamçelik, 2008: 137-159). Her toplumun ayrı ayrı seçtiği Toplum Meclislerine yasa yapma ve karar alma yetkisi tanıyacaktır. Buna göre merkezî yönetime karşı bir tür "özerkliğe" sahip alan Toplum Meclisleri, din, eğitim, öğretim, kültür, spor ve hayır işleriyle ilgili alanlarda, anayasanın belirlediği sınırlar içinde, bu yetkilerini kullanacaklardır. Bunun yanı sıra bu meclisler, kişisel statü ve dinî konularla ilgili hukuk davalarına bakacak mahkemelerin oluşturulması ve sorumluluğu altında bulunan kuruluşların gereksinimlerinin karşılanması için kendi toplum üyelerine kişisel vergi koyma yetkisine de sahip olacaklardır. Federe devletin, yani üye devletin uluslararası anlaşma akdetme, elçi gönderme ve kabul etme gibi hakları yoktur (Eroğlu, 1975: 254). Uluslararası sorumluluk, münhasıran federal devlete aittir. Zaten federal devlette, merkezî devletin üye devletlere karşın üstünlüğü belirgin niteliktedir.

Kıbrıslı Türkler federe cumhuriyetlerden her birinin, federal sistem içindeki hakları o denli geniş olmasını istemektedirler ki, üçüncü devletlerle anlaşma yapmak dahil birçok ayrıcalığın olmasını savunmaktadırlar. Diğer taraftan Kıbrıslı Rumlar, federe devletlerin meclislerine ait yetkilerin, bu denli çok olmasını istememektedirler. Özellikle Rumlar, her bir federe devletin, Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yerel bir parçası olacağını (Dodd, 1998: 49) ve federe devletlerin, birçok konuda yasal karar alma veya verme yetkisi varsa da bunun egemenlik ilkesine sahip (Rees, 1956: 210) olduğu manasına gelmeyeceğini belirtmektedirler. Türk tarafı, yetkilerin ağırlıklı olarak federe devletlerde kalmasını, ortak oluşuma çok sınırlı yetkiler tanınmasını isterken, Rum tarafı ise Federal Hükümeti mümkün olduğunca güçlü kılınmaktan yanadır (İsmail, 1998: 433). Bir başka deyişle Kıbrıslı Rumlar, kurucu devletlere maksimum otonomi sağlanmasını veya bu devletlerin, kendi güvenlik ve yasal düzenlerinden sorumlu olmasını istememektedirler. Federe devletlerin, federal dış politikaya uygun olmak kaydıyla, kendi yetkilerine giren konularda, yabancı devletlerle anlaşma yapması mümkün olabilecektir. Zaten Gali plânında da federe devletlerin kendi yetki alanına giren konularda, başka ülkelerle anlaşma yapma hakkının olması savunulmaktadır. Gali planının 8.maddesinde buna yer vermektedir. Aslında bu durum, 1960 anayasasında da Fikirler Dizisi'nde de böyledir. Annan plânında ise durum tam anlamıyla açık olmasa da satır arasında bunun böyle olduğu anlaşılmaktadır.

Rum tarafı, federe devletlerin yapacağı anlaşmaların, merkezî devletin onayına bağlı olmasını savunmaktadır (İsmail, 1998: 250). Hâlbuki Fikirler Dizisi'nde federal hükümet, sadece anayasada belirtilen yetkileri kullanabilecektir. Her şeyden önce federe devletler, eşit statüdedirler ve temel anayasanın koyduğu sınırlar içerisinde ve Federal Anayasa'nın ortak devlet hükümetine vermediği yetkileri, egemence kullanabileceklerdir.

Federe devletler, birbirleriyle ve ortak devlet ile işbirliği anlaşmaları imzalayabilecekler ve birbirlerinin yetkilerine ve işlevlerine müdahale edemeyecek olan ortak federal devlet ile federe devletlerin temel anayasasına aykırı düşen herhangi bir yasayı geçersiz (Efegil, 2003: 25) sayacaklardır. Ancak federe devletler, anayasal sınırlar çerçevesinde, anayasanın federal devlete vermediği tüm yetki ve işlevleri, kendi bölge sınırları içerisinde egemence kullanacakları yetkilere sahip olacaklardır. Ancak federal devletin temel anayasası, federe devletlerin anayasalarından üstün olacaktır. Buna karşın federal devlet, federe devletlerin güç ve işlevlerine tam saygı gösterecek ve hiçbir şekilde müdahale etmeyecektir.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi AB üyesi olacaklarına inandıkları için Annan planına katılmışlardır, ancak hayır oyu vermişlerdir. Sonucunda ise hayır oyu kullanarak barışın önüne geçen Rumlar, AB'ye alınmış, evet oyu kullanan Türkler ise, barış yanlısı tutumlarına rağmen kaybeden taraf olmuşlar ve tanınmamaya devam etmişlerdir. Yaşanan bu gelişme ve Rum tarafının elde ettiği ayrıcalıklar neticesinde Türklerin, barışa BM'ye, ve diğer güçlere olan güveni yıpranmış ve Rum tarafı ise elde ettiği kazanımlar ile daha iyi seviyeye gelmiş ve barışa olan ihtiyacı azalmıştır. Türklerin barışa ve uluslararası aktörlere olan inancı azalmış ve taraflar arasında güvensizlik artmıştır. Annan planından sonrada toplum liderleri, yeni heyet ve müzakerecilerle görüşmeler ara ara devam etmek ile birlikte halen bir sonuç alınamamıştır. Çözumsuzlüğe doğru gidiş artmıştır. Yaşanan gelişmeler çözümsüzlüğün nedenlerini daha da kemikleştirmiş, taraflar arası güvensizliğin artmasına sebep olmuş ve barış isteği azalmıştır. (Gökçekuş, Atun, 2020: ss. 34-48)

Bu çalışmada, Kıbrıs'taki iki toplumun bakış açılarını anlayarak, Federal çözüm modellerinin avantajlarını ve dezavantajlarını karşılaştırmak amaçlanmıştır. Kıbrıs için önerilen farklı federal yapı modelleri (örneğin, iki toplumlu iki bölgeci federasyon, konfederasyon) karşılaştırılmış ve bunların uygulanabilirliği değerlendirilmiştir. Çalışma, yalnızca federal çözümün avantajlarını vurgulamakla kalmamış, aynı zamanda bu modelin uygulanmasında karşılaşılabilecek olası zorlukları ve riskleri de eleştirel bir şekilde değerlendirmiştir. Çalışmada, Kıbrıs sorununa federal bir çözüm önerisi bağlamında tarafların ihtiyaçlarına ve süreçteki zorluklara yönelik bir dizi öneri geliştirilmiştir. Bu öneriler, federal yapının uygulanabilirliğini artırmayı, taraflar arasındaki güvensizlikleri azaltmayı ve sürdürülebilir bir barış ortamı sağlamayı hedeflemektedir.

YÖNTEM

Bu tez çalışmasında; tanımlayıcı ve betimleyici bir araştırma tasarımı kullanılarak, Kıbrıs sorunu nitel verilerle değerlendirilmekte, Kıbrıs'ta adil ve kalıcı barışı sağlayacak unsurlar ilgili literatür eşliğinde analiz edilmekte ve hukuki bakımdan benimsenecek devlet sisteminin hangisi olması gerektiği tespit edilmeye çalışılmaktadır. Çalışmanın literatür taraması bölümünde, sosyal bilimlerde en yaygın kullanılan yöntemlerden biri olan doküman tarama modeli kullanılmış, konu başlıklarına uygun şekilde taranan dokümanlar konulara göre tasnif edilmiş ve konuya ilişkin bilgiler değerlendirilmiştir. Üniter devletlerdeki özerk yapılanmalar ile federal devletlerdeki federe birimler arasında anayasal güvence açısından önemli hukuki farklılıklar olduğu görülmektedir.

Literatür taramasında, Kıbrıs sorunu ve federal yapı konusundaki akademik çalışmalar, raporlar, uluslararası örgütlerin önerileri ve müzakere süreçleri incelenmiştir. Özellikle Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB) ve garantör devletlerin açıklamaları, çözüm önerilerine dair kapsamlı bir literatür oluşturmuştur. Kıbrıs sorununa ilişkin federal çözüm modeli, tarafların açıklamaları ve konuyla ilgili uluslararası değerlendirmeler temel alınarak oluşturulmuş bir kaynakça sunulmaktadır. Çalışmada kullanılan kaynaklar hem akademik literatürü hem de uluslararası kurumların raporlarını ve liderlerin açıklamalarını kapsamaktadır. Farklı federal modellerin tarafların ihtiyaçlarına ne ölçüde yanıt verdiğini ortaya koymak, potansiyel faydalar ve riskler üzerinden modellerin avantajlarını ve dezavantajlarını analiz etmek hedeflenmiştir. Vaka analizi açısından Kıbrıs, federal çözüm önerileri bağlamında bir örnek olay olarak ele alınmıştır. Tarihsel bağlam, siyasi dinamikler, toplumlararası ilişkiler ve uluslararası aktörlerin rolleri, bu bağlamda değerlendirilmiştir.

Çalışma, birincil veri yerine ikincil verilere (literatür ve belgeler) dayanmaktadır. Bu nedenle, saha çalışması veya toplumların güncel düşüncelerine ilişkin anket gibi doğrudan veri toplama yöntemleri içermemektedir. Kıbrıs sorununda tarafların güncel müzakere pozisyonlarındaki yaklaşımları incelenmiş, mevcut literatür üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Bu yöntemler ışığında çalışma, Kıbrıs'ta federal bir çözümün teorik ve pratik yönlerini detaylı bir şekilde ele almayı amaçlamıştır.

BULGULAR

Başlık, "Kıbrıs'ta İki Toplum İçin de Federal Yapı Bir Çözüm Müdür?" sorusu üzerinden değerlendirilmiştir. Bu çerçevede yapılan analiz ve tartışmalardan çıkan bulgular şu şekilde özetlenebilir: Federal sistem, Kıbrıs'ta iki toplumun birlikte barış içinde yaşayabilmesi için uygun bir çerçeve sunmaktadır. Bu yapı, toplumların siyasi eşitlik taleplerine ve özerklik beklentilerine yanıt verebilecek esneklikte tasarlanabilir. Ancak, temel sorunlar çözüme ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Egemenlik, güç paylaşımı, mülkiyet hakları ve garantörlük gibi konular, taraflar arasındaki temel uyuşmazlık alanlarını oluşturmaktadır. Tarafların tarihsel güvensizlikleri, federal bir sistemin işleyişini zorlaştırma riski taşımaktadır.

Uluslararası Faktörlerin Ada üzerindeki belirleyici faktör olmaları da çözüme ulaşmada büyük engel teşkil etmektedir. Federal bir çözümün başarısı, yalnızca iki toplum arasındaki müzakerelere değil, aynı zamanda uluslararası aktörlerin desteğine de bağlıdır. Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi kuruluşların etkin bir arabuluculuk rolü üstlenmesi gereklidir. Bu çalışma da ekonomik ve sosyal avantajlar çözüm sürecini destekleyebilir. Birleşik bir federal yapı, Adanın ekonomik entegrasyonunu sağlayarak tarafların refah seviyesini artırabilir. Bu durum da toplumların federal yapıya uyum sürecini kolaylaştırabilir. Bir diğer faktör olan, toplumlararası güven inşası anahtar rol oynayabilir. (Hadjigeorgiou, 2020). Federal bir sistemin sürdürülebilir olması için, taraflar arasında karşılıklı güvenin tesis edilmesi gerekmektedir. Geçmişten gelen yaraların sarılması, kültürel diyalog ve ortak hedeflerin belirlenmesi bu sürecin temel taşlarıdır. (Gökçekuş, Atun, 2020: ss. 34-48) Her iki toplumun da beklentilerini karşılayan ve endişelerine yanıt veren bir federal model geliştirilmediği

takdirde, bu yapı yeni çatışmalara yol açabilir. Federal sistem, uzlaşmacı bir yaklaşımla yapılandırılmadığında başarısızlık riski taşımaktadır.

Federal yapının işleyebilmesi için iki toplum arasında güçlü bir güven ilişkisinin inşa edilmesi gerekmektedir. Ancak, geçmişte yaşanan çatışmalar, siyasi eşitsizlik algıları ve toplumlar arası temas eksikliği, bu güveni zayıflatmaktadır. Tarafların birbirine olan şüpheli yaklaşımı, ortak bir geleceğin inşa edilmesini zorlaştırmaktadır.

Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen ve geçmiş müzakere süreçlerinde en çok tartışılan model, iki bölge, iki toplumlu federasyon (BBF) modelidir. Bu modelde, Adada iki ayrı kurucu devlet bulunacak ve bu devletler, merkezi bir federal hükümet aracılığıyla ortak bir yönetim sistemi oluşturacaktır. (Öztürk, 2015).

Temel Özellikler:

Her iki toplumun, kendi bölgelerinde çoğunluk oluşturduğu ve yönetim haklarını sürdürdüğü bir yapı.

Merkezi hükümetin dış politika, savunma ve ekonomi gibi alanlarda yetkili olması.

Kurucu devletlerin kendi iç yönetimlerinde özerk olması.

Avantajları:

İki toplumun eşit siyasi haklara sahip olmasını sağlar.

Toplumların kendi kimliklerini ve kültürel özerkliklerini korumasına olanak tanır.

Dezavantajları:

Merkezi yönetim ile kurucu devletlerarasındaki yetki paylaşımı konusunda sorunlar çıkabilir.

Toplumlarası güvensizlikler nedeniyle işleyişte tıkanmalar yaşanabilir. (Guterres, 2021)

Konfederasyon Modeli

Konfederasyon modeli, iki bağımsız devletin, belirli alanlarda iş birliği yapmak üzere bir araya gelmesini öngörmektedir. Bu modelde, iki taraf da kendi egemenliklerini korurken, ortak karar alınması gereken konularda bir araya gelinir.

Temel Özellikler:

İki ayrı devletin uluslararası alanda bağımsız hareket etmesi.

Ortak konuların, eşit temsil esasına dayalı bir yapı ile yönetilmesi.

Avantajları:

Her iki toplumun bağımsızlık ve özerklik taleplerine yanıt verir.

Güvensizliklerin azaltılmasına katkı sağlar.

Dezavantajları:

Birlik duygusunun zayıf kalması ve çözümün "bölünme" olarak algılanması.

Uluslararası alanda Kıbrıs sorununun tam anlamıyla çözüldüğüne dair şüphelerin devam etmesi.

Birleşik Devlet Modeli

Birleşik devlet modeli, merkezi hükümetin güçlü olduğu, yerel yönetimlerin ise sınırlı yetkilerle faaliyet gösterdiği bir federal yapı modelidir. Bu model, özellikle Rum toplumunun önerileri arasında yer almıştır.

Temel Özellikler:

Güçlü bir merkezi hükümetin oluşturulması.

Yerel yönetimlerin daha dar yetkilere sahip olması.

Avantajları:

Merkezi otoritenin etkinliği sayesinde karar alma süreçlerinin hızlanması.

Birleşik bir Kıbrıs kimliğinin güçlendirilmesi.

Dezavantajları:

Türk toplumunun siyasi eşitlik ve özerklik taleplerine yanıt verememesi.

Toplumlar arasında yeni gerilimlere yol açma riski.

Bu modellerin her biri, Kıbrıs sorununun çözümüne farklı bir yaklaşım sunmaktadır. Ancak, uygulanabilirlikleri ve taraflarca kabul edilme potansiyelleri, detaylı değerlendirmeler ve uzlaşma süreçlerine bağlıdır. (Gökçekuş, Atun, 2020: ss. 34-48) Kıbrıs'ta federal bir çözüm önerisi, Adadaki iki toplumun uzun süredir devam eden ayrılıklarını sona erdirmek ve barış içinde bir arada yaşamalarını sağlamak için önemli bir fırsat sunmaktadır. Ancak bu model, potansiyel avantajlarının yanı sıra, taraflarca göz önünde bulundurulması gereken ciddi riskler de barındırmaktadır.

KONU	KONFEDERASYON	FEDERASYON
Kaynak	Uluslararası antlaşmayla kurulur.	Anayasayla kurulur.
Bağın Niteliği	Üye devletlerarasındaki bağ akdidir.	Anayasal niteliktedir.
Ayrılma Hakkı	Üye devletler üyelikten çıkabilir.	Ayrılma hakkı yoktur.
Uluslararası İlişkiler	Üye devletlerin uluslararası kişiliği devam eder.	Sadece federal devletin uluslararası kişiliği vardır.
Dış İlişkiler	Üye devletler dış ilişkilerde bağımsızdır.	Federe devletler federal devlete bağlıdır.

Zorlama Gücü	Konfederasyonun üye devletler üzerinde zorlama gücü yoktur.	Zor kullanma gücü vardır.
Vatandaşlık	Sadece üye devletlerin vatandaşlığı vardır.	Federal ve federe olmak üzere iki tür vatandaşlık vardır.

Tablo 1: Konfederasyon ve Federasyon Yönetime Dair Farklılıklar

Barış ve İstikrarın Sağlandığında İki Bölge Açısından Avantajlar:

Federal bir çözüm, Kıbrıs'ta iki toplum arasındaki çatışmayı sona erdirerek, kalıcı bir barış ve istikrar ortamı yaratabilir. Federal sistem, toplumlar arasındaki güvensizliği azaltmayı ve ortak çıkarlar doğrultusunda iş birliğini artırmayı hedefler. Federal yapı, adanın iki toplumunun ekonomik olarak birleşmesini sağlayarak, ticaret, turizm ve yatırım alanlarında yeni fırsatlar sunabilir. Bu entegrasyon, Avrupa Birliği (AB) üyeliğinin getirdiği avantajlarla birleştiğinde, Kıbrıs'ın ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlayabilir. Kıbrıs'ın birleşik bir federal devlet olarak uluslararası alanda daha güçlü bir konum elde etmesi mümkündür. Bu çözüm, AB üyeliği bağlamında tarafların haklarını tam anlamıyla kullanabilmelerine olanak tanır ve uluslararası arenada Kıbrıs'ın pozitif bir örnek oluşturmasını sağlar. (Ioannides, 2001). Federal sistem, iki toplumun ortak yönetim ve karar alma süreçlerinde birlikte çalışmasını teşvik ederek, zamanla güven ortamının oluşmasına katkıda bulunabilir.

Her iki toplum için Federal Yönetimin Riskleri ve Siyasi ve Yönetimsel Sorunlar

Federal bir sistemde, tarafların temel konularda anlaşmazlık yaşaması durumunda, karar alma süreçlerinde tıkanıklık meydana gelebilir. Bu durum, özellikle dönüşümlü başkanlık veya veto mekanizmalarının etkili bir şekilde çalışmaması halinde büyük bir sorun haline gelebilir. Tarihsel güvensizliklerin tam anlamıyla giderilememesi durumunda, federal sistemin sürdürülebilirliği tehlikeye girebilir. Tarafların birbirine olan şüpheli yaklaşımı, federal yapının işleyişine zarar verebilir. Mülkiyet hakları ve toprak düzenlemeleri konusunda yaşanabilecek anlaşmazlıklar, federal sistemin uygulanabilirliğini zorlaştırabilir. Adanın yeniden birleşmesi sürecinde, geçmiş mağduriyetlerin tam anlamıyla giderilememesi, toplumlar arasında yeni gerilimlere yol açabilir. (Özersay, 2013)

Kıbrıs sorununun çözümünde garantör devletler ve uluslararası aktörlerin rolleri, federal yapının kabulü ve uygulanabilirliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu aktörler arasındaki çıkar çatışmaları, federal sistemin başarısını olumsuz yönde etkileyebilir. Uzun süre ayrı yönetim biçimlerine alışmış olan toplumların, federal bir sisteme uyum sağlaması zorlu bir süreç olabilir. Bu süreçte, her iki toplumun da beklentilerinin karşılanmaması durumunda, toplumsal huzursuzlukların ortaya çıkma riski bulunmaktadır. Kıbrıs'ta federal bir çözüm, doğru şekilde uygulanması halinde, Adanın geleceği için önemli bir fırsat yaratabilir. Ancak, bu modelin başarılı olabilmesi için, yukarıda sıralanan risklerin dikkatle ele alınması ve tarafların ihtiyaçlarına uygun bir yapının tasarlanması gerekmektedir. Kıbrıs sorununa federal bir çözüm önerisi bağlamında, liderlerin açıklamaları ve pozisyonları, bu tartışmanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Liderlerin açıklamaları, iki toplum arasındaki temel yaklaşımları ve müzakere süreçlerindeki kritik noktaları anlamak için yol göstericidir. Aşağıda, Kıbrıs Rum ve Türk taraflarının liderlerinin federal çözüm konusunda dile getirdiği önemli açıklamalar ve bunların tartışmaya olan etkisi detaylandırılmıştır. (Ioannides, 2001), (BBC Türkçe, 2021, Kıbrıs Müzakerelerinde Liderlerin Açıklamaları).

Kıbrıs Rum liderleri, genellikle "İki Bölge, İki Toplumlu Federal Çözüm" (IBITF) modeline sıcak baktıklarını belirtmişlerdir. Bu model, merkezi bir hükümetin yanı sıra her iki toplumun kendi yönetimlerini sürdürebilecekleri iki kurucu devleti içerir. Nikos Anastasiadis, federal çözüm modelini destekleyen bir çizgide yer almıştır. Ancak, Türk tarafının önerdiği "egemen eşitlik" kavramına karşı çıkmıştır. Anastasiadis, federasyonun merkezi bir devlet olarak işlemesi gerektiğini, kurucu devletlerin bağımsızlık eğilimlerinin ise kabul edilemez olduğunu vurgulamıştır. Açıklamalarında, özellikle güvenlik ve garantörlük konularına vurgu yapmıştır: "Kıbrıs, herhangi bir üçüncü ülkenin garantörlüğüne ihtiyaç duymayacak kadar güçlü bir Avrupa devleti olmalıdır." Rum tarafı, federal çözüm

modeline açık olmakla birlikte, Türk toplumunun eşit egemenlik talebini merkezi yapıya tehdit olarak görmektedir. Bu durum, federal sistemin temel ilkeleri üzerinde anlaşmazlık yaratmaktadır. (Anastasiadis, 2019)

Federal Çözüm Konusunda Kıbrıs Türk liderleri, iki toplumun eşit siyasi haklarının tanınmasını federal çözümün temel koşulu olarak görmektedir. Bu bağlamda, “egemen eşitlik” ve “iki kurucu devletin eşit statüsü” kavramlarını savunmaktadırlar. Rauf Raif Denktaş, federal çözüme başlangıçta mesafeli bir duruş sergilemiş ve daha çok konfederal bir yapının Kıbrıs Türk halkının çıkarlarını koruyacağını savunmuştur. Bir açıklamasında, “Federasyon ancak iki devletin eşitliği üzerine inşa edilirse başarılı olabilir” diyerek Rum tarafının merkeziyetçi yaklaşımlarını eleştirmiştir. (Denktaş, 1995) Bir diğer lider Ersin Tatar, federal çözüm modeline şüpheyle yaklaşmakta ve iki devletli çözüm önerisini savunmaktadır. Tatar’a göre, Kıbrıs Türk halkının egemen eşitlik hakkı tanınmadan federal çözüm mümkün değildir. Bir açıklamasında, “Federasyon geçmişte denenmiş ve başarısız olmuştur. İki devletli çözüm, Kıbrıs Türk halkının geleceği için tek seçenektir” ifadelerini kullanmıştır. (KKTC Cumhurbaşkanlığı Basın Bürosu, 2020), (Kıbrıs Postası Gazetesi, 2023: Ersin Tatar ve Nikos Hristodulidis’in Müzakere Süreci Üzerine Açıklamaları). Türk tarafı, federasyon modeline katı merkeziyetçi yaklaşımlar nedeniyle karşı çıkmakta ve egemen eşitlik ilkesinin uluslararası kabul görmesini istemektedir. Bu talep, Rum tarafıyla doğrudan çelişmektedir. (BBC Türkçe, 2021, Kıbrıs Müzakerelerinde Liderlerin Açıklamaları)

Garantör Devletlerden Türkiye, Yunanistan ve İngiltere’nin federal yönetim sistemine dair bakış açılarını incelemek gerekirse; Türkiye, Kıbrıs Türk halkının eşit egemenlik ve güvenlik ihtiyaçlarını öncelik olarak belirlemiştir. (Çelik, A., & Yılmaz, E., 2021). Ankara, garantörlük hakkının devam etmesi gerektiğini ve federasyonun ancak iki toplumun eşit statüsü üzerine inşa edilmesi durumunda başarılı olabileceğini savunmaktadır. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2021’de Cenevre görüşmeleri sırasında, “Kıbrıs’ta iki devletli çözüm dışında bir model artık kabul edilemez” diyerek federal çözüm fikrine karşı mesafeli bir duruş sergilemiştir. (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022) Yunanistan, Kıbrıs Rum tarafının görüşleriyle uyumlu bir şekilde, garantörlük sisteminin kaldırılmasını ve merkeziyetçi bir federal yapının oluşturulmasını desteklemektedir. (Yunanistan Dışişleri Bakanlığı 2020) - (Gökçekuş, Atun, 2020, ss. 34-48) İngiltere, daha uzlaşmacı bir tutum sergilemekte ve federal bir çözüm üzerinde müzakerelerin sürdürülmesi gerektiğini savunmaktadır. Londra, çözümün Kıbrıs’taki iki toplumun onayıyla gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM), uzun yıllardır Kıbrıs sorununa federal bir çözüm getirilmesi için çaba göstermektedir. BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, “İki toplumlu, iki bölgeci federal çözüm, Kıbrıs’ta sürdürülebilir barışın anahtarıdır” diyerek bu modeli desteklemiştir. (Guterres, 2021). 2017 yılında Crans Montana Görüşmelerinde, taraflar arasındaki temel anlaşmazlıkları bir kez daha ortaya koymuş ve federal çözüm üzerinde ciddi bir uzlaşmaya varılmadan sona ermiştir. (Birleşmiş Milletler (UN), 2017: Crans-Montana Müzakereleri Raporu). Rum liderlerin merkeziyetçi federasyon modeli ve Türk liderlerin egemen eşitlik talepleri, federal çözümün temel prensipleri konusunda uzlaşmazlıklara yol açmaktadır. Türkiye ve Yunanistan gibi garantör devletlerin karşıt pozisyonları, müzakerelerdeki tıkanıklıkları derinleştirmektedir. BM’nin çözüm süreçlerindeki arabuluculuk çabaları, tarafların pozisyonlarının sertliği nedeniyle sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda, liderlerin açıklamaları, Kıbrıs’ta federal bir çözümün neden uzun süredir gerçekleştirilemediğini ve bu modelin uygulanabilirliği konusundaki zorlukları net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Müzakere Konuları	Kıbrıs Rum Tarafının Görüşleri	Kıbrıs Türk Tarafının Görüşleri
Siyasal Sistem	Üniter bir devlet yapısı tercih edilmektedir. Kıbrıslı Türklerin özerkliğe sahip olabildiği bir federasyon veya Kıbrıs Türk toplumunun, eşit olmadığı, iki toplumlu ve iki bölgeci bir federasyon da kabul edilebilir. Ancak, iki federe devletin siyasi eşitliğe sahip olacağı iki bölgeci iki toplumlu federasyonun kabulü için büyük tarafın ödemeler yapması gereklidir.	İki egemen devlet ya da iki bölgeci, iki toplumlu ve iki bağımsız devletten oluşan konfederasyon tercih edilir. Ancak Kıbrıs Türk toplumunun özel bir siyasi eşitliğe sahip olduğu iki bölgeci iki toplumlu federasyon kabul edilebilir.
Federal Yetkiler	Güçlü federal (merkezi) sistem	Çok zayıf konfederat/federal [merkezi] sistem
Devlet Yetkileri	Çok zayıf ve sınırlandırılmış yetkiler	Çok güçlü ve yaygın yetkiler. Belirgin olarak devletler egemen olacaktır
Egemenlik	Adanın genelinde tek egemenlik –her iki toplum için-	Her toplumun self-determinasyon hakkına dayanan, Her bir millet/ulus (toplum) için ayrı ayrı egemenlik
Bölgesel düzenlemeler	Kıbrıs Rum Devleti adanın % 80'ine sahip olmalı. Bu oran % 75 lere indirilebilir	Kıbrıs Türk Devleti adanın % 29'nu kontrolünde tutmaya devam etmelidir
Askeri Yığınak	Adanın askerden arındırılması ve Ada'da düzeni korumaya yönelik hafif silahlı polis gücü oluşturulmalıdır.	Her bir devlet için ayrı ayrı savunma ve polis gücü. Adadaki Kıbrıs Türklerinin güvenliğini Türkiye sağlamaya devam etmelidir.
Yerlerinden edilmiş kişiler & Mülkler	Bütün yerlerinden edilmiş kişiler, mülklerine geri dönme hakkına sahiptir.	Yerlerinden edilmiş kişilere sınırlandırılmış giriş. Yerlerinden edilmiş kişilere telafi edici ödemeler ve iki bölgecilik koruyan bölgesel düzenlemeler
Yerleştirilenler/göçmenler	Bütün Türk yerleşimcilerinin ülkeleri Türkiye'ye geri dönmeleri istenmektedir.	Bütün Türk göçmenler Kıbrıs'ta kalmalı
AB Üyeliği	Kuvvetli bir destek vardır.	Ancak kesin bir çözümden sonra üyelik desteklenmekte, iki toplum için ayrı ayrı referandum ve Kıbrıs - Türkiye arasında özel ilişkiler (örneğin, Türkiye diğer AB üyeleri gibi Kıbrıs'ta aynı haklara sahip olmalı)

Tablo2 Kıbrıs Meselesine Tarafların Görüşleri (Duran, 2008, s.125-126)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kıbrıs'taki müzakerelerde, federal bir devletin egemenliğinin nasıl tanımlanacağı en tartışmalı konuların başında gelir. Rum tarafı, federal yapının tek bir egemenlik altında birleşmiş bir devlet olması gerektiğini savunurken, Türk tarafı, iki kurucu devletin eşit egemenliğe sahip olmasını talep etmektedir. Bu ayrışma, özellikle "tek millet, tek devlet" anlayışına dayalı federal yapılarla, "ortak egemenlik" temeline dayalı sistemler arasındaki farkları ortaya koymaktadır. Egemenlik meselesi, yalnızca siyasi bir sorun değil, aynı zamanda tarafların toplumsal kimlik algılarını ve Adadaki güvenlik kaygılarını da yansıtmaktadır. Türk tarafı için siyasi eşitlik, güvence anlamına gelirken, Rum toplumu için egemenliğin tek bir merkezde toplanması, Adanın yeniden birleşmesinin ön koşulu olarak görülmektedir. Federal yapının en önemli unsurlarından biri, iki toplum arasında güç paylaşımının nasıl sağlanacağıdır. Bu bağlamda, dönüşümlü başkanlık sistemi gibi öneriler sıkça gündeme gelmiştir. Ancak, bu tür modellerde tarafların yetki alanları ve karar alma mekanizmalarındaki rolleri üzerinde anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Örnek olarak, Türk tarafı, federal sistemde dönüşümlü başkanlık ve veto hakkı gibi mekanizmaların olmasını talep etmektedir. Rum tarafı ise, merkezi hükümetin karar alma süreçlerinde çoğunluk ilkesinin daha etkili bir şekilde uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Bu tür farklılıklar, taraflar arasında uzlaşmayı zorlaştıran önemli engellerden biridir. Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik tartışmalarda mülkiyet ve toprak düzenlemeleri, federal yapı tartışmalarının en karmaşık boyutlarından birini oluşturmaktadır. (Özersay, 2013) 1974 sonrasında yerinden edilen kişilerin mülkiyet hakları, gerek bireysel gerekse toplumsal düzeyde ciddi hassasiyetler yaratmaktadır. Rum tarafı, göçmenlerin eski mülklerine geri dönebilmesini ve bu mülklerin iade edilmesini savunurken, Türk tarafı, yıllardır kullanımdaki mülklerin mevcut kullanıcılarının haklarının korunması gerektiğini ifade etmektedir. Bu çelişki, mülkiyet konusundaki düzenlemelerin siyasi bir çözümle eş zamanlı olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Kıbrıs'taki her iki toplumun da güvenlik konusundaki hassasiyetleri, federal çözüm tartışmalarında önemli bir başlık olarak öne çıkmaktadır. Türk tarafı, Türkiye'nin garantörlük rolünün devam etmesini ve Türk askerinin adada kalmasını şart koşarken, Rum toplumu bu durumun egemenlik ihlali olduğunu savunmaktadır. Garantörlük sistemiyle ilgili tartışmalar şu soruları gündeme getirmektedir: Federal bir Kıbrıs'ta garantör devletlere ihtiyaç olacak mı? Alternatif güvenlik düzenlemeleri (örneğin AB'nin ya da BM'nin güvenlik güvenceleri) tarafların endişelerini giderebilir mi?

Sonuç olarak; Kıbrıs sorunu, yalnızca adadaki iki toplumun değil, aynı zamanda uluslararası toplumun da uzun süredir çözüm arayışında olduğu karmaşık bir mesele olarak varlığını sürdürmektedir. Federal bir yapı, bu soruna sürdürülebilir bir çözüm sunma potansiyeli taşıyan önemli bir model olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu modelin başarısı, her iki toplumun ihtiyaç ve endişelerine ne ölçüde yanıt verebileceğine bağlıdır. Federal sistemin avantajları, özellikle barış ve istikrarın sağlanması, ekonomik entegrasyonun güçlendirilmesi ve Kıbrıs'ın uluslararası konumunun pekiştirilmesi gibi konularda belirginleşmektedir. Federal bir çözüm, tarafların birbirlerini bir tehdit olarak görmek yerine ortak bir gelecek inşa etmesini sağlayabilir. Aynı zamanda, iki toplum arasında geçmişten gelen yaraların sarılmasına ve kalıcı bir güven ortamının oluşmasına olanak tanıyabilir. Ancak federalizmin uygulanabilirliği, bir dizi önemli risk faktörünü de beraberinde getirmektedir. Siyasi tikanıklık,

mülkiyet ve toprak düzenlemeleri, güvenlik garantileri ve toplumlararası güvensizlikler gibi sorunlar, federal yapının başarısızlıkla sonuçlanma ihtimalini artırabilir. (Özersay, 2013) Bu nedenle, tarafların endişelerini giderecek ve Adadaki dengeyi koruyacak yapısal düzenlemelerin hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Federal çözüm modelinin başarılı olabilmesi için şu temel adımların atılması gerekmektedir:

Güven İnşası: Toplumlar arasında güven duygusunu pekiştirmek amacıyla sivil toplum projeleri, kültürel diyalog ve ortak eğitim programları gibi uygulamalara öncelik verilmelidir.

Adil ve Eşitlikçi Güç Paylaşımı: Merkezi hükümet ile kurucu devletler arasındaki yetki paylaşımı, tarafların eşit haklara sahip olduğu bir model çerçevesinde netleştirilmelidir.

Uluslararası Destek: Garantör devletler ve uluslararası aktörler, federal çözüm sürecine yapıcı bir şekilde katkı sağlamalıdır. Özellikle Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler, taraflar arasında dengeleyici bir rol üstlenebilir. (Hadjigeorgiou, 2020).

Müzakere Süreci: Tarafların temel taleplerine yanıt verecek esnek müzakere süreçleri geliştirilmelidir. Bu süreçte, çözümün tarafların kimliklerini ve özerkliklerini tehdit etmediği konusunda güvence verilmesi önemlidir. Sonuç olarak, federal yapı, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik en gerçekçi ve uygulanabilir modellerden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak bu modelin hayata geçirilebilmesi için, Adadaki mevcut siyasi, toplumsal ve ekonomik dinamiklerin dikkatle değerlendirilmesi ve tarafların çözüm sürecine aktif katılımının sağlanması gerekmektedir. Federal bir çözüm, yalnızca siyasi bir uzlaşma değil, aynı zamanda Adanın geleceği için ortak bir vizyonun inşası anlamına gelecektir.

ÖNERİLER

Toplumlararası Diyalog ve İş Birliği: İki toplum arasında ortak projeler, kültürel etkinlikler ve diyalog platformları oluşturulmalıdır. Bu, önyargıların azalmasına ve ortak bir geleceğe yönelik güvenin pekişmesine katkı sağlayabilir.

Eğitim Reformu: Her iki toplumun eğitim müfredatlarında diğer tarafı ötekileştiren unsurların kaldırılması ve barış odaklı bir eğitim anlayışının benimsenmesi önemlidir. Toplumlar arasındaki tarihsel güvensizlikler, federal sistemin işleyişini olumsuz etkileyebilir. Güven inşası, bu tür riskleri minimize edecektir.

Dönüşümlü Başkanlık Sistemi: Her iki topluma liderlik sürecinde eşit fırsat tanıyacak dönüşümlü başkanlık sistemi benimsenmelidir.

Veto Mekanizmaları: Her iki toplumun temel karar alma süreçlerinde etkin olmasını sağlayacak, ancak tikanıklıkları önleyecek esnek veto düzenlemeleri yapılmalıdır. Siyasi eşitlik, her iki toplumun da federal sisteme güven duymasını sağlayacak kilit unsurdur. Bu nedenle güç paylaşımı dengeli bir şekilde yapılandırılmalıdır.

Toprak ve Mülkiyet Sorunlarının Çözümü: Bağımsız Bir Mülkiyet Komisyonu: Tarafsız bir uluslararası organ tarafından desteklenen bir komisyon, mülkiyet haklarıyla ilgili talepleri değerlendirerek hızlı ve adil çözümler üretmelidir.

Tazminat ve Takas Mekanizmaları: Kaybedilen mülklerle ilgili tazminat ve takas yöntemleri adil bir şekilde uygulanmalıdır. Mülkiyet ve toprak meseleleri, taraflar arasında gerilime yol açabilecek en hassas konulardır. Bu sorunların çözülmesi, federal yapının işleyişine zemin hazırlayacaktır. (Özersay, 2013)

Uluslararası Destek ve Taahhütler: Garantör Devletlerin Rolü: Garantör ülkelerin (Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık) tarafsız bir şekilde süreci desteklemesi ve gerektiğinde taraflar arasında dengeleyici bir rol oynaması gereklidir.

Avrupa Birliği'nin Katkısı: AB, birleşik bir Kıbrıs'ın ekonomik kalkınmasına yönelik mali ve teknik destek sağlamalıdır. Ayrıca, AB üyeliğinin her iki toplum için sunduğu avantajlar vurgulanmalıdır. Uluslararası toplumun aktif desteği olmadan federal çözümün uygulanabilirliği sınırlı kalabilir. (Avrupa Birliği Komisyonu, 2019).

Tarafların kırmızı çizgileri dikkate alınarak, esneklik içeren müzakere süreçleri oluşturulmalıdır. Örneğin, federasyonun başlangıç aşamasında bazı geçici düzenlemelere yer verilebilir. Birleşmiş Milletler gibi tarafsız kuruluşlar, müzakerelerdeki tikanlıkları aşmak için daha etkin bir rol üstlenmelidir. Çözüm sürecinin başarısı, tarafların endişelerini anlayan ve buna uygun çözümler sunan bir müzakere yaklaşımına bağlıdır. (Tatar, E. 2021).

Federal Yapının Hukuki ve Kurumsal Çerçevesi açısından net ve detaylı anlaşma metni imzalanmalıdır. Federal sistemin işleyişine dair anlaşma, her iki toplumun haklarını ve sorumluluklarını açıkça tanımlamalıdır. Anlaşmanın uygulanmasında gecikme yaşanmaması için bir yol haritası hazırlanmalıdır. Federal sistemin işleyişindeki belirsizlikler, tarafların çekincelerini artırabilir. Net bir hukuki çerçeve, bu riski azaltacaktır. (Necatigil, 1989)

Bu öneriler, Kıbrıs'ta federal bir çözümün hem sürdürülebilir hem de taraflarca kabul edilebilir bir şekilde hayata geçirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Tarafların ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alan bu yaklaşımlar, federal bir yapının başarı şansını artırabilir.

KAYNAKÇA

Aksu, F. (2001). Turkish-Greek Relations. Retrieved Aralık 10, 2015, from Turkish Review of Balkan Studies: <http://www.sbu.yildiz.edu.tr/faksu/Fuatyayinlar/trgrdetente.htm>

Anastasiadis, N. (2019). *Kıbrıs Sorunu ve Federal Çözüm Üzerine Açıklamalar*. Lefkoşa: Kıbrıs Cumhuriyeti Başkanlık Ofisi.

Avrupa Birliği Komisyonu (2019). *Kıbrıs ve AB İlişkileri Üzerine Rapor*. Brüksel: AB Yayınları.

BBC Türkçe (2021). Kıbrıs Müzakerelerinde Liderlerin Açıklamaları. Erişim:(20.11.2024: 11:05) <https://www.bbc.com/turkce/articles/c5yg40w9y99o>

Birleşmiş Milletler (UN). (2017). *Crans-Montana Müzakereleri Raporu*. New York: BM Yayınları.

Brendan O'Malley, I. C. (1999). *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish*

Coşkun, Y. (2018). "1950'ler ve 60'larda Kıbrıs Sorunu ve Türk-İngiliz Politikaları". *Tarih Okulu Dergisi*, 11(34), 853-868.

- Çelik, A., & Yılmaz, E. (2021). "Kıbrıs'ta Güvenlik ve Garantörlük: Çözüm Sürecine Etkileri". *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları*, 15(4), 67-89.
- Denktaş, R. (1995). *Kıbrıs: Zoraki Nikâh*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Basım Evi.
- DODD, C.H. (1998). *The Cyprus imbroglio*. London, Huntingdon: The Eothen Press
- Duran H. (2008). "BM ve AB Çerçevesinde Kıbrıs Sorununa Güncel Bir Bakış". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı.21. ss.119-139.
- EFEĞİL, E. (2003). *Temel konular ışığında Annan Belgesinin Analizi*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Erhürman, T. (2012). "BM Güvenlik Konseyi Kararları ve B Planı", *Gaile Dergisi*, YeniDüzen Yayınları.
- Eroğlu, H. (1975). *Kıbrıs uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekâtı*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Gökçekuş, H., & Atun, A. R. (2020). "Kıbrıs'ta Federal Çözüm ve Enerji Paylaşımı". *Uluslararası Politikalar Dergisi*, 12(3), 34-48.
- Guterres, A. (2021). *Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin Kıbrıs Raporu*. New York: BM Genel Sekreterliği.
- Hadjigeorgiou, A. (2020). "The Fragility of the Federal Idea in Cyprus". *European Political Science Review*, 8(2), 45-59.
- Ioannides, C. (2001). *In Turkey's Image: The Transformation of Occupied Cyprus into a Turkish Province*. New York: Aristide D. Caratzas Publisher.
- İSMAİL, S. (1998). *Kıbrıs Üzerine Bildiriler*. Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP) Yayınları.
- Kıbrıs Postası (2023). *Ersin Tatar ve Nikos Hristodulidis'in Müzakere Süreci Üzerine Açıklamaları*. Lefkoşa: Kıbrıs Postası Yayınları.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2020). *Ersin Tatar'ın İki Devletli Çözüm Açıklamaları*. Lefkoşa: KKTC Cumhurbaşkanlığı Basın Bürosu.
- Necatigil, Z. (1989). *The Cyprus Question and the Turkish Position in International Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Özersay, K. (2013). *Kıbrıs'ta Toprak, Mülkiyet ve Güvenlik Sorunları Üzerine Çözüm Önerileri*. Ankara: Uluslararası İlişkiler Yayınları.
- Öztürk, Y. (2015). *Kıbrıs'ta Federal Sistemlerin Tarihsel Deneyimi ve Geleceği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- REES, W. J. (1956). "The theory of sovereignty restated. In: Peter Laslett (ed.)", *Philosophy, Politics and Society*. Oxford, pp. 102-146.
- Tamçelik, S. (2008). "Kıbrıs'ta Federal Çözümü Destekleyenlerle, Karşı Çıkanların Görüşleri ve Bunların Mukayesesi", *Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi*, cilt. 1, no. 2, ss. 137-159.
- Tatar, E. (2021). *Kıbrıs'ta Egemen Eşitlik ve Çözüm Süreci*. Lefkoşa: KKTC Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2022). *Kıbrıs Meselesine Dair Türkiye'nin Yaklaşımı*. Ankara: TC Dışişleri Bakanlığı Yayınları.
- Yunanistan Dışişleri Bakanlığı (2020). *Kıbrıs Sorununda Yunanistan'ın Tutumu*. Atina: Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Basın Ofisi

TÜRKİYE’DE META-TEMATİK ANALİZ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ

Dr. Necmeddin Berk HAMİDİ

Milli Eğitim Bakanlığı, Diyarbakır, Türkiye, nbhamidi47@gmail.com

Doç. Dr. İsmail KINAY

Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye, ismailkinay84@gmail.com

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış lisansüstü tez çalışmalarını incelemektir. Nitel araştırma yöntemiyle yapılan bu çalışmada doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen tezler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya dâhil edilen tez çalışmalarının başlığında “meta-tematik analiz” anahtar kelimesinin yer almasına dikkat edilmiştir. Bu çalışmada, 2021-2024 yılları arasında Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan ve çalışmaya dâhil edilen araştırmaların başlığında bu kavramın yer aldığı altı adet lisansüstü teze ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda, Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının daha çok yüksek lisans tezlerinden oluştuğu, bir adet tezin ise doktora tezi olduğu belirlenmiştir. Lisansüstü tez çalışmalarının yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2023 ve 2024 yıllarında ikişer adet tez yapıldığı, 2021 ve 2022 yıllarında ise birer adet tez çalışmasının yapıldığı anlaşılmıştır. Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının hepsinin Devlet üniversitelerinde yapıldığı görülmüştür. Ayrıca Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının en çok Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde ve bir adet tezin ise Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nde yapıldığı belirlenmiştir. Bu konuyla ilgili yayımlanmış lisansüstü tez çalışmalarının tamamının Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı’nda yapıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarında kullanılan veri toplama araçları incelendiğinde ise en fazla literatür taramasının kullanıldığı, bu aracı sırasıyla doküman analizi ile doküman incelemesinin izlediği görülmüştür. Bu tez çalışmalarında kullanılan veri analizi teknikleri olarak ise en çok içerik analizine yer verildiği bununla birlikte meta-tematik analiz ve Maxqda-11 nitel veri analiz programının kullanıldığı da belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonucu doğrultusunda, Türkiye dışında meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının incelenebileceği ve meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının farklı araştırma modelleri veya yöntemleri kullanılarak incelenebileceği şeklinde önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, meta-tematik analiz, lisansüstü tezler.

EXAMINATION OF POSTGRADUATE THESES ON META-THEMATIC ANALYSIS IN TURKEY

ABSTRACT

The aim of this research is to examine postgraduate theses on meta-thematic analysis in Turkey. In this study, which was conducted using the qualitative research method, document analysis technique was used. The theses included in the research were analyzed through content analysis. In this regard, attention was paid to include the keyword "meta-thematic analysis" in the title of the theses included in the research. In this study, there have been reached six postgraduate theses including this concept in their titles which were conducted in Turkey between the years 2021-2024. As a result of the research, it was determined that the postgraduate theses conducted on meta-thematic analysis in Turkey mostly consisted of master's theses, and one thesis was a doctoral thesis. When the distribution of postgraduate theses by year was examined, it was understood that two theses were prepared in 2023 and 2024, and one thesis was prepared in 2021 and 2022. It was seen that all of the postgraduate theses on meta-thematic analysis in Turkey were conducted in state universities. In addition, it was determined that most of the postgraduate theses on meta-thematic analysis in Turkey were conducted in the Institute of Educational Sciences and one thesis was conducted in the Institute of Graduate Studies. It has been determined that all of the published postgraduate theses on this subject were conducted in the Department of Educational Sciences Education. Furthermore, when the data collection tools used in postgraduate theses on meta-thematic analysis in Turkey were examined, it was seen that literature review was the most used tool, followed by document analysis and document review, respectively. It was determined that the data analysis techniques used in these thesis studies were mostly content analysis, however, meta-thematic analysis and Maxqda-11 qualitative data analysis program were also used. In line with the results of this research, it is suggested that postgraduate theses conducted outside of Turkey on meta-thematic analysis can be examined and that postgraduate theses conducted on meta-thematic analysis can be examined using different research models or methods.

Keywords: Turkey, meta-thematic analysis, postgraduate theses.

GİRİŞ

Meta-tematik analiz, katılımcı görüşlerini içeren ve incelenen dokümanların ham verileriyle birlikte elde edilmiş tema ve kodların yeniden yorumlanmasıyla ulaşılabilen bulgulardan meydana gelen bir süreci kapsamaktadır. Bu bağlamda ham veriler açıklanacak olursa bir araştırmancının temel amacı doğrultusunda toplanan ve hiç işlem görmemiş olan veri türü şeklinde ifade edilebilir (Batdı, 2019: 11). Meta-tematik analiz kapsamında her bir çalışmadaki verileri analiz etmek ve birleştirmek amaçlanmaktadır. Ana temaların belirlenmesi için her çalışmanın bulguları yeniden değerlendirilmektedir. Değerlendirilen bu çalışmalarda tespit edilen bulgulara dayanarak yeni tema ve kodlar oluşturulmaktadır (Batdı, 2019: 11). Meta-tematik analizde ortaya çıkan tema ve kodların daha önce yapılan aynı araştırmadaki tema ve kodlardan farklı olduğu söylenebilir. Çünkü meta-tematik analizde farklı birçok çalışmanın sunduğu veri çeşitliliği bulunmaktadır. Bununla birlikte bu araştırmada Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış lisansüstü tez çalışmaları incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2021-2024 yılları arasında Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tezlerin incelenmesidir. Bu genel amaçla birlikte araştırmada aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır:

1. Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin türü nasıldır?
2. Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmaları hangi yıllarda yapılmıştır?
3. Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmaları hangi üniversitelerde ve enstitülerde yapılmıştır?
4. Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarında hangi veri toplama araçları kullanılmıştır?
5. Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarında hangi veri analiz teknikleri kullanılmıştır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma modellerinden doküman inceleme modeli kullanılmıştır. Doküman incelemesi, bir araştırmada çalışması hedeflenmiş olan olgulara ve olaylara ilişkin bilgi içeren yazılı materyaller ile belgelerin analiz edilmesi modelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2024 yılları arasında yapılmış olan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yayımlanmış, Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış altı adet lisansüstü tez çalışması oluşturmaktadır. Taramaya dâhil edilen çalışmaların 2021 yılından başlanmasının nedeni ise Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan ilk lisansüstü tez çalışmasının bu yılda yayımlanmış olması şeklinde açıklanabilir. Bu doğrultuda araştırmaya dâhil edilen tez çalışmalarının başlığında “meta-tematik analiz” anahtar kelimesinin yer almasına dikkat edilmiştir. Yapılan taramalar bu kapsamda gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Tablo 1. Türkiye’de Meta-Tematik Analiz İle İlgili Yapılmış Lisansüstü Tez Türlerinin Dağılımı

Tez Adı	Tezin Türü
Türkiye’de Gerçekçi Matematik Eğitimi’nin Meta-Tematik Analizi	Yüksek Lisans
Teknoloji Odaklı Oyunlaştırma Uygulamalarının Öğrenme Sürecinde Kullanılmasının Meta-Tematik Analizi: Kahoot! Örneği	Yüksek Lisans
Öğretmen Adaylarına Yönelik Yapılan Mikro Öğretim Tekniğine İlişkin Çalışmaların Meta-Tematik Analizi	Doktora
Robotik ve Kodlama Eğitiminin Meta -Tematik Analizi	Yüksek Lisans
Okul öncesi Ve İlköğretim Kademelerinde Oyun Temelli Uygulamaların Meta-Analizi İle Meta-Tematik Analizinin Karşılaştırılması	Yüksek Lisans
Dil Becerileri Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Meta-Tematik Analizi	Yüksek Lisans

Tablo 1 incelendiğinde, Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerinin 5 adet yüksek lisans ve 1 adet doktora tez çalışması olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Tablo 2. Türkiye’de Meta-Tematik Analiz İle İlgili Yapılmış Olan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	f	%
2021	1	16,67
2022	1	16,67
2023	2	33,33
2024	2	33,33
Toplam	6	100

Tablo 2 incelendiğinde, Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2021 ve 2022 yıllarında birer adet, 2023 ve 2024 yıllarında da ikişer adet lisans üstü tez çalışmasının yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Tablo 3. Türkiye’de Meta-Tematik Analiz İle İlgili Yapılmış Olan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Üniversitelere Ve Enstitülere Göre Dağılımı

Üniversite Adı	Enstitü Adı	f	%
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	1	16,67
Gaziantep Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü	4	66,66
Dicle Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü	1	16,67

Tablo 3 incelendiğinde, Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının 3 farklı üniversitede ve 2 farklı enstitüde yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Tablo 4. Türkiye’de Meta-Tematik Analiz İle İlgili Yapılmış Olan Lisansüstü Tez Çalışmalarında Kullanılan Veri Toplama Araçlarının Dağılımı

Tezin Adı	Kullanılan Veri Toplama Araçları
Türkiye’de Gerçekçi Matematik Eğitimi’nin Meta-Tematik Analizi	Doküman İncelemesi
Teknoloji Odaklı Oyunlaştırma Uygulamalarının Öğrenme Sürecinde Kullanılmasının Meta-Tematik Analizi: Kahoot! Örneği	Doküman Analizi
Öğretmen Adaylarına Yönelik Yapılan Mikro Öğretim Tekniğine İlişkin Çalışmaların Meta-Tematik Analizi	Literatür Taraması

Robotik ve Kodlama Eğitiminin Meta -Tematik Analizi	Doküman Analizi
Okulöncesi Ve İlköğretim Kademelerinde Oyun Temelli Uygulamaların Meta-Analizi İle Meta-Tematik Analizinin Karşılaştırılması	Literatür Taraması
Dil Becerileri Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Meta-Tematik Analizi	Literatür Taraması

Tablo 4 incelendiğinde, Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarında doküman incelemesi, doküman analizi ve literatür taramasının kullanıldığı görülmüştür.

Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Tablo 5. Türkiye’de Meta-Tematik Analiz İle İlgili Yapılmış Olan Lisansüstü Tez Çalışmalarında Kullanılan Veri Analiz Tekniklerinin Dağılımı

Tezin Adı	Kullanılan Veri Analiz Teknikleri
Türkiye’de Gerçekçi Matematik Eğitimi’nin Meta-Tematik Analizi	Maxqda-11 Nitel Veri Analiz Programı
Teknoloji Odaklı Oyunlaştırma Uygulamalarının Öğrenme Sürecinde Kullanılmasının Meta-Tematik Analizi: Kahoot! Örneği	İçerik Analizi
Öğretmen Adaylarına Yönelik Yapılan Mikro Öğretim Tekniğine İlişkin Çalışmaların Meta-Tematik Analizi	İçerik Analizi
Robotik ve Kodlama Eğitiminin Meta -Tematik Analizi	İçerik Analizi
Okulöncesi Ve İlköğretim Kademelerinde Oyun Temelli Uygulamaların Meta-Analizi İle Meta-Tematik Analizinin Karşılaştırılması	Meta-Tematik Analiz
Dil Becerileri Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Meta-Tematik Analizi	İçerik Analizi

Tablo 5 incelendiğinde, Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarında Maxqda-11 Nitel Veri Analiz Programı, meta-tematik analiz ve içerik analizi tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür.

SONUÇ

Bu araştırmanın sonucunda, Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının 5 adet yüksek lisans ve 1 adet doktora tezinden oluştuğu görülmüştür. Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının en fazla 2023 ve 2024 yıllarında yapıldığı daha sonra sırasıyla 2021 ve 2022 yıllarında yapıldığı belirlenmiştir. Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının en fazla Gaziantep Üniversitesi’nde yapıldığı, daha sonra ise bu tez çalışmalarını sırasıyla Kilis 7 Aralık Üniversitesi ve Dicle Üniversitesi’nin izlediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının enstitü dağılımı incelendiğinde, en fazla çalışmanın Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde yapıldığı, daha sonra ise Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nde yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarında kullanılan veri toplama araçları

incelendiğinde en fazla literatür taramasının kullanıldığı daha sonra ise sırasıyla doküman analizi ve doküman incelemesinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarında kullanılan veri analiz teknikleri incelendiğinde en çok içerik analizinin kullanıldığı daha sonra ise sırasıyla Maxqda-11 nitel veri analiz programı ve meta-tematik analizin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Türkiye dışında meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesine ilişkin bilimsel araştırmalar yapılabilir.

Türkiye’de meta-tematik analiz ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının farklı araştırma modelleri veya yöntemleri kullanılarak incelenmesine ilişkin araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

*Araştırmaya dâhil edilen çalışmalar

Batdı, V. (2019). Meta-tematik analiz. V. Batdı (Ed.), *Meta-tematik analiz: Örnek uygulamalar* içinde. (s. 10-76). Ankara: Anı Yayıncılık.

*Candan, F. (2022). *Teknoloji Odaklı Oyunlaştırma Uygulamalarının Öğrenme Sürecinde Kullanılmasının Meta-Tematik Analizi: Kahoot! Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

*Hamidi, N.B. (2023). *Öğretmen Adaylarına Yönelik Yapılan Mikro Öğretim Tekniğine İlişkin Çalışmaların Meta-Tematik Analizi*. Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

*Taşkın, M. (2023). *Robotik ve Kodlama Eğitiminin Meta -Tematik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

*Tiryaki, E. (2024). *Dil Becerileri Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Meta-Tematik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

*Uyaniker, İ. G. (2021). *Türkiye’de Gerçekçi Matematik Eğitimi’nin Meta-Tematik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis.

*Yalçın, N. (2024). *Okul öncesi Ve İlköğretim Kademelerinde Oyun Temelli Uygulamaların Meta-Analizi İle Meta-Tematik Analizinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İNGİLTERE'DE ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN TANILANMA SÜRECİ VE EĞİTİMİ

İsa ALIÇ

Doktora Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, Türkiye, isa.alic@hotmail.com

Prof. Dr. Kubilay YAZICI

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, Türkiye, kubilayyazici@ohu.edu.tr

ÖZET

Özel yetenekli bireylerin tespit edilmesi ile ilgili bilgilere eski Çin ve Yunan kayıtlarında rastlanmaktadır. 2000 yılı öncesinde bireylerin zihinsel, kişisel ve fiziksel farklarını ölçmek üzere girişimlerde bulunulmuş, zeka testleri konusunda sistematik ve bilimsel çalışmalar ise 19. yüzyılın sonlarına doğru başlamaktadır. Galton, Binet ve Simon'un zeka konusunda yaptıkları çalışmalar özel yetenekli bireylerle ilgili yapılan ilk çalışmalar olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmaktadır. İngiltere'de özel yetenekli öğrencilerin tanılanma süreci ve eğitiminin irdelenmesi sağlanmaktadır. İngiltere'de özel yetenekli çocukların eğitimi 1944'te başlamıştır. 2008'de bir hükümet politikası olarak özel yeteneklileri desteklemek adına bir Ulusal Program yayınlanmıştır. Programın amacı, okulları, kendi gruplarında ve okullarında akranlarına göre üstün zekâlı ve yetenekli olan 11-19 yaş grubundaki öğrencilerin belirlenmesi konusunda teşvik etmektir. 2012'de yeni öğretim standartlarının getirilmesi, okulların özel yetenekli çocukları belirlemesini ve desteklemesini sağlamak gibi girişimler özel yeteneklilerin ihtiyaçlarını doğrudan belirtmese de Ulusal Müfredatı karşılamak amacıyla tüm öğrenciler için ilerleme kaydedileceği hedeflenmektedir. Günümüzde ise özel yetenekli öğrencilere İngiltere'nin yaklaşımı eğitim sistemi içerisinde bütünleyicidir. Örneğin her okul her öğrencinin farklılığını tanımlamalı ve her öğrencinin ihtiyacına göre bir müfredat hazırlamalıdır. Okulun uygun plan hazırlamasının bir yolu öğrencileri yeteneklerine göre gruplamaktan geçmektedir. Her öğretmen bu bütüncül öğretim sisteminde hem bir öğretmen hem de özel yetenekli öğretmenidir ve kimin özel yetenekli olduğunu belirlemeye yetkisi vardır. İngiltere'de özel yetenekli çocukların gidebileceği kilise korosu, müzik, bale, tiyatro sanatı okulu ve diğerleri gibi okullar vardır. İngiltere'deki okulların tamamında verilen eğitim öğrenci yeteneklerine göre farklılaştırılmış eğitime dayanmaktadır. İngiltere'de öğrencileri tanımlamak için yapılan testler vardır ama zorunlu değildir ve okullarda yaygın olarak yer almaz. Ancak bazı okullar tanımlama gelişimini etkilemek veya desteklemek için sıralı testler kullanılmaktadır. İngiltere'nin özel yeteneklilerin eğitimlerine ilişkin incelemeler yapıldığında, birey odaklı bir anlayışın ortaya çıktığını, ilgi ve özelliklerin dikkate alınarak gereksinimlere göre hareket edildiğini söylemek mümkündür. Araştırma sonucunda ortaya çıkan duruma göre İngiltere'nin, özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde uyguladığı yaklaşım ve çalışmalar; hızlandırma, zenginleştirme, öğrencinin yetenek durumuna göre gruplama (özel sınıflar), normal sınıflarda (gruplama, kaynaştırma-bütünleştirme) eğitimin öne çıktığı dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İngiltere, eğitim programları, özel yetenekli öğrenciler.

THE IDENTIFICATION PROCESS AND EDUCATION OF GIFTED STUDENTS IN ENGLAND

ABSTRACT

Information about identifying gifted individuals can be found in ancient Chinese and Greek records. Attempts were made to measure the mental, personal and physical differences of individuals 2000 years ago, and systematic and scientific studies on intelligence tests began towards the end of the 19th century. The studies carried out by Galton, Binet and Simon on intelligence are considered to be the first studies on gifted individuals. In this study, case study, one of the qualitative research methods, is used. The identification process and education of gifted students in England are examined. Education of gifted children in England started in 1944. In 2008, a National Program was published as a government policy to support special talents. The aim of the program is to encourage schools to identify students in the 11-19 age group who are gifted and talented compared to their peers in their groups and schools. Although initiatives such as introducing new teaching standards in 2012 and ensuring that schools identify and support gifted children do not directly address the needs of gifted children, it is aimed to make progress for all students in order to meet the National Curriculum. Today, the UK's approach to gifted students is integral within the education system. For example, every school should identify the differences of each student and prepare a curriculum according to the needs of each student. One way for the school to prepare an appropriate plan is to group students according to their abilities. Every teacher is both a teacher and a gifted teacher in this holistic teaching system and has the authority to determine who is gifted. In England, there are schools where gifted children can attend, such as church choir, music, ballet, theater arts school and others. The education provided in all schools in England is based on differentiated education according to student abilities. There are tests to identify students in the UK, but they are not mandatory and are not widely available in schools. However, some schools use ordinal tests to influence or support identification development. When studies on the education of gifted people in England are made, it is possible to say that an individual-oriented approach emerges and that the needs are taken into account by taking into account the interests and characteristics. According to the situation emerging as a result of the research, the approaches and studies implemented by England in the education of gifted students; It is noteworthy that acceleration, enrichment, grouping according to the student's ability (special classes), and education in regular classes (grouping, mainstreaming-integration) come to the fore.

Keywords: England, education programs, gifted students.

GİRİŞ

Özel yetenekli bireylerin tespit edilmesi ile ilgili bilgilere eski Çin ve Yunan kayıtlarında rastlanmaktadır. 2000 yıl öncesinde bireylerin zihinsel, kişisel ve fiziksel farklarını ölçmek üzere girişimlerde bulunulmuş, zeka testleri konusunda sistematik ve bilimsel çalışmalar ise 19. yüzyılın sonlarına doğru başlamaktadır. Galton, Binet ve Simon'un zeka konusunda yaptıkları çalışmalar özel yetenekli bireylerle ilgili yapılan ilk çalışmalar olarak kabul edilmektedir. İngiltere'de özel yetenekli çocukların eğitimi 1944'te başlamıştır.

2008'de bir hükümet politikası olarak özel yeteneklileri desteklemek adına bir Ulusal Program yayınlanmıştır. Programın amacı, okulları, kendi gruplarında ve okullarında akranlarına göre üstün zekâlı ve yetenekli olan 11-19 yaş grubundaki öğrencilerin belirlenmesi konusunda teşvik etmektir. Günümüzde ise özel yetenekli öğrencilere İngiltere'nin yaklaşımı eğitim sistemi içerisinde bütünlüğüdür (Daraghme, H. 2018).

İngiltere’de Özel Yetenekli Öğrencilerin Tanılanması

İngiltere’de özel yetenekli çocukların gidebileceği kilise korosu, müzik, bale, tiyatro sanatı okulu ve diğerleri gibi okullar vardır. İngiltere’deki okulların tamamında verilen eğitim öğrenci yeteneklerine göre farklılaştırılmış eğitime dayanmaktadır. İngiltere’de öğrencileri tanımlamak için yapılan testler vardır ama zorunlu değildir ve okullarda yaygın olarak yer almaz. Ancak bazı okullar tanımlama gelişimini etkilemek veya desteklemek için sıralı testler kullanılmaktadır.

İngiltere’nin özel yeteneklilerin eğitimlerine ilişkin incelemeler yapıldığında, birey odaklı bir anlayışın ortaya çıktığını, ilgi ve özelliklerin dikkate alınarak gereksinimlere göre hareket edildiğini söylemek mümkündür. İngiltere’nin, özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde uyguladığı yaklaşım ve çalışmalar; hızlandırma, zenginleştirme, öğrencinin yetenek durumuna göre gruplama (özel sınıflar), normal sınıflarda (gruplama, kaynaştırma-bütünleştirme) eğitimin öne çıktığı dikkat çekmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma nitel bir çalışma olup nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Literatür araştırması çerçevesinde, konu ile ilgili ulaşılabilen basılı ve görsel yayımlanmış kaynaklardan yararlanılmıştır. Araştırmada, veri toplama: Araştırmanın verileri belge tarama yöntemi ile toplanmıştır. Amaca yönelik olarak ilgili kitaplar, makaleler, tezler, dergiler, yazılı medya yayımları ve taraması ile yapılmıştır. Bu çalışmada doküman analizi doğrultusunda İngiltere’de özel yetenekli öğrencilerin tanılma süreci ve eğitimi ile ilgili çalışmaların irdelenmesi sağlanmıştır.

BULGULAR

Tanımlama Aşamaları

Adaylık, tarama ve gözlem sürecinde oluşan üç evredir.

Adaylık

Bu süreç özel yetenekli çocukların aileleri, öğretmenleri, yaşlıları ve öğrencinin kendisi tarafından teşhis sürecidir.

Tarama

Tarama, adaylıktan daha objektiftir. Yetenek testleri potansiyeli belirlemek için kullanılıyken başarı testleri müfredata göre öğrencinin performansını belirlemede kullanışlıdır.

Gözlem

Öğretmenler öğrencilerin gözlemlerini kaydedilmesine yardımcı olmak için portfolyo geliştirebilir. Bu bilgiler, öğrencilerin performansları, ilgi alanları, güçlü, zayıf yönleri, becerileri ve bir resimden elde edilebilir (Clark, B. 2002).

Birleşik Krallıkta öğrencileri tanımlamak için yapılan testler vardır ama zorunlu değildir ve okullarda yaygın olarak yer almaz. Ancak bazı okullar tanımlama gelişimini etkilemek veya desteklemek için sıralı testler kullanılır.

- NFER testleri
- Değerlendirme ve gözleme merkezi(CEM)
- MidYis testleri-gelişen yetenekleri ölçen- 11-14 yaş aralığındaki öğrencilerin müfredattan ziyade kendi potansiyelinden dolayı başarılı olması, MidYis ayrıca ortaokuldan itibaren öğrencilerin gelişimini gözleme imkanı sağlar.
- YELLIS testleri - 14-16 yaş öğrenciler için öğretmeye dayalı müfredattan bağımsız olarak gelişen yetenekler için ve öğrenme yeteneği hakkında ölçü verir.
- INSIGHT testleri - ortaokulun ortalarında matematik, okuma ve fenedeki özel yetenekleri ölçer.
- ALIS testleri - 16 yaşından sonra çalışanlar için
- HE standartlaştırma testleri örneğin; klinik yetenek testleri
- David Camplin'in çalışması MAG&T öğrencilerine performanslarını artırmak için değerlendirme ve

gözlemlemeyi nasıl kullanacağı hakkında destek ve detaylı bilgi sağlar.

- Kavrama yeteneği testleri- mantık, kelime, sayı ve şekil yetenekleriyle ilgilidir.
- Stanford-Binet zekâ ölçeği- psikologlar tarafından tüm kavrama yeteneğini geliştirmek için okullarda

kullanılması için önerilir.

- Wechsler zekâ ölçeği bazı okullarda mantık ve entelektüel yetenekleri değerlendirmek için kullanılır.

Bazı çocuklar erken yaşlarda üstün zeka belirtileri gösterirler. Fakat bireyin yetenek seviyesi sabit değildir ve zamanla önemli ölçüde gelişebilir (Betts, G.T. & Neihart, M. 1988). Öğretmen gözlemleri ve resmi olmayan değerlendirmeler yüksek potansiyeli fark etmede önemli rol oynar, özellikle küçük çocukların durumunda daha etkilidir. Özel yeteneğin özellikleri herhangi bir yaşta ortaya çıkabilir ve bazı özellikler gelişme ve eğitim aşamalarında göze çarpabilir. Okullar ve üniversitelerin öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaları önemlidir (Renzulli, J.S. 2003). İngiltere'de okullarının yetenekli çocuklar için daha fazla imkan sağlaması bekleniyor; üniversitelerde master sınıfları, şirket ziyaretleri, performans etkinlikleri, girişim aktiviteleri, liderlik aktiviteleri, eğitim-iş karşılaştırmaları, okullarda ve aktivitelerde konuşmacılar gibi. Bunlarla birlikte, öğrenciler örnek alabilecekleri kişilerle karşılaşır. Yetenekli çocuklar genellikle kulüplere, tiyatrolara ve profesyonel organizasyonlara katılırlar.

SONUÇLAR

İngiltere'de tanımlananın 5 ana ilkesi aşağıdaki gibidir.

1. Savunulabilir olma: Prosedürler, özel yeteneğin ayırt edilmiş tüm etki alanlarındaki öğrencileri sınıflandırmak için planlanmış olmalıdır.

2. Savunma: Öğretmenler öğrencilerinin ilgilerini desteklemek için değerlendirme kullanmalıdır ve tüm ölçütlerde aynı derecede iyi olmalarını beklememelidir.

3. Adalet: Genel geçer ayırt etme prosedürleri tarafından dezavantajlı olan ayırt edilmiş grup için adil prosedürler olmalıdır.

4. Kapsam: Uygun seviyede çoklu bilgi kaynağı olmalı.

5. Uygulamacılık: Teşhis mevcut kaynaklar seviyesiyle tutarlı olmalı.

Tanılama için kullanılan hiçbir metot diğer her bir öğrenci için uygun değildir. Kapsamlı bir ağ çoklu ölçütler tarafından biçim verilmeli ve olabildiğince çok bilgi bir araya getirilmeli. Bu geniş ölçüde öğrencinin tanılanmasını sağlayacaktır (Baum, S. 1988).

Yetenekli öğrencilerin tanılanması okulun bir parçasıdır ve öğrencilerin ihtiyacının karşılanmasını planlar. Uygun eğitsel programlar tanılanmış öğrencilere hitap etmeli ve yerinde olmalıdır (Silverman, L.K. 1993). Bu programlar öğrencilerin özel yetenekli olarak tanılanması için sürekli fırsatlar sunacaktır. Bu nedenle öğretmenler özel yetenekli öğrencileri bütün öğretme ve öğrenme süreci aracılığıyla tanıyıyor olmalı. Özel yetenekli öğrencilerin tanılanması devam eden bir süreç olup özel bir prosedür olarak değerlendirilmemelidir. Okullar sürekli olarak sistemlerini değerlendirmeli ve değişiklikler yapmalı. Tanılanmış öğrencilerin gelişimini gözlemlemek ve onların eğitsel ihtiyaçlarının karşılanmasını garantiye almak önemlidir.

KAYNAKÇA

Baum, S. (1988). An enrichment program for the gifted learning disabled students.

Betts, G.T. & Neihart, M. (1988). Profiles of the gifted and talented. *Gifted Child Quarterly*, 32(2), 248–253.

Clark, B. (2002). *Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school* (6th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Daraghmeh, H. (2018). Gifted and talented education policy analysis: A comparative study of the Gifted and Talented policies in the UAE, UK, USA, and Australia. *Education policy in the age of social advancement: Studies from the United Arab Emirates*, 85-105.

Davis (Eds.), *Handbook of gifted education* (3rd ed., pp. 493–505). Boston: Allyn & Bacon.

Gubbins, E. J., Siegle, D., Ottone-Cross, K., McCoach, D. B., Langley, S. D., Callahan, C. M., ... & Caughey, M. (2021). Identifying and serving gifted and talented students: Are identification and services connected?. *Gifted Child Quarterly*, 65(2), 115-131.

Renzulli, J.S. (2003). The schoolwide enrichment model: Developing creative and productive giftedness. In N. Colangelo & G.A. Davis (Eds.), *Handbook of gifted education* (3rd ed., pp. 184–203). Boston: Allyn & Bacon.

Silverman, L.K. (1993). A developmental model for counseling the gifted. In L.K.

ROMANTİK İLİŞKİLERDEKİ AŞK BAĞIMLILIĞI VE YETİŞKİNLERİN BAĞLANMA STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ezgi YURTSEVEROĞLU

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye, Türkiye, eyurtseveroglu@gmail.com

Prof. Dr. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye, Türkiye, colakkadioglu@gmail.com

ÖZET

Romantik ilişkilerde aşk bağımlılığı ve bağlanma stilleri psikolojik ve sosyal açıdan önemli konulardır. Aşk bağımlılığı, yetişkinlerin romantik ilişkilere aşırı duygusal yatırım yaparak bu ilişkileri hayatlarının merkezine koyması, kişisel ihtiyaçlarını geri plana atması ve bu süreçte sağlıklı ilişki dinamiklerine kapılması durumudur. Bağlanma stilleri ise, çocuklukta gelişen ve yetişkinlikteki romantik ilişkileri şekillendiren duygusal bağlanma kalıplarını ifade eder. Bu çalışmada, yetişkinlerin bağlanma stillerinin, romantik ilişkilerdeki aşk bağımlılığını ne derecede yordadığını belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırmaya, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nde eğitim gören ve en az 6 aydır romantik ilişki içerisinde bulunan, 209'u erkek, 462'si kadın olmak üzere toplam 671 yetişkin katılmıştır. Araştırmada katılımcıların romantik ilişkilerindeki bağlanma düzeylerini belirlemek amacıyla 'Romantik İlişkilerde Bağımlılık Ölçeği', bağlanma stillerini belirlemek amacıyla 'Üç boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği' ve katılımcıların demografik bilgilerini almak amacıyla 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır. Bu araştırma ilişkisel araştırma modeline göre düzenlenmiş betimsel nitelikte bir çalışmadır. Araştırmanın yordanan değişkeni aşk bağımlılığı iken yordayıcı değişkenleri ise güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanmadır. Yordayıcı değişkenlerin aşk bağımlılığını ne derecede yordadığını belirlemek için Standart Çoklu Regresyon Analizi, değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için ise Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Aşk bağımlılığında sosyodemografik özelliklere göre farklılaşmanın olup olmadığını tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü ANOVA testlerinden yararlanılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda; aşk bağımlılığının, güvenli bağlanmayı negatif yönde anlamlı olarak yordadığı, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanmayı ise pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir. Sosyodemografik özelliklere göre yapılan analizler sonucunda ise; aşk bağımlılığı ile cinsiyet ve eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulgulanırken, yaş, ilişki biçimi ve ilişki süresi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmanın bulguları, yetişkinlerinin bağlanma stillerinin aşk bağımlılığı üzerindeki etkisinin önemini vurgulamaktadır. Çalışmanın sonuçlarının, aşk bağımlılığıyla mücadelede psikolojik danışmanlık ve terapi süreçlerinde daha kişiselleştirilmiş ve etkili müdahaleler geliştirilmesine rehberlik edebileceği, aynı zamanda yetişkinlerin duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına uygun çözümler sunulmasını sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aşk bağımlılığı, bağlanma, bağlanma stilleri

THE RELATIONSHIP BETWEEN LOVE ADDICTION IN ROMANTIC RELATIONSHIPS AND ADULT ATTACHMENT STYLES

ABSTRACT

Love addiction and attachment styles in romantic relationships are important issues in psychological and social terms. Love addiction is the situation in which adults make excessive emotional investments in romantic relationships, put these relationships at the center of their lives, put their personal needs aside, and get caught up in unhealthy relationship dynamics in the process. Attachment styles, on the other hand, refer to emotional attachment patterns that develop in childhood and shape romantic relationships in adulthood. This study aims to determine to what extent adults' attachment styles predict love addiction in romantic relationships. A total of 671 adults, 209 male and 462 female, who are studying at Osmaniye Korkut Ata University and have been in a romantic relationship for at least 6 months participated in the study. The 'Addiction in Romantic Relationships Scale' was used to determine the attachment levels of the participants in their romantic relationships, the 'Three-dimensional Attachment Styles Scale' was used to determine their attachment styles, and the 'Personal Information Form' was used to obtain demographic information about the participants. This study is a descriptive study organized according to the relational research model. The predicted variable of the study is love addiction, while the predictor variables are secure attachment, avoidant attachment and anxious/ambivalent attachment. Standard Multiple Regression Analysis was used to determine to what extent the predictor variables predict love addiction, and Pearson Correlation Coefficient was used to examine the relationships between the variables. In order to determine whether there is a difference according to sociodemographic characteristics in love addiction, t-test and one-way ANOVA tests were used for independent groups. As a result of this study, it was determined that love addiction negatively significantly predicts secure attachment, while it positively significantly predicts avoidant attachment and anxious/ambivalent attachment. As a result of the analyses conducted according to sociodemographic characteristics; it was found that there was a significant difference between love addiction and gender and education status, while there was no significant difference between the variables of age, relationship type and relationship duration. The findings of this study emphasize the importance of the effect of adults' attachment styles on love addiction. It is thought that the results of the study may guide the development of more personalized and effective interventions in psychological counseling and therapy processes in the fight against love addiction, and at the same time provide solutions appropriate to the emotional and psychological needs of adults.

Keywords: Love Addiction, attachment, attachment style

GİRİŞ

Romantik ilişkiler, yetişkinlerin sosyal ve duygusal yaşamlarının merkezinde yer alır ve bu ilişkilerin kalitesi, bireylerin bağlanma stillerine ve romantik ilişkilerindeki bağımlılık seviyelerine göre önemli ölçüde farklılık gösterir. Bağlanma teorisine göre, bireylerin çocukluk dönemlerinde bakım verenleriyle kurdukları bağlanma biçimleri, yetişkinlik dönemindeki ilişkilerinde belirleyici bir rol oynar (Hazan ve Shaver, 2017; Holmes, 2014 ve Zeanah, 1990). Bu bağlanma biçimleri, yetişkinlerin ilişkilerindeki tutumlarını ve duygusal etkileşim biçimlerini belirleyen temel bir çerçeve sunar (Ainsworth vd., 2015). Bu nedenle, yetişkinlerin erken dönemde geliştirdikleri bağlanma stilleri, yalnızca bireysel ilişkilerdeki tutumları değil, aynı zamanda romantik ilişkilerdeki genel davranış kalıplarını da belirlemektedir.

Günümüzde, romantik ilişkilerde bağımlılığın nasıl bir etki yarattığını anlamak; yetişkinlerin psikolojik iyi oluşlarını ve romantik ilişkilerinin kalitesini artırmak için önemli görülmektedir. Yetişkinlerin bağlanma stillerinin ve bağımlılık seviyelerinin bu ilişkiler üzerindeki etkilerini incelemek, ilişkilerde yaşanan sorunları anlamada ve bu sorunlarla baş etme stratejileri geliştirmede önemli bir katkı sağlayabilir. Ayrıca, bu araştırma, bağlanma stillerinin ve romantik ilişkilerdeki bağımlılığın yetişkinlerin romantik ilişkilerini nasıl etkilediğini gösterip romantik ilişkilerde sağlıklı etkileşimlerin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunmayı hedeflemektedir. Mevcut çalışmanın temel problemi, yetişkinlerin bağlanma stillerinin, romantik ilişkilerdeki aşk bağımlılığını ne derecede yordadığını belirlemektir. Bu hedef doğrultusunda, bağlanma stillerinin romantik ilişkilerde bağımlılığı nasıl etkilediği ve bu dinamiklerin ilişkiler üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenecektir.

1.1. Bağlanma Stilleri

Bağlanma teorisi, bireylerin romantik ilişkilerdeki tutum ve davranışlarını güvenli, kaçınan ve kaygılı/kararsız bağlanma stilleriyle açıklar (Mikulincer ve Shaver, 2010). Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, duygusal denge ve destekleyici bir tutum sergileyerek ilişkilerinde yüksek memnuniyet ve bağlılık düzeyi yaşarlar. Bu bireylerin sağlıklı bağımlılıklar kurarak ilişkilerinde tatmin edici bir denge sağladıkları görülmüştür (Mikulincer ve Shaver, 2010). Buna karşılık, kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler, duygusal yakınlıktan kaçınarak bağımsızlıklarını ön planda tutarlar ve ilişkilerinde yüzeysel bir etkileşim sergilerler. Bu durum, daha düşük bağlılık seviyeleri ve tatmin düzeyine yol açmaktadır (Wearden vd., 2008; Bartholomew ve Horowitz, 1991). Kaygılı/kararsız bağlanma stiline sahip bireyler ise sürekli onay arayışı ve bağlılık arzusu içinde hareket ederek ilişkilerinde yüksek bağımlılık sergiler ve partnerlerinden yoğun duygusal geri bildirim beklerler (Fraley vd., 2000; Shaver ve Mikulincer, 2007). Bu bağlanma stilinin yüksek düzeyde tatminsizlik ve duygusal stresle ilişkili olduğu belirtilmiştir (Shaver ve Mikulincer, 2007; Sagone vd., 2023). Sağlıksız romantik ilişkiler, özellikle kaçınan ve kaygılı/kararsız bağlanma stilleri ile ilişkilendirilerek, bireylerin psikolojik ve duygusal iyi oluşlarını olumsuz yönde etkileyebilir (Robles, 2014). Bu bağlamda, bağlanma stillerinin ilişkilerdeki bağımlılık ve tatmin düzeylerini nasıl şekillendirdiğini anlamanın, bireylerin daha sağlıklı ilişki dinamikleri geliştirmelerine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

1.2. Aşk Bağımlılığı

Aşk bağımlılığı, bireylerin romantik ilişkilerinde partnerlerine saplantılı bir şekilde bağlanarak ilişkiye aşırı odaklanmalarına yol açan bir durumdur (Reynaud vd., 2010). Bu bağımlılık, bireylerin kendi ihtiyaçlarını ihmal etmelerine ve kendilik algılarını partnerlerinin tepkilerine dayandırmalarına neden olabilir (Fisher, 2004). Araştırmalar, aşk bağımlılığının ilişki tatminsizliği, kıskançlık, kontrolcü davranışlar ve duygusal manipülasyon gibi problemlere yol açabileceğini ortaya koymuştur (Earp vd., 2017; Sultana vd., 2023). Ayrıca, bu durum depresyon, anksiyete ve düşük özsaygı gibi psikolojik sorunlarla ilişkilendirilmektedir ve bireylerin sosyal ilişkilerini zayıflatarak günlük yaşam işlevselliğini olumsuz etkileyebilir (Carnes, 1991).

Aşk bağımlılığı, ilişkilerde dengesizliklere yol açarak partnerler arasında güven eksikliği ve tatminsizlik yaratabilir. Bu tür dinamikler, genellikle ayrılık veya boşanma ile sonuçlanmakta ve hem bireyler hem de aileler üzerinde

uzun vadeli duygusal etkiler bırakmaktadır (İkizoğlu, 2019; Öngider, 2013; Karahan, 2022). Aşk bağımlılığıyla mücadele eden bireylerin profesyonel yardım alarak bu zorlukların üstesinden gelmelerinin hem ilişkilerinin hem de genel yaşam kalitelerinin iyileşmesi açısından büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma, romantik ilişkilerdeki aşk bağımlılığı ile yetişkinlerin bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiş olan ilişkisel tarama modelinde, betimsel bir araştırmadır. İlişkisel araştırmalarda iki veya daha fazla değişkenin arasındaki ilişki, hiçbir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden değişkenlerin birlikte değişimleri incelenmektedir (Büyüköztürk vd., 2021). Araştırmada aşk bağımlılığı (yordanan) değişken, güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma ise bağımsız (yordayıcı) değişkenlerdir.

2.1. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'deki romantik ilişkisi olan yetişkinler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme yöntemidir. Ölçüt örnekleme, gözlem yapılacak birimlerin araştırmada aranan belli durumlara, niteliklere ve kişilere sahip olduğu örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2021). Bu araştırmada en az 6 ay flört eden ve 18-47 yaş aralığındaki yetişkinler çalışmaya dahil edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplamak için Kişisel Bilgi Formu (KBF), Romantik İlişkilerde Bağımlılık Ölçeği (RİBÖ) ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBSÖ) kullanılmıştır. Literatür taraması sonucunda araştırmacı tarafından oluşturulan KBF, katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, ilişki biçimi ve ilişki süresi gibi özelliklerine ilişkin bilgi toplamaya yönelik bir formdur. RİBÖ, Atlam, Güven ve Yüncü (2023) tarafından yetişkinlerin romantik ilişkilerindeki bağımlılık düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. ÜBBSÖ ise Erzen (2016) tarafından, yetişkinlerin bağlanma stillerini değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın yürütülmesi için Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan onay alınmış, ayrıca veri toplamak için kullanılan ölçekleri uyarlayan araştırmacılardan da gerekli izinler sağlanmıştır. Üniversite öğrencilerinden veri toplanabilmesi amacıyla fakülte dekanlığı bilgilendirilmiş ve bu süreçte gerekli izinler alınmıştır. Veriler, 2024 yılı nisan ve mayıs aylarında olmak üzere iki ay boyunca, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nde araştırmacı tarafından hem yüz yüze hem de çevrimiçi yöntemlerle toplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Bu araştırma kapsamında bağımlı değişken olan aşk bağımlılığı çeşitli sosyodemografik değişkenler açısından incelenmiştir. Bu değişkenlerin incelenmesi için ise bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü ANOVA testlerinden yararlanılmıştır. Bu araştırma için hata payı .05 olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın yordanan değişkeni Aşk

Bağımlılığı iken yordayıcı değişkenleri Güvenli Bağlanma, Kaçınan Bağlanma ve Kaygılı/Kararsız Bağlanmadır. Yordayıcı değişkenlerin aşk bağımlılığını ne derecede yordadığını belirlemek için ve bağımsız değişkenlerin aynı ölçüğe ait faktörlerden oluşması nedeniyle Standart Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların aşk bağımlılığının, sosyodemografik değişkenler ile güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Katılımcıların Aşk Bağımlılıklarının Sosyodemografik Özelliklere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Katılımcıların aşk bağımlılıklarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız gruplar için “t” testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo-1’de verilmiştir.

Tablo 1. Aşk Bağımlılığının Cinsiyete göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Değişken	Gruplar	N	\bar{X}	Ss	t	p
Aşk Bağımlılığı	Kadın	462	29.89	7.88	-5.57	.00*
	Erkek	209	33.68	8.69		

p<.05*

Tablo-1 incelendiğinde, yetişkinlerin cinsiyetlerine göre aşk bağımlılıklarında erkeklerin lehine bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir [Kadın, \bar{X} = 29.89; Erkek, \bar{X} = 33.68; t (669) = -5.57; p = .00 < .05]. Bu sonuca göre; erkeklerin aşk bağımlılığı ortalamalarının kadınlara göre daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Katılımcıların aşk bağımlılıklarının eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Anova (F testi) testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo 2. Aşk Bağımlılığının Eğitim Durumuna göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Değişken	Yaş	N	\bar{X}	Ss	F	p	Scheffe
Aşk Bağımlılığı	1-Önlisans	88	33.14	9.57	3.73	.02*	1>2=3
	2-Lisans	504	30.90	8.19			
	3-Lisansüstü	79	29.83	7.31			

p<.05*

Tablo-2 incelendiğinde, yetişkinlerin eğitim durumlarına göre aşk bağımlılıklarının gruplar arasında istatistiksel düzeyde farklılaştığı görülmektedir (önlisans, \bar{X} = 33.14; lisans, \bar{X} = 30.90; lisansüstü, \bar{X} = 29.83; p = .02* < .05). Bu farkın kaynağını anlamak için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre ise önlisans eğitimine devam eden yetişkinlerin, lisans ve lisansüstü öğrenimlerine devam eden yetişkinlere göre aşk bağımlılığı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir (önlisans-lisans, .066; önlisans-lisansüstü, .037; lisans-lisansüstü, .560). Diğer bir deyişle, aşk bağımlılığı açısından önlisans eğitimine devam eden öğrencilerin düzeyleri en yüksektir diyebiliriz.

3.2. Katılımcıların Aşk Bağımlılıkları ile Güvenli, Kaçınan ve Kaygılı/Kararsız Bağlanmaları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların Aşk Bağımlılıkları ile Güvenli, Kaçınan, Kaygılı/Kararsız Bağlanmaları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayıları hesaplanmış ve Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Aşk Bağımlılığı ile Güvenli, Kaçınan ve Kaygılı/Kararsız Bağlanma Arasındaki Korelasyon Değerleri

Değişkenler	1	2	3	4
Aşk Bağımlılığı	-			
Güvenli Bağlanma	-.485**	-		
Kaçınan Bağlanma	.465**	-.423**	-	
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	.453**	-.440**	.552**	-

$p < .01^{**}$

Tablo 3'te yer alan değişkenlerin korelasyon değerleri incelendiğinde Aşk Bağımlılığı ile Güvenli Bağlanma ($r = -.485$, $p < .01$) arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Başka bir deyişle, Aşk Bağımlılığından alınan puanlar yükseldikçe Güvenli Bağlanma puanları düşmektedir. Aşk Bağımlılığı ile Kaçınan Bağlanma ($r = .465$, $p < .01$) ve Kaygılı/ Kararsız Bağlanma ($r = .453$, $p < .01$) arasında ise pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Başka bir deyişle, Aşk Bağımlılığı alt faktörlerinden alınan puanlar yükseldikçe Kaçınan ve Kaygılı/ Kararsız Bağlanma puanları da yükselmektedir.

3.3. Katılımcıların Aşk Bağımlılıklarının Yordayıcıları Olarak Güvenli, Kaçınan, Kaygılı/Kararsız Bağlanmalarına İlişkin Bulgular

Yordayıcı değişkenler olan Güvenli, Kaçınan ve Kaygılı/Kararsız Bağlanma toplam puan ortalamalarının Aşk Bağımlılığı toplam puan ortalamalarını ne derecede yordadığını belirlemek için standart çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Aşk Bağımlılığı toplam puan ortalamaları ile yordayıcı değişkenlerin toplam puan ortalamalarına ilişkin standart çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Aşk Bağımlılığı ile Yordayıcı Değişkenlere İlişkin Standart Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SH _B	β	T	p	İkili r	Kısmi r	Yarı Kısmi r
Sabit	31.015	1.710	-	18.141	.001	-	-	-
Güvenli Bağlanma	-0.521	0.061	0.303	-8.391	.001	0.485	-0.309	-0.264
Kaçınan Bağlanma	0.272	0.046	0.230	5.933	.001	0.465	0.224	0.186
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	0.269	0.054	0.193	4.938	.001	0.453	0.188	0.155

$R = 0.584$ $R^2 = 0.342$ $\Delta R^2 = 0.339$ $F_{(3,667)} = 115.310$ $p = .001$

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen tüm yordayıcı değişkenler, Aşk Bağımlılığı toplam puanındaki varyansın %34'ünü anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($R = 0.584$, $R^2 = 0.342$, $F_{(3,667)} = 115.310$, $p < .001$). Standardize edilmiş regresyon katsayılarına göre (β) yordayıcı değişkenlerin göreceli önem sırası; Güvenli Bağlanma ($\beta = -0.303$, $p < .001$), Kaçınan Bağlanma ($\beta = 0.230$, $p < .001$), Kaygılı/Kararsız Bağlanma ($\beta = 0.193$, $p < .001$)

şeklinde. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise Güvenli Bağlanma ($t = -8.391, p < .001$), Kaçınan Bağlanma ($t = 5.933, p < .001$) ve Kaygılı/Kararsız Bağlanmanın ($t = 4.938, p < .001$) Aşk Bağımlılığının anlamlı yordayıcıları olduğu bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

4.1. Katılımcıların Aşk Bağımlılıklarının Sosyodemografik Değişkenlere Yönelik İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Sonuçlar

Bu araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde; aşk bağımlılığı ile katılımcıların cinsiyetleri ve eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuş olup katılımcıların yaş, ilişki biçimi ve ilişki süresi gibi diğer sosyodemografik değişkenler ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Mevcut çalışmanın bulgularına göre, erkeklerin aşk bağımlılığı ortalamalarının kadınlara göre daha yüksek olduğu yönünde anlamlı bir fark bulunmuştur. Alan yazında, cinsiyet ve romantik ilişkilerde bağımlılık konusundaki araştırmalar incelendiğinde, özellikle RİBÖ alt faktörleri olan kendini adama, takıntı ve adanmışlık değişkenlerini de içeren ve mevcut çalışmanın bulgularını destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. Ridgeway ve Correll (2004) tarafından yapılan bir çalışma, toplumsal cinsiyet normlarının ve rol beklentilerinin, cinsiyetin aşk bağımlılığı düzeylerini nasıl etkileyebileceğini incelemiştir. Bu araştırma, toplumsal cinsiyet normlarının yetişkinlerin sosyal rollerini nasıl şekillendirdiğini ve erkeklerin romantik ilişkilerde daha koruyucu bir rol üstlenmelerinin toplumsal bir beklenti olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, erkeklerin romantik ilişkilerde "koruyucu" bir rol üstlenmeleri, toplumsal olarak içselleştirilmiş bir beklenti olup aşk bağımlılığı ile dolaylı bir ilişkisinin olabileceği düşünülmektedir. Baumeister ve Leary (1995), erkeklerin sosyal destek ve adanmışlık ihtiyaçlarının toplumsal normlardan etkilendiğini öne sürmüştür. Bu bağlamda, erkeklerin ilişkiye kendini adama düzeylerinin yüksek olmasının toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Shackelford vd. (2005), erkeklerin romantik ilişkilerde sahiplenme ve takıntı eğilimlerinin evrimsel bir adaptasyon olarak değerlendirilebileceğini ve erkeklerin takıntı düzeylerinin yüksek olmasının toplumsal ve evrimsel faktörlerle ilişkili olabileceğini öne sürmüşlerdir. Genel olarak, bu bulgular RİBÖ faktörlerinin cinsiyete göre değişkenlik gösterdiğini ve bu değişkenliğin toplumsal cinsiyet normları ve evrimsel faktörlerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Mevcut çalışmada, aşk bağımlılığı ile katılımcıların eğitim düzeyleri arasında ön lisans eğitimine devam eden katılımcıların lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bulgulara göre; ön lisans eğitimine devam eden yetişkinlerin lisans ve lisansüstü eğitimlerine devam eden yetişkinlere göre aşk bağımlılıklarının daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Özdemir ve Buzlu'nun (2019) yaptığı araştırma, ilişki bağımlılığı ile eğitim seviyesi arasında ters bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada, eğitim seviyesi düşük yetişkinlerin ilişki bağımlılığı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Literatür incelendiğinde aşk bağımlılığı üzerine yapılan araştırmalar sınırlı olduğundan, sosyodemografik değişkenlerle ilişkisine dair de kapsamlı çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Bu alandaki eksiklik, özellikle yaş,

cinsiyet, eğitim durumu gibi değişkenlerin aşk bağımlılığı üzerindeki etkilerini anlamada zorluk yaratmaktadır. Aşk bağımlılığının henüz tam olarak araştırılmamış birçok değişkenden etkilenebileceği ve bu alanda yapılacak daha fazla çalışmanın, aşk bağımlılığı ile mücadele eden yetişkinlerin ihtiyaçlarını anlamada ve etkili müdahaleler geliştirmede kritik bir rol oynayabileceği düşünülmektedir.

4.2. Katılımcıların Aşk Bağımlılığı ile Güvenli, Kaçınan, Kaygılı/Kararsız Bağlanma Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Sonuçlar

Bu araştırma kapsamında yer alan yordayıcı değişkenler ile bağımlı değişken olan romantik ilişkilerdeki aşk bağımlılığı arasındaki ilişkiler incelendiğinde; Güvenli Bağlanma, Kaçınan Bağlanma ve Kaygılı/Kararsız Bağlanmanın Aşk Bağımlılığının anlamlı yordayıcıları olduğu sonucu bulunmuştur. Tüm yordayıcı değişkenler, Aşk Bağımlılığı toplam puanındaki varyansın %34'ünü anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

4.2.1. Güvenli Bağlanma Değişkeninin Aşk Bağımlılığını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Sonuçlar

Bu çalışma kapsamında yer alan yordayıcı değişkenler ile bağımlı değişken olan romantik ilişkilerdeki aşk bağımlılığı arasındaki ilişkiler incelendiğinde, aşk bağımlılığı ile güvenli bağlanma arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre, romantik ilişkilerde yaşanan güvenli bağlanmanın düzeyi arttıkça aşk bağımlılığı puanlarının düştüğü söylenebilir.

Literatür incelendiğinde bulgumuzu destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. Hazan ve Shaver (1987) tarafından yapılan "Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process" başlıklı çalışmada, güvenli bağlanma stilinin, yetişkinlerin ilişkilerinde daha sağlıklı sınırlar koymalarına ve duygusal dengeyi korumalarına yardımcı olduğu bulunmuştur. Bu durum, güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinlerin, ilişkilerinde bağımlı davranışlar sergileme olasılığının daha düşük olduğunu göstermektedir. Feeney ve Noller (1990), "Adult Attachment" kitabında, güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinlerin, aşk bağımlılığı geliştirme olasılığının daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Brennan ve Shaver (1998), çalışmasında, güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinlerin, aşk bağımlılığına daha az eğilimli oldukları ve sağlıklı ilişkiler kurma eğiliminde oldukları bulmuştur. Mikulincer ve Shaver (2010), güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinlerin daha az ilişki bağımlılığı yaşadıkları ve duygusal olarak daha dengeli olduklarını belirtmişlerdir. Bassett (2014) tarafından yapılan bir çalışmada ise güvenli bağlanma stilinin, çiftlerin bağımlılık tedavisindeki iyileşme kalitesi ve ilişkisel memnuniyet ile olumlu ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Güvenli bağlanma stilinin, sağlıklı ilişki dinamiklerini desteklediği ve bağımlı davranışları engellediği de ifade edilmiştir. Bu bulgular, güvenli bağlanmanın yetişkinlerde bağımlılık eğilimlerini azalttığını ve ilişkilerde yetişkinlerin daha sağlıklı sınırlar koyma kapasitesini artırdığını desteklemektedir.

Sonuç olarak, güvenli bağlanma stilinin aşk bağımlılığını azaltma ve sağlıklı ilişki dinamiklerini destekleme konusundaki rolü, mevcut literatürle tutarlıdır. Bu bulgular, güvenli bağlanmanın yetişkinlerin ilişkilerindeki bağımlılık eğilimlerini yönetmelerine ve daha sağlıklı, dengeli ilişkiler kurmalarına katkıda bulunduğunu göstermektedir.

4.2.2. Kaçınan Bağlanma Değişkeninin Aşk Bağımlılığını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorum

Mevcut çalışma kapsamında yer alan yordayıcı değişkenler ile bağımlı değişken olan romantik ilişkilerdeki aşk bağımlılığı arasındaki ilişkiler incelendiğinde bir diğer bulgumuz; 'Aşk Bağımlılığı ile Kaçınan Bağlanma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu' şeklinde bulunmuştur. Bu bulgu doğrultusunda ise, romantik ilişkilerde yaşanan kaçınan bağlanmanın düzeyi arttıkça aşk bağımlılığının da arttığı söylenebilir.

Kaçınan bağlanma stili, yetişkinlerin ilişkilerinde duygusal mesafeyi koruma eğiliminde olmalarına neden olur ve bu mesafe, aşk bağımlılığına yol açabilecek bir boşluk yaratabilir. Davis vd. (2004), kaçınan bağlanma stiline sahip yetişkinlerin romantik ilişkilerde bağımlılık eğilimlerinin arttığını belirtmişlerdir. Kaçınan bağlanma stiline sahip yetişkinlerin duygusal bağlılıktan ve yakınlıktan kaçınma eğilimleri, bu yetişkinlerin patolojik ilişki dinamiklerine, özellikle de aşk bağımlılığına karşı daha savunmasız olabileceklerini ortaya koymaktadır (Hazan ve Shaver, 1990; Hilarski, 2013). Ayrıca, bu bağlanma stilinin genel ilişki tatmini üzerinde de olumsuz etkileri olduğu ve bu olumsuz etkilerin bağımlılık eğilimlerini tetikleyebileceği görülmektedir (Hall ve Fincham, 2021). Dolayısıyla, kaçınan bağlanma stilinin hem aşk bağımlılığının oluşumunda hem de ilişkilerin genel memnuniyetinde belirleyici bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, mevcut çalışmanın bulguları ve yapılan literatür taraması, kaçınan bağlanma stilinin aşk bağımlılığını yordayan önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Literatürdeki bulgular, kaçınan bağlanma stilinin romantik ilişkilerde aşk bağımlılığı riskini artırabilecek potansiyel bir risk faktörü olduğunu vurgulamaktadır.

4.2.3. Kaygılı/Kararsız Bağlanma Değişkeninin Aşk Bağımlılığını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorum

Araştırmamız kapsamında yer alan yordayıcı değişkenler ile bağımlı değişken olan romantik ilişkilerdeki aşk bağımlılığı arasındaki ilişkiler incelendiğinde bir diğer bulgumuz; 'Aşk Bağımlılığı ile Kaygılı/Kararsız Bağlanma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu' şeklinde bulunmuştur. Bu bulgu doğrultusunda ise, romantik ilişkilerde yaşanan Kaygılı/ kararsız bağlanmanın düzeyi arttıkça aşk bağımlılığının da arttığı söylenebilir.

Kaygılı/kararsız bağlanma stili, yetişkinlerin romantik ilişkilerde aşırı derecede bağlanma, terk edilme korkusu ve sürekli olarak partnerlerinin sevgi ve ilgisine dair güvensizlik yaşama eğilimiyle karakterize edilir (Norris, 2012). Kaygılı/kararsız bağlanma stiline sahip yetişkinler, romantik ilişkilerde yoğun bir terk edilme korkusu ve aşırı bağlılık gösterme eğilimindedirler (Honari ve Saremi, 2015; Simpson ve Rholes, 2017). Bu bağlanma stiline sahip yetişkinlerin, aşk bağımlılığına daha yatkın oldukları ve ilişkilerinde patolojik bağımlılık geliştirebilecekleri literatürde yaygın bir şekilde desteklenmektedir (Hazan,1998). Timm ve Keiley (2011) tarafından yapılan bir araştırma da kaygılı/kararsız bağlanma stiline sahip yetişkinlerin, aşk bağımlılığına ve buna bağlı olarak artan psikolojik sıkıntılara daha yatkın oldukları bulunmuştur. Bu bulgular, kaygılı/kararsız bağlanmanın aşk bağımlılığı

üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulamaktadır. Shaver ve Mikulincer, (2007) kaygılı/kararsız bağlanma stiline romantik ilişkilerde bağımlılık ve duygusal istikrarsızlık ile bağlantılı olduğunu ve bu yetişkinlerin ilişkilerinde daha fazla bağımlılık ve güvence arayışı içinde olduklarını ortaya koymuşlardır.

Bu çalışmanın genel sonuçları, romantik ilişkilerde sağlıklı dinamiklerin teşvik edilmesine katkı sağlayacak bilgiler sunmaktadır. Özellikle, artan boşanma oranları ve ilişki problemler ışığında, çiftlerin bu tür sorunlarla başa çıkabilmek için profesyonel yardım almalarının gerekliliğinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bassett'in (2014) çalışması, güvenli bağlanma stiline, çiftlerin bağımlılık tedavisindeki iyileşme kalitesi ve ilişki memnuniyetiyle pozitif bir ilişki içinde olduğunu ortaya koyarak, bu alandaki danışmanlık ve terapi çalışmalarının önemini desteklemektedir. Psikoterapi ve çift danışmanlığı gibi profesyonel desteklerin, güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerin olumsuz ilişki döngülerini fark etmeleri ve daha sağlıklı bağlanma yolları geliştirmeleri açısından kritik bir rol oynadığı; ayrıca bağlanma stili farkındalığı ve aşk bağımlılığı belirtilerinin tanınmasının da bireylerin daha sağlıklı ilişki dinamikleri kurmalarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

ÖNERİLER

- Bu araştırmanın çalışma grubunu Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi öğrencileri oluşturmakta olup çalışma grubu Osmaniye ilinde ikamet eden öğrenciler ile sınırlıdır. Gelecek çalışmalarda farklı yaş gruplarından, meslek gruplarından veya sosyoekonomik arka planlardan insanlarla çalışma yapılması önerilmektedir, bu sayede elde edilen bulguların genellenebilirliğini arttırarak elde edilen sonuçların daha geniş bir topluma uygulanabilirliği sağlanacaktır.
- Yerli literatürde üzerine sınırlı araştırma bulunan aşk bağımlılığı kavramı bu çalışma için genel olarak ele alınmıştır. Ancak yapılacak araştırmalarda spesifik olarak belirlenen bir aşk bağımlılığı faktörüne (kendini adama, yoksunluk, takıntı) yönelik aracılık analizi yapılabilir. Bu tür analizler, aşk bağımlılığının belirli unsurlarının nasıl etki ettiğini daha derinlemesine anlamamıza ve müdahale stratejileri geliştirmemize olanak tanır
- İnsanların yaşamlarını derinden etkileyen bakım verme, bağlanma ve ilişki kurma gibi konuların önemine dikkat edildiğinde, Türkiye'de ebeveynlere yönelik eğitimlerin verilmesi ve yaygınlaştırılması önemli bir öneridir. Ebeveynlik eğitimleri, ebeveynlerin çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurmalarına, onların duygusal ve sosyal gelişimlerine destek olmalarına yardımcı olabilir. Bu eğitimler aynı zamanda ebeveynlerin kendi duygusal ihtiyaçlarını tanımalarına ve sağlıklı iletişim becerilerini geliştirmelerine olanak sağlar. Türkiye'de ebeveynlik eğitimlerinin yaygınlaştırılması, toplumun genelinde farkındalığın artmasına ve daha sağlıklı aile ilişkilerinin oluşmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (2015). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Psychology Press.

- Atlam, D., Akyel-Göven, B., & Yüncü, Z. (2023). Addiction in Romantic Relationships Scale development: Validity and reliability study. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 10 (1), 52-58. <https://doi.org/10.5152/Addicta.2023.23027>.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>.
- Bassett, B. (2014). *Emotion focused therapy for couples in addiction treatment: The relationship between quality of recovery, attachment style, and relational satisfaction*. Liberty University.
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497>.
- Brennan, K. A., & Shaver, P. R. (1998). Attachment styles and personality disorders: Their connections to each other and to parental divorce, parental death, and perceptions of parental caregiving. *Journal of personality*, 66(5), 835-878. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00034>.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2021). Scientific research methods (Bilimsel araştırma yöntemleri).
- Carnes, P. (1991). *Don't call it love: Recovery from sexual addiction*. Bantam Books.
- Earp, B. D., Wudarczyk, O. A., Foddy, B., & Savulescu, J. (2017). Addicted to love: What is love addiction and when should it be treated? *Philosophy, Psychiatry, & Psychology*, 24(1), 77-92. <https://doi.org/10.1353/ppp.2017.0011>.
- Erzen, E. (2016). Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1-21. <https://doi.org/10.17679/iuefd.17323631>.
- Feeney, J. A. (1999). Adult attachment, emotional control, and marital satisfaction. *Personal Relationships*, 6(2), 169-185.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(2), 350-365. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.2.350>.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1990). Love and work: An attachment-theoretical perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(2), 270-280. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.2.270>.
- Hazan, C., & Shaver, P. (2017). Romantic love conceptualized as an attachment process. In *Interpersonal development* (pp. 283-296). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351153683-17>.
- Hilarski, M. C. (2013). *Addiction, assessment, and treatment with adolescents, adults, and families*. Routledge.
- Holmes, J. (2014). *John Bowlby and attachment theory*. Routledge.
- Honari, B., & Saremi, A. A. (2015). The study of relationship between attachment styles and obsessive love style. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 165, 152-159.
- İkizoğlu, G. (2019). Bilişsel davranışçı kuramda çift terapisi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 2(4), 59-69.

- Karahan, A. S. (2022). Boşanma Sürecinde Psikolojik Müdahaleler Üzerine Bir Derleme. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 9(1), 88-111. <https://doi.org/10.31682/ayna.943037>.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2010). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. Guilford Publications.
- Norris, J. I., Lambert, N. M., DeWall, C. N., & Fincham, F. D. (2012). Can't buy me love? Anxious attachment and materialistic values. *Personality and Individual Differences*, 53(5), 666-669.
- Öngider, N. (2013). Bilişsel davranışçı terapinin boşanma sonrasında kadınların depresyon, anksiyete ve yalnızlık semptomlarında etkinliği: Bir pilot çalışma. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 147-155.
- Özdemir, N., & Buzlu, S. (2019). Codependency in nurses and related factors. *Annals of Medical Research*, 26(7), 1145-1151.
- Reynaud, M., Karila, L., Blecha, L., & Benyamina, A. (2010). Is love passion an addictive disorder? *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 36(5), 261-267. <https://doi.org/10.3109/00952990.2010.514880>.
- Ridgeway, C. L., & Correll, S. J. (2004). Unpacking the gender system: A theoretical perspectives on gender beliefs and social relations. *Gender & Society*, 18(4), 510-531.
- Robles, T. F. (2014). The physiology of relationship quality: The role of attachment and stress. *Journal of Social and Personal Relationships*, 31(4), 135-146.
- Sagone, E., Commodari, E., Indiana, M. L., & La Rosa, V. L. (2023). Exploring the association between attachment style, psychological well-being, and relationship status in young adults and adults—A cross-sectional study. *European journal of investigation in health, psychology and education*, 13(3), 525-539. <https://doi.org/10.3390/ejihpe13030040>.
- Shackelford, T. K., Goetz, A. T., & Buss, D. M. (2005). Mate retention in marriage: Further evidence of the reliability of the Mate Retention Inventory. *Personality and Individual Differences*, 39(2), 415-425. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.01.018>.
- Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2007). Adult attachment strategies and the regulation of emotion. In *Handbook of Emotion Regulation* (pp. 446-465). Guilford Press.
- Simpson, J. A., & Rholes, W. S. (2017). Adult attachment, stress, and romantic relationships. *Current opinion in psychology*, 13, 19-24. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.04.006>.
- Sultana, S., Muhammad, F., Mamun, M. A., & Alauddin Chowdhury, A. B. M. (2023). Jealousy and Love: Are they Interconnected? *The Open Psychology Journal*, 16(1). <https://doi.org/10.2174/18743501-v16-231005-2023-5>.
- Timm, T. M., & Keiley, M. K. (2011). The effects of differentiation of self, adult attachment, and sexual communication on sexual and marital satisfaction: A path analysis. *Journal of sex & marital therapy*, 37(3), 206-223.
- Wearden, A., Peters, I., Berry, K., Barrowclough, C., & Liversidge, T. (2008). Adult attachment, parenting experiences, and core beliefs about self and others. *Personality and Individual Differences*, 44(5), 1246-1257. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.11.019>.

Zeanah, C. H. (1990). A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 178(1), 62.

ABD'DE ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERE UYGULANAN EĞİTİM PROGRAMLARI

İsa ALIÇ

Doktora Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, Türkiye, isa.alic@hotmail.com

Prof. Dr. Kubilay YAZICI

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, Türkiye, kubilayyazici@ohu.edu.tr

ÖZET

Spesifik olarak geliştirilen eğitim programları, özel yetenekli öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik özelleştirilmiş bir yaklaşım sunmaktadır. Özel yetenekli öğrencilere uygulanan eğitim programları, bu öğrencilerin benzersiz öğrenme gereksinimlerini karşılamak için esneklik sağlamaktadır. Bu programlar, genellikle standart müfredattan daha zorlayıcı ve ileri düzeyde içerik sunarak öğrencilerin potansiyellerini tam olarak kullanmalarına yardımcı olur. Ayrıca, özel yetenekli öğrencilere sosyal ve duygusal destek sağlayarak, onların kendilerini ifade etmeleri, özgüvenlerini geliştirmeleri ve başkalarıyla etkili bir şekilde etkileşimde bulunmaları da sağlanabilmektedir. Bu programlar aynı zamanda, toplumun ve ekonominin geleceği için önemli olan yaratıcılık, liderlik ve problem çözme gibi becerilerin geliştirilmesine de katkıda bulunur. Özel yetenekli öğrencilerin iyi eğitim almaları, ilerideki kariyerlerinde ve katkılarıyla toplumda önemli bir rol oynamalarına yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. ABD'de özel yetenekli öğrenciler için uygulanan eğitim programlarının irdelenmesi sağlanmıştır. Dünyanın çeşitli yerlerinde özel yetenekliler üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda özel yeteneklilik tanımlarına göre çeşitli program ve uygulamalar belirlenmiştir. Her ülkenin kendine özgü kültürel etkilerinin yanı sıra, ülkeler arasında özel yeteneklilerin eğitimine yaklaşımlarından kaynaklanan eğitim sistemlerinde benzerlikler ve farklı uygulamalar bulmak mümkündür. ABD'de eğitim sistemi, federal, eyalet ve yerel düzeyde yönetilmektedir. Federal hükümet, eğitim politikalarını belirler ve eyaletlere fon sağlar, ancak eğitim genellikle eyalet ve yerel düzeyde uygulanır. Bu nedenle, eyaletler arasında eğitim programları ve standartları önemli ölçüde farklılık gösterebilmektedir. ABD'de özel yetenekli öğrencilere uygulanan eğitim programlarının etkileri oldukça çeşitlidir. Bu programlar, yetenekli bireylerin potansiyellerini keşfetmelerine yardımcı olmakla kalmayıp aynı zamanda toplumun genel gelişimine ve yenilikçiliğe katkıda bulunmaktadır. Bu programlar sayesinde, birçok özel yetenekli öğrenci, alanlarında başarılı kariyerler yapmış ve topluma önemli katkılarda bulunmuştur ancak, bu programlar bazı eleştirilere de maruz kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD eğitim programları, eğitim programları, özel yetenekli öğrenciler.

EDUCATION PROGRAMS FOR GIFTED STUDENTS IN USA

ABSTRACT

Specifically developed educational programs offer a customized approach to meet the academic, social and emotional needs of gifted students. Educational programs for gifted students provide flexibility to meet the unique learning needs of these students. These programs help students reach their full potential by offering content that is often more challenging and advanced than the standard curriculum. In addition, by providing social and emotional support to gifted students, they can be enabled to express themselves, improve their self-confidence and interact effectively with others. These programs also contribute to the development of skills such as creativity, leadership and problem solving, which are important for the future of society and economy. Receiving a good education for gifted students helps them play an important role in their future careers and in society through their contributions. In this study, case study, one of the qualitative research methods, was used. Educational programs implemented for gifted students in the USA were examined. Many studies have been conducted on gifted people in various parts of the world. As a result of these studies, various programs and practices have been determined according to the definitions of gifted. In addition to the unique cultural influences of each country, it is possible to find similarities and different practices in the education systems arising from their approaches to the education of gifted between countries. The education system in the United States is administered at the federal, state and local levels. The federal government sets education policies and provides funding to the states, but education is generally implemented at the state and local level. Therefore, educational programs and standards can vary significantly between states. The effects of educational programs applied to gifted students in the USA are quite diverse. These programs not only help talented individuals discover their potential, but also contribute to the overall development and innovation of society. Thanks to these programs, many gifted students have made successful careers in their fields and made significant contributions to society, but these programs are also subject to some criticism.

Keywords: USA educational programs, educational programs, gifted students

GİRİŞ

Dünyanın çeşitli yerlerinde özel yetenekliler üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda özel yeteneklilik tanımlarına göre çeşitli program ve uygulamalar belirlenmiştir. Her ülkenin kendine özgü kültürel etkilerinin yanı sıra, ülkeler arasında özel yeteneklilerin eğitimine yaklaşımlarından kaynaklanan eğitim sistemlerinde benzerlikler ve farklı uygulamalar bulmak mümkündür. Dünya çapında yetenekli insan yetiştirme çabaları 20. yüzyılın başlarında başlamıştır. Bu konuda ABD ve Almanya başı çeken ülkeler olmuşlardır. Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde "İngiltere, Fransa ve Almanya" yetenekli öğrencilerin hızlı gelişimi için okullarında önlemler almışlardı. Günümüzde bazı ülkeler üstün yeteneklilerin eğitimini ulusal bir öncelik haline getirmiştir ve bunlar; İsrail, Rusya, ABD ve Çin olarak sıralanabilmektedir. Bu ülkeler yüksek zekâ ve yaratıcılık testleri

geliştirmişlerdir. Bu testlerle toplumlarını sistematik olarak incelemişler ve özel yeteneklilerin eğitimi için özel okullar ve üniversiteler kurmuşlardır.

ABD'DE UYGULANAN EĞİTİM PROGRAMLARI

ABD'de uygulanan eğitim programları oldukça çeşitlidir ve genellikle eyaletler arasında farklılıklar gösterir. Bununla birlikte, genel olarak ABD'de şu tür eğitim programları bulunmaktadır (Lee ve Park, 2014; Osborne, 2017):

- Temel eğitim: ABD'de temel eğitim genellikle 5-13 yaş arasındaki çocukları kapsar ve genellikle ilköğretim olarak adlandırılır. Eğitim, devlet okulları, özel okullar veya evde eğitim yoluyla alınabilmektedir.
- Ortaöğretim: Ortaokul ve liseyi kapsayan ortaöğretim, genellikle 13-18 yaşları arasındaki öğrencileri hedefler. Ortaokul genellikle altıncı ila sekizinci sınıfları, lise ise dokuzuncu ila on ikinci sınıfları içerir.
- Yükseköğretim: ABD'de yükseköğretim genellikle kolej ve üniversiteler aracılığıyla sağlanır. Lisans ve lisansüstü programları içerir. Lisans programları genellikle dört yıl sürerken, lisansüstü programlar daha uzun sürebilir ve yüksek lisans veya doktora dereceleri ile sonuçlanabilmektedir.
- Mesleki eğitim: Bazı öğrenciler, lise eğitimlerinin bir parçası olarak meslek okullarına veya meslek eğitim programlarına katılır. Bu programlar, belirli bir mesleği öğrenmeyi ve belirli bir alanda beceri kazanmayı amaçlar.
- Yetişkin eğitimi: Yetişkinler için eğitim programları, genellikle yüksek okul diploması veya yüksek lisans gibi hedeflere ulaşmalarına yardımcı olmak için tasarlanmıştır.
- Özel eğitim: Özel eğitim programları, özel gereksinimleri olan öğrencilere özel eğitim hizmetleri sağlar. Bu programlar genellikle bireyselleştirilmiş eğitim planları (IEP'ler) ile yönetilir.

ABD'de eğitim sistemi, federal, eyalet ve yerel düzeyde yönetilmektedir. Federal hükümet, eğitim politikalarını belirler ve eyaletlere fon sağlar, ancak eğitim genellikle eyalet ve yerel düzeyde uygulanır. Bu nedenle, eyaletler arasında eğitim programları ve standartları önemli ölçüde farklılık gösterebilmektedir. Son otuz yılda eğitim reformu hareketini etkileyen birkaç büyük çevresel değişiklik olmuştur. Son otuz yıldaki eğitim araştırma çalışmalarının ve raporlarının hızlı bir incelemesi, "standartlara dayalı eğitim", "yüksek riskli test", "performans sorumluluğu" ve "okul seçimi" dahil olmak üzere Amerikan eğitiminin temel sorunları hakkındaki akademik ve kamusal söylem eğilimlerine bir bakış sunmaktadır (Banks, 2002).

ABD'deki mevcut eğitim sistemi ve felsefesi, öğrencilerin tek bir kitaptan bilgi ezberlemesi ve bir öğretmenin katı kurallar çerçevesinde dikte etmesi yerine, öğrencilere bağımsız bilgi edinme yöntemleri ve araştırma alışkanlığını başarısızlığa uğratmaya odaklanmaktadır. Müfredat Öğrenciyi soru sormaya teşvik etmeden bildiğini okuyan veya öğretmeni sessizce dinleyip sadece öğretmenin anlattıklarını veya kitaptan hatırladıklarını tekrarlayan öğrencinin kabul edilmemesi yönünde fikir birliği bulunmaktadır (Hans, 2012). ABD'de kullanılan eğitim felsefesi, eğitimi sivil toplum aracılığıyla yeniden yaratmayı amaçlamaktadır. Amerikan eğitimi ilerici, pragmatik, demokratik, yaşam temelli ve öğrenci merkezli yapılara dayanmaktadır. ABD'nin eğitim, bilim ve teknoloji alanındaki vizyon ve stratejilerini etkileyen bir olay olan "Sputnik Olayı" 4 Ekim 1957'de gerçekleşmiştir. Sovyetler Birliği tarafından uzaya gönderilen ve uzay çağının dönüm noktası sayılan Sputnik, ABD için sorunlar yaratmış ve

bu durumu değiştirecek bilimsel, politik, askeri, politik, ekonomik ve teknolojik düzeylerde yeni deneyler yapmaya başlamıştır (Botha, 2002). Bu nedenle eğitim reformu uygulanmaya çalışılmış ve g kaybetme korkusu ve byk motivasyonu, eğitim programlarına yoğun bilim içerikli dersler ekleyerek ve ğretmen maaşlarına aniden zam yaparak ABD'deki eğitimin kalitesi artırılmaya başlanmıştır. ABD, Sovyetler Birliği'nin eğitim programlarını inceledi ve ülkenin eğitim felsefesini değiştirmeye çalışmıştır. ABD, birçok eyalette akşam ve hafta sonu dersleri açarak fen ve matematik derslerini, ödevleri ve öğretmenleri artırdı. Mali destek ve niversite sponsorlarının yardımıyla daha geniş fonlar aktarılmış ve araştırmalar daha fazla teşvik edilmiştir (Hemetsberger ve Thyri, 2022). Sputnik olayından sonra ABD'de eğitim alanında aşağıdaki gelişmeler yaşanmıştır (Haugsbakk, 2013);

- Derslerin bilimsel içeriğinin mevcut bilgiler dahilinde güncellenmesi ve ülke geneline yayılması,
- Dersin içeriğinin disiplin anlayışı çerçevesinde kavram şemaları çerçevesinde düzenlenmesi,
- Fen eğitiminde aktif olarak kapsayıcı ve keşfedici bir yaklaşım kullanılarak reformların uygulanması,
- Fen eğitiminde bilgi üretimi, yaratıcılık, zekâ gelişimi ve araştırma gibi unsurlara daha fazla değer verilmesi.

Guilford'un çabaları sayesinde "verili" olarak adlandırılan yaratıcı bireylerin belirlenmesi ve yetiştirilmesine yönelik yaklaşımlar, psikoloji ve eğitim alanında devrim niteliğinde gelişmelerdir. Bugün ABD'deki eğitim yapıları ve uygulamaları eyaletten eyalete farklılık gösterebilmektedir. ABD Eğitim Bakanlığı misyonlarını: "*ğrenci başarisını desteklemek, onları küresel rekabete hazırlamak, eğitimsel başarıya ulaşmak ve eğitimde fırsat eşitliği sağlamak.*" şeklinde açıklamaktadır. ABD'de federal hükümet, eyalet hkmetleri, yerel politikacılar, özel ilgi grupları, toplumsal kuruluşlar ve profesyonel eğitim kuruluşları eğitim hedeflerinin tanımlanmasında söz sahibidir (Hemetsberger ve Thyri, 2022).

ÖZEL YETENEKLİ ğRENCİLER

Özel yetenekli çocukların araştırılması ve eğitimi konusunda ilk ncler ABD'de Terman ve Hollingworth olmuştur (Abu, 2018). O dönemdeki görüş, üstün yeteneğe sahip çocukların kendi başlarının çaresine bakabileceği yönünde idi. Hollingworth, zel yeteneklilikte sadece kalıtımın değil, eğitim ve vrenin de önemli faktörler olduğuna inanmış ve özel yetenekli çocukların belirlenmesi ve eğitimi konusuna odaklanarak "stn yetenekli" terimini kurmuştur. Hollingworth, 1922 yılında New York'ta zel Fırsat Sınıfı adı verilen özel yetenekli çocuklara yönelik ilk özel sınıfta IQ'su 155'in üzerinde olan 50 çocuktan (7-9 yaş) oluşan bir grupla deneylere başlamıştır ve özel yetenekli çocukların aile geçmişleri, fiziksel, sosyal ve mizaç özellikleri üzerine kapsamlı araştırmalar yapmıştır. Günümüzde ABD mevzuatı üstün zekâlıların eğitimi konusunda ulusal bir politika içermemekte ve üstün yetenekliliğin bir tanımını ve üstün yeteneklilerin eğitimi için özel gereklilikleri sağlamamaktadır (Daraghme, 2018). Öte yandan ABD mevzuatı diğer özel ihtiyaçları olan çocuklara (rneğin engellilere) ilişkin politikayı belirlemektedir. Sonuç olarak, her eyaletin tanımlar, tanımlama, program seçenekleri, finansman ve ğretmen nitelikleri dahil olmak üzere üstün yeteneklilerin eğitimi sağlayan kendi politikası vardır. Finn ve Petrilli'ye (2008) göre bu bireysel politikalar büyük farklılıklara neden olmaktadır. Genel olarak, ilkokul ve ortaokullarda özel yetenekliler programının bir versiyonu bulunur, liselerde ise onur dereceleri, İleri Düzey Yerleştirme ve Uluslararası Bakalorya kursları bulunmaktadır (Akt. Reid, 2015). Ulusal zel yetenekli ocuklar Birliği, zel

yetenekli öğrencilere yönelik sistematik programlamaya yönelik kurallar, politikalar ve prosedürlerle birlikte Özel Yetenekliler Eğitimi Programlama Standartları sağlamaktadır, ancak anketlerden, bölgelerin yarısından azının bu standartları kullandığı açıktır. Federal hükümet ayrıca üstün yetenekliler programları için yerel okul bölgelerine doğrudan finansman sağlamamaktadır ve finansman tamamen yerel yönetimlere bırakılmıştır (Cotabish ve ark., 2016).

ABD'DE ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERE UYGULANAN EĞİTİM PROGRAMLARI

ABD'de özel yetenekli öğrencilere yönelik eğitim programları, federal yasalar ve eyalet düzeyindeki politikaların bir kombinasyonu ile belirlenmektedir. Federal olarak, Özel Eğitim Yasası (IDEA) ve Yetenekli ve Yetenekli Çocuklar Eğitimi Yasası (NCLB) gibi yasalar özel yetenekli öğrencilere yönelik hizmetleri düzenlemektedir. ABD'deki özel yetenekli eğitim programları genellikle okul içi ve okul dışı desteklerden oluşmaktadır. Okul içi destekler arasında genellikle özel sınıflar veya gruplar, ilave dersler, ileri düzeyde ve zorlayıcı müfredat, proje tabanlı öğrenme ve bireysel çalışma planları yer almaktadır (Gubbins ve ark., 2021). Okul dışı destekler ise genellikle öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik psikolojik danışmanlık, rehberlik ve aile desteği gibi hizmetleri içermektedir. ABD'de özel yetenekli öğrencilere uygulanan eğitim programları, eyaletler arasında ve hatta okullar arasında bile büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Bazı eyaletler ve okullar daha kapsamlı ve özelleştirilmiş programlar sunarken, diğerleri daha sınırlı desteklerle yetinse de genel olarak, ABD eğitim sistemi, özel yetenekli öğrencilerin potansiyellerini en üst düzeyde geliştirmelerini sağlamak için çaba göstermektedir (Al-Zoubi ve Rahman, 2015).

SONUÇ

ABD, özel yetenekli öğrencilere uygulanan eğitim programları, uzun bir tarihçe ve bir dizi etkili figürün katkılarıyla şekillenmiştir. Bu programlar, toplumun farklı kesimlerinde ilgi çeken bireylerin yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan özel bir eğitim programı olarak tanımlanabilmektedir. ABD'de özel yetenekli öğrencilere uygulanan eğitim programları, çok uzun bir geçmişe sahiptir. Bu programlar, 20. yüzyılın başlarından itibaren resmi olarak tanınmaya başlamıştır. Bu dönemde, özel yetenekli bireylerin eğitimine yönelik farkındalık artmış ve çeşitli eğitim programları kurulmaya başlanmıştır. ABD'de özel yetenekli öğrencilere uygulanan eğitim programları, federal hükümetin desteğiyle giderek daha yaygın hale gelmiş ve mevcut eğitim sistemine entegre edilmiştir (Gubbins ve ark., 2021). Bu eğitim programlarına önemli katkılarda bulunan birçok etkili figür vardır. Bunlardan biri, özel yetenekli öğrencilere odaklanan eğitim reformlarını teşvik eden ve destekleyen John F. Kennedy'dir. Kennedy'nin yönetimi döneminde, Amerika'da özel yetenekli öğrencilere uygulanan eğitim programlarına yönelik önemli yatırımlar yapılmış ve bu alandaki çalışmalar hız kazanmıştır. Diğer önemli figürler arasında, özel yetenekli öğrencilere eğitim imkanları sunan vakıf ve kuruluşların kurulmasına öncülük eden Bill Gates gibi isimler de yer almaktadır (Daraghme, 2018).

ABD'de özel yetenekli öğrencilere uygulanan eğitim programlarının etkileri oldukça çeşitlidir. Bu programlar, yetenekli bireylerin potansiyellerini keşfetmelerine yardımcı olmakla kalmayıp aynı zamanda toplumun genel gelişimine ve yenilikçiliğe katkıda bulunmaktadır. Bu programlar sayesinde, birçok özel yetenekli öğrenci, alanlarında başarılı kariyerler yapmış ve topluma önemli katkılarda bulunmuştur ancak, bu programlar bazı

eleştirilere de maruz kalmaktadır. Özellikle, bu programlara katılmayı başaramayan özel yetenekli bireylerin ihmal edildiği ve eşit fırsatlar bulamadığı eleştirileri sıkça dile getirilmektedir. Gelecekte, Amerika'da özel yetenekli öğrencilere uygulanacak eğitim programlarında önemli değişiklikler beklenmektedir. Özellikle teknolojinin hızla gelişmesi ve dijitalleşmenin yaygınlaşmasının, bu programları daha erişilebilir ve kişiselleştirilmiş hale getirebileceği düşünülmektedir. Ayrıca, çeşitlilik ve kapsayıcılık prensiplerinin daha fazla vurgulanması ve özel yetenekli bireylerin eğitiminde eşitlik ve adaletin sağlanması beklenmektedir (Reid, 2015; Abu, 2018).

Sonuç olarak, Amerika'da özel yetenekli öğrencilere uygulanan eğitim programları, uzun bir tarihçeye ve bir dizi etkili figürün katkılarına sahiptir. Bu programlar, özel yetenekli bireylerin potansiyellerini ortaya çıkarmak ve topluma katkıda bulunmalarını sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Ancak, bu programların eksiklikleri ve eleştirilere açık yönleri de bulunmaktadır. Gelecekte, bu programların daha etkili hale getirilmesi ve özel yetenekli bireylerin eğitiminde daha kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmesi beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abu, L. U. (2018). *Identifying talented and gifted students in a Northeastern middle school* (Doctoral dissertation, Walden University).
- Al-Zoubi, S. M., & Rahman, M. S. B. A. (2015). Talented students' satisfaction with the performance of the gifted centers. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 4(1), 1-20.
- Banks, J. A. (2002). Race, knowledge construction, and education in the USA: Lessons from history. *Race Ethnicity and Education*, 5(1), 7-27.
- Botha, R. J. (2002). Outcomes-based education and educational reform in South Africa. *International journal of leadership in education*, 5(4), 361-371.
- Cotabish, A., Dailey, D., & Jackson, N. (2016). Aligning gifted programming and services with national and state standards. *Designing services and programs for high-ability learners: A guidebook for gifted education*, 1-17.
- Daraghmeh, H. (2018). Gifted and talented education policy analysis: A comparative study of the Gifted and Talented policies in the UAE, UK, USA, and Australia. *Education policy in the age of social advancement: Studies from the United Arab Emirates*, 85-105.
- Gubbins, E. J., Siegle, D., Ottone-Cross, K., McCoach, D. B., Langley, S. D., Callahan, C. M., ... & Caughey, M. (2021). Identifying and serving gifted and talented students: Are identification and services connected?. *Gifted Child Quarterly*, 65(2), 115-131.
- Hans, N. (2012). *Comparative education: A study of educational factors and traditions*. Routledge.
- Haugsbakk, G. (2013). From Sputnik to PISA shock—New technology and educational reform in Norway and Sweden. *Education Inquiry*, 4(4), 23222.
- Hemetsberger, B., & Thyri, K. (2022). Education and freedom: Sputnik, rickover, and educational standards. In *War and Education* (pp. 95-115). Brill Schöningh.
- Lee, J., & Park, D. (2014). Do American and Korean education systems converge? Tracking school reform policies and outcomes in Korea and the USA. *Asia Pacific Education Review*, 15, 391-399.

Osborne, D. (2017). *Reinventing America's schools: Creating a 21st century education system*. Bloomsbury Publishing USA.

Reid, E. (2015). Development of gifted education and an overview of gifted education in the USA, Canada, Equator and México. *Slavonic Pedagogical Studies Journal*, 4(2), 241-247.

BAŞKENT BAKÜ'DE NÜFUSUN DOĞAL HAREKETİNİN EKONOMİK-COĞRAFI ÖZELLİKLERİNİN ANALIZI

Dr.Gabil Samadov

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, qabil.samadov@adpu.edu.az

ÖZET

Bakü şehrinde nüfus üretimi, sosyo-ekonomik, sosyo-politik koşullara bağlı olarak farklı tarihsel dönemlerde farklı göstergelere sahipti. 1990-2000 yılları arasında meydana gelen ekonomik durgunluk, askeri-siyasi durum, Bakü'de olduğu gibi ülkede de nüfusun doğum oranının azalmasıyla gözlemlendi. 1991 yılında Bakü'de toplam doğum sayısı 35.568 kişi ise, 2000 yılında bu rakam 20.846 kişiye düşmüştür. 1991 yılında bin kişi başına 20,2 olan doğum oranı, 2000 yılında 11,6'dan 8,6'ya düştü. Ancak ilerleyen dönemlerde ülkede gerçekleştirilen ekonomik reformlar, ekonomideki büyüme, nüfusun istihdam ve gelirinin artması, sosyal ve ev koşullarının iyileşmesi sonucunda doğum oranı yeniden arttı. 2021 yılında Bakü şehrinde doğum oranı 1000 kişi başına 9,8 oldu. Doğum oranının düşük olmasının iki temel nedeni olabilir. 1. sebep, ikinci Karabağ savaşıyla ilgili olarak genç erkeklerin seferber edilmesi; 2. sebep ise "Covid-19" salgını nedeniyle düğün kutlamalarının yapılamamasıdır. Bahsedilen faktörler yeni genç ailelerin kurulması sürecini ve doğum oranının azalmasını etkilemiştir. Pandemi dönemi olarak kabul edilen 2020-2021'de ülke genelinde olduğu gibi doğum oranı azaldı, ölüm oranı arttı ve bunun sonucunda doğal büyüme azaldı. Söz konusu yıllarda ülkedeki doğal artış sırasıyla 5,1 ve 3,5 kişi oldu. Doğum sayılarının azalmasıyla birlikte ölümlerdeki artış da burada etkili oldu. O yıllarda ölüm oranı 1000 kişi başına 7,7 ve 8,2 idi. 8,2 kişiyle ölüm oranının son 70 yılın en yüksek rakamı olduğunu da belirtelim. Bakü kentindeki demografik süreçlerin analizi, doğal büyümenin şehir merkezinden kenar mahallelere, özellikle de banliyölere doğru hızlı olduğunu gösteriyor.

Modern zamanlarda nüfus üretiminin niteliksel değişimi için devletin yürüttüğü demografik politika büyük önem taşımaktadır. Ülkedeki demografik gelişimin düzenlenmesi, annelere, çocuklara ve çok çocuklu ailelere fayda sağlanması, çocukların sağlıklı büyümesi için koşulların yaratılması önemlidir. Doğumun uyarılması, hamile kadınların sigortalanması, genç ailelere sürekli sosyal yardım sağlanması, barınma sorunlarının çözümü vb. yönünde alınan tedbirlerin genişletilmesi. önlemler sosyo-psikolojik faktörün nüfusun doğal büyümesi üzerindeki etkisini artırır. Ekonomik önlemlerin uygulanması için mali ve tanıtım önlemlerinin alınması da önemlidir.

Anahtar Kelimeler: nüfus üretimi, doğum oranı, ekonomik reformlar, demografik süreçler, doğal büyüme.

ANALYSIS OF ECONOMIC-GEOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF THE NATURAL MOVEMENT OF THE POPULATION IN THE CAPITAL BAKU

ABSTRACT

Population production in the city of Baku had different indicators in different historical periods depending on socio-economic, socio-political conditions. The economic stagnation and the military-political situation that occurred between 1990 and 2000 were observed in the country as well as in Baku, with a decrease in the birth rate of the population. If the total number of births in Baku was 35,568 in 1991, this figure decreased to 20,846 in 2000. The birth rate, which was 20.2 per thousand people in 1991, dropped from 11.6 to 8.6 in 2000. However, in the following periods, the birth rate increased again as a result of the economic reforms carried out in the country, the growth of the economy, the increase in employment and income of the population, and the improvement of social and home conditions. In 2021, the birth rate in Baku city was 9.8 per 1000 people. There may be two main reasons for the low birth rate. 1st reason is the mobilization of young men in connection with the second Karabakh war; The second reason is that wedding celebrations cannot be held due to the "Covid-19" epidemic. The mentioned factors affected the process of establishing new young families and the decrease in the birth rate. In 2020-2021, which is considered the pandemic period, the birth rate decreased, the death rate increased, and as a result, natural growth decreased, as it did throughout the country. In those years, the natural increase in the country was 5.1 and 3.5 people, respectively. The increase in deaths along with the decrease in the number of births also had an impact here. In those years, the death rate was 7.7 and 8.2 per 1000 people. Let us also note that the death rate of 8.2 people is the highest in the last 70 years. Analysis of demographic processes in the city of Baku shows that natural growth is rapid from the city center to the outskirts, especially the suburbs. Demographic policy carried out by the state is of great importance for the qualitative change of population production in modern times. It is important to regulate the demographic development in the country, provide benefits to mothers, children and families with many children, and create conditions for the healthy growth of children. Induction of labor, insurance of pregnant women, provision of continuous social assistance to young families, solution of housing problems, etc. Expanding the measures taken in this regard. measures increase the impact of the socio-psychological factor on the natural growth of the population. It is also important to take financial and promotional measures to implement economic measures.

Keywords: population production, birth rate, economic reforms, demographic processes, natural growth.

GİRİŞ

Nüfusun çoğalması doğum, ölüm ve bunlar arasındaki farklar sonucunda oluşur. Doğum sayısı ölüm sayısından fazla ise pozitif denge (fark) oluşur ve doğal büyüme meydana gelir. Ölüm sayısı doğum sayısından fazla olduğunda negatif denge oluşuyor. Nüfus artışının temel kaynağı doğal artıştır. Doğal büyümenin bir sonucu olarak, çalışma yaşının altındaki nüfus sayısı yeniden sağlanmakta, emekli olan, çalışma yeteneğini kaybeden ve ölen kişilerin yerine yenileri konulmaktadır. Bu sürece göç de dahil olsa da doğal büyüme belirleyici bir rol oynamaktadır. Doğuş diğer demografik özellikleri de belirler. Bölgenin ekonomik gelişmişlik düzeyi, kentleşme düzeyi, kadınların ekonomik alanlardaki çalışmaları, eğitim, ulusal gelenekler, dini faktörler doğum sayısını etkilemektedir. Farklı tarihsel dönemlerde ve farklı bölgelerdeki etkileşimleri doğum göstergelerini değiştirmektedir. Azerbaycan'da 20. yüzyılın 90'lı yıllarına kadar yüksek göstergelere sahip olan doğum oranı, bu dönemden sonra hızla düşecek. Bunun nedeni nüfusun maddi durumunun ve yaşam standardının düşmesi, konut sağlamada yaşanan sorunlar, ekonomik kriz ve işgücü kaynaklarının istihdamının sağlanmasında yaşanan büyük zorluklardır.

Bakü şehrinde nüfus üretimi, sosyo-ekonomik, sosyo-politik koşullara bağlı olarak farklı tarihsel dönemlerde farklı göstergelere sahipti. 1990-2000 yılları arasında meydana gelen ekonomik durgunluk, askeri-siyasi durum, Bakü'de olduğu gibi ülkede de nüfusun doğum oranının azalmasıyla gözlenmiştir. 1991 yılında Bakü şehrinde toplam doğum sayısı 35.568 kişi iken, 2000 yılında bu rakam 20.846 kişiye düşmüştür. 1991 yılında 1000 kişi başına 20,2 olan doğum oranı, 2000 yılında 8,6'dan 11,6'ya düştü. Ancak ilerleyen dönemlerde ülkede gerçekleştirilen ekonomik reformlar, ekonomideki büyüme, nüfusun istihdamının ve gelirinin artması, sosyal ve ev koşullarının iyileşmesi sonucunda doğum oranı yeniden arttı. Ancak 2021 yılında Bakü şehrinde doğum oranı 1000 kişi başına 9,8 oldu. Bu gösterge son 100 yılın en düşük seviyesiydi. Doğum oranının düşük olmasının iki temel nedeni olabilir. 1. sebep, ikinci Karabağ savaşıyla ilgili olarak genç erkeklerin seferber edilmesi; 2. sebep ise "Covid-19" salgını nedeniyle düğün kutlamalarının yapılamamasıdır. Bahsedilen faktörler yeni genç ailelerin kurulması sürecini ve doğum oranının azalmasını etkilemiştir.

Bakü'de 2013 yılında bin kişi başına düşen doğum oranı 18,5 olup, bu oran ülkenin toplam kentsel nüfusunun buna karşılık gelen oranından daha yüksekti. Göreceli doğum oranı 2000 yılına göre bin kişi başına 6,9 birim arttı. Bakü'de bu kadar yüksek bir büyümenin nedeninin, nüfusun yaşam standardı ve işlerinin diğer bölge ve şehirlere göre daha iyi olması ve buraya göç edenler arasında gençlerin ağırlıkta olması olduğunu belirtmek gerekir. Pandemi döneminde ise tam tersine Bakü şehrinde doğum oranlarında azalma gözlemlendi. 2022 yılında Bakü'de doğum oranı 10,6 kişiydi.

Bakü şehrinde resmi olarak evli olmayan (bekar) kadınların doğurduğu çocuk sayısı ve bunların toplam doğan çocuk sayısı içindeki payının artması farklı sorunlar haline gelmektedir. Bakü'de bu tür doğumların sayısı 1990 yılında 1762 kişi yani %5,1 iken, 2010 yılında 4893 kişiye yani %13,6'ya yükseldi. Bakü şehrinde söz konusu gruba ait çocukların sayısı benzer döneme göre 3 katına kadar çıkmıştır.

1991-2000 yıllarında doğal büyüme göstergelerinde yeni eğilimler ortaya çıktı. Cumhuriyetin toplam nüfusunun demografik göstergelerindeki değişimler bölgeler bazında şekillenmektedir. Bu dönemde doğum ve doğal büyüme göstergeleri birkaç kat azaldı, doğum 1,5-2 kat azaldı, doğal büyüme 2 kattan fazla azaldı.

2000 yılı sonrasındaki dönemde ülkede doğal büyüme göstergelerinde belli bir artış gözlenmektedir. 2005 yılında Azerbaycan'da 1000 kişi başına düşen doğum sayısı 1995 yılına göre daha düşüktü, ancak 2000 yılına göre %16,2 daha yüksekti. Ancak bu dönemde göreceli ölüm hızının artması nedeniyle doğal artış fazla artmamıştır. Böylece 2000-2005'te 1000 kişi başına ölüm oranı 5,9'dan 6,3'e, doğal büyüme ise 8,9'dan 9,3'e çıktı. 2013 yılında cumhuriyette 1.000 kişi başına doğum sayısı 18,6, ölüm sayısı 5,8, doğal büyüme ise 12,8 oldu.

Pandemi dönemi olarak kabul edilen 2020-2021'de ülke genelinde olduğu gibi doğum oranı azaldı, ölüm oranı arttı ve bunun sonucunda doğal büyüme azaldı. Söz konusu yıllarda ülkedeki doğal artış sırasıyla 5,1 ve 3,5 kişi oldu. Doğum sayılarının azalmasıyla birlikte ölümlerdeki artış da burada etkili oldu. O yıllarda ölüm oranı 1000 kişi başına 7,7 ve 8,2 idi. 8,2 kişiyle ölüm oranının son 70 yılın en yüksek rakamı olduğunu da belirtelim.

Bakü'de 2021 yılında doğal büyüme oranı 1,0 kişi olarak gerçekleşti ve bu da önceki yıllara göre en düşük seviye oldu. O yıl doğum oranı 9,8 kişiye düştü, ölüm oranı ise 8,8 kişiye çıktı. Başta Bakü olmak üzere büyük şehirlerde halkla ilişkilerin daha fazla olması nedeniyle Bakü'de "korona" virüsünün yayılma yoğunluğunun da daha yüksek olduğunu belirtmek gerekir.

1991 yılında Azerbaycan'da doğan çocuk sayısı 190.350, katsayı ise 1.000 kişi başına 27,0 idi. Bu göstergeler 1995 yılında 143.315 kişiye yani 19,1'e, 2000 yılında ise 116.994 kişiye yani 14,8'e düşmüştür. 2013 yılında doğan çocuk sayısı 172 bin 671'e, ölüm sayısı 54 bin 383'e, doğal artış ise 118 bin 288'e çıktı.

Doğum hızındaki değişimi etkileyen en önemli göstergelerden biri nüfusun yaş kompozisyonu, özellikle doğurgan (15-49) yaş grubundaki kadınların tüm nüfus ve kadın sayısı içindeki yeridir. Kadınların evlenme ve boşanma süreçleri, istihdamları vb. bu tür süreçler doğumu şekillendiren faktörler olarak kabul edilir. 2009 nüfus sayımına göre Bakü'de doğurganlık çağındaki kadınların %65,5'inin çocuğu vardı, bu da ülkenin ilgili göstergesinden daha düşüktü. Bakü'de 1000 kadına düşen çocuk sayısı 1494'tü. Bu, Bakü'de kadınlar arasında daha yüksek istihdam ile açıklanmaktadır.

Bakü'de kadınları doğurdukları çocuk sayısına göre gruplandırırsak iki çocukluların çoğunlukta olduğunu görürüz. Buna göre çocuk sahibi kadınların yüzde 23,1'ini tek çocuklu kadınlar, yüzde 43,2'sini iki çocuklu kadınlar ve yüzde 22,4'ünü üç çocuklu kadınlar oluşturdu. Böyle bir durum çocuklu kadınların sayısının daha fazla olduğunu gösteriyor. Elbette bu tür gerçekler, ailedeki çocuk sayısının yalnızca nüfusun refah göstergesine bağlı olmadığını kanıtıyor. Kadınların eğitim düzeyi ve istihdamı ailedeki çocuk sayısını etkileyen temel faktörlerdir. Bakü'nün Surakhani, Sabunçu, Hazar, Karadağ ilçelerinde, şehrin diğer idari bölgelerine göre daha fazla erken evlilik yapan kadın var. Bu tür durumlar, doğan çocuklar arasında hastalıkların artmasına, hasta çocukların doğmasına, ayrıca doğan çocuklarda erken ölümlerin sayısında da artışa yol açmaktadır. Ailelerde kısırlık da son zamanlarda artıyor. Ailelerin evlenmeden önce sağlık raporu alma zorunluluğu olmasına rağmen bu sorun hala devam ediyor.

Nüfusun doğal büyümesini etkileyen demografik göstergelerden biri de 1 yaş altı çocuklarda ölüm oranıdır. Çocuklarda ölüm oranı, nüfusun maddi koşullarına ve yaşam standartlarına, anne ve çocuklara sağlanan tıbbi bakımın düzeyine, bölgenin doğal ve iklim koşullarına, nüfusun şehirlerde mi yoksa köylerde mi yaşadığına bağlıdır. Şehirlerdeki yoğun sağlık tesisleri ağı ve hastanelerin çeşitli amaçlarla işletilmesi nedeniyle nüfusa sunulan tıbbi bakım düzeyi yüksektir. Ancak cumhuriyette şu anda tam tersi bir durum gözleniyor ve şehirlerde bebek ölüm oranları köylere göre daha yüksek.

Bu analizlerden Sovyet döneminin son 20 yılı ile 1991-2013 arasındaki bağımsızlık yılları karşılaştırıldığında doğal nüfus artışının 496,2 ve 492,3 bin kişi ile aynı olduğu, Bakü'deki büyüme farklılaştı.

Doğal artışın bir diğer önemli demografik göstergesi ise ölüm oranlarıdır. Ölüm oranının dinamikleri ölüm oranındaki değişimi gösterir. Bu süreç nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının değişmesine ve nüfusun yaşlanma sürecine oldukça bağlıdır.

Modern zamanlarda birçok ölüm esas olarak karmaşık hastalıklardan kaynaklansa da, bazıları kaza, travma, zehirlenme vb. nedenlerden kaynaklanmaktadır. sebeplerle ilgilidir. Bölgede son 40 yılda ölüm oranlarının analizine göre Bakü'de bin kişi başına 7,1-7,8 arasında değişiyor. 1990-95'te bölgenin her yerinde ölüm oranı biraz azaldı ve 2013'te Bakü'de 1000 kişi başına ölüm oranı ülkenin kentsel bölgelerine göre daha düşüktü. 2000 yılı göstergeleri ile karşılaştırıldığında Bakü'de ölüm oranı biraz değişti. 2000 ve 2013 yıllarının mutlak ölüm oranı karşılaştırmasına göre Bakü'de 10.428 kişiden 12.241 kişiye çıktı. Bağımsızlık döneminde bölge genelinde 1000 kişi başına ölüm oranında büyük değişiklikler yaşandı ve 2006'dan sonra ülkenin göstergesine göre daha düşük oranlar bölgenin tüm bölgeleri için tipikti.

Bu analizlerden, son yıllarda Bakü şehrinde sağlık hizmetlerinin gelişmesinin, diğer ekonomik bölgelere göre nispeten yüksek yaşam standardının, göreceli ölüm göstergelerinin azalmasına yol açtığı açıkça görülmektedir. Ancak tüm bunlara rağmen Bakü şehrinde 1 yaş altı çocuk ölümlerinin göreceli endeksi son yıllarda hızla arttı.

2000 ile 2013 yılları arasında Bakü'de her 1000 canlı doğumda 1 yaş altı ölüm oranı 12,7'den 20,3'e çıktı. Doğum evlerinde sunulan hizmetlerin düşük düzeyi, buradaki çevresel durumun ciddiyeti, yoksul sınıfın yaşadığı "gecekondu" mahallelerinin sağlıksız koşulları vb. faktörler bu sorunları yaratır. Bakü'de 2013-2022'de canlı doğan ve 1 yaşın altında ölen çocukların sayısında keskin bir düşüş gözlemlendi. 2022 yılında 1 yaşın altında ölen çocuk sayısı 1000 kişi başına 8,3 oldu.

Bakü şehrinin dahil olduğu idari bölgelerdeki nüfus ölüm göstergelerinin analizi, mutlak değerlerinin dinamiklerinin nüfusun doğal büyümesini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Nüfustaki mutlak doğum sayısı azalırken aynı zamanda ölüm sayıları da artıyor. Örneğin ülkede 1991-2000 yıllarında doğum sayısı 190.353'ten 116.994'e düşmüş, ölüm sayısı ise 44.659'dan 46.701'e çıkmıştır. Sonuç olarak bu dönemde doğal büyüme yılda 145.694 kişiden 70.293 kişiye düştü.

Bakü'deki ölüm sürecini etkileyen faktörlerden biri de nüfusun yaşlanmasıdır. Bölgede ekolojik dengenin ihlali, kentsel gelişimde sağlık kurallarına uyulmaması nedeniyle çeşitli hastalık ve sakatlıklardan ölümlerin sayısında artış yaşanıyor. Şehirde ulaşım ağının sıkışıklığı ve trafik kurallarına uyulmaması da ölümlerin artmasına neden oluyor.

Doğal nüfus artışı, doğum ve ölüm arasındaki farka göre belirlenir. Bölgede ve yerleşim yerlerinde nüfus artışının ve göçün temel kaynağı doğal büyümedir. Aynı zamanda nüfus büyük olduğunda doğal büyümenin mutlak göstergeleri de yüksektir. Nüfusun doğal büyümesi, kentsel ve kırsal nüfus oranından, nüfusun yaşam standardından, ölüm oranlarındaki değişimden ve yaş-cinsiyet kompozisyonundan etkilenmektedir. Nüfusun doğal büyüme hızının incelenmesine dayanarak, yerleşimlerin gelişme umutlarını, sosyal hizmet tesislerinin bölgesel organizasyonunu (apartmanlar, sağlık tesisleri, anaokulları, okullar, ev hizmetleri), üretim tesislerinin arzını belirlemek mümkündür. işgücü kaynakları ve yeni işlerin yaratılmasıyla. Analiz edilen dönemde (1990-

2000), Azerbaycan'da doğal nüfus artışı 1000 kişi başına 19,8'den 8,9'a düşmüştür; buna kentsel nüfusta 22,7'den 12,2'ye, kırsal nüfusta ise 29,7'den 17,3'e düşen doğal büyüme dahildir.

Nüfus artışını etkileyen ana faktörlerden biri doğal büyüme sürecidir. Doğum ve ölümler yaratılmıştır. Bakü'de bağımsızlık döneminin ilk yıllarında, yani 1991-2005 yılları arasında keskin bir düşüş yaşandı. ancak 2006-2014 yılındaki doğal büyümenin mutlak rakamı, bölgedeki payının yüzde 47, Bakü'de yüzde 48,3, Sumgait'te yüzde 40 olması nedeniyle farklılaşmış; 2013 yılında ise ülkenin toplam ve kentsel nüfusunun üzerindeydi. 1990'lı yıllarda nüfus doğal artış hızının azalması, savaş, ekonomideki kriz, istihdamın azalması, nüfusun maddi ve sosyal koşullarının kötüleşmesinden kaynaklanmıştır. 2000'li yıllarda üretimin gelişmesi istihdamın artmasına ve doğal büyümenin artmasına neden oldu. 1991 ve 1995 yıllarında ekonomik bölgede nüfusun ortalama yıllık doğal artışı 18.500 kişi Bakü ve 4.300 kişi Sumgait olmak üzere 24.400 kişi iken, 1996-2005 yıllarında bu sayı 14'e gerilemiş, 11 ve 2 bin kişi iken, 2006-2010'da tekrar hızla artarak 25,4, 20,9 ve 3,1 bin kişiyi aştı. 2011-2013 yılında ortalama yıllık büyüme göstergesi ekonomik bölgede 32,1 bin kişiydi, bunun 26,0 bini Bakü'deydi.

Bu analizlerden, Bakü'de nüfusun mutlak sayı bakımından doğal büyümesinin 2000'li yıllarda 1990'lı yıllara göre daha hızlı bir artışla farklılaştığı, Sumgayit'te ise tam tersine azaldığı açıktır.

Bakü kentindeki demografik süreçlerin analizi, doğal büyümenin şehir merkezinden kenar mahallelere, özellikle de banliyölere doğru hızlı olduğunu gösteriyor. Bu nedenle nüfusun yaş yapısı içinde çocukların ve sağlıklı nüfusun payı daha yüksektir. Bağımsızlığımızın 20 yılı boyunca ekonomik bölgedeki nüfusun genel büyümesinde doğal büyümenin rolü çok büyük olmuştur. Analizden açıkça görülmektedir ki, 1989-2011 döneminde bölgenin il ve kasabaları arasında doğal nüfus artışının mutlak sayılar açısından en büyük göstergeleri Bakıhanov, Karaçukhur ve Khirdalan ile Maştaga, Rasulzade, Bilajari'deydi. , Lokbatan, Bilajari, Sabunchu ve Binagadi de öne çıktı. Doğal büyümedeki azalma Bülbül, Hovsan, Buzovna, Zabrat, Bilgah, Zira, Pirallahi, Balakhani, Sahil, Gobustan, Muşvigabad, Saray, Gobu, Ceyranbatan yerleşimleri ve Sumgayit şehrinde meydana geldi.

2011 yılında çoğu yerleşim yerinde nispi doğal büyüme oranı veya 1000 kişi başına düşen oran 19-20'den 12-13'e düştü. Karaçukhur, Bakıhanov, Yeni Surakhani, Lokbatan, Sahil, Muşvigabad, Gobustan, Alat, Hacı Hasan, Türkan, Shagan, Gala ve Nardaran'da nispeten yüksek seviye (15'ten fazla) ve Bulbula, Balakhani'de düşük seviye (10'dan az), 28 Mayıs, Sulutepe, Badamdar, Bilgah, Kurdakhani, Saray, Göbü, Hokmeli, Digah, Ceyranbatan, Mehdiabad, Muhammedi, Fatmayı, Goradil ve diğerleri oldu.

Modern zamanlarda nüfus üretiminin niteliksel değişimi için devletin yürüttüğü demografik politika büyük önem taşımaktadır. Ülkedeki demografik gelişimin düzenlenmesi, annelere, çocuklara ve geniş ailelere fayda sağlanması, çocukların sağlıklı büyümesi için koşulların yaratılması önemlidir. Doğumun uyarılması, hamile kadınların sigortalanması, genç ailelere sürekli sosyal yardım sağlanması, barınma sorunlarının çözümü vb. yönünde alınan tedbirlerin genişletilmesi. önlemler sosyo-psikolojik faktörün nüfusun doğal büyümesi üzerindeki etkisini artırır. Ekonomik önlemlerin uygulanması için mali ve tanıtım önlemlerinin alınması da önemlidir.

Belirtmek gerekir ki, 2020 yılında Azerbaycan'ın 44 gün süren ikinci Karabağ savaşında kazandığı tarihi zafer ve Karabağ ile Doğu Zengezur bölgesinin Ermeni işgalcilerden kurtarılmasıyla bağlantılı olarak Bakü'ye yerleşen mültecilerin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin geri dönüş süreci başlamıştır. Bu bölgelere şehir seferleri başladı. İşgalden kurtarılan bölgelerdeki nüfusun inşaat çalışmaları, yeni istihdam olanakları genç ailelerin bu yöne akışını sağlayacak ve Bakü'deki nüfusun doğal büyümesine etki edecektir.

KAYNAKÇA

“Müasir şəraitdə əhalinin ərazi təşkilinin iqtisadi-coğrafi problemləri” (Aran iqtisadi rayonunun təmsalında) adlı hesabat işi. AMEA akademik H.Ə.Əliyev adına Coğrafiya İnstitutunun “Əhali coğrafiyası” şöbəsinin 2009-cu il.

Azərbaycanın demoqrafik göstəriciləri https://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks/ 2024

Z.N.Eminov Azərbaycan əhalisi Bakı 2005

Azərbaycan Respublikasında kəndlərin demoqrafik inkişafı və kənd əhalisinin məskunlaşma problemləri, Bakı 2021

Aran iqtisadi rayonunda demoqrafik inkişaf problemləri və əhalinin məskunlaşması, Bakı 2022

Abşeron iqtisadi coğrafi rayonunda sosial-demoqrafik problemlər və məskunlaşma məsələləri, Bakı 2016

BAKÜ'DE NÜFUS ARTIŞININ YOL AÇTIĞI EKONOMİK, SOSYAL VE ÇEVRESEL SORUNLAR

Dr.Gabil Samadov

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, qabil.samadov@adpu.edu.az

ÖZET

Azerbaycan Cumhuriyetinin başkenti Bakü Güney Kafkasya'nın bir sıra sanaye, ulaşım, bilim ve kültür merkezi işlevlerine sahip en büyük şehridir. Azerbaycan'da 70 yılı aşkın Sovyet yönetimi sırasında Bakü şehrinde sanayinin hızla gelişmesi diğer alanların da gelişmesine yol açtı. Bakü'de hızlı inşaat çalışmaları sonucunda nüfus diğer bölgelerden Bakü'ye göç etti. Resmi istatistiklere göre günümüzde Bakü'de 3.200.000 kadar insan yaşıyor. Ancak burada yaşayan insan sayısının 4.500.000 kadar olduğu söylenebilir. Bu kadar büyük bir nüfus birçok sorunu da beraberinde getiriyor. Bunlara örnek olarak ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlar gösterilebilir. Nüfus artışı ile iş sayısı arasında ciddi uyumsuzluklar ortaya çıkıyor ve derinleşiyor. Bu özellikle devlet işletmelerinde iş sağlanmasında dikkat çekicidir. Örneğin bilim, eğitim, sağlık, kültür işletmelerde işçi fazlası var. Bakü şehrinin nüfus sayısının hızla artması sosyal sorunların da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle şehir nüfusunun rekreasyon ve boş zamanlarının etkin organizasyonu, barınma sağlanması, halka açık etkinlikler ve bu tür sorunlar mevcut. Aslında tüm sosyal etkinliklerin gerçekleştirilmesi için potansiyel fırsatlar olmasına rağmen, nüfusun çoğunluğunun maddi güvencesi ve çalışma rejimi, bunların kullanılmasına izin vermemektedir. Nüfusun hızla artması çevrenin kirlenmesine ve ekolojik gerilimlerin artmasına neden olmaktadır. Özellikle Bakü şehrinde konut, evsel atık, kanalizasyon ve atmosfere salınan karbon emisyonu miktarı artıyor, kişi başına düşen yeşil alan göstergesi ise azalıyor. Hocasın Gölü'ne boşaltılan kirli evsel sular çevreyi kirletiyor, keskin bir koku yayılıyor. Tüm bunların ortadan kaldırılması için Azerbaycan'da devlet ve sivil toplum kuruluşları tarafından uygun tedbirler alınmakta, yeşil alanlar ekilmekte, kirli alanlar temizlenmektedir. Ancak sorunlar büyümeye devam ediyor.

Anahtar kelimeler: nüfus, ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlar, rekreasyon, çevrenin kirlenmesi.

ECONOMIC, SOCIAL AND ENVIRONMENTAL PROBLEMS CAUSED BY POPULATION INCREASE IN BAKU

ABSTRACT

Baku, the capital of the Republic of Azerbaijan, is the largest city of the Central Asia region, which functions as an industry, transportation, science and culture center as well as the South Caucasus. During more than 70 years of Soviet rule in Azerbaijan, the rapid development of industry in the city of Baku led to the development of other areas. As a result of rapid construction work in Baku, the population migrated to Baku from other regions. According to official statistics, around 3,200,000 people live in Baku today. However, it can be said that the number of people living here is around 4,500,000. Such a large population brings with it many problems. Examples of these are economic, social and environmental problems. Serious discrepancies between population growth and the number of jobs are emerging and deepening. This is especially noticeable in the provision of jobs in state enterprises. For example, science, education, health, culture. There is a surplus of workers in enterprises. The rapid increase in the population of Baku city also causes social problems to emerge. In particular, there are such problems as the effective organization of recreation and leisure of the city population, the provision of housing, public events and so on.

In fact, although there are potential opportunities for the realization of all social activities, the financial security and work regime of the majority of the population do not allow them to be used. The rapid increase in population causes environmental pollution and increased ecological tensions. Especially in Baku city, the amount of housing, domestic waste, sewage and carbon emissions released into the atmosphere is increasing, and the green area indicator per capita is decreasing. Dirty domestic water discharged into Hocasın Lake pollutes the environment and emits a pungent odor. In order to eliminate all these, appropriate measures are taken by the state and non-governmental organizations in Azerbaijan, green areas are planted and polluted areas are cleaned. But the problems continue to grow.

Key words: population, economic, social and environmental problems, recreation, environmental pollution.

GİRİŞ

Son yıllarda Bakü'de ekonomik gelişme hızla ilerlemektedir. Kentin gelişiminde kilit rol oynayan petrol ve gaz sektörünün yanı sıra turizm, ulaştırma, inşaat ve hizmet sektörleri de gelişmiştir. Bakü dünya çapında petrol yataklarıyla tanınmaktadır. Kardeş Türkiye Cumhuriyeti ile petrol üretimi ve ihracatı konusunda ortak anlaşmalar bulunmaktadır. Petrol endüstrisi şehrin ekonomisinin temel dayanağı olmaya devam ediyor.

Son yıllarda Bakü'nün ekonomik kalkınmasında turizm endüstrisinin rolü artıyor. Turizmin gelişmesi için ciddi yatırımlar yapılıyor. Bakü'nün rekreasyon koşulları, Hazar sahilleri, tarihi maddi anıtları turistlerin ilgisini çekmektedir. Son dönemde Bakü'de düzenlenen uluslararası düzeydeki etkinlikler, Formula 1 yarışları ve festivaller turistlerin ilgisini çekmektedir. COP-29 uluslararası etkinliği bu amaçla Kasım 2024'te "Yeşil Dünya İçin Dayanışma Yılı" kapsamında Bakü'de düzenleniyor.

Bakü'de birçok yeni inşaat projesi hayata geçirildi. Yeni konut binaları, işyerleri ve altyapı binaları (yeni yollar, metro istasyonları, istasyonlar, spor kompleksleri için binalar) ekonomiyi canlandırıyor. Bakü Uluslararası Deniz Ticaret Limanı, Bakü-Tiflis-Kars demiryolu gibi projeler şehri bölgesel bir ulaşım merkezi haline getirerek transit fırsatlarını artırıyor. Bakü'de Bilgi Teknolojileri (BT) sektörü genişliyor ve dijital ekonominin genişletilmesi amacıyla

çeşitli projeler hayata geçiriliyor. Bakü'de tüm bu sektörlerin gelişmesi Azerbaycan ekonomisine katkı sağlıyor. ancak nüfusun Bakü'de toplanması başka sosyal ve ekolojik sorunlara da yol açıyor.

Bakü'de tüm bu sektörlerin gelişmesi Azerbaycan ekonomisine katkı sağlıyor. Ancak Bakü'de nüfus birikmesi başka sosyal ve ekolojik sorunların da yolunu açıyor. Son yıllarda enflasyon oranı, esas olarak küresel ekonomik değişimler, talep artışı ve ithalat fiyatları nedeniyle kısmen arttı. 2023 yılında enflasyon oranı yüzde 12-13 civarındaydı. Azerbaycan'da işsizlik oranının %5-6 civarında olduğu tahmin edilirken, Bakü'de bu rakam, çeşitli sektörlerdeki işlerin artması nedeniyle nispeten düşük. Bakü'de yerli ve yabancı yatırımlar artıyor. 2022 yılında ülkeye gelen yabancı yatırımların büyük bir kısmı enerji sektörüne odaklanmışken, son dönemde turizm, inşaat ve ulaştırma sektörleri de giderek artan bir ilgi görmeye başladı.

Nüfus artışı gelişmişliğin bir göstergesi olmasına rağmen Bakü gibi büyük şehirlerde bir takım sosyal sorunlara neden olmaktadır. Bu büyüme altyapı, eğitim, sağlık ve diğer alanlarda yük oluşturmakta ve şehrin yaşam kalitesini etkilemektedir.

Bakü'de nüfusun hızla artmasıyla birlikte yol sıkışıklığı ve trafik sıkışıklığı temel sorunlardan biri haline geldi. Araç sayısının artması hava kirliliğine ve sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Bu kapsamda Sumgayit kenti için hızlı trenler ve geniş bir toplu taşıma otobüs ve metro ağı oluşturuluyor.

Nüfus artışı konuta olan ihtiyacı arttırmakta ve fiyatların yükselmesine neden olmaktadır. Konut komplekslerinin kalitesi ve sürdürülebilirliği ile ilgili sorunlar da dahil olmak üzere konut arzındaki artışa bağlı zorluklar ortaya çıkmaktadır. Düşük gelirli aileler için konut programları geliştirmek olası bir çözümdür.

Artan nüfus eğitim kurumlarının üzerinde yük oluşturuyor, dersliklerin kalabalıklaşması ve öğretmen açığı sorunu yaşanıyor. Eğitimin kalitesinin sağlanması için yeni okulların açılması ve öğretmen sayısının artırılması öneriliyor. Bakü'de ortaöğretim öğretmenlerinin yerleştirilmesindeki temel sorunlardan biri öğretmenlerin 65 yaşından sonra emekli olabilmeleri ile ilgilidir. Ancak birçok gelişmiş ülkede öğretmenlik faaliyetinde bulunanların 25-30 yıl sonra emekli olma imkânı bulunmaktadır.

Bakü'de özel muayenehane sayısındaki hızlı artışa rağmen kamu sağlık kuruluşu sayısındaki artış nüfus artışına göre zayıf kalıyor. Hastane ve polikliniklerde uzun kuyruklar ve ekipman eksikliği, halkın sağlık hizmetlerinden tam anlamıyla faydalanmasını zorlaştırıyor. Sağlık altyapısının genişletilmesi ve dijital sağlık hizmetlerinin sunulması bu alandaki baskının azaltılmasına yardımcı olabilir.

Büyüyen bir işgücü, iş rekabetini artırır ve işsizlik oranını yükseltir. İşsizlik, sosyal eşitsizliğin, yoksulluğun ve suçun artmasına neden olabilir. İşsizlik sorununun çözümü için yeni iş fırsatlarının yaratılması ve gençlere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi önemlidir.

Bakü şehrinde nüfus artışı sosyal sorunlara neden oluyor. Bu sorunların çözümü için kent altyapısının iyileştirilmesi, kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılması ve sosyal programların yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bakü şehrinde çevre sorunları yaygın olup, şehrin hızla gelişmesiyle birlikte bu sorunlar da artmaktadır. Başlıca çevre sorunları şunları içerir:

Hava kirliliği: Bakü şehrinde sanayi tesislerinin ve arabaların çokluğu nedeniyle özellikle yoğunluktan dolayı zararlı gazların havaya salınması ciddi hava kirliliğine neden olmaktadır. Özellikle sonbahar ve kış aylarında bu sorun daha da şiddetleniyor.

Gürültü kirliliği: Bakü'de trafik sıkışıklığı ve şehirdeki yoğun inşaat faaliyetleri gürültü kirliliğine neden oluyor, bu da bölge sakinlerinin yaşam kalitesini düşürüyor ve sağlık sorunları yaratıyor.

Yeşil alanların azalması: Kentlerin hızla gelişmesine bağlı olarak yeşil alanlar ve parklar azalmaktadır. Bu durum çevrenin dengesini bozuyor ve Bakü sakinlerinin yaşam koşullarını olumsuz etkiliyor.

Toprak ve su kirliliği: Petrol ve kimya endüstrisi atıkları ve yasa dışı depolama, şehrin toprak ve su kaynaklarını kirletiyor. Abşeron Yarımadası'nda petrol üretimi nedeniyle toprak ve su kaynakları ciddi zarar gördü.

Deniz Suyu Kirliliği: Hazar Denizi'ne boşaltılan endüstriyel atıklar ve kanalizasyon, deniz suyu kirliliğine neden olmaktadır. Bu durum deniz canlılarının popülasyonunu, balıkçılığı ve ekoturizmi ciddi şekilde etkilemektedir.

Bu sorunlarla mücadele için temiz teknolojilerin uygulanması, yeşillendirme çalışmalarının yaygınlaştırılması, doğru atık yönetimi ve halkın eğitimi gibi adımların atılması gerekmektedir.

Bakü'deki hava kirliliği şehrin ana çevre sorunlarından biridir ve çeşitli faktörlerle ilişkilidir:

Bakü'de araba sayısı çok fazla. Sıkışık yollar ve modası geçmiş araçların sürekli kullanımı, atmosfere büyük miktarda karbondioksit, nitrojen oksit ve diğer zararlı maddelerin salınmasına katkıda bulunuyor. Bu, özellikle merkezi bölgelerde hava kalitesini düşürür. 2.000.000'e kadar özel araç ve 700.000'den fazla kamu ve kamyon arabası bulunmaktadır.

Endüstriyel atıklar: Bakü ve Abşeron yarımadasında çok sayıda petrol ve gaz endüstrisi işletmesi faaliyet göstermektedir. Bu bitkilerden atmosfere çeşitli kimyasallar salınıyor ve bu da hava kirliliği yaratıyor. Sanayi işletmelerinin atıkları çevre için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

İnşaat faaliyeti: Bakü'deki hızlı inşaat sürecinin bir sonucu olarak havaya çok miktarda toz ve diğer kirlenici maddeler yayılıyor. Özellikle rüzgarlı havalarda bu toz parçacıkları uzun süre havada kalarak şehir sakinlerinin solunum yollarını etkiliyor.

İklimsel faktörler: Bakü Abşeron yarımadasında yer aldığından burada çok fazla rüzgar vardır. Kuvvetli rüzgarlar toz ve diğer kirlenicilerin şehir içindeki hareketini artırır. Bu da bazı dönemlerde hava kirliliğinin daha da artmasına neden oluyor.

Termik santraller: Bakü yakınlarında faaliyet gösteren termik santraller de duman ve zararlı gazların atmosfere yayılmasına neden oluyor. Bu istasyonlar şehrin enerji ihtiyacını karşılarsa da hava kirliliğini artırıyor. Bu amaçla güneş ve rüzgar enerji santrallerinin yapımına uygun projeler hazırlanmaktadır.

Hava kirliliğinin insan sağlığı üzerinde ciddi etkileri vardır ve solunum problemleri, alerji, kalp-damar hastalıkları gibi sorunlara yol açabilmektedir. Kirlilik ile mücadele için modern teknolojilerin uygulanması, toplu taşımanın geliştirilmesi ve çevre standartlarına uygunluğun sağlanması önemlidir.

Bakü çevresindeki göllerin ekolojik durumu uzun süredir endişe kaynağı olmuştur. Temel sorunlardan bazıları şunlardır:

Kirlilik ve atık: Bakü çevresinde yer alan Beyuk Shor, Zigh, Hocahasan vb. Göller endüstriyel, evsel ve tarımsal atıklar nedeniyle ciddi oranda kirleniyor. Bu atıklar suyun kalitesini etkilemekte, su ekosistemini tahrip etmekte ve canlıların hayatta kalmasını zorlaştırmaktadır.

Petrol Sızıntıları: Abşeron Yarımadası'nın petrol zengini doğası nedeniyle petrol sızıntıları ve petrol üretiminden kaynaklanan atıklar da göl kirliliğine neden olmaktadır. Petrol sızıntıları ekosisteme ciddi zararlar vermekte ve göllerde yaşayan canlılar için tehdit oluşturmaktadır.

Tuzlanma ve toprak erozyonu: Göl çevresindeki topraklar tuzlanarak bitki örtüsünün tahrip olmasına neden olur. Tuzlanma sonucu göllerdeki sular daha çok buharlaşır ve göllerin seviyesi düşer. Son yıllarda bazı göllerde ekolojik durumun iyileştirilmesine yönelik önlemler alınmıştır. Örneğin Great Shore Lake'te su arıtması yapılmış ve bazı bölgelerde atıklar kısıtlanmıştır. Ancak bu çalışmalar yine de sorunu tam olarak çözemedi. Kirlilik sonucunda pek çok balık türü ve su canlıları yok oldu. Bu durum göllerin biyolojik çeşitliliğinin azalmasına neden olmakta ve ekosistemin dengesini bozmaktadır.

Büyük Şor Gölü, Bakü şehrinde bulunan ve ekolojik sorunlarla karşı karşıya olan bir su kütlesidir. Başlıca çevre sorunları şunlardır:

Büyük Şor Gölü uzun yıllardır endüstriyel atıklar, kanalizasyon ve evsel atıklarla kirleniyor. Bu atıklar gölün su kalitesini düşürerek ekosisteme zarar vermiştir. Özellikle petrol ve ağır metaller suda birikerek kirlilik düzeyini artırmaktadır.

Biyoçeşitliliğin Azalması: Su havzasının kirlenmesi sonucu gölde bulunan balık türleri ve diğer canlıların sayısında keskin bir azalma yaşanmıştır. Toksik maddeler ve oksijen eksikliği ekosistemi olumsuz etkileyerek canlıların hayatta kalmasını zorlaştırır.

Toprak erozyonu ve tuzlanma: Göl çevresinde toprak tuzlanması ve erozyon hem tarımı hem de yeşil alanları olumsuz etkilemektedir. Toprak kalitesinin bozulması çevredeki bitki örtüsünün yok olmasına yol açmaktadır.

Sosyal etkileri: Gölün kirlenmesi çevrede yaşayan nüfusu olumsuz etkilemektedir. Hava ve su kirliliği, başta solunum ve cilt hastalıkları olmak üzere sağlık sorunlarına neden olabilir.

Büyük Şor Gölü çevre sorunlarını azaltmak için temizleniyor, ancak gölün tamamen eski haline getirilmesi için daha büyük ölçekli önlemlere ihtiyaç var.

Hocasan Gölü'nde çevreyi ve bölge sakinlerinin sağlığını tehdit eden ciddi ekolojik sorunlar bulunmaktadır. Göl esas olarak kanalizasyon, evsel atıklar ve endüstriyel atıklarla kirlenmektedir. Bu durum su kalitesini ciddi anlamda etkiliyor ve gölün ekosistemine zarar veriyor. Hocasan Gölü'ndeki başlıca çevre sorunları şunlardır:

Atık su akışı: Çoğunlukla yakındaki evsel ve endüstriyel tesislerden gelen atık sular göle akmaktadır. Bu atıklar, kanalizasyon ve kimyasallar suyu kirleterek biyolojik çeşitliliği ve su ekosistemlerini yok ediyor.

Ağır metaller ve kimyasallar: Endüstriyel atıklar yoluyla göle giren ağır metaller ve diğer kimyasallar gölün dibinde birikmektedir. Bu maddeler balıkların ve diğer canlıların hayatını tehlikeye atmaktadır. Gölün çevresindeki kuru alanda çok sayıda petrol ve gaz kuyusu bulunmaktadır. Bu kuyulardan petrol atıkları ve ağır metaller, radyoaktif elementler göle deşarj edilmektedir.

Havalandırma ve su durgunluğu: Aşırı atık, göldeki oksijen seviyelerini azaltır, su arıtma süreçlerini yavaşlatır ve gölde "ölü bölgeler" oluşturur. Bu da doğanın kendini temizleme yeteneğini zayıflatıyor.

Evsel atık ve çöp atma: İnsanların göl çevresine gelişigüzel atılması çevre sorunlarına katkıda bulunuyor. Plastik ve diğer organik olmayan atıklar su kirliliğini artırıyor ve doğada uzun süre ayrışmıyor. Sonuç olarak insan sağlığına etkisi: Gölün kirli hali, yakın çevrede yaşayan insanların sağlığına da zararlı etki yapıyor. Hastalıkların yayılmasına ve su kaynaklı enfeksiyonların artmasına neden olur.

Çözümler:

Kirli suyun göle akmasını önlemek için kanalizasyon ve su arıtma sistemleri kurulmalıdır.

Çevredeki işletmelerde çevre düzenlemeleri uygulanmalı ve uygun atık yönetimi sağlanmalıdır.

Göl çevresinde çöp oluşumunun önlenmesi için farkındalık oluşturulmalı ve temizlik tedbirleri hayata geçirilmelidir.

Bu sorunların çözümü için çevre koruma mevzuatının ve yerel halkın devlet kurumlarıyla işbirliğinin güçlendirilmesi önemlidir.

Bakü çevresindeki toprak kirliliğinin başlıca nedenleri sanayi, petrol üretimi, evsel atıklar ve çok sayıda araçtan kaynaklanmaktadır. Bu bölgelerde uzun süreli petrol üretimi toprağın kalitesini bozmuş, toprağı petrol ve kimyasallarla kirletmiştir. Ağır metaller, tarım ilaçları ve gübrelerden kaynaklanan kirlilik, Bakü çevresindeki toprakların doğal dengesini de bozdu.

Toprak kirliliğinin sadece ekoloji üzerinde değil aynı zamanda insan sağlığı üzerinde de olumsuz etkisi vardır. Kirilenmiş topraklar tarım ürünlerinin kalitesini düşürmekte ve bunun sonucunda bu ürünler insan sağlığına olumsuz etki yapabilmektedir. Sorunun çözümü için temizlik ve restorasyon çalışmaları yapılmalı, endüstriyel atıklar ve evsel atıkların doğru yönetimi sağlanmalıdır.

Bakü ve çevresi uzun süreden beri sanayi ve petrol üretimi faaliyetlerinde bulunduğu için toprak kirliliği ciddi bir sorun haline gelmiştir. Bakü çevresindeki kirlenmiş toprağın ana dağıtım alanları aşağıdaki bölgeleri içerir:

1. Abşeron Yarımadası: Bakü şehri ve çevresini çevreleyen Abşeron Yarımadası en kirli arazidir. Burada birkaç yüzyıldır petrol çıkarımı ve işlenmesi yapılıyor ve bu da toprağın yüksek miktarda petrol ve ağır metallerle kirlenmesine neden oluyor.
2. Sebail ve Karadağ bölgeleri: Bu bölgeler petrol üretiminin ve sanayi faaliyetinin en fazla olduğu alanlardır. Karadağ bölgesi inşaat malzemeleri üretimi alanında da faaliyet gösterdiği için toprak kirliliğe daha fazla maruz kalıyor.
3. Binagadi ve Sabunchu bölgeleri: Bu bölgelerde petrol üretimi yaygındır ve toprak kirliliği düzeyi yüksektir. Ayrıca bu bölgelerde evsel atıklar ve endüstriyel atıklar nedeniyle toprak daha da kirleniyor.
4. Surakhani ve Hazar bölgeleri: Bu bölgelerde hem petrol ve gaz endüstrisi hem de sanayi işletmelerinin faaliyetleri, toprakta petrol ürünleri, kimyasallar ve diğer zararlı maddelerin yüksek düzeyde birikmesine neden olmaktadır.
5. Pirallahi bölgesi ve Neft Dasları: Denizde yer alan ve petrol üretiminin yaygın olduğu bu bölgelerde toprak ve su kütleleri kirliliğe daha fazla maruz kalmaktadır.

Bu kirliliğin sadece ekosistem üzerinde değil, aynı zamanda nüfusun sağlığı üzerinde de olumsuz etkisi vardır.

Bakü çevresindeki yeşilliğin mevcut durumu, son yıllarda çeşitli projelerin hayata geçirilmesi ve çevrenin korunmasıyla ilerleme kaydetmiş olsa da bazı bölgelerde yeşil alanların azalması ve doğal kaynakların zarar görmesi gibi zorluklarla karşılaşılıyor. Kentin çevresinde yeşil alanların azlığı, kuru iklim, toz ve hava kirliliği sorunları bu alanların ekosistemini etkiliyor. Gelecekte coğrafi olanaklar ve devletin kalkınma planları Bakü çevresindeki yeşil alanların genişletilmesine yönlendirilebilir. Bu alanlar içme suyu kaynaklarının varlığı, toprak yapısı ve rüzgar yönü dikkate alınarak planlanabilir. Özellikle Abşeron yarımadasında yeni orman, park ve yeşil alanların kurulması açısından büyük bir potansiyel bulunmaktadır. Bu tür projeler şehrin havasının temizlenmesi ve çevrenin korunması açısından önem taşıyor.

Yeşil alanı artırmak için atılan temel adımlardan biri ağaç dikme kampanyalarının teşvik edilmesi ve halk arasında ekolojik bilginin arttırılmasıdır. Aynı zamanda şehir planlamasının ve yeni inşaat alanlarının yeşil alanlar üzerindeki etkisini en aza indirmek için devlet kontrolünün güçlendirilmesi de olumlu etki yaratabilir.

Bakü çevresindeki yeşillikler esas olarak Abşeron yarımadasının güney, batı ve kuzey yönlerinde, yani şehrin dışına uzanan bölgelerde yayılmıştır. Doğal bitki örtüsünün az olduğu kuru ve yarı çöl iklim koşullarına rağmen bu bölgelerdeki yeşillikler belirli çabalarla korunmakta ve artırılmaktadır.

Abşeron Yarımadası'ndaki coğrafi dağılım:

Merkezi Parklar ve Bahçeler: Bakü şehir merkezinde Çeşme Meydanı, Sahil Bulvarı, Kış Parkı ve diğer alanlar yeşilliklerle doludur. Bu parklar kent sakinlerine temiz hava, dinlenme ve dinlenme olanağı sağlıyor.

Gobustan ve Abşeron Milli Parkları: Bakü çevresinde bulunan bu parklar, yerel doğal çevrenin korunmasını amaçlamaktadır. Gobustan Milli Parkı antik kaya resimleriyle ünlüdür ve bitki örtüsü açısından da zengindir.

Kuzey ve Kuzeybatı Yeşillikleri: Bakü'nün köylerinde ve Bilgah, Nardaran, Mardakan gibi kıyı bölgelerinde çok sayıda bahçe, köşk ve yeşil alan bulunmaktadır. Bu alanlardaki bahçecilik faaliyetleri Bakü çevresindeki yeşilliğin yayılmasına katkıda bulunmaktadır.

Bakü yakınlarındaki etekler: Bakü'den Guba ve Şamahı yönündeki eteklerdeki iklim ve toprak koşulları, yeşilliklerin daha yoğun gelişmesine olanak sağlar. Bu bölgelerde ağaç dikme projeleri çerçevesinde belirli orman alanlarının arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılıyor.

Güney ve Doğu Yönünde Kıyı Şeritleri: Hazar kıyısı boyunca bazı yeşil alanlar korunmuştur. Bu alanların daha da genişletilmesi ve Bakü-Alat istikametinde yeni parkların yapılmasına yönelik projeler hayata geçiriliyor.

Bakü çevresindeki coğrafi konum ve iklim koşulları yeşillik eksikliğini etkilese de, gelecekte iklime uygun bitki türlerinin dikilmesi, sulama sistemlerinin iyileştirilmesi ve halk arasında ekolojik bilginin arttırılması yoluyla bu alanlarda yeşilliklerin genişletilmesi için fırsatlar bulunmaktadır.

Bakü çevresinde yeşilliğin genişletilmesi, gelecekte çevrenin iyileştirilmesi, ekolojik dengenin korunması ve şehir sakinlerinin refahının artırılması için önemli adımlardan biri olarak görülüyor. Bu perspektifler aşağıdaki hususları içerir:

Ağaç Dikme ve Yeni Parklar: Gelecekte Bakü çevresinde daha fazla ağaç dikme kampanyası yapılması bekleniyor. Abşeron Yarımadası'nda toprak ve sulama sistemleri uygun olan alanlarda yeni parklar ve yeşil alanlar yapılabilir. Bu tür projelerin özellikle şehirdeki tozlu ve kuru iklime karşı önemli olumlu etkileri olabilir.

Milli Parkların Geliştirilmesi ve Korunması: Bakü yakınındaki Gobustan ve Abşeron Milli Parklarının genişletilmesi ve bu alanların daha yoğun yeşil alanlara dönüştürülmesi olası perspektiflerden biridir. Bu alanların korunması ve geliştirilmesi turizm açısından da yeni fırsatlar yaratabilir.

Kıyı Yeşil Alanlarının Oluşturulması: Bakü kıyılarında daha geniş yeşil alanlar ve bulvarların inşası, kıyı bölgelerinin ekolojik dengesinin korunmasının yanı sıra turizm açısından çekiciliğin arttırılması da amaçlanabilir. Hazar Denizi kıyılarında yeşilliğin genişletilmesi kıyı erozyonunun önlenmesine yardımcı olacak ve çevreye olumlu etki yapacaktır.

Ekolojik Kentsel Planlama: Yeşil alanların korunması, yeşil alanlara zarar vermeden yeni binaların inşa edilmesi, nüfusun yoğun olduğu bölgelerde parkların arttırılması Bakü'nün gelecekteki kentsel planlama projelerinde

öncelikli konular arasında yer alabilir. Bu yaklaşım şehirdeki hava kalitesinin iyileştirilmesi ve çevre sağlığının korunması açısından önemlidir.

Yeşil Teknolojilerin Uygulanması: Gelecekte Bakü çevresindeki su temin sistemlerinin iyileştirilmesi ve daha etkin sulama teknolojilerinin uygulanması, yeşilliğin korunması ve su kaybının önlenmesi açısından önemli olacaktır. Bu, kurak iklimlerde yeşil alanların sürdürülebilirliğini sağlayabilir.

Toplumsal Bilinç ve Çevre Eğitimi: Ağaç dikimi, yeşil alanların korunması ve toplumdaki çevre bilincinin artırılması gelecekte yeşil alanların korunması ve geliştirilmesi açısından önemlidir. Devlet ve sivil toplum kuruluşları bu doğrultuda çeşitli eğitim faaliyetleri gerçekleştirebilirler.

Bu beklentiler Bakü çevresinde yeşilliğin artırılması ve doğanın korunmasına yönelik uzun vadeli bir strateji çerçevesinde hayata geçirilebilir. Ekolojik dengenin sağlanması kent sakinlerinin yaşam kalitesi ve genel sağlık göstergeleri üzerinde olumlu etki yaratacaktır.

KAYNAKÇA

"Bakü şehrinin sosyo-ekonomik gelişimi" Bakü 2022

Azərbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesinin raporları ve yıllık raporları Bakü 2024

"Kentleşme ve Sosyal Sorunlar: Bakü Şehri Üzerine Araştırmalar" Bakü 2019

Azərbaycan Ekonomi Bakanlığı Raporları Bakü 2023

Azərbaycan Cumhuriyeti Ekoloji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı Raporları Bakü 2024

Z.N.Eminov Azərbaycan əhalisi Bakı 2005

Azərbaycan Respublikasında kəndlərin demografik inkişafı və kənd əhalisinin məskunlaşma problemləri, Bakı 2021

Abşeron iqtisadi coğrafi rayonunda sosial-demografik problemlər və məskunlaşma məsələləri, Bakı 2016

Muradov Ş. İnsan potensialı, Bakı 2004

YABANCI UYUKLU SINIF ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETİMİ DERSİ UYUM SÜREÇLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Sibel ADAR CAN

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, Türkiye, sibeladar03@gmail.com

ÖZET

Uluslararası alanda yapılan göç sayısındaki artış, ülkemizin son zamanlarda en büyük sorunlarından birisi olmaya başlamıştır. Göç kavramı, siyasal, toplumsal ya da ekonomik nedenlerle bireylerin ya da toplulukların buldukları, oturdukları yerleşim yerini bırakarak başka bir yerleşim yerine ya da başka bir ülkeye gitme eylemi olarak tanımlanmaktadır. Göç, geçici ya da kalıcı fark etmeksizin, toplumsal kültürü etkileyen en önemli etmenlerden biri haline gelmektedir. Ülkemizde bu göçlerden fazlasıyla etkilenen toplumlar arasındadır. Bu sebepten eğitimin her basamağında karşımıza çıkan yabancı uyruklu öğrenci sayılarında her geçen gün daha çok artış yaşanmaktadır. Lisans eğitiminde de çeşitli öğrenci değişim programlarının yanı sıra bu artışla karşılaşmaktayız. İlköğretimin ilk dört yıllık sürecinde sınıf öğretmenleri tarafından yürütülen görsel sanatlar dersleri, bu alanda yetişen sınıf öğretmeni adaylarının görsel sanatlar eğitimi ile ilgili yeterliliklerini, yeteneklerini, alan ilgileri ve uyum süreçlerini merak edilir hale getirmektedir. Bunun yanında, yabancı uyruklu sınıf öğretmen adaylarının da dersle ilgili alan yeterlilikleri ve uyum süreçlerini oldukça merak konusudur. Bu bağlamda yapılan bu araştırma, yabancı uyruklu sınıf öğretmen adaylarının, görsel sanatlar eğitimi dersindeki uyum süreçlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi ABD. 4. sınıf öğrencisi, yabancı uyruklu 4 kız öğrenci ile ders sürecinde yürütülmüş sadece bu öğrenciler ile de sınırlı tutulmuştur. Araştırma 2023-2024 eğitim öğretim yılı bahar döneminde 14 haftalık süreçte, araştırmacının kendi yürütmüş olduğu görsel sanatlar eğitimi dersinde elde edilen verilerden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilere görsel sanatlar eğitimi dersi yeterlilikleri ile ilgili görüşme formu uygulanmıştır.. Araştırmada nitel araştırma teknikleri içerisinde yer alan gözlem tekniği de kullanılmıştır. Elde edilen veriler nitel araştırma teknikleri içerisinde yer alan betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, yabancı uyruklu sınıf öğretmeni adaylarının, görsel sanatlar eğitimi dersi ile ilgili yeterli donanıma sahip oldukları, ders sürecinde herhangi bir uyum zorluğu yaşamadıkları, ortaya çıkan çalışmaların, görsel sanatlar eğitimi dersi kapsamında aynı sınıftaki akranlarına göre oldukça iyi düzeyde olduğu gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Görsel sanatlar, yabancı uyruklu öğrenciler, sınıf öğretmen adayları, Resim

AN EVALUATION ON THE ADAPTATION PROCESS OF FOREIGN CLASSROOM TEACHER CANDIDATES TO THE VISUAL ARTS TEACHING COURSE

ABSTRACT

The increase in the number of international migrations has become one of the biggest problems of our country recently. The concept of migration is defined as the act of individuals or groups leaving their current settlement or residence and moving to another settlement or another country for political, social or economic reasons. Immigration, whether temporary or permanent, is becoming one of the most important factors affecting social culture. In our country, it is among the societies that are greatly affected by these migrations. For this reason, the number of foreign students at every stage of education is increasing day by day. We also encounter this increase in undergraduate education, as well as various student exchange programs. Visual arts courses conducted by primary school teachers during the first four years of primary education make one wonder about the competencies, abilities, field interests and adaptation processes of primary school teacher candidates trained in this field regarding visual arts education. In addition, the field competencies and adaptation processes of foreign classroom teacher candidates regarding the course are also a matter of great curiosity. In this context, this research aims to evaluate the adaptation processes of foreign classroom teacher candidates in the visual arts education course. Research, Niğde Ömer Halisdemir University, Department of Basic Education, Classroom Education USA. It was conducted with 4 4th grade female students of foreign nationality and was limited to these students only. The research consists of data obtained in the visual arts education course conducted by the researcher himself, during a 14-week period in the spring semester of the 2023-2024 academic year. As a result of the research, an interview form regarding visual arts education course competencies was applied to the students. The observation technique, which is among the qualitative research techniques, was also used in the research. The data obtained was evaluated with descriptive analysis and content analysis techniques, which are among the qualitative research techniques. As a result of the research, results were obtained such that foreign classroom teacher candidates were adequately equipped for the visual arts education course, they did not experience any adaptation difficulties during the course, and the resulting studies were at a very good level compared to their peers in the same class within the scope of the visual arts education course.

Key words: Visual arts, foreign students, classroom teacher candidates, paintings

GİRİŞ

Göç kavramı, TDK'nın yaptığı tanıma göre, bireyin ya da toplulukların ekonomik, siyasal ya da toplumsal nedenlerle buldukları yerden başka bir yerleşim yerine ya da başka bir ülkeye gitme eylemi olarak ifade edilmektedir. Son zamanlarda ülkemizde yaşanan uluslararası alanda yaşanan göç sayısındaki artış en büyük sorunlardan biri haline gelmeye başlamıştır. Deniz 2014,'e göre (akt. Alagöz ve Geçkil 2017), araştırmalar, siyasi alanda yaşanan istikrarsızlıklar, insan hakları ihlali, iç savaşlar, baskıcı rejimler, etnik çatışmalar, ekonomik sıkıntılar, iş gücü talebinin azlığı, coğrafi koşulların yetersizliği ve can güvenliği korkusu gibi sebeplerle kaçan insanların daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmek adına tercihlerini daha çok batı ülkelerinden yana kullandığını göstermektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hızla artan göçmen, mülteci ve sığınmacı sayısı ile üniversitelerdeki yabancı öğrenci sayılarında da hızla artış yaşanmaktadır (YÖK 2016). Öğrenim görmek amacı ile başka bir ülkeye giden, mülteci, sığınmacı veya uluslararası korunma ihtiyacı olan kişiler olarak tanımlanan (Çağlar, 1997, akt. Karataş ve Baloğlu, 2018) ve son dönemlerde sayıları hızla artan yabancı uyruklu öğrenciler başta dil olmakla birlikte akademik, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda birçok problemle de karşılaşmaktadırlar. Farklı bir toplumun rol ve kurallarına uyum sağlamak ve toplumun beklentilerine cevap vermek noktasında önemli ölçüde uyum güçlükleri yaşayabilmektedir (Günay, 2014).

Göç Araştırmaları Vakfı (2024) 'nın 2024 yılında açıkladığı güncel verilere göre Türkiye'deki üniversitelerde 198 farklı ülkeden yaklaşık 350 bin uluslararası öğrenci eğitim almaktadır. Bu durum Türkiye'nin dünya genelinde en fazla uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapan ülkeler arasında yer almasını sağlıyor ve ülkeyi küresel bir eğitim merkezi haline getiriyor. İster geçici ister kalıcı olarak da olsa insanların yaşadıkları göç hareketleri toplumların kültürlerini etkileyen en önemli etmenler arasında yer almaktadır (Catles ve Miller 2008).

Görsel Sanatlar Eğitimi

Görsel sanatlar dersi öğretim programı kitabının ön sözünde, sanatın, insani özelliklerin geliştirilmesinde ve erdemli bireylerin yetiştirilmesinde en temel etkinlik alanlarından birisi olduğu ifade edilmektedir. Devamında sanat ve sanatsal eylemin insanın hem çevresini hem de kendi iç dünyasını tanımada, onunla iletişime geçmesinde ve ilişkilerini geliştirmesinde (bilimin yanı sıra) oldukça fayda sağlayan bir diğer yöntem ve süreç olduğu da belirtilmektedir. Bu nedenle sanat yoluyla eğitim ya da sanat eğitiminin, sanayi devriminden itibaren çağdaş eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğu, sağlıklı, mutlu huzurlu ve barış içinde insanca daha yaşanılabilir bir dünya kurabilmek amacıyla bireyin yaratıcılığının ortaya çıkarılmasının en temel uygulama alanlarından birisi görsel sanatlar eğitimi dersi (Başbuğ, F. ve Z, 2016).

Görsel sanatlar eğitimi dersi öğretim programı günümüzdeki haliyle incelendiğinde önceki programlardan farklı yapı ve anlayışa sahip olduğu görülebilmektedir. Öncelikle, adı "Resim-İş" olan ders etkinliklerinin, sadece resim eğitimine yönelik olmaması, grafik, özgün baskı gibi iki boyutlu, heykel, seramik gibi üç boyutlu sanat alanlarını da içermesi sebebiyle ismi "Görsel Sanatlar" olarak kullanılmaktadır (Ertürk, 2013).

Görsel sanatlar eğitimi, öğrencilerin, elde ettikleri bilgileri ve bunlar arasında mantıklı bağlantılar kurmalarını sağlamayı hedefleyen, hem diğer derslerdeki öğretileri kapsayan hem de günlük yaşantıları içine alan geniş kapsamlı bir eğitim şeklidir (Alakuş ve Mercin, 2009). Görsel sanatlar dersi, dinlendirici ve eğlendirici yapısıyla, çocukları araştırmaya, üretmeye yönlendiren yaratıcılıklarını kullanmalarına fırsatı sunmasıyla her zaman çocuklar için oldukça ilgi uyandıran bir ders olmuştur (Özsoy, 2006). Öğretim sürecinin en önemli bileşenlerinden birisi de öğretmendir. Öğretmenden bu süreçte planlama, sınıf içi öğretim etkinliklerini tasarlama, uygun öğretim yöntem ve stratejilerini kullanma, kazanımların öğretilip öğretilmediğinin belirlemek amacıyla ölçme-değerlendirme çalışmaları tasarlama, öğrenci gelişimini takip izleme, etkili sınıf yönetimi gerçekleştirme gibi bir takım görevleri yerine getirmesi beklenmektedir.

Kişinin hayal dünyasını, duygularını, düşüncelerini en rahat, en kolay ve en hızlı ve en etkili biçimde yansıtabildiği bir ifade şekli olan resim, yazıdan öne hayatımıza girmesi sebebiyle özellikle çocukluk döneminde oldukça etkili bir öneme sahiptir. Eğitimde ilk dört yıllık sürede diğer dönemlere oranla daha fazla ders saatine sahip olan görsel sanatlar derslerinin (haftada 2 ders saati), branş öğretmenleri yerine sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmesi bu ders ile ilgili sınıf öğretmen adaylarının yeterliliklerini de merak edilir bir hale getirmektedir. Son yıllarda ülkemizde diğer eğitim kurumlarında olduğu gibi lisans düzeyinde de yabancı uyruklu öğrencilere sıkça rastlanmaya başlanması Eğitim fakültelerinde de yaşanan bu yabancı uyruklu öğrenci sayılarındaki artışlarla öğretmen adaylarının alandaki yeterlilik durumlarını da merak edilir bir hale getirmiştir. Bu alanda yapılmış araştırmaların olmaması da bu araştırmayı yapma gerekliliğini ortaya çıkararak alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Önemi: En önemli amacı yabancı uyruklu sınıf öğretmeni adaylarının görsel sanatlar öğretimi dersindeki derse uyum süreçlerini değerlendirmektir. Bu süreçte yaşanan sorunlara dikkati çekmek, yabancı uyruklu öğrencilerin sınıfa, görsel sanatlar eğitimi dersine uyum süreçlerini değerlendirerek yabancı uyruklu öğrencilerin eğitime dikkati çekmek ve bu alanda farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Ayrıca görsel sanatlar alanında lisans düzeyinde yabancı uyruklu öğrencilerle yapılmış araştırmaların olmaması bu araştırmanın önemini de artırmaktadır.

Araştırmanın Problemi ve Alt Problemler: Araştırmanın problemini ‘Yabancı Uyruklu Sınıf Öğretmeni Adaylarının, Görsel Sanatlar Öğretimi Dersindeki Derse Uyum Süreçlerinin Değerlendirilmesi’ oluşturmaktadır.

Bu amaç ışığında ise araştırmanın alt problemlerini şu araştırma soruları oluşturmaktadır:

- *Görsel sanatlar eğitimi dersi sürecinde sınıf içerisinde uyum sürecinde herhangi bir sorun yaşadınız mı?*
- *Görsel sanatlar eğitimi dersi sürecinizde dil konusunda herhangi bir uyum problemi yaşadınız mı?*
- *Görsel sanatlar dersi öğretim sürecinde sanatsal alanda her hangi bir uyum problemi yaşadınız mı?*
- *Mezun olduğunuzda kendinizin ilköğretimde görsel sanatlar derslerini yürütebilecek donanımda olduğunuzu düşünüyor musunuz?*

Araştırmanın Modeli: Araştırma modeli durum çalışmasıdır. Durum çalışması; (1) güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi (içeriği) içinde çalışan, (2) olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve (3) birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir (Yin, 1984, s.23 aktaran Yıldırım, Şimşek, 2003). Araştırma verileri doküman inceleme yöntemi ile elde edilmiştir. Nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan doküman incelemesi, araştırılmak istenen olaylar ya da olgularla ilgili bilgilerin oluşturduğu yazılı materyallerin incelenmesinden oluşmaktadır (Şimşek ve Yıldırım 2011). Araştırma verileri içerik analizi tekniği ve betimsel analiz tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre organize edilebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım, Şimşek 2003).

Veri Toplama Araçları: Araştırmada Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı 4. sınıfta 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde araştırmacının kendi yürütmüş olduğu görsel sanatlar öğretimi dersinden elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırmada nitel araştırma teknikleri içerisinde yer alan gözlem tekniği de kullanılmıştır.

Verilerin Analizi: Verilerin analizi sürecinde, 14 haftalık görsel sanatlar eğitimi dersi süreci tamamlandıktan sonra yabancı uyruklu öğrencilere görüşme yöntemi uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilere uygulanan görüşme formlarından elde edilen veriler doküman analizi ve betimsel analiz yöntemine göre değerlendirilmiştir. Ayrıca süreç boyunca öğrenciler araştırmacı tarafından derse uyum süreçleri ile ilgili gözlemlenmiştir.

Çalışma Grubu: Araştırma 2023-2024 Eğitim-Öğretim dönemi bahar yarıyılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı 4. Sınıf öğrencisi yabancı uyruklu 4 kız öğrenci ile yürütülmüştür. Öğrencilerden ikisi Irak, ikisi Suriye uyrukludur.

BULGULAR

Araştırmada öğrencilerin bilgilerinin gizliliği esas alınarak numaralandırma şeklinde kodlanmıştır. Suriyeli öğrenciler için S1 ve S2 kodu, Iraklı öğrenciler için ise I1 ve I2 kodu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulguları alt başlıklar halinde şu şekilde sıralayarak değerlendirebiliriz.

Görsel sanatlar eğitimi dersi sürecinde sınıfta uyumla ilgili herhangi bir sorun yaşadınız mı?

Bu araştırma sorusu ile elde edilen verilere baktığımızda; öğrencilerin tamamının görsel sanatlar eğitimi dersi sürecinde sınıf içerisinde herhangi bir uyum sorunu yaşamadıkları şeklindedir. Sınıfların oldukça kalabalık olmasına rağmen süreçte zorlanmadıklarını, gayet rahat uyum sağlayabildiklerini, sınıfla diğer derslere de sürekli girdikleri için sürece alıştıklarını lisans eğitiminin 8. dönem yani son dönemi olmasından kaynaklı da çok bilindik, kolay bir süreç olduğunu ifade etmişlerdir.

Görsel sanatlar eğitimi dersi sürecinizde dil konusunda herhangi bir uyum problemi yaşadınız mı?

Bu soru ile elde edilen verimiz, öğrencilerin tamamının 11 yıldır Türkiye’de oldukları, ortaokul ve lise eğitimini de Türkiye’de aldıkları, bu yüzden Türkçeyi çok iyi öğrendikleri, uyum sürecinde en büyük problem olan dil açısından süreçte hiçbir sorun yaşamadıkları, bu derste de zorlanmadıkları şeklindedir.

Görsel sanatlar dersi öğretim sürecinde sanatsal alanda her hangi bir uyum problemi yaşadınız mı?

Bu soru ile elde edilen veriler öğrencilerin, Görsel sanatlar eğitimi derslerini çok eğlenceli geçirdiği, süreçte gerek dil gerekse beceri yönünden herhangi bir zorluk yaşamadıkları, çok severek çok zevk alarak dersi işledikleri şeklindedir. 12 ilave olarak bu dersin lisans eğitimi sürecinde en sevdiği ders olduğunu, çok zevk alarak yaptığını ifade etmiştir.

Mezun olduğunuzda kendinizin ilköğretimde görsel sanatlar derslerini yürütebilecek donanımda olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Bu soru ile elde edilen veri; öğrencilerin tamamının kendilerini görsel sanatlar eğitimi açısından yeterli donanımda olduğunu, hem dersi hem süreci çok iyi anladıklarını düşündüklerini, öğretmen olarak atanırlarsa bu alanda iyi bir eğitim verebileceklerine dair inançlarının tam olduğunu ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonucunda görüşme formlarından elde edilen veriler öğrencilerin görsel sanatlar eğitimi dersinde uyum sürecine yönelik herhangi bir sorun yaşamadıkları şeklindedir. Ülkemize 11 yıl önce gelmeleri, eğitimlerinin çoğunu ülkemizde görmeleri sebebiyle öğrencilerin lisans eğitiminde dil problemlerinin olmaması, onların bu süreci kolay ve rahat bir şekilde tamamlamalarını sağlamıştır. Araştırmada, araştırmacının kendi gözetiminde yürütmüş olduğu 14 haftalık görsel sanatlar eğitimi dersi sürecinde öğrencilerin uyum problemine yönelik belirgin, dikkat çekici çok olumsuz ve uyumsuz tavır davranış ya da herhangi bir olumsuz söylemle karşılaşmamıştır. Öğrencilerin görüşme formlarındaki ifadelerinde herhangi bir uyum problemi yaşamadıklarını, kendilerinin süreci uyum içinde devam ettirdiklerini ifade etseler de, öğrencilerin 14 haftalık ders süreci boyunca sadece kendi içlerinde grup olması, diğer öğrencilerle mecbur kalmadıkça iletişime geçmemeleri, dışarıya kapalı olmaları araştırmacı tarafından gözlenen dikkat çekici sonuçlar arasındadır. Iraklı öğrencilerin kendi içinde Suriyeli öğrencilerin de kendi içinde grup oluşturdukları, beraber oturdukları, soru sormak için, çalışmalarını göstermek için bile dersi yürüten akademisyenin yanına çoğunlukla beraber gelmeleri elde edilen diğer sonuçlar arasındadır. Öğrencilerin ders sürecinde yapmış olduğu çalışmalarda herhangi bir olumsuz ya da uyumsuz bir sonuç gözlenmemiştir. Aksine öğrencilerin çalışmaları konuya amacına uygun gayet başarılıdır. Üstelik I2 ve S1 kodlu öğrencilerin çalışmaları sınıftaki diğer öğrencilere göre oldukça başarılı düzeydedir ve sanatsal yeteneklerinin çok iyi olduğu gözlenmiştir. Araştırmacının bu konuya yakın olan ‘Yabancı Uyruklu Sınıf Öğretmeni Adaylarının, Görsel Sanatlar Öğretimi Dersindeki Sanatsal Becerilerinin Kendi Akran Gruplarına Göre Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi’ (2024) isimli araştırması incelenerek konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgiler elde edilebileceği gibi örnek görsellere de ulaşılabilir.

ÖNERİLER

Araştırma sonucunda getirilebilecek önerileri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Öğrencilere sınıf içerisinde daha aktif olabilecekleri görevler verilebilir.
- Grup çalışmaları yapılarak sınıf içinde farklı gruplar oluşturulması, yabancı uyruklu öğrencilerin her gruba ayrı ayrı dağıtılarak sınıf içerisinde etkileşimlerinin artması sağlanabilir.
- Kendi yörelerini geleneklerini tanıtabilecekleri görsel çalışma fırsatları sunularak sınıf içi etkileşimleri artırılabilir.
- Yetenekli öğrencilerin diğer öğrencilere yardımcı olabileceği etkinlikler de yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adar Can, S. (2024). Yabancı uyruklu sınıf öğretmeni adaylarının, görsel sanatlar öğretimi dersindeki sanatsal becerilerinin kendi akran gruplarına göre bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches, (IJETSAR)*, 9(28), 543-558. DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.754>
- Alakuş A. O. ve Mercin, L., (2009). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*, Pegem Yayınları.
- Başaran Alagöz, S., Geçkil, T. (2017). Yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin sorunlarının incelenmesi: Konya İli Örneği. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20(4), 279-285. <https://acikerisim.erbakan.edu.tr/server/api/core/bitstreams/39c46d80-e708-4ba1-859f-9981dbc01ee5/content>
- Başbuğ, F. ve Z. (2016). Görsel sanatlar eğitimi üzerine notlar. *Akdeniz Sanat Dergisi*, cilt 9, sayı 18, 74-98. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akdenizsanat/issue/27665/291636>
- Ertürk, M., (2013). İlköğretim II. kademe görsel sanatlar eğitimi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, January, 3(1). Sf:78 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/17549>
- Günay B. (2014). *Türkiye’de okuyan uluslararası öğrencilerin sorunları çalıştay kitabı*. İstanbul Üniversitesi Avrasya Enstitüsü Yayınları;70-95
- Karataş, K., Baloğlu, M. (2018). Kültürleşme stresi kaskacındaki Suriye’li öğrenciler. *Turkish Studies Educational Sciences*, Volume 13/27, p. 971-990. DOI: 10.7827/TurkishStudies.14174 ISSN: 1308-2140
- Özsoy, V. (2006). Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar. *Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları*, No: 4.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu (1974). *Türkçe Sözlük*. T.D.K.
- YÖK (2016). <https://istatistik.yok.gov.tr/> Öğrenci istatistikleri Erişim tarihi: 04.08.2024
- <https://gocvakfi.org> 09.11.2024).

SOSYAL SORUMLULUK TASARIMI KAPSAMINDA AFET İÇİN TASARIM UYGULAMALARI

Doç. Vildan TOK DEREÇİ

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul, TÜRKİYE vildantok@marmara.edu.tr

ÖZET

Bildiri, 21. yy.da tasarımın toplumsal yaşamdaki rolü, bireyleri ve toplumları etkileme, değişim yaratma gücünü ve mevcut sistemleri sorgulama, insan merkezli yaklaşımla yeni yaşam koşulları ve olası kültürler oluşturma potansiyelini afetler için tasarım kavramı üzerinden ele almayı amaçlamaktadır. Son yıllarda tüm dünyada depremler, kasırgalar, seller, kıtlıklar ve savaşlar gibi felaketler insanlığın yıkımına ve acı çekmesine neden olmaktadır. Birçok disiplin bu süreçlerden etkilenen mağdurların, afetzedelerin sorun ve ihtiyaçları için çalışmalar yapmaya başlamıştır. Tasarım literatüründe bu tür toplumsal olaylara odaklanan yaklaşım ve çalışmaların kökeni 1970'lerden itibaren farklı alt tanımlar ile gelişmiş ve genişlemiştir. Bu çalışmanın odak noktası, sosyal sorumlu tasarım, sosyal etki için tasarım, toplum için tasarım, tasarım aktivizmi, iyi tasarım, sürdürülebilir tasarım gibi kavramları afet için tasarım kavramı ile ilişkilendirerek güncel uygulamaları araştırmaktır. Yöntem olarak kavramlara ilişkin tasarım literatürü araştırılmış, Dünya'da ve Türkiye'de gerçekleşen depremlere ilişkin insani ihtiyaç ve problemlere çözüm öneren tasarım yaklaşımları ve uygulamaları incelenmiştir. Son yıllarda küresel bir problem olan zorunlu göç sorunlarına odaklanan tasarım çözümleri, afetlere dirençli toplumlar geliştirmek için bir araya gelen tasarım insiyatifleri, tasarımın onarıcı, iyileştirici rolüne dikkat çeken birçok tasarım girişimcisi, tasarımın değişen ve gelişen kapsamını görünür kılmaya başlamıştır. Afet için tasarım kavramı, tasarımın yukarıda sıralanan hemen tüm katmanlarının rol alabildiği ve etki gücüne sahip olabileceği bir kavram olarak bugün ulusal ve küresel düzeyde işbirliğine ve desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışma, tasarımın sosyal problemler karşısında öncelikli çözümler üretebilme, adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir etki aracı olma potansiyelinin önemine vurgu yaparak, bu konuda bilinç ve farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal sorumluluk tasarımı, afet için tasarım, iyi tasarım, tasarımcı

DESIGN APPLICATIONS FOR DISASTER WITHIN THE SCOPE OF SOCIAL RESPONSIBILITY

DESIGN

Ass. Prof. Vildan TOK DERECİ

Marmara University Faculty of Fine Arts, , İstanbul, Türkiye, vildantok@marmara.edu.tr

ABSTRACT

The paper aims to address the role of design in social life in the 21st century, its power to influence individuals and societies, its power to create change and its potential to question existing systems, to create new living conditions and possible cultures with a human-centred approach through the concept of design for disasters. In recent years, disasters such as earthquakes, hurricanes, floods, famines and wars all over the world have caused destruction and suffering of humanity. Many disciplines have started to work on the problems and needs of victims and disaster victims affected by these processes. In the design literature, the origin of approaches and studies focusing on such social events has developed and expanded with different sub-definitions since the 1970s. The focus of this study is to investigate current practices by associating concepts such as design for social responsibility, design for social impact, design for society, design activism, good design, sustainable design with the concept of disaster design. As a method, the design literature related to the concepts has been researched, and design approaches and applications that offer solutions to human needs and problems related to earthquakes in the World and in Turkey have been examined. In recent years, design solutions focusing on the global problem of forced migration, design initiatives coming together to develop disaster-resistant societies, and many design entrepreneurs drawing attention to the restorative and healing role of design have started to make the changing and developing scope of design visible. The concept of design for disaster, as a concept in which almost all layers of design listed above can play a role and have the power of influence, needs cooperation and support at national and global level today. This study aims to raise awareness and consciousness on this issue by emphasising the importance of the potential of design to produce priority solutions to social problems and to be a fair, inclusive and sustainable impact tool.

Keywords: Social responsibility design, design for disaster, good design, designer

GİRİŞ

21. yy.da küresel boyutta mücadele edilen sosyal, ekonomik, çevresel ve insan ihtiyaçlarına dayalı problemlere tasarım yoluyla çözüm bulma çabaları akademik alanda olduğu kadar, tasarım endüstrisinde de giderek gündemde olan bir yaklaşım biçimi olarak öne çıkmaktadır.

Sosyal ve toplum temelli tasarım düşüncesi yeni bir yaklaşım olmamakla beraber artan çevresel, sosyal ve küresel problemler nedeniyle görünürlüğü artmış ve önemi kabul görmeye başlamıştır. Çağın güncel problemleri karşısında tasarım teorilerinin değişen yapısı ve içeriği, birçok alanda insan odaklı yaratıcı problem çözme yaklaşımının kapsayıcı, iyileştirici ve dönüştürücü gücüne dikkat çekmektedir.

Tasarım araştırmaları alanında toplumsal olaylara odaklanan yaklaşım ve çalışmaların kökeni 1970'lerden itibaren farklı alt tanımlar ile gelişmiş ve genişlemiştir. Tasarım tarihi incelendiğinde sosyal fayda için tasarım düşüncesinin temeli tasarım aktivizmi kavramına kadar uzanmaktadır.. Öte yandan problemlerin yapısı ve

kapsamı, zamanla çözüm önerilerinin sosyal sorumlu tasarım, iyi tasarım, toplum tasarımı, sürdürülebilir tasarım, sosyal etki için tasarım gibi kavram ve/veya yaklaşımlar çerçevesinde yapılandırılmasıyla gündeme gelmektedir.

Son yıllarda topluluklar üzerinde yıkıcı etkiler yaratan savaşlar, büyük ölçekli afetler, salgın hastalıklar ve zorunlu göçlerin bireysel ve toplumsal etkilerine olan duyarlılık sanat ve tasarım alanlarının farklı disiplinlerinde ele alınmaya başlanmıştır. Özellikle göçün yarattığı toplumsal, sosyal, kültürel ve psikolojik etkilere vurgu yapan çalışmalar tasarım alanlarının yanında görsel sanatlar alanlarında da ele alınmaktadır. Ayrıca bu duyarlılık kitlelere en çok temas eden moda alanının da görsel şovlarında kavramsal anlatımlar aracılığıyla sıklıkla sergilenmektedir. Tüm bu çalışmalar sosyal sorumluluk tasarımı /sosyal etki için tasarım kapsamı için veri oluşturmada ve kolektif hareketleri desteklemektedir.

Son yıllarda Türkiye ve dünyanın çeşitli ülkelerinde gerçekleşen doğal afetler, afetleri önleme, hazırlık, müdahale ve iyileşme süreçlerinde tasarımın katkısının sorgulanmasını gündeme getirmiştir. Bu çalışma sosyal sorumlu tasarım kavramı çerçevesinden afet için tasarıma genel bir bakış sunmaktadır. Çalışmanın odak noktası, afetlere hazırlık, müdahale ve iyileşme için tasarım konusunda, disiplinler arası ve disiplinler ötesi gelişmekte olan bir alanda teorik ve pratik çabaların varlığı ve önemine vurgu yapmaktır.

YÖNTEM

Çalışmanın odağı, afet ve tasarım kavramı arasındaki ilişkiyi görünür kılmak üzere teorik ile pratik uygulamalar arasındaki bağlantıyı araştırmaya odaklanmıştır. Sosyal sorumluluk kapsamında afet ve tasarım kavramları arasındaki ilişkideki kavram katmanlarının araştırılması literatür taramasına dayanmaktadır. Ayrıca afetlerin bireysel ve toplumsal etkileri ulusal ve uluslararası yayınlanmış raporlar, blog yazıları ve kurumsal arşiv kayıtlarından elde edilen bilgilere dayanmaktadır. Son olarak 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi sonrası afetler için tasarım girişimleri ve projeleri sosyal sorumlu tasarım kapsamında incelenmiştir.

SOSYAL SORUMLULUK VE TASARIM KAVRAMI İLİŞKİSİ

Sosyal sorumluluk, tüm bireylerin ve yönetimlerin, içinde yaşadıkları toplumun yaşam kalitesini iyileştirmek için, kendi çalışanları ve onların aileleri, yerel halk ve bütün toplumla birlikte sürdürülebilir bir dünya için ekonomik, çevresel, kültürel ve sosyal gelişmeye destek verme sorumluluğudur. Günümüzde sosyal sorumluluk, bireysel çaba ve eylemlerin yanında kolektif girişimler ve kurumsal yapıların faaliyetlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda artan küresel problemler karşısında çağdaş işletmecilik anlayışı içerisinde bir amaç haline gelmiş ve işletmeler bu amaç doğrultusunda hareket etmeye yönelmişlerdir (Yıldız, N.). Karmaşıklaşan küresel ve sosyal problemler karşısında özellikle kurumlar, işletmeler, ulusal ve uluslararası kuruluşlar insan odaklı yaklaşım ile problem çözme metodları geliştirme konusunda tasarım alanlarının bilgi, birikim ve yaklaşım biçimlerine ihtiyaç duymaktadır. Son çeyrek yüzyılda özellikle sürdürülebilir kalkınma kapsamında gerçekleştirilen sosyal sorumluluk projelerinde tasarımın rolü ve önemi farkedilir derecede görünür olmaya başlamıştır. 21. yy.da tasarım kavramı ve kapsamını bu perspektiften ele alacak olursak, tasarım; küresel etik, toplumsal etik, kültürel etik, semiyoloji ve estetik duyarlılık konularında bugün geçmişe oranla çok daha kapsamlı görevler üstlenmek zorunda olan bir etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tasarım bir yandan kültürel farklılıkları, yerel/geleneksel öğeleri kullanarak özgün değerler yaratırken öte yandan kendi bileşenleri ile küresel platformlarda insan odaklı yaklaşım ve temaslarda ortak bir dil oluşturan sosyal bir etki aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasarım, sosyal etkinin bir aracı olarak kullanıldığında, dünyayı daha adil, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yer haline getirme potansiyeli taşır. Dolayısıyla, tasarımcılar ve tasarım düşüncesi, sosyal etki yaratmak ve pozitif değişim sağlamak için güçlü birer araç olarak kabul görmektedir (Kömürçü, A.H.,&Yıldırım,Y.2016). Tom Peters (2014). “Tasarım, yalnızca güzel nesnelere oluşturmak için değildir. Tasarımın asıl önemi, karar alma, problem çözme ve değer yaratma faaliyetlerine bütüncül bir yaklaşım getirmesinden gelir” demektedir. Tasarımı, bir problem çözme ve karar alma modeli haline getiren bu yaklaşımda, problemin ortamıyla empati kurulması, gözlem yapılması ve sonucunda yaratıcı çözümün bulunması temel oluşturmaktadır.

Sosyal Sorumlu Tasarım Kavramına Tarihsel Bakış

Tasarım alanları tarihsel süreç boyunca sosyal ve çevresel konularla etkileşim halinde, toplumsal problemlere duyarlı, insan odaklı tasarım yaklaşımıyla çözümler üretme çabasında olmuştur. Art and Crafts hareketinden başlayarak, 1960'lı yılların siyasi atmosferinin daha sonra dönüştürdüğü bu duyarlılıkların kavramsal çerçevesi tasarım araştırmaları alanında, tasarım aktivizmi kavramı ile başlamış ve bugün 'sosyal inovasyon için tasarım' gibi yeni birçok yaklaşım ve kavram geliştirilerek tanımlanmaya çalışılmaktadır.

Sosyal sorumlu tasarım kavramının tarihsel gelişimi araştırıldığında, tasarım tarihi, John Ruskin, Henry Cole, William Morris, Walter Gropius ve Buckminster Fuller, Tomas Maldonado, Victor Papanek ve İtalyan radikaller; Superstudio ve Archizoom gibi aktivist tasarımcıları örnek göstererek kendi zamanlarının gerçekliğine idealleri ile müdahale etmeye çalışan önemli isimlerden bahseder. (Julier, 2011). Victor Papanek,1971 yılında yayınlanan *Design for The Real World: Human Ecology and Social Change* isimli kitabında “tasarım aktivizmi” terimini ilk kez kullanmasıyla bilinir. 1970'lerden itibaren akademik alanda ilgi gören kavram 21. yy.ın ilk yarısından itibaren tasarım endüstrisinde kabul görmeye başlamıştır. Papanek (1972) aşırı ve yararsız ürünlerin üretiminden kaçınmak amacıyla profesyonel tasarım pratiği için sürekli bir aktivist davranış önermektedir. Onun “aktivist davranış” olarak adlandırdığı şey, tasarımcıların hayatın gerçekleriyle yüzleşmeleri ve insani çabalar ve sosyal kaygılar için harekete geçmeleri için bir çağrıdır. Dolayısıyla tasarım aktivizmi kavramını aktivist davranış temelli yaratıcı problem çözme süreci olarak tanımlayacak olursak, insan merkezli tasarım ve sosyal sorumlu tasarım kavramlarının kökenindeki felsefik yaklaşıma işaret ettiği görülür. Aktivist tasarımı, endüstrinin ana akım itici güçlerine karşı olumlu bir sosyal, kurumsal, ekonomik ve çevresel değişim yaratabilecek bir karşı söylem oluşturmak için bir düşünme ve tasarım uygulama yoludur (Faud-Luke, 2009) Bu söylem aynı şekilde aktivist tasarımın sosyal fayda içerikli sosyal sorumluluk bilincinin hakim olduğu tasarım eylemlerinin temel düşünce yaklaşımı olduğu görüşünü destekler niteliktedir.

Richard Buchanan (2001) tasarımı, insan sistemlerinin insan ihtiyaçlarını ve tatminlerini sürdürmesi için çerçeveler oluşturmak amacıyla kamusal ve özel yaşam için planlar sunmanın ve insani olarak şekillendirilmiş ürünler, eylemler, hizmetler ve diğer süreçler yaratmanın bir yolu olarak tanımlamaktadır. Tasarımın toplumlara etkileme, değişim yaratma gücüne ve mevcut sistemleri sorgulama, hatta bozabilme potansiyeline inanan birçok araştırmacı ve tasarımcı tasarımın sosyal sorumluluk boyutunun önemine vurgu yapar. Literatürde, benzer

amaçlarla bu konuyu gündeme getiren öncülerin yaklaşımlarındaki ufak farklılıklarla kendi tanımlamalarını yaptıkları görülür. (Armstrong vd., 2014; Social Impact Design Summit, 2013; Thorpe, 2012). Sosyal tasarım kavramı literatürde, toplumsal tasarım, sosyal tasarım, sosyal sorumluluk tasarımı, toplum tasarımı, sosyal etki için tasarım, sürdürülebilir tasarım gibi anahtar kelimelerin tek ve çeşitli kombinasyonlarını içeren, güncel yazılı metinler içinde yoğunluklu olarak benimsenen kavramlardır. Dolayısıyla sosyal sorumlu tasarım kavramı çok katmanlı bir yapıyı bütünsel bir bakış açısıyla anlamayı ve ele almayı gerektirir.

Sosyal tasarım, karmaşık insan sorunlarını ele almak için tasarım metodolojilerinin uygulanmasıdır ve sosyal sorunları öncelik olarak belirler. "Günümüzde tasarım, giderek şekil değiştiren ve yeni anlamlar ortaya koyan bir meslek alanıdır. Bunun bir yansıması olarak tasarımcıların ilgilendiği konu alanları çeşitlenmekte, mesleki pratikleri açısından da insanların günlük yaşamda ihtiyaç duydukları karmaşık ihtiyaçlarını sorumlu bir şekilde sağlamak için yeni yaklaşımlar gerekmektedir. Bu yaklaşımlar genellikle maddi kar elde etmekten öte toplumsal hedefleri ön plana çıkarmakta ve kolektif değerlerle yönlendirilmektedirler (Thorpe ve Gamman, 2011). Becker (2019), globalleşme ve sürdürülebilirlik konularının 21. yy tasarımında etkisi olduğunu; modern tasarımın globalleşme nedeniyle üretim, dağıtım, kullanım ve elden çıkarma süreçlerinde birçok sosyal ve çevresel sonuçlar ortaya koyduğunu, bu nedenle de sürdürülebilirlik bağlamında etik bir yaklaşımın giderek daha çok önem kazandığını ifade etmektedir." Şahin, C., & Çifter, A. S. (2022). Tasarım araştırması alanında tasarımın ve tasarımcıların modern tasarımda sürdürülebilir çözümler ortaya koyabilmesindeki yeri, rolleri, ahlaki ve etik sorumlulukları ve bu sorumlulukların sınırları incelenen ve giderek daha çok dikkat çeken bir konu olmaktadır (Papanek, 1984; Margolin ve Margolin, 2002; Melles ve diğ., 2011; Manzini, 2014; Tromp ve Hekkert, 2018; Becker, 2019) ve tasarımcıların sosyal sorumlu tasarım yaklaşımıyla toplumu yönlendirebilme yetisine sahip oldukları üzerine ilgili literatürde araştırmalar bulunmaktadır (Jafarinaini ve diğ., 2005; Niedderer, 2007; Tromp ve diğ., 2011; Tromp ve Hekkert, 2018; Ludden ve Hekkert, 2014).

Sosyal Sorumlu Tasarım; Davey ve diğerleri (2005) Sosyal Sorumlu Tasarımı, müdahalelerinin ekonomik kaygıların ötesine geçerek etik, duygusal ve insani değerleri kucakladığı sosyal, çevresel, ekonomik ve politik meseleleri ele almak için tasarımın kullanılması olarak tanımlamaktadır.

İnsan Odaklı Tasarım Yaklaşımı; Tasarım düşüncesi, kullanıcıların ihtiyaçlarına, deneyimlerine ve zorluklarına odaklanır. İnsan merkezli yaklaşım, sadece ürün ya da hizmet tasarımında değil, aynı zamanda sosyal sorunlara çözüm bulmayı da içerir. Tasarım sürecinde empati ve gözlem yoluyla, tasarımcılar kullanıcılarının gerçek ihtiyaçlarını ve yaşadıkları zorlukları anlamaya çalışırlar. Bu derinlemesine anlayış, tasarımcılara kullanıcıların yaşamlarını iyileştirmeye yönelik yenilikçi ve etkili çözümler üretme fırsatı sunar. İster bir ürün, bir hizmet ya da bir sosyal girişim olsun, tasarımın nihai amacı, insanların yaşamlarını daha iyi hale getirecek çözümler sunmaktır. Bu nedenle, tasarım sürecinde insan odaklı düşünme hem tasarımcılara hem de topluma büyük değer sağlar.

AFETLERİN BİREYSEL VE TOPLUMSAL ETKİLERİ

Kavramsal olarak afet; fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, insanın normal yaşantısını ve hayatın doğal akışını durduran veya kesintiye uğratan bir olay olarak ele alınabilir. Afet, etkilediği toplumun başa çıkma

olanaklarının yeterli gelmediği durumlarda ortaya çıkar. Bu yüzden bir olayın oluş hali değil, olayın ortaya çıkardığı sonuç(lar) ya da etki(ler) olarak değerlendirilebilir.

Lindell'e göre, afetlerin, klasik, tehlike/ afet ve sosyal odaklı olmak üzere üç farklı kategoride tanımlama biçimi bulunmaktadır ve Fritz (1961:655), afeti, zaman ve mekâna bağlı biçimde gerçekleşen, toplumun ve toplum alt katmanlarının fiziksel zarar gördüğü, üyelerinin bir kısmının kayba uğradığı ve sosyal karışıklığa yol açan, sosyal yapının zarara uğradığı ve toplumun temel işlevlerini yerine getirmesinde kesinti yaratan olay olarak tanımlamaktadır (Lindell, 2013:797). Benzer biçimde Dynes'e göre afet ise, sosyal açıdan yıkıcı olan ve sosyolojik açıdan önem teşkil eden olay, vaka ve durumlar olarak tanımlanabilir (Dynes, 1988: 102). Türkçe literatürde yer alan ve Afetlere Sosyolojik açıdan yaklaşan ilk ve bütüncül derleme olan Afet Sosyolojisi adlı eserde, Can'ın afet tanımı da bu çalışma açısından önem taşımakta ve afetlerin sosyolojik boyutuna vurgu yapmaktadır; Afet, insan topluluklarının yaşadığı yerlerde aniden veya zamanla oluşan, gerek doğanın gerekse de insanın doğrudan veya dolaylı müdahalesiyle gerçekleşen; fiziksel, ekonomik, psikolojik ve daha birçok yönden büyük hasarlara ve kayıplara neden olan ve etkileri bakımından önemli sonuçlar doğuran sosyal bir olgudur (Can, 2020:20) Akt: Yılmaz,G, 2021).

AFETLER İÇİN TASARIM UYGULAMALARI

Son yıllarda Türkiye'de ve dünyanın farklı ülkelerinde meydana gelen doğal afetler ve büyük ölçekli acil durumlar, afetlere hazırlık, müdahale ve iyileşme süreçlerinde ulusal ve uluslararası düzeyde hazırlık ve müdahalelerin yetersizliğini gözler önüne sermiştir. Yaşanan felaketlerin ardından afet ve tasarım kavramı arasındaki mevcut ve potansiyel bağlantıları keşfetme eğilimi özellikle akademik platformlarda ve tasarım endüstrilerinde görünür hale gelmiştir. Bu çalışmalarda temel soru; tasarım söylemlerinin ve uygulamalarının, afetlerin zararlı etkilerini azaltmak ve afet sonrası dirençli iyileşmeyi yönlendirmek için nasıl uygulanabileceğine odaklanmaktadır. "Afet için tasarımın genel alanı, büyük ölçüde afet yönetimi çalışmalarından beslenmektedir. Buna ek olarak daha az ölçüde de olsa kentsel peyzaj tasarımı ve yapı çevre tasarımı alanlarındaki araştırma ve projelerden de faydalanmaktadır. Ürün ve hizmet tasarımı gibi diğer tasarım uzmanlık alanlarından gelen çalışmalar daha az belirgindir. Sosyal sorumluluk projelerinin birçoğu tasarım yöntemleri ve düşüncesine dayanarak yapılandırılmış olmasına rağmen tasarımın rolü ve etkisi çalışmalarda yeterince görünür değildir.

Sistem analiziyle bütünleştirilen tasarım, hem afet riskini azaltma ve iyileştirmenin karmaşıklıklarını anlamak için yenilikçi bir pencere hem de afetten etkilenen topluluklarda sosyo-ekonomik ve fiziksel dayanıklılık oluşturmanın yeni yollarına kavramsal bir köprü sağlayabilir. Bu konuya ilişkin araştırma evreninin oldukça yol aldığı görülmekte ancak hükümet ve toplum kuruluşları genellikle bu tür felaketler meydana gelmeden önce etkileri önlemek veya azaltmak ve sonrasında uzun vadeli iyileşmeyi planlamak için etkili stratejiler uygulamakta zorlanırlar (Bojic, Baas ve Wolf 2019). Öte yandan hem afet riskinin azaltılmasını hem de afetten sonra uzun vadeli yeniden yapılanmayı yönlendirmek için bütünleşik mekansal tepkiler geliştirme kapasitelerine sahip uzmanlar afet azaltma ve iyileştirmede nadiren kullanılmaktadır (Charlesworth 2014).

Afet için tasarım uygulamaları araştırıldığında, afetlerin de neden olduğu sonuçların başında gelen göç ve göçmenler için yapılmış çalışmalar dikkat çekmektedir. Özellikle geçici barınma ünitelerindeki yaşama ilişkin, barınma, giyinme ve hijyen problemlerine tasarımın işlevsel ve sembolik içerikli çözüm önerileri afet için tasarım düşüncesi için zemin oluşturmaktadır.

Küresel sorunlar için tasarım müdahaleleri kapsamında ele alınabilecek çalışmalardan öne çıkan örnekler; mülteciler, evsizler ve afetzedeler için çözüm öneren insan odaklı projelerden oluşmaktadır. "Brinco" Arjantinli tasarımcı Judi Wertheim'in yasa dışı göçmenlerin Meksika'nın Tijuana sınır kentinden ABD'ye geçerken karşılaştıkları ölümcül arazi koşullarını kolayca geçmelerine yardımcı olmak için tasarladığı özel bir ayakkabıdır. Bir diğer örnek Angela Luna'nın, mülteciler için tasarladığı ve yılın kadın giyim tasarımcısı ödülü aldığı Adiff markasına ait koleksiyonudur. Andrea Boyko'nun, Suriyeli mülteci çocuklar için geri dönüştürülmüş tekstil malzemeleriyle tasarladığı ayakkabılar bireysel duyarlılık ve girişimcilik örneklerinden biridir.

Afet için tasarım konusunda doğal afetleri için tasarlanmış ödüllü projeler incelendiğinde, afet öncesinde toplumu bilinçlendirmek üzere oluşturulan kitlerden, sonrasında fazlasıyla ihtiyaç duyulan hafif, kurulumu kolay barınma birimlerine doğal afetler odağında geliştirilen ve dünyadaki en prestijli tasarım ödüllerinden iF Design Awards ile ödüllendirilmiş tasarımlar bütüncül yaklaşıma sahip olmaları, sürdürülebilir tasarım ilkeleriyle tasarlanmış, sosyal etki için kurgulanmış detayları ile dikkat çekicidirler.

BULGULAR

Son yıllarda küresel bir problem olan zorunlu göç sorunlarına odaklanan tasarım çözümleri, afetlere dirençli toplumlar geliştirmek için bir araya gelen tasarım insiyatifleri, tasarımın onarıcı, iyileştirici rolüne dikkat çeken birçok tasarım girişimcisi, tasarımın değişen ve gelişen kapsamını görünür kılmaya başlamıştır.

Afet için tasarım kavramı, tasarımın yukarıda sıralanan hemen tüm katmanlarının rol alabildiği ve etki gücüne sahip olabileceği bir kavram olarak bugün ulusal ve küresel düzeyde işbirliğine ve desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışma, tasarımın sosyal problemler karşısında öncelikli çözümler üretebilme, adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir etki aracı olma potansiyelinin önemine vurgu yaparak, bu konuda bilinç ve farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.

Tasarım, sosyal etkinin bir aracı olarak kullanıldığında, dünyayı daha adil, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yer haline getirme potansiyeli taşır. Bu durum, tasarımın sadece bir ürün ya da hizmetin görünümünü ve işlevselliğini iyileştirmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumları dönüştürme ve sosyal sorunlara çözüm sunma yeteneği ile ilgilidir. Dolayısıyla, tasarımcılar ve tasarım düşüncesi, sosyal etki yaratmak ve pozitif değişim sağlamak için güçlü birer araçtır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bildiri, insanlığın karşı karşıya kaldığı küresel ve yerel problemlerle başa çıkmak için tasarımın disiplinSEL ve operasyonel bir araç olarak katkılarını odaklanarak sosyal sorumluluk kapsamında afetler için tasarım

düşüncesini incelemeye odaklanmıştır. Ancak, afet riski yönetim plan ve politikalarında tasarım düşüncesine yeterince yer verilmiyor olması ve konu kapsamında rol alabilecek uzmanların sayısının azlığı ve teori ile pratik arasındaki boşluk bu çalışmanın kısıtlarından biridir. Küresel ve yerel olaylarda afet yönetimi kavramının karar alma, operasyonel süreçler ve çokdisiplinli düşünce yapısını benimseme konusunda zayıflıkların olması, özellikle afete dirençli toplumlar oluşturma bilincinin yaygın ve yeterli olmadığı gerçeği ve iyileştirme ve yeniden yapılandırma aşamalarında insan odaklı yaratıcı problem çözme düşüncesinin benimsenme ihtiyacı

Afetler için tasarım uygulamaları araştırılırken temel soruların, tasarımı afet riski yönetimine entegre etmek için gereken yöntem ve anlayışın nasıl geliştirilebileceği ve tasarım profesyonellerinin afet riski yönetimine katkıda bulunma konusundaki ilgi ve yeteneklerinin nasıl artırılabilir olduğu söylenebilir. Uluslararası, hükümet ve toplum kuruluşları, afet riskini azaltma ve afetlerden sonra uzun vadeli kurtarma ve iyileştirmeyi planlama için etkili stratejiler uygulamakta zorlanmaktadır. Tasarım, afet azaltma ve kurtarma planlamasında kritik bir köprü olarak görülebilir. Uzun vadeli yeniden yapılanma ve iyileşme için gereken toplum liderliğindeki süreçler çoğunlukla çözümü tek tip barınma ve yerleşim çözümleri üretmekten ibaret görülmektedir. Bu konuda da en çok etkilenen insanların isteklerine ve ihtiyaç duyulan altyapıya yeterince dikkat edilmeyen öneri ve uygulamalar dikkat çekicidir.

Tasarım disiplinlerinin birçoğunda kritik sosyal zorluklar ve krizlerle başa çıkma konusunda uzmanlaşmış, gelecek nesil afet, insani yardım ve kalkınma sorunlarıyla başa çıkma becerisi gelişmiş profesyonellere ihtiyaç artmaktadır. Tasarım eğitimi alanının bu konuya entegre edilmesi ayrı bir çalışma sorusudur.

ÖNERİLER

Yapılı çevreyle ilişkili olarak tasarım, özellikle disiplinler arası sistem düşüncesi, mekansal yenilik ve yaratıcılığa dayalı bir problem çözme sürecini ifade eder. Tasarım, insanların katılımları ve işbirlikleri yoluyla ihtiyaçlarını anlamak ve empati kurmak için yinelemeli gözlem dizilerini, alternatif sosyo-mekansal tasarımların hızlı prototiplenmesini ve test edilmesini (Boer vd., 2013), tasarım geliştirmeyi ve tam proje uygulamasını ve değerlendirmesini içerir. Bunlar mimarların ve diğer yapılı çevre ve peyzaj tasarımcılarının temel becerileri arasındadır. Bu tür yeteneklerin geliştirilmesi, insan özelemlerinin, doğal çevrenin ve tasarımların inşa edildiği sosyal, politik ve kültürel sistemlerin birbirine bağımlılığının anlaşılmasına dayalı olarak iki ve üç boyutlu mekan yaratma ve yeniden şekillendirme konusunda devam eden, yinelemeli bir süreci içerir. Bu nedenle tasarım, 'hem bir zihniyet hem de bir metodolojidir' (Vandenbroeck 2012, s. 33). Tasarımın bu bütünleştirici yapısı, başarılı afet azaltma ve kurtarma çalışmalarındaki zorlukların bir kısmının giderilmesine yardımcı olabilir. Afetlerin yönetilmesini ve azaltılmasını sağlayan kavramsal bir yol haritasında sistem analizi ve tasarım düşüncesi yoluyla tasarım süreçleri, afet azaltma ve kurtarmada teori ve uygulamaya yönelik yeni bir yol sunabilir.

KAYNAKÇA

Becker C. U. (2019). Ethical Principles for Design. In proceedings of the International Association of Societies of Design Research Conference 2019, Manchester Metropolitan University, 02-05 Eylül, İngiltere.

- Bhamra, T., Lilley, D., & Tang, T. (2011). Design for sustainable Behaviour: Using products to change consumer behaviour. *Design Journal*, 14(4), 427-445
- Buchanan, R. Wicked problems in design thinking. *Des. Issues* 1992, 8, 5–21.
- Charlesworth, E.; Fien, J. Design and Disaster Resilience: Toward a Role for Design in Disaster Mitigation and Recovery. *Architecture* 2022, 2, 292–306. <https://doi.org/10.3390/architecture2020017>
- Charlesworth, E. *Humanitarian Architecture: 15 Stories of Architects Working after Disasters*; Routledge: London, UK, 2014.
- Çetin, Ö. D., Aryana, B. „An Analysis of The Influence Of Design Activism and Socially Responsible Design Approaches on Design Education. Available from: <https://www.researchgate.net> 2024
- Fisher, T. *Designing to Avoid Disaster: The Nature of Fractal-Critical Design*; Routledge: New York, NY, USA, 2013. [Google Scholar]
- Gürdere Aktur, S., *Toplumsal Sorunlara Odaklanan Ana Tasarım Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi*, 2016, UTAK 2016 İkinci Ulusal Tasarım Araştırmaları Konferansı: Sorumluluk, Bağlam, Deneyim ve Tasarım Bildiri Kitabı 21-23 Eylül 2016,
- Johnson, T. ‘Design Thinking’ Is Changing the Way We Approach Problems. 2016
- Kömürcü, A. H., & Yıldırım, Y. (2016). Özel Eğitim Kurumlarının Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Değerlendirilmesi, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 143-170. <https://doi.org/10.11616/basbed.vi.455249>
- Lee, A. *Design by Resilience*; Springer: Dordrecht, The Netherlands, 2020. [Google Scholar]
- Manzini E. (2014). Making Things Happen: Social Innovation and Design. *Design Issues* V.30(1), 57-66 Margolin, V., & Margolin, S. (2002). A “social model” of design: Issues of practice and research. *Design issues*, 18(4)
- Manzini E. (2014). Making Things Happen: Social Innovation and Design. *Design Issues* V.30(1)
- Margolin, V., & Margolin, S. (2002). A “social model” of design: Issues of practice and research. *Design issues*, 18(4), 24-30.
- Shea, A, Lupton, E. and Drenttel, W. *Designing For Social Change: Strategies for Community-Based Graphic Design (Design Briefs)*
- Şahin, C., & Çifter, A. S. (2022). Sosyal sorumlu tasarım bağlamında davranış değiştirici ürün yaklaşımları: Literatür odaklı tematik bir inceleme. *GRID Mimarlık, Planlama ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 146
- Tromp, N., & Hekkert, P. (2018). *Designing for society: Products and services for a better world*. Bloomsbury Publishing.
- Vandenbroeck, P. *Working with Wicked Problem*; King Baudouin Foundation: Brussels, Belgium, 2012; Available online: <https://www.kbs-frb.be/en/Virtual-Library/2012/303257>
- Yıldız, N. <https://www.dunya.com/gundem/iso-26000-sosyal-sorumluluk-kilavuzu-nedir-kurumlara-ne-verebilir-haberi-154612>
- Yılmaz, G., Afetlere Sosyolojik Bakış ve Türkiye’de Afet Yazınına Kuramsal Bir Yaklaşım, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021 9(1) 194–204

TÜRKİYE'DEKİ LGS MATEMATİK SORULARININ PISA 2022 MATEMATİK OKURYAZARLIĞI ÇERÇEVESİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğretim Üyesi Gökay AÇIKYILDIZ

29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, gacikyildiz@29mayis.edu.tr

ÖZET

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı), öğrencilerin matematiksel, bilimsel ve okuma becerilerini ölçmek amacıyla OECD tarafından üç yılda bir düzenlenmektedir. PISA, öğrencilerin problem çözme yeteneklerini ve gerçek dünyadaki matematiksel durumlara yaklaşımlarını değerlendirir. Matematik okuryazarlığı çerçevesi, öğrencilere soyut matematiksel kavramları nasıl uyguladıklarını ölçer ve onların düşünme ve problem çözme yetilerini test eder. Türkiye'de 8. sınıf öğrencileri için gerçekleştirilen Liselere Geçiş Sistemi (LGS) sınavı ise öğrencilerin liselere yerleşmelerinde önemli bir rol oynayan ulusal bir sınavdır. Bu çalışma, 2023 ve 2024 LGS matematik sorularını PISA 2022 matematik okuryazarlığı çerçevesine göre analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmamızda, 2023 ve 2024 yıllarına ait LGS matematik sınav soruları PISA 2022 matematik okuryazarlığı çerçevesindeki yeterlilik düzeylerine göre sınıflandırılmıştır. Bu doğrultuda, soruların zorluk dereceleri analiz edilerek PISA'da yer alan sekiz yeterlilik düzeyinden (1c, 1b, 1a, 2, 3, 4, 5, 6) hangilerine karşılık geldikleri belirlenmiştir. Araştırmanın yöntemi, bu sınavlara ait dökümanların detaylı bir şekilde incelenmesi ve belgelerin içerik analizi yoluyla değerlendirilmesi şeklinde yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, 2023 ve 2024 LGS matematik sorularının çoğunluğu PISA yeterlilik düzeylerinde orta düzeyde (Seviye 2 ve 3) yer almaktadır. 2023 sınavında Seviye 2 ve Seviye 3 düzeyine uygun soruların ağırlıkta olduğu görülürken, 2024 sınavında daha geniş bir yeterlilik düzeyine yayılan sorular yer almaktadır. Her iki sınavda da öğrencilerden basit işlemlerden daha karmaşık matematiksel problemleri çözmelerini bekleyen sorular bulunmakta, ancak çok ileri düzeyde soyut matematiksel düşünmeyi gerektiren Seviye 5 ve Seviye 6 soruları sınırlı sayıda kalmıştır. 2023 ve 2024 LGS sınav soruları, PISA çerçevesindeki yeterlilik düzeyleri dikkate alındığında, Türkiye'deki öğrencilerin matematik okuryazarlığı düzeyini orta seviyede ölçmektedir. Bu bulgular, LGS'nin büyük ölçüde PISA yeterlilik düzeyleri ile uyumlu olduğunu, ancak daha ileri düzey matematiksel muhakeme becerilerini ölçen soruların eklenmesinin sınavın kapsamını genişletebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: PISA, lgs matematik, matematik okuryazarlığı, yeterlilik düzeyleri

EVALUATION OF TURKEY'S LGS MATHEMATICS QUESTIONS ACCORDING TO THE PISA 2022 MATHEMATICAL LITERACY FRAMEWORK

ABSTRACT

The Programme for International Student Assessment (PISA), conducted by the OECD every three years, measures students' mathematical, scientific, and reading skills. PISA assesses students' problem-solving abilities and their approach to real-world mathematical situations. The mathematical literacy framework evaluates how well students apply abstract mathematical concepts and tests their reasoning and problem-solving skills. In Turkey, the High School Entrance Exam (LGS) is a national exam administered to 8th-grade students, playing a key role in their placement into high schools. This study aims to analyze the 2023 and 2024 LGS mathematics questions according to the PISA 2022 mathematical literacy framework. In this study, the 2023 and 2024 LGS mathematics exam questions were classified based on the PISA 2022 mathematical literacy framework proficiency levels. The difficulty levels of the questions were analyzed and mapped to the eight proficiency levels (1c, 1b, 1a, 2, 3, 4, 5, 6) defined in PISA. The method involved a detailed examination of the exam documents and content analysis of the questions. The analysis revealed that most of the 2023 and 2024 LGS mathematics questions fell into the intermediate proficiency levels (Levels 2 and 3). While the 2023 exam predominantly featured questions aligned with Levels 2 and 3, the 2024 exam presented a broader range of proficiency levels. Both exams included questions requiring students to solve basic operations as well as more complex mathematical problems, although questions demanding high-level abstract reasoning (Levels 5 and 6) were limited. The 2023 and 2024 LGS exam questions, when evaluated against the PISA proficiency levels, primarily measure the mathematical literacy of Turkish students at an intermediate level. These findings suggest that while the LGS is largely aligned with PISA's proficiency levels, incorporating more advanced mathematical reasoning questions could enhance the scope of the exam.

Keywords: PISA, lgs mathematics, mathematical literacy, proficiency levels.

GİRİŞ

PISA (Programme for International Student Assessment - Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı), OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) tarafından düzenlenir ve öğrencilerin matematiksel becerilerini ölçer (OECD, 2023). PISA, OECD tarafından üç yılda bir düzenlenen ve 15 yaşındaki öğrencilerin matematik, fen ve okuma becerilerini değerlendiren uluslararası bir sınavdır (OECD, 2023). OECD'nin 81 ülkenin katılımıyla gerçekleştirdiği PISA 2022 raporuna göre Türkiye, on yıldan uzun bir süre boyunca çoğu alanda iyileşme gösteren az sayıda ülkeden biri oldu. PISA'ya katılan ülke sayısı artarken Türkiye; matematik, fen ve okuma becerilerinin ölçüldüğü her üç alanda da sıralamasını yükseltirken üç alanda da tüm ülkeler ortalamasının üstünde yer aldı. Türkiye, PISA 2022 sonuçlarında matematik alanında 2018 ile hemen hemen aynı puanı alırken, fen okuryazarlığı alanında daha yüksek puan elde etti, okuma becerilerinde ise daha düşük performans gösterdi.

PISA, eğitim sistemlerinin etkinliğini ölçmek ve ülkeler arası karşılaştırmalar yaparak, öğrenci performansını geliştirmeye yönelik stratejiler geliştirmek amacıyla yapılır. Test alanları; matematiksel okuryazarlık, fen bilimleri

okuryazarlığı ve okuma becerileri olmak üzere üç bölümden oluşur. Matematiksel Okuryazarlık: Gerçek dünyadaki problemleri çözmek için matematiksel bilgiyi kullanma becerisini ölçer(Stacey&Turner, 2015). Bu alanda öğrencilerin soyut matematiksel kavramları anlamaları ve bunları pratik durumlara uygulamaları beklenir. Fen Bilimleri Okuryazarlığı: Fen bilimleriyle ilgili problemleri anlama ve çözüme yeteneğini değerlendirir. Öğrencilerin bilimsel düşünme ve analiz yapabilme becerileri test edilir. Okuma Becerileri: Öğrencilerin okuduklarını anlama, analiz etme ve yorumlama yeteneklerini ölçer.

PISA, öğrenci performansını 1'den 6'ya kadar yeterlilik seviyelerinde sınıflandırır (OECD, 2019). PISA'nın amacı, sadece öğrencilerin akademik başarılarını ölçmek değil, aynı zamanda onların günlük yaşamda karşılaşacakları problemleri çözüme becerilerini de değerlendirmektir. Bu, öğrencilerin eğitimde öğrendikleri bilgileri gerçek dünyada nasıl kullandıklarını anlamaya yardımcı olur. Matematiksel okuryazarlık, öğrencilerin günlük yaşamda karşılaştıkları problemleri çözebilmek için matematiksel bilgiyi nasıl kullandıklarını ölçer. PISA matematik okuryazarlığı, dört ana süreçle değerlendirilir:

- Formülasyon: Gerçek bir durumu matematiksel bir forma dönüştürme.
- İşleme: Matematiksel işlemler ve stratejiler kullanarak çözüm bulma.
- Yorumlama: Matematiksel sonuçları yorumlama ve gerçek duruma geri uygulama.
- Matematiksel Kavramlar: Sayılar, geometri, olasılık gibi farklı alanlardan sorular içerir.

Liselere Geçiş Sistemi (LGS), Türkiye'de ortaokuldan liseye geçişi düzenleyen önemli bir merkezi sınav sistemidir(MEB, 2021). LGS, öğrencilerin liselere yerleşimini belirlemede kullanılır ve özellikle nitelikli liseler için merkezi yerleştirme yapılmasını sağlar. LGS sınavı, her yıl sekizinci sınıf öğrencileri için uygulanır ve sınavın sonuçları hem öğrenci başarısını değerlendirmede hem de lise yerleştirmelerinde belirleyici olur.

Soru Tiplerindeki Değişiklikler (2020 ve Sonrası): Yeni Nesil Sorular: Özellikle son 5 yılda, soruların formatı giderek daha yeni nesil sorulara yönelmiştir. Bu sorular, yalnızca bilgiye dayalı basit test soruları değil, öğrencilerin problem çözme, eleştirel düşünme, ve okuduğunu anlama becerilerini ölçmeyi hedefler (Brookhart, 2017). Özellikle matematik soruları, daha çok analitik düşünmeyi ve gerçek hayatla bağlantılı problemleri çözmeyi hedefler hale gelmiştir. Bu tür sorular, öğrencilerden birkaç adımlı işlem yapmalarını ve matematiksel mantık yürütme becerilerini göstermelerini bekler.

Matematik Sorularının Zorluk Seviyesi: 2018 yılından itibaren, LGS'de matematik soruları daha karmaşık ve çok adımlı sorular içermeye başlamıştır. Özellikle grafik okuma, modellenmiş problemleri çözme, ve mantıksal çıkarımlarda bulunma gibi beceriler ön plana çıkmıştır. 2020 ve 2021 LGS sınavlarında, bazı soruların zorluk seviyesi çok yüksek bulunmuş ve öğrencilerin büyük bir bölümü soruları çözmekte zorlanmıştır. Bu da genel başarı ortalamalarını düşürmüştür.

Okuduğunu Anlama ve Yorumlama Becerisi: Son yıllarda sözel oturumda, özellikle Türkçe sorularında, öğrencilerin okuma ve anlama becerilerini test eden daha uzun ve karmaşık metinler kullanılmaya başlanmıştır. Sorular, öğrencilerin metinleri okumasını, anlamasını ve çıkarımlarda bulunmasını gerektirir. Bu yaklaşım, öğrencilerin okuma becerilerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır

YÖNTEM

Çalışmada bir doküman incelemesi yapılmış olup betimsel bir karaktere sahiptir. Veri kaynağı olarak 2020-2023 yılları arasında yapılmış olan LGS sınavı matematik sorularıdır. LGS Matematik soruları, PISA'nın matematiksel okuryazarlık yeterlilik düzeylerine göre analiz edilmiştir. Soruların yeterlilik düzeylerine göre dağılımı incelenmiştir. Bu düzeyler, öğrencilerin matematiksel okuryazarlık ve problem çözme becerilerinin karmaşıklık düzeyine göre sınıflandırılmıştır. PISA'nın yeterlilik düzeyleri, öğrencilerin bilgiyi kullanma, analiz etme, yorumlama ve gerçek dünyadaki problemlere çözüm getirme becerilerine dayanarak sıralanır. Aşağıdaki tabloda matematik okuryazarlığı ölçeğine yer verilmiştir.

Tablo 1. Matematik Okuryazarlığı Ölçeğindeki Sekiz Yeterlilik Düzeyinin Özet Açıklamaları

Seviye	Öğrencilerin genellikle yapabilecekleri
6	Öğrenciler soyut problemlere yaratıcı çözümler geliştirir ve çeşitli bilgi kaynakları arasında bağlantılar kurarlar.
5	Karmaşık durumları modelleyebilir, varsayımları belirleyebilir ve problem çözme stratejileri geliştirirler.
4	Farklı bilgi temsillerini entegre eder, eleştirel düşünme becerileriyle sonuçların makullüğünü değerlendirirler.
3	Hesaplamalı düşünme becerileriyle çok adımlı problemleri çözebilir ve farklı gösterimleri yorumlarlar.
2	Temel oranlar ve fonksiyonel ilişkiler kullanarak basit stratejilerle problemleri çözerler.
1a	Basit, rutin problemleri mevcut bilgilerle çözmek için temel algoritma ve kuralları kullanırlar.
1b	Basit gösterimlerle sunulan bilgileri kullanarak temel matematiksel hesaplamalar yaparlar.
1c	Tanıdık formatlarda sunulan bilgileri takip ederek tek adımlı işlemleri gerçekleştirirler.

BULGULAR

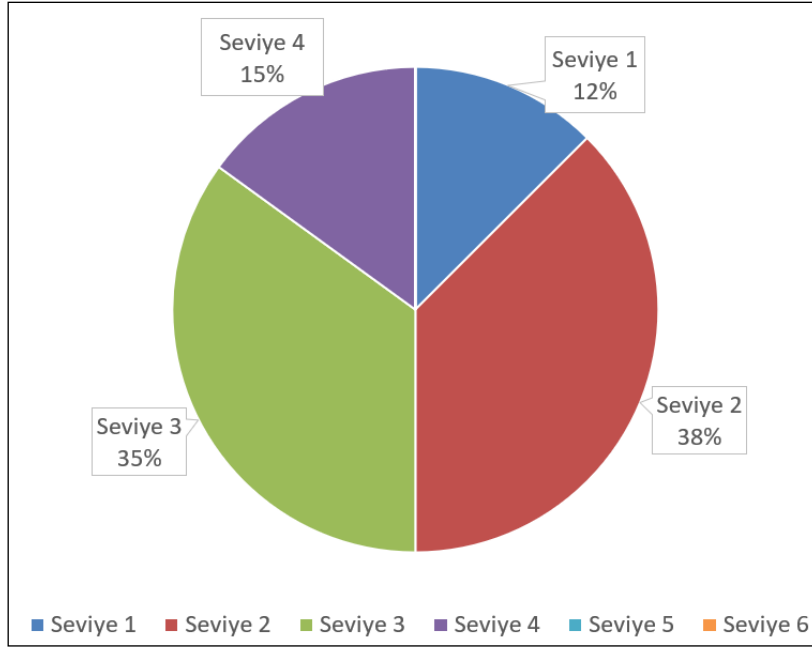
2024 LGS Sorularının PISA Yeterlilik Düzeylerine Göre Dağılımı

Aşağıda Tablo 2’de 2024 LGS sınavında yer alan matematik sorularının PISA yeterlilik düzeylerine göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 2. 2024 LGS Sorularının PISA Yeterlilik Düzeylerine Göre Dağılımı

SEVİYE	2023	2024	f	%
Seviye 1a	Soru 1 Soru 5	Soru 1	3	7.5
Seviye 1b	-	Soru 3 Soru 20	2	5
Seviye 2	Soru 2 Soru 3 Soru 6 Soru 9 Soru 11 Soru 18 Soru 20	Soru 2 Soru 4 Soru 5 Soru 6 Soru 8 Soru 11 Soru 13 Soru 19	15	37.5
Seviye 3	Soru 4 Soru 7 Soru 10 Soru 12 Soru 13 Soru 16 Soru 19	Soru 7 Soru 9 Soru 10 Soru 12 Soru 16 Soru 17 Soru 18	14	35
Seviye 4	Soru 8 Soru 14 Soru 15 Soru 17	Soru 14 Soru 15	6	15
Seviye 5	-	-	0	0
Seviye 6	-	-	0	0

Tablodaki veriler, 2023 ve 2024 yıllarına ait soruların, seviyelere göre dağılımını ve bu seviyelere düşen soru frekanslarını (%frekans) göstermektedir. Seviyeler, Seviye 1a, Seviye 1b, Seviye 2, Seviye 3, Seviye 4, Seviye 5 ve Seviye 6 olmak üzere alt başlıklara ayrılmıştır. Seviye 1a, 2023 yılında "Soru 1" ve "Soru 5" ile temsil edilirken, 2024 yılında yalnızca "Soru 1" bulunmaktadır. Frekans yüzdesi 7.5 olarak belirlenmiştir. Seviye 1b, 2023'te herhangi bir soruya sahip değilken, 2024'te "Soru 3" ve "Soru 20" yer almakta ve frekans yüzdesi %5'tir. Seviye 2, her iki yıl boyunca en fazla sayıda soruya sahip olup, 2024 yılında toplam 15 soru (%37.5) ile en yoğun seviyedir. Seviye 3, 2023'te geniş bir soru dağılımına sahip olup, 2024'te toplam 14 soruya (%35) ev sahipliği yapmıştır. Seviye 4, 2023'te dört soru içerirken, 2024'te "Soru 14" ve "Soru 15" ile temsil edilmiş ve %15'lik bir frekans değerine ulaşmıştır. Seviye 5 ve Seviye 6 her iki yılda da herhangi bir soruya sahip değildir (%0). Bu dağılım, soruların zorluk derecelerine göre belirli seviyelere sınıflandırıldığını ve 2024 yılı için soruların büyük bir kısmının Seviye 2 ve Seviye 3'te yoğunlaştığını göstermektedir. Tablonun temel amacı, bu seviyelere göre soruların yıllar içindeki değişimini analiz etmektir. Aşağıda şekil 1'de 2024 LGS sorularının PISA yeterlilik düzeylerine göre dağılımına yer verilmiştir.

Şekil 1. 2024 LGS Sorularının PISA Yeterlilik Düzeylerine Göre Dağılımı

TARTIŞMA VE SONUÇ

LGS sınavlarında ağırlıklı olarak Pisa 2022 matematiksel okuryazarlık yeterlilik düzeylerine göre en çok 2. ve 3. seviye sorulara rastlanmıştır. 1c, 5. ve 6. seviyelerden sorulara rastlanmamıştır. Bu çalışmada, 2023 ve 2024 yıllarında uygulanan LGS Matematik soruları, PISA 2022 Matematik Okuryazarlığı çerçevesinde yeterlilik seviyelerine göre incelenmiştir. Bulgular, LGS Matematik sorularının çoğunlukla Seviye 2 ve Seviye 3 düzeyinde yoğunlaştığını ve bu seviyelerde öğrencilere problem çözme, grafik ve tablo okuma, oran kullanma gibi temel matematiksel beceriler kazandırılmayı hedeflediğini göstermektedir. Bununla birlikte, Seviye 5 ve Seviye 6 gibi daha karmaşık muhakeme becerilerini ölçen soruların bulunmaması, sınavın ileri düzey matematiksel düşünme becerilerini ölçme konusunda sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

PISA'nın amacı, öğrencilerin gerçek yaşam problemlerine çözüm bulma ve matematiksel bilgiyi pratikte kullanabilme becerilerini ölçmektir. Bu bağlamda, LGS'nin PISA yeterlilik seviyelerine uyumlu olması olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Ancak, ileri düzey becerilerin eksikliği, Türkiye'nin PISA matematik puanlarının daha üst sıralara çıkabilmesi için üzerinde çalışılması gereken bir alandır.

2024 yılına ait programın incelenmesi, matematik okuryazarlığını artıracak yeni soru tiplerinin geliştirilmesine olanak sağlayabilir. Ayrıca, LGS'nin liselere yerleştirme sınavı olduğu göz önünde bulundurularak, bu sınavın formatında radikal değişikliklerin yapılmasının mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Bunun yerine, ileri düzey becerileri destekleyen çalışmaların matematik derslerinde yapılması daha uygun bir strateji olacaktır.

ÖNERİLER

- Derslerde İleri Düzey Soruların Kullanımı: Matematik derslerinde Seviye 4, 5 ve 6 düzeyindeki soruların öğrencilerle çalışılması, onların muhakeme ve problem çözme becerilerini geliştirebilir.

- Öğretmen Eğitimleri: Öğretmenlerin, PISA matematik okuryazarlığı seviyelerine uygun soru hazırlama ve bu soruları derslerde etkili bir şekilde kullanma becerileri üzerine eğitim almaları sağlanmalıdır.
- Daha Geniş Kapsamlı Çalışmalar: 2018-2024 yılları arasındaki LGS sınavlarını kapsayan daha geniş bir analiz, yeterlilik seviyelerindeki değişimlerin daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanıyabilir.
- Yeni Nesil Soruların Yaygınlaştırılması: LGS sınav formatında, yeni nesil, çok adımlı düşünmeyi ve analitik becerileri ölçen soruların yaygınlaştırılması teşvik edilmelidir.
- Uluslararası Karşılaştırmalar: Türkiye'nin PISA'da üst sıralarda yer alan ülkelerle arasındaki farkı kapatabilmesi için uluslararası düzeyde iyi uygulama örneklerinden yararlanılabilir.
- Öğrenci Motivasyonunun Artırılması: Öğrencilerin ileri düzey matematiksel beceriler geliştirmesi için motivasyonlarını artıracak çeşitli etkinlikler ve projeler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Brookhart, S. M. (2013). How to create and use rubrics for formative assessment and grading. ASCD. https://books.google.com/books/about/How_to_Create_and_Use_Rubrics_for_Format.html?id=VTbyCyXs8qwC
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2021). Ortaöğretime geçiş tercih ve yerleştirme kılavuzu 2021. https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_06/30132713_ortaogretimeGecisTercihveYerlestirmeKilavuzu2021.pdf
- OECD. (2019). PISA 2018 assessment and analytical framework. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>
- OECD. (2023). PISA 2022 results (Volume III): Creative minds, creative schools. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/765ee8c2-en>
- Stacey, K., & Turner, R. (Eds.). (2015). Assessing mathematical literacy: The PISA experience. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-10121-7>